

ΦΑΙΔΩΝΟΣ Ι. ΚΟΥΚΟΥΛΕ

Ὁμοτίμου καθηγητοῦ

τοῦ Δημοσίου καὶ Ἰδιωτικοῦ βίου τῶν Βυζαντινῶν

Ἀκαδημαϊκοῦ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΩΝ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑ ΜΝΕΙΑ

Ὅτε κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1908 ὁ τότε ἐπὶ τῆς Παιδείας Ὑπουργὸς Σπυρίδων Στάης εἰσηγεῖτο εἰς τὴν Βουλὴν τὴν ψήφισιν τοῦ περὶ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης νόμον, ἔλεγεν ἐν τῇ εἰσηγητικῇ του ἐκθέσει ὅτι ἐν τῷ λεξικῷ τούτῳ «πᾶν νέον στοιχεῖον εἴτε λέξις εἶναι, εἴτε τύπος, εἴτε φθόγγος, εἴτε σημασία, εἴτε φράσις κτλ. ὀφείλομεν νὰ παρακολουθήσωμεν ἀνερχόμενοι μέχρι τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐμφανίσεως, οὕτω δὲ νὰ καταρτίσωμεν τὴν ἱστορίαν πάσης τῆς γλώσσης, ὅπως αὕτη ἐξήρχετο ἐκάστοτε ἀπὸ τοῦ στόματος Ἑλλήνων»¹.

Ἡ ἰδέα αὕτη, ἐμπνευστὴς τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ὁ ἀοίδιμος Γεώργιος Χατζιδάκις, ἦτο ἡ μόνη ὀρθή, διότι μόνον ἡ ἱστορικὴ παρακολούθησις μιᾶς λέξεως δύναται νὰ δώσῃ πλήρη εἰκόνα τῶν τυπικῶν, φωνητικῶν καὶ σημασιολογικῶν αὐτῆς μεταβολῶν καὶ πολλάκις τῶν λόγων, οἵτινες προεκάλεσαν αὐτάς.

Ὅταν ἤρχισαν αἱ ἐργασίαι διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ὑπ' ὅσιν τῶν συντακτῶν αὐτοῦ ἐτέθη ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἀνωτέρω προγράμματος· ἐφ' ὅσον ὁμως προϋχῶρει ἡ ἀποδελτίωσις τοῦ νεοελληνικοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου, ἐκρίθη ὅτι ἀπὸ τῆς νέας Ἑλληνικῆς ἔπρεπε νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐργασία, ἔνεκα τοῦ δεδικαιολογημένου φόβου τῆς διαρκοῦς ἀπωλείας νεοελληνικῶν γλωσσικῶν στοιχείων διὰ τὴν αὔξησιν τῆς ἐπικοινωνίας, τοὺς πολέμους καὶ τὰς μεταναστεύσεις, ἐν ᾧ τὸ τῆς Βυζαντινῆς καὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς περιόδου γλωσσικὸν ὕλικόν οὐχὶ μόνον μείωσιν δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποστῇ, ἀλλ' ἀντιθέτως καὶ ἠϋξανε μὲ τὴν ἀνακάλυψιν καὶ ἔκδοσιν νέων κειμένων — ἐφ' ὅσον, λέγω, προϋχῶρει ἡ ἀποδελτίωσις τοῦ νεοελληνικοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου, ἀπεδεικνύετο ὅτι ἡ δημοσίευσις λεξικοῦ, οἷον ἐξ ἀρχῆς ὑπελογίσθη,

1. Βλ. Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον, τόμ. 5, 344.

θ' ἀπῆται καὶ χρόνον μακρὸν καὶ χρηματικά μέσα μεγάλα καὶ σημαντικὸν ἀριθμὸν συνεργατῶν, ζητήματα τὰ ὁποῖα δὲν ἦτο παρεσκευασμένον ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸ Ἑλληνικὸν κράτος.

Ἐντεῦθεν δευτέραι ἐπεκράτησαν σκέψεις, ἵνα, ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἐπεξεργασθῶσιν οἱ Ἕλληνες ἐπιστήμονες τὸ νεοελληνικὸν γλωσσικὸν ὕλικόν, μικρὸν δὲ κατὰ μικρὸν προβῶσι καὶ εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ περαιτέρω τοῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς λεξικοῦ.

Συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν αὐτήν, ἡ ὅλη φροντίς περιστράφη περὶ τὴν ἔκδοσιν τοῦ λεξικοῦ τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς καὶ τῶν νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων καὶ ἤρχισεν ἡ τύπωσις αὐτοῦ, ἥτις, δυστυχῶς, προχωρεῖ πολὺ βραδέως, ἔνεκα τῶν παρεμπεσόντων πολέμων καὶ ἐλλείψεως οἰκονομικῶν πόρων.

Τὸ ἐκδιδόμενον λεξικόν, παρὰ τὴν ὑπὸ τῶν συντακτῶν αὐτοῦ καταβαλλομένην ἐπαινετὴν προσπάθειαν, φυσικὸν ἦτο νὰ ἔχῃ ἀτελείας, ἀφ' οὗ οὗτοι, μὴ ἔχοντες ἀποδελτιωμένον τὸ ἀνάλογον ὕλικὸν παλαιότερων περιόδων, δὲν ἠδύναντο πάντοτε νὰ διαπιστώσουν πότε τὸ πρῶτον ἀναφέρεται μία λέξις ἢ φράσις ἢ πότε ἐπῆλθε μία τυπικὴ, φωνητικὴ ἢ σημασιολογικὴ μεταβολή. Οὐδόλως λοιπὸν ἄπορον ὅτι ἐν τῷ τυπωθέντι ἤδη μέχρι τῆς λέξεως *γάργαρος* τμήματι εἴτε δὲν δίδεται ἡ πρώτη ἢ παλαιότερα μνεῖα διαφόρων λέξεων ἢ δὲν καθορίζεται ὁ χρόνος τῆς τυπικῆς ἢ φωνητικῆς αὐτῶν μεταβολῆς ἢ καὶ παρασιωπᾶται ἡ ἔτυμολογία αὐτῶν, ἡ ὁποία θὰ ἠδύνατο εἰς πλείστας περιστάσεις νὰ ἐξευρεθῇ, ἂν οἱ συντάκται εἶχον ὑπ' ὄψιν τὸ μὲ αὐτὴν σχετιζόμενον ὕλικόν τὸ ἀνὰ τοὺς αἰῶνας παραδεδομένον.

Ὅτε κατὰ τὸ 1927 συνεκροτήθη ἐν Βελιγραδίῳ τὸ Β' Διεθνὲς Βυζαντινολογικὸν Συνέδριον, οἱ σύνεδροι, λαβόντες ὑπ' ὄψιν ὅτι ὑπῆρχον λεξικά τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης, συνετάσσετο δὲ τὸ τῆς νέας Ἑλληνικῆς, δὲν ὑπῆρχεν ὅμως λεξικὸν τῆς Βυζαντινῆς γλώσσης, ἡ ἔκδοσις τοῦ ὁποίου ἦτο ἀναγκαία καὶ διὰ τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὰ Βυζαντινά, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν πληρέστερον καταρτισμὸν ἐνὸς Ἑλληνικοῦ λεξικοῦ, προέτειναν καὶ ἐπέτυχον, ἵνα ἡ ὁλομέλεια ὀρίσῃ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπιτροπὴν, ἀποτελεσθεῖσαν ἀπὸ τοὺς Paul Kretschmer, Hubert Pernot, Theodor Ouspensky, Eugen Dargó καὶ ἐμέ, μὲ τὴν εὐχὴν, ἵνα τὴν ἔκδοσιν ἀναλάβῃ ἡ Ἀκαδημία τῶν Ἀθηνῶν.

Τὰ μέλη τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης ἐπιτροπῆς ἀντήλλαξαν τὰς σκέψεις των περὶ τοῦ ζητήματος καὶ συνεζήτησαν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς καὶ μετὰ τοῦ καθηγητοῦ Α. Heisenberg τὰ τῆς ὁργανώσεως τῆς ἐργασίας, ὅταν ὅμως μετὰ τριετίαν, τῷ 1930, συνεκλήθη ἐν Ἀθήναις τὸ Γ' Διεθνὲς Βυζαντινολογικὸν Συνέδριον, ἐφάνη ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἔνεκα τῶν δυσχερῶν οἰκονομικῶν ὅρων ὑφ' οὓς διετέλει, δὲν ἠδύνατο ν' ἀναλάβῃ τὰς δαπάνας τοῦ ἔργου.

Οὕτως ἐματαιώθη ἡ δημοσίευσίς λεξικοῦ, τὸ ὁποῖον προώριται νὰ παράσχῃ ἀνεκτιμήτους εἰς τοὺς Βυζαντινολόγους ὑπηρεσίας καὶ νὰ συντελέσῃ εἰς εὐρύτεραν γνῶσιν τοῦ Βυζαντινοῦ κόσμου καὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ὅτι δὲν ἐγένετο δυνατὸν ν' ἀναλάβῃ ἡ Ἑλλάς, ἕνεκα τῶν δυσχερῶν περιστάσεων ὑφ' ἃς εὗρέθη καὶ εὐρίσκεται, θὰ ἔπρεπε ν' ἀναλάβῃ ἡ ἔνωσις τῶν Ἀκαδημειῶν, βεβαία οὕσα ὅτι πρόθυμον θὰ ἔχῃ τὴν συμμετοχὴν τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων.

Ἀνωτέρω εἶπον ὅτι δὲν ὑπῆρχε λεξικὸν τῆς Βυζαντινῆς γλώσσης· ἔχομεν βεβαίως τὸ λεξικὸν τοῦ Du Cange, τὸ ὁποῖον, πολῦτιμον διὰ τοὺς χρόνους του, παρέσχε καὶ παρέχει εἰς τοὺς Βυζαντινολόγους βοήθειαν, τὸ ὁποῖον ὅμως, ἐφ' ὅσον μάλιστα ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ δὲν ἦτο ἐπαρκῶς κάτοχος τῆς νέας Ἑλληνικῆς, δὲν ἀνταποκρίνεται σήμερον εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστήμης, μετὰ μάλιστα τὴν ἐν τῷ μεταξύ ἔκδοσιν πλείστων Βυζαντινῶν κειμένων καὶ παπύρων, τῶν ὁποίων, φυσικά, πλείσται λέξεις δὲν περιλαμβάνονται ἐν τῷ εἰρημένῳ γλωσσариῳ. Οὐδὲ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἀπολύτως ἱκανοποιεῖ καὶ τὸ λεξικὸν τοῦ Σοφοκλέους.

Διὰ τὴν ἱστορίαν ἃς λεχθῇ ὅτι ἡ Ἀκαδήμεια Ἀθηνῶν, ἡ ἀναλαβοῦσα τὴν ἔκδοσιν τοῦ Λεξικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, βλέπουσα ὅτι ἀπὸ λεξικογραφικῆς ἀπόψεως ἐλάχιστα ἔχει ἐρευνηθῇ ἡ ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας, ἀπεφάσισε τὴν ἴδρυσιν ἐνὸς μεσαιωνικοῦ ἀρχείου, ὅπερ λειτουργεῖ ἀπὸ τοῦ 1930, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι λεξικὸν ἀναφερόμενον κυρίως καὶ μόνον εἰς τὰς λέξεις τῆς τότε ἐποχῆς, ἀφ' οὗ τὸ ὑπ' αὐτοῦ συλλεγόμενον ὕλικὸν ἀφορᾷ καὶ εἰς πρόσωπα καὶ εἰς ἱστορικὰ γεγονότα μηδεμίαν πρὸς τὴν λεξικογραφίαν ἔχοντα σχέσιν.

Ὅσα κατωτέρω σημειῶ, ἐγράφησαν μὲ τὸν σκοπὸν νὰ συμπληρώσωσιν εἰς ὁρισμένα ὀλίγα σημεία τὸ Λεξικὸν τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, δίδοντα εἴτε τὴν παλαιότεραν μνείαν μιᾶς λέξεως ἢ καὶ ἐνὸς τύπου ἢ καὶ τὴν εἰς παλαιότερους αἰῶνας χρῆσιν μιᾶς φράσεως εἴτε αὐτουσίῳ εἴτε σχεδὸν ταυτοσήμου ἢ ἀναλόγου, ἀποδεικνυομένης οὕτω τῆς συνεχείας τῆς Ἑλληνικῆς ἀντιλήψεως καὶ σκέψεως.

Ταῦτα, ἐννοεῖται, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σημειωμάτων μου, χωρὶς ν' ἀποκλείεται ἄλλαι πηγαὶ εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν ν' ἀνάγωσι τὰ φαινόμενα ἢ τὴν μνείαν τῆς φράσεως.

Οἱ ἀναγνώσταί μου ἐπιθυμῶ νὰ γνωρίζουν, ὅτι αἱ παρατηρήσεις μου δὲν εἶναι καθόλου συστηματικά, οὐδ' ἀποτελοῦσι πλήρως συμπληρωτικὸν

1. Δείγματα ἀτελείας τοῦ λεξικοῦ τούτου παρέσχον ἐν μελέτῃ μου ὑπὸ τὸν τίτλον Παρατηρήσεις εἰς τὸ Ἑλληνικὸν γλωσσάριον τοῦ Du Cange, δημοσιευθεῖσαι ἐν Ἀθηνᾶς, τόμ. MB', σ. 34 ἔξ.

γλωσσάριον, ἀλλ' ὅτι, ὥς ἐν τῇ ἐπικεφαλίδι γράφω, δημοσιεύονται πρὸς ὑποβοήθησιν τοῦ ἔργου τοῦ νεοελληνικοῦ λεξικοῦ.

Προσθετέον ὅτι εἰς τὸ σκοπὸν τῆς παρούσης μελέτης φρονῶ ὅτι συμβάλλει καὶ ἡ δήλωσις τοῦ χρόνου καθ' ὃν, κατὰ τὰ σημειώματά μου, ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον λέξεις τις ἢ φράσεις ἢ φωνητικὸν φαινόμενον, δι' ὃ πολλάκις χρονολογῶ τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα ¹.

1. Αἱ λέξεις ἢ φράσεις, τὰς ὁποίας κατωτέρω ἀναγράφω, εἶναι, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς. Ὅπου περὶ ἰδιωματικῶν στοιχείων πρόκειται, ἀναγράφω τὸν τόπον τῆς προελεύσεως αὐτῶν.

B P A X Y Γ P A Φ I A I

- Acta = Fr. Miklosich-J. Müller, Acta et diplomata Græca medii ævi sacra et profana, τόμ. 1-6, Wien 1860-1890.
- Ἀρτεμίδωρος = Ἀρτεμιδώρου, Ὀνειροκριτικά (R. Hercher, Leipzig 1864).
- Ἀσίζαι = Ἀσίζαι τῆς Κύπρου (Κ. Σάθα, Μεσαιωνική βιβλιοθήκη, τόμ. 6).
- Ἀχιλλῆς = L'Achilléide byzantine (D. Hesselting, Amsterdam 1919).
- Ἀχμέτ = Ἀχμέτ, Ὀνειροκριτικόν (Fr. Drexl, Lipsiæ 1925).
- BGU = Ægyptische Urkunden aus den königl. Museen zu Berlin.
- Βέλθανδρος καὶ Χρυσάντζα = Διήγησις ἐξαίρετος Βελθάνδρου τοῦ Ρωμαίου (Μαυροφρύδη, Ἐκλογή μνημείων, Ἀθῆναι 1886).
- CGL = G. Læwé-G. Gætz, Corpus glossariorum Latinorum, Lipsiæ 1888-1901.
- Γεωργηλᾶς = Ἐμμανουὴλ Γεωργηλᾶ, Τὸ θανατικὸν τῆς Ρόδου (Guilelmus Wagner, Carmina Græca medii ævi, Lipsiæ 1874).
- Διήγησις Διγενῆ = (Ἐσκουριάδ) (D. Hesselting, Le roman de Digénis Akritas d'après le manuscrit de Madrid, Λαογραφ., τόμ. 3).
- Διήγησις παιδιόφραστος = Διήγησις παιδιόφραστος τῶν τετραπόδων ζώων (Guilelmus Wagner, Carmina Græca medii ævi, Lipsiæ 1874).
- Ἐκθεσις = Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, Ἐκθεσις τῆς βασιλείου τάξεως (ἔκδ. Βόννης).
- Εὐστάθιος = Εὐσταθίου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, Παρεκβολαὶ εἰς τὴν Ὅμηρου Ὀδύσσειαν καὶ Ἰλιάδα, Lipsiæ 1825-1830.
- Θαύματα ἁγ. Ἀρτεμίου = Διήγησις τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ θαυματουργοῦ Ἀρτεμίου (Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Varia Græca sacra, St Petersburg 1909).
- Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη = (Sp. Lambros, Romans Grecs, Athènes 1880).

Λεξικόν	= 'Ιστορικόν Λεξικόν τῆς νέας Ἑλληνικῆς.
Λύβιστρος καὶ Ροδάμνη	= Le roman de Libistros et Rhodamnè (J. A. Lambert, Amsterdam 1935).
Op.	= Eustathii opuscula (Luc. Tafel, Francofurti ad Mœnum 1832).
PG	= Migne, Patrologia Græca.
P.Pr.	= Poèmes Prodromiques en grec vulgaire (D. Hesselting-H. Pernot, Amsterdam 1910).
Πουολόγος	= (Guilelmus Wagner, Carmina Græca medii ævi, Lipsiæ 1874).
Χρονικ. Μορ.	= Τὸ χρονικόν τοῦ Μορέως (J. Schmitt, London 1904).
Vazélon	= Actes de Vazélon (Th. Ouspensky-V. Bénéchévitch, Leningrad 1927).

Α

ἀγαγύρης : ὁ ἀγύρης (Πόντος)· «ἀγαγύρην· ἀγύρην», Ἡσύχιος.

ἀγαπητικὴ – ἀγαπητικιά : ἡ ἐρωμένη, ἡ ἄλλως κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἀγαπητή· «ἂν οὐκ εἶχεν κἀνένα γνήσιον τέκνον, ἀμμὲ εἶχεν τέκνα ἐκ τῆς ἀγαπητικῆς του» (Ἀσίζαι, 45,14· 396,30).

ἀγαπῶ : Τὸ ρῆμα παρ' ἡμῖν σύνηθες καὶ ἐν τῇ πρὸς συζητητὴν φράσει· «ἂν μ' ἀγαπᾷς θά...», τὸ ἀρχαῖον· «εἴ με φιλεῖς»· «γινώσκω ὅτι ἔχεις καί, ἂν με ἀγαπᾷς, δός μοι» (Κεκαυμένου, Στρατηγικόν, 48).

ἀγγεῖό : τὸ οὐροδοχεῖον, ἡ ἀμῖς· «τὸ φλαγγίν του ὅλον ἐσάπην καὶ ἐπῆ· γεν ἀποκάτω του εἰς τὸ ἀγγεῖον» (Ἀσίζαι, 182,11).

ἄγγελος : α') «εἶναι ἕνας ἄγγελος», ἐπὶ ἀγαθοῦ καὶ ἐναρέτου ἀνθρώπου· «ἐκεῖνος δὴ ὁ τῷ κατ' ἀρετὴν σχηματισμῷ τὴν ἀρχὴν μὲν ἄγγελος εἶναι πεφαντασμένος» (Ορ., 97,41). β') «ἀπόψε εἶδα τὸν ἄγγελό μου», ἐπὶ τοῦ ἰσχυρῶς ἀγωνιάσαντος·

ἂν ἴδης εἰς τὸ πέλαγος καράβιν κινδυνεῦον

ἐσὺ λέγεις ἀλλοίμονον κι' ἐκεῖ θωροῦν ἄγγέλους

(Μιχαήλ Γλυκᾶ, Στίχοι, 125).

ἀγγίζω : «τὸν ἀγγίξε μέσ' ᾗς τὴν καρδίαν», ἰσχυρῶς αὐτὸν ἐλύπησεν· «μέσης γὰρ τῆς καρδίας ἦψατο τοῦτο Πλάτωνος» (Ι. Τζέτζου, Χιλιάδες, χιλ. 11η, ἱστορ. 385, στίχ. 738).

ἀγγρισμός : ἐν τῷ Λεξικῷ σημειοῦται ὅτι ἡ λ. εἶναι ἀμάρτυρος. Ἐν αὐτῷ ἀναγράφεται τὸ ἀγρρισμός ἐκ Λέσβου ἐπὶ τῆς σημασίας τῆς πρὸς ὀχρίαν ὀρμῆς, ἐπὶ ζῶων. Πβ. τὸ παρ' Ἡσυχίου· «ἐγγρισμός· παροξυσμός».

ἀνιάτρευτος : ὁ ἀθεράπευτος. Τὸ ἐπίθετον ἀνιάτρευτος ἐν ἀγιολογικοῖς κειμένοις. Ἡ παλαιότερα μνεῖα κατὰ τὸν Ζ' μ.Χ. αἰῶνα ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου· «τὴν τρίτην εἰκάδα τῶν ἑτῶν ἐκπληρώσας ἀνιάτρευτος ἔμεινεν» (Θαύματα ἁγ. Ἀρτεμίου, 38,24).

ἀγκάλια (τά) : ἡ ἀγκάλη (Δωδεκάνησα, Μακεδονία, Πόντος). Ἐν τῷ Λεξικῷ δὲν δίδεται ἡ παλαιότερα μνεῖα τῆς λέξεως. Πβ.·

ᾗς τὰγκάλια του τὸν ἔβαλε γλυκὰ καταφιλεῖ τον

(Ἀχιλλεῖς, 78).

ἀγουρίδα : ἡ ἄωρος ράξ, ἡ ὄμφαξ· «εἰς βότρυν ἀγουρίδος μόλις ἵνα εὔρη τις μίαν ῥῶγαν ὥριμον» (Ἐκ τῆς εἰς δημῶδη γλῶσσαν διατυπώσεως τῆς Χρονικῆς διηγήσεως Νικήτα τοῦ Χωνιάτου, 304,26, Βόνν.).

ἀγρίμι : τὸ ἄγριον ζῶον καὶ ἰδίᾳ ἡ ἀγρία αἴξ, μάλιστα ἐν Κρήτῃ, Καρ-

πάθῳ, Καλύμνῳ· «τὸν ἐν τοῖς μάλιστα δρομικὸν ὄντα τῶν ἵππων αὐτῷ κοιμισθῆναι παραδοκῶν, ὃν καὶ Ἀγρίμιν, τὸ τάχος αἰνιτιττόμενοι, ἐκάλουν» (Κιννάμου, Ἐπιτομ. ἱστορ., 60,21).

ὁ χοῖρος καὶ ἡ ἔλαφος, ἡ αἶγα τὸ ἀγρίμιν

(Διήγησις παιδιόφραστος, 1045). Πβ. τὸ ἀρχαῖον ἀγριμαῖον.

ἀγριοκολόκυνθο : ἡ ἀγρία κολοκύνθη· «τολύπη· ἀγριοκολοκύντη» (Φωτίου, Λεξικόν).

ἀδειανός : κενός· «ἦρθε μὲ ἀδειανὰ τὰ χέρια», ἐπὶ τοῦ μηδὲν προσκομίσαντος. Ἐν τῷ Λεξικῷ φέρεται· «ἡ λέξις καὶ παρὰ Δουκαγγίῳ· ἑκαταῖς, ὅ φασιν, ἐπαναφεύξαντα χερσίν» (Νικητῆς Χωνιάτης, Χρον. διήγ., 369,19)· «μὴ χειρὶ πεπληρωμένη, ἀλλὰ κενῇ χειρὶ, τὸ λεγόμενον» (Ι. Τζέτζου, Σχόλια εἰς τὰ Ἔργα καὶ τὰς ἡμέρας, 478).

ἀδερχή : ὁ πληθυντικὸς ἀδερχάδες, παρὰ Γεωργηλᾶ (198).

ἀδερχοσύνη : ἡ ἀδελφικὴ συγγένεια· ἐν τῷ Λεξικῷ δίδεται ὁ τύπος ἀδελφοσύνη, οὐχὶ ὅμως καὶ ὁ μετὰ τοῦ ρ· «ἂν γένηται ὅτι εἷς ἄνθρωπος ἐτελεύτην χωρὶς νὰ μοιράσῃ τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλον κατὰ ἀδερχοσύνην» (Ἀσίτσι, 420,20).

ἀδιάντροπος : ὁ ἀναιδής· «ἄσμεναι γυναῖκες, πόρνοι καὶ ἀδιάντροποι» (Νικηφόρου πρεσβυτέρου Κωνσταντινουπόλεως, Βίος Ἀνδρέου τοῦ κατὰ Χριστὸν σαλοῦ, PG, 111,729).

ἀδράχνω : δράττομαι, λαμβάνω διὰ τῆς χειρός· «τὸν ἄδραξε ἀπὸ τὸ λαίμω». Ἐν τῷ Λεξικῷ σημειοῦται ἁπλῶς· «ἐκ τοῦ ἀρχαίου δράττομαι».

κοντάρι δράχνει σύντομα τὸν μουντόν του λακτίζει

(Ἀχιλλεὺς, 1332).

ἀδύνατος : α') «νὰ κάνης τὰ ἀδύνατα δυνατά», νὰ καταβάλῃς πᾶσαν προσπάθειαν· «τοῖς δὲ τειόλμηται τεχνασασμένοις τῷ ἀδυνάτῳ δύναμιν» (Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης, Ὑπόμνημα εἰς Διονύσιον τὸν Περιγητήν, 208,6). β') «αὐτὸ εἶναι τῶν ἀδυνάτων», δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ· «ὁ δὲ βασιλεὺς οὐκ ἠνέσχετο τοῦτο ποιῆσαι, λέγων τῶν ἀδυνάτων τυγχάνειν» (Πορφυρογεννήτου, Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανόν, κεφ. 50).

ἀδυνατῶ - ἰζῶ : ἰσχυαίνομαι· «ἐάν τις ἴδῃ ὅτι ἐστενώθησαν ἡ ἡδύνατησαν τὰ ἰσχία αὐτοῦ» (Ἀχμέτ, 56,9).

ἀέρας : α') «κάνει ἀέρα», πνέει ἰσχυρὸς ἄνεμος· «ἐάν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἵππικου συμβῇ γενέσθαι ἀέρα» (Ἐκθεσις, 339,14). β') «λόγια τοῦ ἀέρος», λόγοι μὴ σοβαροὶ· «ἐξέστω δὲ ὑμῖν ἐκ τῶν πραγμάτων μαθεῖν εἰ σκηνὴ ταῦτα καὶ ὑπόκρισις καὶ πρὸς ἀέρα μόνον λόγοι χεόμενοι» (L. Deubner, Kosmas und Damian, 196,96). γ') τὸ ὕφασμα, δι' οὗ καλύπτονται τὰ θεῖα δῶρα·

«ὁ ἱερὺς τῷ ἀνωτάτῳ πέπλῳ, ὃν καὶ ἄερα οἶδεν ὁ λόγος καλεῖν, τὰ δῶρα ἐπικαλύπτει» (Θεόδωρος Στουδίτης, PG, 99,1689).

ἀετοφωλιά : ἡ φωλεὰ τοῦ ἀετοῦ· ἐν τῷ Λεξικῷ δὲν δίδεται ἡ παλαιότερα μνεία «ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἀετοφωλιάς», ἐκ πρακτικοῦ ἀπογραφῆς τοῦ 1355 (Fr. Dölger, Aus den Schatzkammern des heiligen Berges, 210).

ἄζδύρας : θάμνος δυσάρεστον ἀποδίδων ὄσμην (ᾤζω + ἀνάγυρος) (Κρήτη). Διὰ τὸν τύπον ζόδύρας πβ.· «ἕτερον χωράφιον τὸ λεγόμενον τοῦ ζοογύρου» (Acta, 5,28, τοῦ ἔτους 1262). Τὴν ὀρθὴν ἐτυμολογίαν ὑποδεικνύει τὸ Ἑπειρωτικὸν *δζόδρο*.

ἄθδόνιν : διὰ τὸν τύπον *ἄδόνιν*, τὸν ἐν Δωδεκανήσῳ, Σκύρῳ καὶ Χίῳ εὐχρηστον, ἐν τῷ Λεξικῷ λέγεται ὅτι καὶ ὁ Meursius ἐν τῷ Λεξικῷ του τὸν ἀναφέρει. Πβ.·

καὶ εἰς τὴν χρυσὴν τὴν πλάτανον ἐκάθισεν ἄδόνιν

(Ἀχιλλεύς, 752).

αἷμα : α') «αὐτὸς εἶναι αἷμά μου», ἥτοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὲ ἐμὲ γένους· πβ.· «ἡ δὲ νύμφη τούτου ὡς ἀνεγνώρισε τὸ αἷμα τὸ ἴδιον, ἐχάραξ» (Βίος καὶ πολιτεία τοῦ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ ἐν Ἀθῶ, Anal. Boll., 25,15,20). Ἡ παροιμ. φρ.· «αὐτὸς εἶναι ἀπὸ ψηλῇ γενεᾷ κι' ἀπὸ καθάρειο αἷμα» (Ἄνδρος), ἥτοι ἐξ εὐγενῶν οὗτος κατάγεται, ἥδη παρ' Ὀμήρῳ (Z, 211)·

ταύτης τοι γενεῆς τε καὶ αἵματος εὐχομαι εἶναι.

β') «αὐτὸς δὲν ἔχει αἷμα ἀπάνω του (μέσα του)», ἐπὶ τοῦ μὴ ἔχοντος ζωτικὴν δύναμιν. Παραβλητέον τὸ παρ' Ἑσυχίου· «ἐναιμος· ἀνὴρ ζωδός» καὶ Αἰσχίνῃν, Κατὰ Κτησιφῶντος, 160· «οὐκ ἔχων αἷμα». γ') «τοῦ ρούφηξε τὸ αἷμα τῆς καρδιάς του», ἐπὶ τοῦ ἀντὶ μεγάλου κέρδους ὠφελουμένου παρὰ τινος· «τοῦτο δὲ γραφῆναι χρήσιμον ἐπὶ τινος οὐκ ἂν ἄλλως ὠφελοῦντος εἰ μὴ μετὰ βαρὺ κέρδος καὶ οἷον πόσιν αἵματος τοῦ ἐκ τῶν ὠφελουμένων» (Εὐσταθίος, 1677,19). δ') «αἷματα κλαίω», κλαίω καθ' ὑπερβολὴν (Πόντος)· «δακρύων τῶν ἐπὶ σοὶ καὶ αἵματος» (Ἡλιοδωρον, Αἰθιοπ., Δ', 8). Πβ. καὶ τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν· «αἷματι κλαίειν οὐ δάκρυσιν». Ὁ τύπος τῆς γενικῆς αἵματος ἐν ταῖς Ἀσίζαις τῆς Κύπρου (484,1)· «διὰ ἔγκλημα φόνου οὐ παραβουλίας οὐ περὶ αἱμάτων».

αἰγμάλωτος : ἐν Πόντῳ *αἰγμάλωτος*, ἐν Πάρῳ *ἀχμάλωτος* καὶ *ἀγμάλωτος* ἐν Καππαδοκίᾳ· «ἤμπορεῖ καλὰ νὰ ποίση διαθήκην καὶ νὰ ἐλευθερώσουν τὰ ἀμάλωτά τους», «ἂν εἶχα ἕνα ἀμάλωτον ὅπου ἔχει δρωπικά», «εἰ δὲ κάνεις ἀνῆρην τὸν αἰγμάλωτον εἰς κάνέναν σπῆτιν εὐκαιρον» (Ἀσίζαι, 150,20· 435,17· 404,2).

ἀκαμάτης : ὁ ὀκνηρός, ὁ ῥάθυμος, ὁ ἄδρανής. Ἐν τῷ Λεξικῷ σημειοῦται· «ἡ λ. καὶ παρὰ Μεουρσίῳ». Πβ. ἐν τούτοις· «ἐβόα μετὰ κλαυθμοῦ

τοῦτον (τὸν σύζυγον) ἀποκαλοῦσα ἀκαμάτην, χαλκόσπλαγχον» (Διήγησις περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας τοῦ μακαρίου Φιλαρέτου, Βυζαντινὰ Χρονικά, 5,68,13).

ἀκκουμπῶ : Τὸ ρῆμα σήμερον ἐν τῇ φράσει «τῆς τὸν ἀκκουμπησε», σημαίνει ἐβίνησεν αὐτήν. Ἀντιστοίχως οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο τὸ ρῆμα ἐρείδω.

*δοτις ἐν ἡδυόμοις
στρώμασι παννυχίζων
τὴν δέσποιναν ἐρείδεις*

(Ἀριστοφ., Fragm., 116).

ἄκλαδος : ὁ μὴ κλαδευθείς, ἐπὶ ἀμπέλου, «ἀμπέλι ἄκλαδο» (Οἶνους Λακεδαίμονος). Ἐν τῷ Λεξικῷ γράφεται ἄκλαδος ἐκ τοῦ στερητικοῦ α καὶ τοῦ κλαδεύω. Ἦδη ὁ Ἡσύχιος ἔγραψεν «ἄκλαδας ἀμπέλους ἀκλαδεύτους Αἰολεῖς».

ἀκόνα : λίθος πρὸς ἀκονισμόν χρησιμοποιοῦμενος. Ἐν τῷ Λεξικῷ λέγεται ἁπλῶς ὅτι ἡ λ. εἶναι μεγεθυντικὸν τοῦ ἀκόνι. Τὴν κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ὑπαρξιν τῆς λ. πιστοποιεῖ τὸ σύνθετον *πετρακόνα* «εἰς τὸν τόπον τῶν πετρακόνων» (Acta, 5,41). Ἐν τῷ δῆμῳ Λεύκτρου τῆς Μάνης ὑπάρχει καὶ τοποθεσία Ἀγρία Ἀκόνα.

ἀλαφρός : ὁ ἀνόητος, ὁ κοῦφος «αὐτὸς εἶναι πολὺ ἀλαφρός» «πᾶν πληθὺς ἐστὶν ἐλαφρὸν καὶ πληρὲς ἐπιθυμιῶν παρανόμων, ὁρμῆς ἀλόγου, θυμοῦ βιαίου» (Πολύβιος, 6,56,11). Πβ. τὸ παρ' Ἡσυχίῳ «ἀβαρής» ἀσύνετος.

ἀλέκτορας : ὁ τύπος τῆς γενικῆς ἀλεκτόρου ἐν τοῖς παλύροις τοῦ Λουγδούνου (C. Leemans, Pap. Leid., 5,10,1) «ἔμβαλε τὸ ζωδάριον ἔσω εἰς τὰ σπλάγχνα τοῦ ἀλεκτόρου».

ἀλλάζω : «πάω ν' ἀλλάξω», νὰ φορέσω καθαρὰ ἢ καλύτερα φορέματα «ὥς δὲ διὰ τὴν τιμὴν τῆς ἐορτῆς ἀλλάξαι καὶ φορέσαι λαμπροτέρως ὥρμησε» (Θαύματα ἁγ. Ἀρτεμίου, 20,14).

ἀλλήλογος : ὁ ἀναιρῶν τὸν λόγον του, ὁ παλινφθὼν. Ὁ τύπος ἀνήλογος ἐν Ποντικοῖς ἐγγράφοις τῶν ἐτῶν 1260 καὶ 1264 «καὶ οἷος ἀνήλογος γένηται, ὀφείλει δώσειν ἀερικὸν ἄσπρα...», «καὶ ὅστις ἀνήλογος τῆς τοιαύτης πράξεως φανῇ» (Vazelon, σ. 18, Νο 18 καὶ 20, Νο 39). Τὸ ἐπιθετικὸν οὐχὶ βέβαια ἐκ τοῦ ἀνάλογος – ἀνήλογος, ὥς θέλει ὁ Λαμφίδης (ἐν Ἀρχαίῳ Πόντου, 16,232).

ἄλλος : α') «δὲν ἔχει ἄλλο σὰν κι' αὐτό», ἐπὶ πράγματος πολὺ καλοῦ «ἔστι γάρ τι χρῆμα οἷον οὐκ ἄλλο» (Op., 355,2). β') «ἄλλος ἐξ ἄλλου ἐγινε», διάφορος τοῦ πρῶην, ἐπὶ τοῦ ὑποστάντος μεταβολήν «τῆς ἐαυτοῦ βασιλείας ἐραστὰς ἀπειργάσατο ὥς καὶ ἄλλος, ὃ δὴ λέγεται, ἐξ ἄλλων γενέσθαι» (Μιχ. Ἀτταλειάτου, Ἱστορ., 267,3) εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεόδωρος Πρόδρομος

ἄλλος ἐξ ἄλλου γέγονας, ἡλλάγης, μετεβλήθης

(Συνόδη Παπαδημητρίου, 'Ο Προδρόμος τοῦ Μαρκιανοῦ κώδικος, Βυζαντ. Χρον., 10,155). γ') «ἄλλα κι' ἄλλα», ἀμύπολλα' «ἐποίησε δὲ (Ἰουστινιανὸς) καὶ σκευὴ δόχρυσσα τῶν δώδεκα ἑορτῶν ἄλλα καὶ ἄλλα» (Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως, 1,99,8, Preger). δ') «ἄλλο εἶναι νὰ τὸ πῆς σὺ καὶ ἄλλο ἐγώ», διαφέρει ἂν τὸ εἶπες σὺ ἢ ἂν τὸ εἶπω ἐγώ· «ἄλλο ἐγώ, ἄλλο πάντες, ἐγὼ παιδάριν» (Berliner Griechische Urkunden, 1079,14). δ') «ἄλλο», πλέον· ἡ κόρη ἀποθνήσκουσα λέγει πρὸς τὸν Ἀχιλλέα:

ἄλλο, ἀφέντη, δὲν μὲ θωρεῖς, ὁ θάνατος μὲ παίρνει

(Ἀχιλλεύς, 1260).

ἄλωνα : ἄλωνιον, ἐν Τσακωνίᾳ νῦν καὶ ἔλωνα. Τοῦ τύπου ἄλωνα παλαιότεραν μνεῖαν δίδει τὸ Λεξικὸν ἐκ τῆς Παιδιοφράστου διηγήσεως τῶν τετραπόδων ζώων (στίχ. 596). Ἡ λ. παλαιότερον καὶ ἐν τῇ Ἑκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ τοῦ Εὐσεβίου (2,20)· «ἐκπέμπειν δούλους ἐπὶ τὰς ἄλωνας».

ἄλωνίδα : εἶδος ἀκανθώδους φρυγάνου, τῆς τάξεως τῶν ψυχανθῶν. Ἡ λ., προερχομένη ἐκ τοῦ μεταγενεστέρου ὄνωνις, προϋποθέτει διάμεσον τύπον ἄνωνίδα, ὃν δίδει ὁ Διοσκορίδης, γράφων (Περὶ ὕλης ἱατρικῆς, 3,18)· «ἄνωνίς· οἱ δὲ ὄνωνίδα καλοῦσι».

ἄμμέ : ἄλλά, ἂν ὅμως, ἐκ τοῦ ἂν μή· «τὸ δίκαιον ὀρίζει νὰ μείνῃ σκλάβος... ἄμμέ, ἂν οὐκ ἔλαβεν τὸ μερτικόν του ἀπὲ τὴν ἀποκοπὴν» (Ἀσίζαι, 151,1).

ἀναγκαῖο : τὸ ἀποχωρητήριον· «ἀνακαθεσθεῖς (ὁ ἀσθενῶν) ἐκ τοῦ στρώματος αὐτοῦ ἐπειράτω εἰς τὰ ἀναγκαῖα ἀπίνειν» (L. Deubner, Kosmas und Damian, 143,41)· «προσεποιήσατο ὅτι ἐνυξεν αὐτὸν ἡ γαστήρ καὶ ἀπελθὼν ἔμεινεν εἰς τὰ ἀναγκαῖα ἱκανὴν ὥραν» (Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, Διαλογισμοί, PG, 78,1700).

ἀνάγκασι : ἡ ἔπειξις, ἡ στενοχωρία. Ἐν τῷ Λεξικῷ δὲν δίδεται ἡ παλαιότερα μνεῖα· πβ·

ἀπὸ δ' ἀνάγκασες πολλὰς ὁποῦ τὸν ἐνεγκάζαν

(Διήγησις τοῦ Λιγενῆ, 157, Πετρίτση).

ἀνάγκη : «ἀνάγκη πᾶσα νὰ...», ἀνυπερθέτως πρέπει νὰ...· «ἀνάγκη πᾶσα τοὺς ἀγγέλους πρῶτον ἀνέρχεσθαι» (Μιχαήλ Γλυκά, Βίβλος χρονική, 261,4).

ἀναζητῶ : ζητῶ τι μετὰ πόθου·

ἀναζητᾷ τὸν ἀδελφό, τὸν Βέλθανδρο φωνάζει

(Βέλθανδρος καὶ Χρυσάντζα, 85).

ἀνακεφαλαίωσι : ἡ διὰ βραχέων ἐπανάληψις· ἡ λ. δὲν σημειοῦται ἐν τῷ Λεξικῷ. Παρὰ Χρυσοστόμῳ (PG, 62,16) ἀναγινώσκομεν· «παρὰ μὲν γὰρ

ἡμῖν καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ ἀνακεφαλαίωσις λέγεται καὶ τὰ διὰ μακρῶν λεγόμενα εἰς βραχὺ συστεῖλαι.

(ἀ)ναμαρτάρει : εἰς τὰς Κυκλάδας τὸ ζῶον τὸ ἐξερχόμενον τῆς κανονικῆς του θέσεως. Σχετιστέα ἡ λ. πρὸς τὸ ἐπίθετον *ἀνάμαρτος*, *ἐνάμαρτος*. Ἐν τῷ CGL, 2,406,2, κεῖται· «ἀνάμαρτον· *perperus*».

ἀνασηκώνω : ἀνεγείρω, ἀνυψῶ· «εὗρεν ἐν τῷ ἀλγοῦντι διδύμῳ ἔμπλαστον ἐπικείμενον, ἀνασηκώσασα δὲ αὐτὸ ἤρρεν τὸ παιδίον ὑγιές» (Θαύματα, ἀγ. Ἀρτεμίου, 72,17).

ἀνάστημα : ἀνασταίνω παρ' ἡμῖν λέγεται καὶ ἐπὶ δένδρου, τὸ ὁποῖον περιποιεῖται τις καὶ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ὁποῖου φροντίζει· διὰ τοῦτο καὶ τὸ μετ' ἐπιμελείας περιποιούμενον δένδρον χαρακτηρίζεται ὡς «ἀνάστημα τοῦ τάδε»· «ἐὰν κἀνεῖς ἄνθρωπος πακτῶν μίαν ἐδικήν μου γῆν οὐ ἕτερον τίποτες ἀνάστημαν» (Ἀσίζαι, 453,10).

ἀνάταυρα : τὸ ἐπίρρημα σημαίνει ὑπτίως, τὸ κοινῶς ἄλλως ἀνάσκελα· «παριμβαλῆς· ὁ ἀνάταυρα πεσών» (Φωτίου, Λεξικόν).

ἀνδρισμαν : παρὰ τοῖς Ποντίοις ἡ γυναικὸς ὑπανδρεία· «ἦλθεν (ἡ ἀδελφή μου) εἰς δευτέρον ἀνδρισμαν καὶ μετὰ ἐπιδόσεως προικὸς» (Vazelon, σελ. 78, Νο 107 καὶ σελ. 107, Νο 25). Πβ. καὶ τὸ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου· «ἡνδρωμένη· παρθένος ἡ γεγαμημένη».

ἀνέλπιστος : ὁ ἀπροσδόκητος· τὸ ἀνόρπιστος, κατὰ τὸ Λεξικόν, καὶ παρὰ da Somavera. Βλ. ἐν τούτοις· «τὸ ἀνόλπιστον κακὸν» (Μανόλη Σκλάβου, Ἡ συμφορὰ τῆς Κρήτης, 190· Wagner, Carmina).

ἄνθος : α') τὸν σημερινὸν τύπον ἄθος ἐν τῷ Λεξικῷ λέγεται ὅτι μνημονεύει ἐν τῷ Θησαυρῷ του καὶ Βλάχος ὁ Κρήσι, κεῖται ὁμοῦς οὗτος καὶ ἐν ταῖς Ἀσίζαις τῆς Κύπρου (450,10)· «τὰ μελίσσια ζιοῦν ἀπὸ ἀλλοτρίους ἄθους». β') «πέθανε ὃς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του», ἥτοι ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς νεότητος· καὶ ὁ Χρυσόστομος (PG, 60,480) εἶπεν· «ἐν τῷ ἄνθει τῆς ἡλικίας». Τὸ ῥῆμα *ἀθῶ*, ἄνευ τοῦ ν, οὐ μόνον παρὰ Μεουρσίῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἀχιλλεΐδι, 1755.

ἀνθρωπέα : ἐν Μάνῃ ἀνθρωπέα λέγεται ἡ κόπρος τῶν ἀνθρώπων. Ἡ λ. ἐκ τοῦ ἀνθρωπεῖα κόπρος, κατὰ παράλειψιν τοῦ οὐσιαστικοῦ. Τὸ ἀνθρωπεῖα ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης συνηθέστατον εἰς τὰ γεωπονικά βιβλία· «ἔστι δὲ κόπρος μὲν καλὴ ἡ τῶν πτηνῶν ἀπάντων... μετὰ δὲ τὴν τῶν περιστερῶν ἔστιν ἡ ἀνθρωπεῖα», «πᾶσα κόπρος ἐπιτηδεῖα τῇ ἐλαίᾳ δίχα τῆς ἀνθρωπεῖας» (Γεωπον., 2,21,46· 9,15,1).

ἀνθρωπος : ἐν τῇ φρ. «νὰ τρῶς σὰν ἀνθρωπος», ἥτοι εὐπρεπῶς, κοσμίως· «φάγε ὡς ἀνθρωπος τὰ παρακείμενα καὶ μὴ διαμασῶ, μὴ μισηθῆς» (Ἰωάννης Δαμασκηνός, PG, 95,1413).

ἀνοχή : ἐν Οἰνουντι τῆς Λακεδαιμόνος λέγεται ἡ παῦσις τοῦ ὑετοῦ. Ἡ λ. μετὰ τῆς σημασίας αὐτῆς καὶ εἰς τὰ Acta Sanctorum τοῦ Ἰουλίου, 1583 Β·

«λοιμὸς ἐνέσκηψε τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων χαλεπός, ἐποίει δὲ τοῦτον χαλεπώτερον καὶ ἡ τοῦ συνήθους ὑετοῦ παντελὴς ἀνοχή». Σημειωτέον ὅτι τὸ «ἀνέσχεν ὁ ὑετός» εἶναι φράσις ἀρχαία καὶ «ἀνοχή δικῶν» ἀναφέρεται παρὰ Δίῳ νι Κασίῳ, 55,26,1.

ἀντικατάλλαγα : ἐναλλάξ· τὸ ἐπίρρημα παλαιότερον ἀναφέρεται ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1400 (Acta, 2,340).

ἀντικοιτῶ : ἐναντιοῦμαι. Ἐν τῷ Λεξικῷ γράφεται ὅτι τὸ ρῆμα εἶναι σύνθετον ἐκ τῆς προθέσεως ἀντί καὶ τοῦ κοιτῶ, ὅπερ δι' ἀπλοῦ τ γράφεται. Τὸ ρ. ὡς ἀντισκοιτῶ φέρεται ἐν τῷ CGL : «ἀντισκοτῶ· obsto, officio».

ἀντρογυναῖκα : ἡ ἀρρενωπὸν τὸ ἦθος ἔχουσα γυνή. Ἐν τῷ Λεξικῷ σημειοῦται ἐκ τοῦ ἀντρας καὶ γυναικα. Πβ : «ῥυαῖναι, γυναικα σημαίνει ἀνδρόγυνον» (Ἄρτεμιδωρος, 104,20).

ἄνω - κάτω : «τά κανε ὅλα ἄνω κάτω», ἀνέτρεψε, συνέχεε τὰ πάντα· «ἔρριπεν ἄνω κάτω» (Θεοφάνους, Χρονογρ., 685,6, Βόννης)· «ἀνατραπῆναι λέγει τὸ ἀναστραφῆναι, τίθεται δὲ ἡ λέξις καὶ ἐπὶ ἀγγείων καὶ τραπέζων ἄνω κάτω γινομένων» (Εὐστάθιος, 997,3).

ἀξαγόρευτος : ὁ μὴ ἐξομολογηθεὶς τὰ ἁμαρτήματά του. Ἐν τῷ Λεξικῷ σημειοῦται ἀπλῶς· «ἡ λ. καὶ παρὰ da Somavera»· «ἐὰν γένηται ἀπὸ ριζικοῦ ὅτι μία βαπτισμένη πεθαίνει ἀξαγόρευτη» (Ἀσίζαι, 146,10).

ἀξινορούγυ : ἐν Καρπάθῳ καὶ Χίῳ λέγεται τὸ ἄλλως σκαλιστήρι. Ἡ λ. ἐκ τοῦ ἀξίνη καὶ ὀρύσσω· «ἀξινορούγια καὶ πλατυλίσγια καὶ πτυάρια» (Ἐκθεσις, 463,1). Ἡ λ. παλαιότερον ἀκόμη ἀναφέρεται καὶ παρ' Ἡρώων.

ἄπαλη : ἐν Κρήτῃ εἶδος ἀπαλοῦ τυροῦ· πβ· «τροφαλὶς Ἀττικῶς, τυράπαλις Ἑλληνικῶς», «χλωρὸν τυρὸν Ἀττικῶς, ἀπαλὸν δὲ Ἑλληνες» (Μοϊρις, 369· 703).

ἀπάνω : α') διὰ τὸν κατ' ἀνομοίωσιν ἐν Θήρᾳ, Κρήτῃ καὶ Ἰκαρίᾳ τύπον ἀπὰ πβ. Ἀσίζαι, 380,17· «ὁ εἷς βάνει το ἀπὰ εἰς τὸν ἄλλον». β') «παίρνω τὴν ἀπάνω βόλτα», ὑπερτερῶ· «Λατῖνος, ὁ τοῦ Τηλέφου υἱός, ἐσφάγη καὶ ἦνεγκαν οἱ Ρουστοῦλοι τὰς ἐπάνω», «μετὰ δὲ τὸ συγκροῦσαι τοῖς Πέρσαις καὶ τὰς ἐπάνω ἐνέγκαι» (Μαλάλα, Χρονογρ., 167,21· 304,18). γ') «ἀπάνω σὲ δυὸ μέρες», ἥτοι ἐν διαστήματι δύο ἡμερῶν·

ἀναμένετέ με κι' ἔρχομαι ἀπάνω εἰς τρεῖς μέρες

(Ἀχιλλεύς, 311).

ἀπατός : Οἱ Κρῆτες λέγουσιν· «ὁ ἀπατός μου», ἀντὶ ὁ ἑαυτός μου·

καὶ φύλλα ἐκ τῆν καρδίαν μου τὸ ἐγέμωσα ἀπατός μου

(Λύβιστρος καὶ Ροδάμνη, 3529).

ἀπαυτοῦ : περὶ τοῦ χρονικοῦ τούτου ἐπιρρήματος προκειμένου τὸ Λεξικὸν σημειοῖ· «ἡ λ. καὶ παρὰ Σομαβέρῳ». Τὸ ἐπίρρημα ἐν τούτοις παραδίδε-

ται πολὺ παλαιότερον· «καὶ μὴ δειλιάσης ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνος γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ τὴν σκιάν σου φοβεῖται» (U s e n e r, *Legenden der Pelagia*, 12, 12)· «καὶ ἀπ' αὐτοῦ οἱ βάρβαροι οὗτοι ἐλητίζοντο τοὺς τῆδε Ρωμαίους» (Π ρ ο κ ο π ί ο υ, Ἀνέκδοτα, 21,27).

ἀπέθαντος – **ἀθάνατος** : ἐν τῇ ποιμενικῇ γλώσσῃ συνήθης εἶναι ἡ φρ.· «σοῦ παραδίνω τόσα ζᾷ ἀπέθαντα», ἦτοι, ὅταν μοῦ τὰ ἐπιστρέψῃς, θά μου παραδώσῃς ἀκριβῶς ἰσάριθμα. Ἐν τοῖς παπύροις τοῦ Στρασβούργου (Pap. Strass., 396, ἔτους 276 μ.Χ.) εἰς μισθοῦται παρ' ἑτέρου· «αἶγας θηλείας τελείας, ἀθανάτους, ἀριθμῶ πενήκοντα».

ἀπειλή : ἡ λ. καὶ πρὸς δήλωσιν τῆς ἰσχυρᾶς καταιγίδος καὶ τῆς θεομηνίας·

καὶ εἰς τοσαύτην ἀπειλὴν καὶ τοῦ νεοῦ τὴν βίαν

(Βέλθανδρος καὶ Χρυσάντζα, 1094)· «πάντων πεπτωκότων εἰς τὸ ἔδαφος ἔστι (ἡ ἐκκλησία) ἐπὶ ἡμέρας β' μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν τοῦ Θεοῦ φοβερὰν ἀπειλὴν» (Μ α λ ἄ λ α, Χρονογρ., 420,3).

ἀπίδι : οὕτω καλεῖται καὶ τὸ δένδρον ἀπιδέα· «ἐπαίρει τὸ ἐξώπυργον καὶ ἀκκουμπίζει εἰς τὸ ἀπίδι» (Vazélon, σελ. 63, Νο 104, ΙΓ' αἰῶνος).

ἀπλοχέρης : ὁ φιλόδορος, ὁ ἐλευθέριος. Ἐν τῷ Λεξικῷ γράφεται· «ἐκ τοῦ ἀπλὸς καὶ χέρι», ἀλλ' ἀκριβέστερον ἐκ τοῦ ἀπλῶν καὶ χέρι. Διὰ τὴν παλαιότεραν μνείαν πβ. τὸ Βυζαντινὸν οἰκογενειακὸν ἐπίθετον Ἀπλούχειρ (ΙΒ' αἰῶνος).

ἀπλώνω : τείνω τὴν χεῖρα, ἵνα λάβω τι· «τότε ὁ νέος, ἀδείας ἐπιλαβόμενος, ἀπλώσας εἰς τὰ ροῦχα τοῦ βασιλέως, ἔλαβε μίαν σινδόνα πολλῆς τιμῆς ἀξίαν» (Συντίπας, 122,4).

ἀπό : ὁ τύπος τῆς προθέσεως ἀπὲ ἔν τε Λυβίστρῳ καὶ Ροδάμνῃ (1420, 4207)·

*ἐβγαίνει ἀπὲ τὸν κόρπον του καὶ δίδει με πιτάκιον·
καὶ ἀπὲ τοῦ νῦν ἀνταμοιβὴν δρέγομαι νὰ ποίσω·*

καὶ ἐν ταῖς Ἀσίζαις τῆς Κύπρου (151,1)· «ἂν οὐκ ἔλαβε τὸ μερτικόν του ἀπὲ τὴν ἀποκοπήν». Τὸ ἀπού, ἀντὶ ἀπό, πάλιν ἐν ταῖς Ἀσίζαις (169,29)· «οἱ ἀδελφοὶ καὶ αἱ ἀδελφαὶ νὰ ἐνὶ γνήσιας ἀπού ἐνοῦ πατρὸς καὶ μίας μητρὸς». Ὅταν ὁ ὁσιος Φιλάρετος ἐξέβαλε καὶ ἔδωκεν εἰς ἕνα πτωχὸν τὸ ἱμάτιόν του· «θεωρήσασα ἡ σύμβιος αὐτοῦ ἀπὸ ὑποκαμίσου ὄντα», φοροῦντα μόνον ὑποκάμισον (Fourmy et Leroy, *La vie de s. Philarète*, Byzantion, 9,16).

ἀποδιωγμός : ἡ ἀποπομπή. Ἐν τῷ Λεξικῷ ἀναγράφεται· «ἡ λ. καὶ παρὰ Σομαβέρῳ»· «ἡ δὲ θλιβομένη καὶ τὸν ἀποδιωγμὸν τοῦ ἀνδρὸς αἰσχυνομένη» (Μ α λ ἄ λ α, Χρονογρ., 89,20).

ἀποδιώχνω: ἀπομακρύνω καί δὴ μὲ τρόπον· «εἶδα κι' ἔπαθα νὰ τὸν ἀποδιώξω»· «μετ' ἐλεβολίσκων καί τόξων ἀπεδιώχνον» (Φρᾶντζῆ, Χρονικ., 282,4).

ἀποκόβω: ὀρίζω τὴν τιμὴν· «ὁ βασιλεὺς ἔφη διατὶ μὴ πρότερον τὴν τιμὴν ἀπέκοψας ;» (Δούκα, Χρον., 638,5).

ἀποκοιμίζω: «ἀποκοιμίζω τινὰ» σήμερον λέγομεν ἀντὶ τοῦ διὰ παραπειστικῶν λόγων ἢ ἐνεργειῶν ἀπατῶ τινα. Καὶ ὁ Πλούταρχος, Πότερον Ἀθηναῖοι κατὰ πόλεμον ἢ κατὰ σοφίαν ἐνδοξότεροι, 2, ἔγραψε περὶ Ἐπαμεινώνδου· «ἐξαπατήσας δὲ καὶ κατακοιμίσας οὕτω τοὺς πολεμίους ἀνέξευξε νυκτὸς ἐκ τῆς Λακωνικῆς».

ἀποκοπή: ἐν τῇ φρ. «τὸ ὅσα καὶ τὸ πῆρα ἀποκοπή», ἤτοι ἐπὶ ἑφ' ἀπαξ ὀρισθείη καταβολὴ ποσοῦ· «ἂν οὐκ ἔλαβεν τὸ μερικόν του ἀπὲ τὴν ἀποκοπὴν ἀπ' ἐκεῖνον ὅπου ἐπονήθη» (Ἀσίζαι, 151,1). Ἡ λ. ἀποκοπή, κατὰ τύπον, ἀρχαία.

ἀποκοτιᾶ — **ἀποκοτιῶ**: ἀποκοτιὰν λέγομεν τὴν τόλμην καὶ ἀποκοτιῶ τὸ ἀποτολμῶ. Αἱ λέξεις, αἵτινες προέρχονται ἀπὸ τὸ κόττις = ἀστραγάλος — κυρίως παραδίδονται εἰς τὴν τύχην ῥίπτων τοὺς ἀστραγάλους ἢ τοὺς κύβους —, αἱ λέξεις, λέγω, αὗται, αἵτινες διὰ διττοῦ τ γράπεται, παλαιότερον ἀναφέρονται ἐν τῇ Ἀχιλλῆϊδι (194,1004, χειρ. Λονδίνου).

καὶ οὐκ ἐπαινᾶται εἰς ἀποκοτιάν·

εἰς ἀπ' ἐκείνους ἐπεκότησεν ὁ κάλλιος ἀνδρειωμένος

ἀποτολμᾷ καὶ δῶκέν τον 'ς τὸ στήθος κονταρέαν.

ἀποκρεώνω: παύω τὴν κατανάλωσιν κρέατος. «Ἡ λ. παρὰ Σομαβέρα» σημειοῦται ἐν τῷ Λεξικῷ· «ἡμεῖς τὴν Κυριακὴν τῆς Τυρινῆς τὴν ἡμέραν ἀποκρεώνομεν» (Vasiliev, Anecdota Graecobyzantina, 187).

ἀπολογιέμαι: τὸ ῥῆμα σημαίνει συνήθως καὶ ἀποκρίνομαι· ἡ ἀρχὴ τῆς σημασίας ἐκ τῶν δικαζομένων, οἵτινες, ἀπολογούμενοι, ἀπήντων· «ἐπειδὴ δὲ μαθεῖν ἐπιζητεῖς ἔτι σαφέστερον τίς μὲν ἢ ἐμὴ προσηγορία καὶ ἐπιστήμη, τίς δὲ τῶν ἐμῶν γεννητόρων ἢ φρόνησις καὶ θρησκεία καὶ περὶ τούτων αὐθις ἀπολογήσομαι» (Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ὁρέστου, Θ. Ἰωάννου, Μνημεῖα ἀγιολογικά, 331).

ἀπομένω: μένω ἄναυδος βλέπων ἢ ἀκούων φρικτὸν τι· «καὶ ἀπέμεινεν ἀκούσας ὁ Μενέλαος ὡς ἔξηχος» (Μαλάλα, Χρονογρ., 95,21).

ἡ δέσποινα ἀναίσθητος ἀπέμεινεν αὐτίκα

(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη, 1854).

ἀπομπλεμένος: ὁ ἀποθανὼν (Κρήτη). Ἡ μετοχὴ θεωρεῖται ὅτι κεῖται ἀντὶ τοῦ ἀποπνεμένος (Ι. Βογιατζίδη, Σύμμικτα λεξικογραφικά, ἐν Ἀθηνᾶς, τόμ. 28, σελ. 117 τοῦ Λεξικογραφικοῦ Ἀρχείου). Ἐν τούτοις ἐν

παπύρῳ τοῦ 187 μ.Χ. (BGU, 118², 11) λέγει ἡ χήρα σύζυγος· «ἐκ τοῦ γενομένου καὶ ἀποπεπλεγμένου μοι ἀνδρός», ἔνθα περὶ τοῦ ἀποπλέω καὶ οὐχὶ τοῦ ἀποπνέω πρόκειται.

ἀπόπερα : ἐν τῷ Λεξικῷ σημειοῦται ἀπλῶς : «ἐπίρρ. ἐκ τῆς προθέσεως ἀπὸ καὶ τοῦ ἐπίρρ. πέρα»· τὸ ἐπίρρ. ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1262· «χωράφιον τὸ ἀπόπερα χωραφίου τοῦ Εὐστράτι» (Acta, 5, 20).

ἀπούλητος : ὁ μὴ πωληθεὶς· «κἀλλιόν ἐστι τοῦ δοῦναι τὴν πραγματείαν μου ὅλην ἢ ἀπομεῖναι τὰ πράγματα ἀπούλητα» (Συντίπας, 102, 1, ἐκ χειρ. ΙΑ' αἰῶνος). Ἐν τῷ Λεξικῷ δὲν δίδεται ἡ παλαιότερα μνεῖα.

ἀποφόρεμα : τὸ φόρεμα, τὸ ὅποιον χρησιμοποίησας τις ἀπορρίπτει, δὲν φορεῖ πλέον, ἄλλως ἀποφόρι· «πλείονας δὲ φιλοτιμίας ἐδίδον αὐτῷ ὁ Θεόγνωστος καὶ τὰ ἀποφορέματα αὐτοῦ παρεῖχεν αὐτῷ» (Νικηφόρου πρεσβυτέρου Κωνσταντινουπόλεως, Βίος τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ κατὰ Χριστὸν σαλοῦ, PG, 111, 632). Τὸ ρ. ἀποφορέω καὶ ἐν τῷ CGL, 3, 272, 37.

ἀπρόκοπος : ὁ μὴ προκόπτων, ὁ ὀκνηρός. Ἡ παλαιότερα μνεῖα τῆς λ. δὲν δίδεται ἐν τῷ Λεξικῷ· «κηφὴν, ἀργός, ἀπρόκοπος, μετέωρος» (Φωτίου, Λεξικόν)· «ἐὰν ἀκούσης ἄφρων καὶ μωρός... εὐτελής, ἀπρόκοπος ἐν ἔργοις» (Ἁγίου Ἀθανασίου, Νόθα συγγράμματα, PG, 28, 1521)· «inefficax· ἀπρόκοπος» (CGL, 2, 243, 11).

ἀράδα : «γράφει μου δυὸ ἀράδες», ἐπίστειλόν μοι δι' ὀλίγων· «ἀξιώσεις οὖν δίστιχόν μου γραφῆναι» (Pap. Giessen, 20, 23).

ἀργάτης : ἐν τῇ ναυτικῇ γλώσσῃ ὁ περιστρεφόμενος μοχλός, δι' οὗ ἀνασπᾶται τοῦ πλοίου ἡ ἄγκυρα. Ἐν παπύρῳ τοῦ 552 μ.Χ., περὶ ἀντλητικῆς μηχανῆς προκειμένου, ἀναφέρεται ἐργάτης μέγας καὶ μικρός (Greek papyri in the Brit. Mus., 776, 9) καὶ πάλιν παλαιότερον ἐν παπύρῳ τοῦ 212 μ.Χ., περὶ καραβίου προκειμένου, μνημονεύονται «κλιμάκιον καὶ ἐργάτης καὶ ἄγκυραι σιδηραῖ» (Ἐνθ' ἀν., III, 164, 9).

ἀργός : α') ὁ οὐχὶ ταχύς, ὁ βραδύς· «φέρει γὰρ οὐ κίνησιν τῶν μελῶν σύντονον μετὰ τινων σχημάτων καὶ ρυθμῶν τὴν ὀρχησιν εἶναι λέγεις· Οὐκοῦν τὸν μὲν ἀργότερον ἐν τούτοις φαυλότερον ὀρχηστὴν τίθης·» (Λιβανίου, Πρὸς Ἀριστείδην ὑπὲρ τῶν ὀρχηστῶν, 27, τόμ. 4, σ. 437, 11, Förster). β') διὰ τὴν φρ. «ὁ δεσπότης ἔκανε τὸν παπᾶ ἀργό», ἥτοι, πρὸς τιμωρίαν, τοῦ ἀπηγόρευσε νὰ ἱερουργῇ ἐπὶ ὥρισμένον χρονικὸν διάστημα, βλ.· «διὰ ψευδῇ φήμην τὴν κατ' ἐμοῦ λαλουμένην ἤργησέ με ὁ δεσπότης μου» (Acta, 2, 213, τοῦ ἔτους 1394).

ἀρέσει : «αὐτὸ καὶ τοῦ Θεοῦ ἀρέσει», ἐπὶ τοῦ ἐπιδοκιμάζοντος γενόμενόν τι (Pap. Giessen, 22, 11). Βλ. Θεός.

ἀρμέγω : «ἀρμέγω τοῖς ἐλαῖς» (Ἀμοργός, Ἡπειρος, Πελοπόννησος), διὰ τῆς παλάμης καθέλκων ἀποσπῶ ἐκ τοῦ κλάδου τὰς ἐλαίας· «τρίβειν τὰς ἐλαίας, ἀμέργειν, καταμέργειν» (Πολυδεύκου, Ὀνομ., 1, 12).

ἀργεύω : τὸ ρῆμα, ὄπερ, ἐκ τοῦ ἀρχαίου εἰρηνεύω, σημαίνει καταπραΰνομαι, παύω κλανυμνηρίζων, δὲν σημειοῦται ἐν τῷ Λεξικῷ. Ὁ διάμεσος τύπος εἰργεύω εἰς τὴν Θυσίαν τοῦ Ἀβραάμ (στίχ. 529):

ποιὰ πίκρα σ' εὔρε ξαφνικά καὶ κλαῖς καὶ δὲν εἰργεύγεις ;

ἀρνί : «τοὺς ἔσφαξαν σὰν τὰρνιά», ἐπὶ ἀνηλεοῦς σφαγῆς· «Ρωμαῖοι δὲ θυμῷ μεγάλῳ εἰς τὴν πόλιν εἰσιόντες ἄτε ἄρνας τοὺς τῆδε κατέθυσαν ἀνθρώπους» (Κιννάμου, Ἐπιτομ. ἱστορ., 245,18).

ἀρπάζω – **ἀρπῶ** : α') «τὴν ἄρπαξε ἔς τὸ στήθος (τὸ κεφάλι)», ἐπλήγη κατὰ τὸ στήθος, τὴν κεφαλὴν. Τὸ ρῆμα κατὰ παράλειψιν τῆς λέξεως πληγὴ, βολή· «πέμπω τὸ βέλος, τὸ δὲ μειράκιον παραθέον ἀρπάζει τὴν βολὴν» (Ἀχιλλεύς Τατίου, Τὰ κατὰ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα, 2,34)· «ἄλλος δέ τις τόξον ἀφείς μικροῦ ἐδέησε τὸν βασιλέα βαλεῖν, ἤρπασε δὲ τὴν πληγὴν τῶν θαλαμηπόλων αὐτοῦ ὁ ἐγγύτερος» (Ἀτταλειάτου, Ἱστορ., 24,8). β') «τὸν ἄρπαξα λιγάκι», μικρὸν ἀπεκοιμήθην· «πλησίον μου εἶχον τὸ βιβλίον εἰς τὸ θρονίον μου καὶ ὥς ἤρπαζον μικρόν, εὐθέως ἀνεπήδων εἰς τὴν ἀγῶνισιν» (Τοῦ οἰοῦ πατρὸς ἡμῶν Δωροθέου, Διδασκαλαί ψυχωφελεῖς, PG, 88,1725).

ἀρρεβῶνα (ἡ) : ἡ πρὸς ἐξασφάλισιν συμφωνίας διδομένη προκαταβολή· «ἐὰν εἷς ἄνθρωπος πουλῇ ἕνα ἐδικόν του προῖγμαν ἐτέρου ἀνθρώπου καὶ ἂν ἰσῶς καὶ πάρη ἀρρεβῶνα ἀπ' ἐκείνην τὴν πούλησιν» (Ἀσίζαι, 37,18).

ἀρχεύω : ἀρχομαι, ἀρχίζω· «ἐὰν γένηται ὅτι εἷς ἄνθρωπος ὁποῦ ἔχει γυναικαν καὶ ἀρχεύει νὰ παίξῃ τὸ ζάριον» (Ἀσίζαι, 122,7).

καὶ πρὸς τὸ ἡλιοβασίλεμαν ὅταν ἀρχεύῃ ἡ νύκτα

(Λύβιστρος καὶ Ροδάμνη, 1208).

ἀρχή : «βάνω (βάζω) ἀρχή», ἔναρξιν ποιοῦμαι· «βάλε τὴν ἀρχὴν μόνον καὶ ὁ Θεὸς τῶν μετανοούντων συνεργήσει» (Χρυσόστομος, PG, 59,566).

ἄσκημα : «ἄσκημα τό κανες», ἀπρεπὲς εἶναι ὅ,τι ἐποίησας· «λυπηρὸν ἦν αὐτοῖς σφόδρα, ὅτι ἄσκημον ἐποίησεν ἐν Ἰσραὴλ, κοιμηθεὶς μετὰ τῆς θυγατρὸς Ἰακώβ» (Γένεσις, ΔΔ', 7).

ἀσματικός : ὁ πάσχων ἐξ ἄσματος, τὸ ὁποῖον κοινῶς λέγεται ἄσμα. Ἐν τῷ CGL, 3,597,25, ἀναγινώσκωμεν· «asmaticus suspiriosus» καὶ πάλιν, 3,601,2· «ediis asmaticus». Τὸ asmaticus τοῦτο διορθοῦται εἰς ἀσθματικός, ἄνευ ἀνάγκης, ὥς δεικνύει ἡ νεοελληνικὴ χρῆσις.

ἀστραπή : α') «ἀστραπή, φωτιὰ νὰ γένῃς», λέγουσιν οἱ Μανιάται παρορμῶντές τινα νὰ σπεύσῃ τάχιστα, εἶπε δὲ καὶ ὁ Ι. Τζέτζης, Χιλιάδ., χιλ. 12, ἱστορ. 397,12· «κατ' ἀστραπὴν εἰς τάχος», «κατ' ἀστραπῆς τάχος» δὲ ὁ Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος (Ορ., 75,63). β') «νὰ σε κάψῃ ἡ ἀστραπή», ἀρά· πβ. «Ἀναστασίῳ τοῦ αἰρετικοῦ καὶ δικόρου, ὃς καὶ ἀστρα-

πόκαυτος γέγονε» (Νεοφύτου Ἐγκλείστου, Ἀνάμνησις περὶ σεισμῶν, Anal. Boll., 26, 222, 12).

ἄστρο: κατὰ σχῆμα κατ' ἐξοχήν, ὁ ἑωσφόρος ἀστήρ, ὁ ἄλλως αὐγερινός, ἀλλὰ καὶ ὁ ἑσπερος:

θὰ φθάσω εἰς τὸ κάστρο
τοῦ Ραχαλᾶ ὥς τὸ βραδὺν πριχοῦ νὰ βγῇ τὸ ἄστρο

(Διήγησις Διγενῆ, 970)

ἀτρύπητος: ἀτρύπητη λέγεται σήμερον ἡ ἀδιακόρευτος. Σχετικῶς πρὸς τὸ παρὰ Προκοπίω, Ἀνέκδ., 3, 17, 36, ἄτρητος. Ὁ Σατορνίνος «εἰς τινα τῶν ἐπιτηδεῶν ἐξήνεγκεν ὅτι δεῖ οὐκ ἄτρητον γῆμαι». Τὸ ἀτρύπητος, κατὰ τύπον, μεταγενέστερον.

ἀτσαλοτρώγω: ὅπερ καὶ «τρώγω ἄτσαλα» λέγομεν, ἦτοι ἀπροσέκτως καὶ παρὰ τὸ μέτρον τρώγω· «εἰ δὲ ὁ γιατρὸς δὲν τὸν ἐδιαφέντεψεν ἀπὸ τίποτες νὰ φάγῃ οὐ νὰ πιῇ... ἐκεῖνος ἐτζαλόφαγεν καὶ ἐτζαλόπιεν» (Ἀσίζαι, 431, 19). Ἐν ταῖς Ἀσίζαις (431, 10) κεῖται καὶ «ἄτζαλον φαγητόν».

ἄτσαχας: εἰς τὰς Κυκλάδας καλεῖται ὁ πυρίτης λίθος. Περὶ τῆς λ. διαλαμβάνον τὸ Λεξικὸν παρατηρεῖ· «ἄτσαχας» ἐκ τοῦ οὐσιαστικοῦ ἀτσάχι, κατὰ τύπον μεγεθυτικόν», εἰς τὸ ἀτσάχι δὲ προστίθεται· «ἀγνώστου ἐτύμου». Τὴν ὀρθὴν ἐτυμολογίαν ὑποδεικνύουσιν οἱ ἀλλαχοῦ ἄλλοι τῆς λέξεως τύποι ἄτσακας, ἀτσάκι (Ρόδος) καὶ ἀσσάκι (Κάσος). Τὸ ἀτσακας = ὁ σκληρός, ὁ μὴ τσακίζομενος λίθος, ἀναφέρεται ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1195¹, ὁ δὲ ἄτσαχας ἐν ἐτέρῳ τοῦ 1034²· τὸ ἀτσάχι ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1034 (Actes de l' Athos, Actes d'Esphigmenou, 1).

αὐριο: βλ. σήμερα.

ἀφέντης: σύζυγος· «ἂν ἴσως ὅτι ἡ Τζουάνα ἐνι τοιοῦτῃ ὅτι νὰ θελήσῃ νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ὁ αὐθέντης τῆς οὐδὲν μοῦ ἔχρεώσταν» (Ἀσίζαι, 166, 17).

ἀφίνω: «αὐτὸς τάφινει ἀπάνω του», ἐπὶ τοῦ ἐνουροῦντος ἢ ἐγχέζοντος, ἔνεκα ἀτονίας, γήρατος, ἀσθενείας. Ἐν παρομοίᾳ περιπτώσει οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι ἐχρησιμοποιοῦν τὸ ἐναφιέναι· «πονηρὸν τῇ κοίτῃ ἐναφιέναι, μακρὰν γὰρ νόσον μαντεύεται», «ἐπεὶ οἱ μὴ δυνάμενοι ἀναστῆναι καὶ οἱ πρὸς ἐσχάτοις ὄντες ἐναφιᾶσι τῇ κοίτῃ» (Ἀρτεμίδωρος, 121, 9, 11).

ἀφτί: α') «δὲν ἔχω καιρὸ νὰ ξύσω τὰφτί μου», πρὸς δήλωσιν ὑπερβολικῆς ἀσχολίας· «οὐδ' ὅσον κνήσασθαι τὸ οὖς φασὶ σχολὴν ἄγων» (Λουκιανὸν, Δὺς κατηγορούμενος, 1). β') «ἦρθε ἔς τὰφτιά μου, του...», ἤκουσα ἢ ἤκουσεν ὅτι· «ἔρχεται οὖν τοῦτο ἐν τοῖς ὥσι τοῦ βασιλέως Φωκά» (Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως, 1, 69, 3, Preger). γ') «τοῦ τὸ λείει ἔς τὰφτί», «ἔλα

1. Φ. Κουκουλέ, Ἐτυμολογικά (Ἀθηνᾶς, 57, 201).

2. Φ. Κουκουλέ, Ἐνθ' ἄν.

νά σου τὸ πῶ ᾽ς τὰφτί», ἐπὶ ἀνακοινώσεως μυστικοῦ, τὸ τῶν ἀρχαίων «πρὸς οὓς κοινολογεῖσθαι»

δεῦρ' ἔλθ' ἐς οὓς γὰρ τοὺς λόγους εἰπεῖν θέλω

(Εὐριπίδου, Ἴων, 1521). δ') «τέντωσε τὰφτί σου», μετὰ μεγάλης προσοχῆς ἀκουσον· «ὧσιν ἐστῶσιν ἐπὶ τῶν πρὸς τὸ ἀκοῦσαι τὰ ὦτα εὐτρεπιζόντων» (Μακαρίου, Ἑκατ., 8,95)· καί· «ἐσχάτην ἀσκήσετε σιωπὴν καὶ τῶν ἀναγινωσκομένων μόνον ἐστῶσαις ἀκοαῖς τὸ τοῦ λόγου ἀκούσεσθε» (Τυπικὸν μονῆς Παναγίας βεβαίαις Ἐλπίδος, Delehaye, Deux typica, 67). ε') «αὐτὰ ποὺ ἀκούω ἀπὸ τὸ ἕνα ἀφτί μπαίνουν καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο βγαίνουν», ἥτοι οὐδεμίαν δίδω προσοχὴν εἰς τὰ ὅσα ἀκούω· «τὰ δὲ πολλὰ τῶν λεχθέντων τῷ μὲν δεξιῷ τοῖν ὅτοιον ἠκροασάμην, θατέρῳ δὲ παραχρῆμα ἐξεργύη» (Ἀρισταίνετου, Ἐπιστολαί, βιβλ. Α', ἐπιστ. 24, σ. 109, Boissonade)· ζ') «κάνω κουφὸ ἀφτί», δὲν δίδω σημασίαν. Ἡ φρ. καὶ ἐν τῇ Ἐρωφίλῃ τοῦ Χορτιάτη (Πρᾶξις Δ', σκηνὴ τρίτη, στίχ. 212)

φχαριστημένος ἦμουνε νά ναι κουφά τ' ἀφτιά μου.

ζ') «ὁ τσουκκαλᾶς ὅπου θέλει κολλᾷ τὰφτί», ἐπὶ τοῦ παριστῶντος τὰ πράγματα κατὰ τὸ δοκοῦν·

ἂν ἴσως καὶ ὁ τσουκκαλᾶς ἔξη μεγάλην ἄδειαν
καὶ νά κολλήσῃ καὶ τὰφτὶν ὅπου δ' ἂν τοῦ ἀρέσῃ

(Γεωργηλᾶς, στίχ. 244).

ἀφ' ὧς: μετὰ, ἐξ ὅτου. Ἐν τῷ Λεξικῷ σημειοῦται ἀπλῶς· «ἐκ τοῦ συνδ. ἀφοῦ καὶ ὧς». Ἡ χρῆσις καὶ ἐν παπύροις τοῦ Α' π.Χ. καὶ Β' μ.Χ. αἰῶνος· «ἀφ' ὧς σοὶ ἐφιλίασα οὐ κατέλειψα τόπον», «ἀφ' ὧς ἐξῆλθες ἀπ' ἐμοῦ» (Olsson, Papyrusbriefe aus der frühesten Römerzeit, σ. 45, ἔτ. 13 π.Χ. καὶ P.Oxy., III, 528, τοῦ Β' μ.Χ. αἰῶνος).

ἀχαμνός: ὁ οὐχὶ συμπαγής, ὁ μὴ στερεός· τὸ ἐπίθετον ἐκ τοῦ ἀρχαίου χαῦνος, διὰ τοῦ διαμέσου τύπου χαυνός, ὅστις κεῖται παρὰ Χρυσοστόμῳ (PG, 54,584)· «ὁ μὲν γὰρ χυμός ἐστι πυκνὸς καὶ σκληρός, τὸ δὲ αἷμα χαυνὸν καὶ διαρρέον». Τὸ χαμνός παρ' Ἡσυχίου, ἐν λ. ἀδευκῆς.

ἀψηλός: ὁ ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα καὶ ἐπὶ τόπου ὁ εἰς ὕψος εὐρισκόμενος· «αὐτὸς εἶναι πολὺ ἀψηλός, αὐτὸς κάθεται πολὺ ἀψηλά»· καὶ ὁ Χρυσόστομος (PG, 58,623)· «ὑψηλὸς εἶναι λέγεται τις ἢ ὅταν τῷ μήκει τοῦ σώματος τοῦτο ἧ ἢ ὅταν ἐφ' ὑψηλοῦ τόπου ἐσθῆκῃς».

B

βαβάλι: τὸ λίκνον· «cunabulum· βαβάλιον» (CGL, 2,259,9· 361,4).

βαβύζω: ἐν Μάνη περὶ κυνὸς ὑλακτοῦντος, τὸ τῶν ἀρχαίων δῆλα δὴ βαύζω·

ἐβάβυσεν ἀπὸ μακρά, ἐξέσπασε τὸ χοῖρο

(Διήγησις παιδιόφραστος, 1059).

βαθύς: παρ' ἡμῖν λέγεται καὶ ὁ ὕπουλος τὸν χαρακτηῖρα, ὁ βαθυγνώμων· «τὸν ἐξ Ἀρμενίων ἐκείνον τὸν συνηγμένον τὰς ὀφρὺς καὶ τῷ ὑπούλῳ τοῦ βλέμματος τὸ ἔνδον βαθὺ διαφαίνοντα» (Εὐσταθίου, Λόγος εἰς τὸν αὐτοκράτορα κὺρ Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν, W. Regel, Fontes rerum byzantinarum, 95).

βάλλω – βάνω – βάζω: α') ἐν τῇ φρ. «βάνω κάτω (χάμω)», καταρρίπτω, ρίπτω χαμαί. Λησται ἐπιτίθενται κατὰ τινος καί· «ἄλλος τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐκράτησεν, ἄλλος ἔβαλεν αὐτὸν χαμαί καὶ ἠθέλησεν αὐτὸν ἀποκτείνειν» (Leipzigiger pap., 49, III, 3, Δ' – Ε' μ.Χ. ἑκατονταετηρίδος). β') τοποθετῶ, διορίζω πού· «ᾧ αὐτῇ τῇ θέσει νὰ βάλωμε τὸν...»· «ἐὰν ἔασω αὐτὸ (τὸ ὄρρεϊον) ἄλλον βάλλουσιν καὶ στεροῦμαι καὶ τοῦ τόπου καὶ τῆς τροφῆς» (Θαύματα ἁγ. Ἀρτεμίου, 16,17). γ') «βάνω ἀρχή», ἀρχομαι· «βάλε τὴν ἀρχὴν μόνον καὶ ὁ Θεὸς τῶν μετανοούντων συνεργήσει» (Χρυσόστομος, Νόθα συγγράμματα, PG, 59,566). δ') «τὰ βάζω με τὸν...», διαπληκτίζομαι με τὸν...· «ἡμεῖς μετὰ τοὺς Πατρίνακίτας ἑαυτοὺς οὐ βάλλομεν» (Πορφυρογέννητος, Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανόν, 74,10).

βαραίνω: «με βαραίνουν τὰ γόνατά μου», ἐπὶ τοῦ δυσκινήτουντος δι' ἀσθένειαν ἢ κόπον·

... τότε αὐτὸν βαρύνθεσκε οἱ ἤδη γυῖα

(Ἀπολλωνίου, Ἀργοναυτικά, Α', 43).

βαρεμένη: ἐν Πόντῳ, ὡς καὶ *βαρεμένησα*, ἐπὶ γυναικὸς ἢ ἔγκυος· «τὴν μὲν Τάσιν βαρέαν οὖσαν ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῶν ἐξέτρωσε τὸ βρέφος» (Goodspeed, Greek papyri from the Cairo Museum, 15,15, ἐτ. 362 μ.Χ.)· «ταῖς μὲν διὰ τὸ νωθρότερον καὶ τὸ μὴ δύνασθαι φεύγειν εὐκόλως τῷ φορτίῳ τῆς κνήσεως βαρουμέναις» (Χρυσόστομος, PG, 58,694)· «ἡ τούτου δὲ σύζυγος ἐγγαστρίῳ βαρουμένη φόρτῳ» (Μαρτύριον ἁγίου Μάμαντος, Θ. Ἰωάννου, Μνημεῖα ἀγιολογικά, 339.) Πβ. καὶ τὸ Λατ. gravis. Ἐν τῷ CGL, 2,35,17 καὶ 58, φέρεται· «gravidæ· γυναῖκες βαρεῖαι».

βάρος: «ἂν δέν σου δίνη βάρος», ἂν δέν σὲ ἐνοχλῇ· «ἐὰν δέ σοι ἀβαρεῖς

ῆ» (Berliner griechische Urk., 248,26, Β' μ.Χ. ἑκατ.)· «ἐάν σοι ἀβαρὲς ῆ, πεύθου παρ' Ἀντινόου» (Ρ.Οxy., 6,299).

βαρυνούσης· ὁ δύσνους· «γυναῖκες ἐνεαὶ τουτέστι βαρῶς νοοῦσαι» (Σουΐδας, ἐν λ. Μακκώ).

βασιλεάς· διὰ τὸν τύπον βασιλῆς πβ·

καβαλλικεύει ὁ βασιλῆς καὶ πάει τὴν ὁδὸν του

(Διήγησις Διγενῆ, 2179, Πετρίτση).

βασιλεύω· «βασίλεψε ὁ λαγὸς μέσα ᾗς τὰ θυμάρια» (Βιάννος Ἀν. Κρήτης), ἥτοι εἰσδύσας ἐντὸς τῶν θυμῶν, ἐχάθη· πβ. ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας· «καὶ πετομένη ἡ περιστερὰ εὐθύς ἀνήροχετο εἰς ὕψος ἕως οὔτου ἔδυνεν ἐξ ὀφθαλμῶν μου» (Usener, *Legenden der Pelagia*, 7,6). Πβ. καὶ τὸ ἀντίθετον ἀνατέλλω (Κάρπαθος) ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἐμφανίζομαι, ὅπερ καὶ Βυζαντινόν.

βγάζω – βγάνω – βγαίνω· α') κατὰ τὸ τρίτον πρόσωπον βγάζει = παρὰ γει· «αὐτὸς ὁ τόπος βγάζει καλὰ πεπόνια»· «ἐμπόριον ἡ Μαραλλὼ βάλλουσα κοχλίου, Καβερὲ βάλλουσα τὸ ἀλαβανδηνὸν καὶ ἡ Τζινίστα τὴν μέταξαν βάλλουσα» (Κοσμᾶ, Τοπογραφία χριστιανική, PG, 88,448). β') βγάζω· προμηθεύομαι· «βγάζω εἰσιτήριο», καταβάλλων τὸ τίμημα, προμηθεύομαι εἰσιτήριον· «ἐπλήρωσα πολλὰ γιὰ νὰ βγάλω τὰ χαρτιά τοῦ ἤθελα»· «ἐνιότητινες ἐκβάλλουσι δέησιν παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ ἐπιγείου καὶ ἀναλίσκουσι διακοσίους χρυσίνους» (Χρυσόστομος, PG, 60,710). γ') «βγάνω ἔξω», ἐκδιώκω· «τοὺς δηλάτωρας ἔξω βάλε» (Ἐκθεσις, 424,18). δ') ἀμεταβάτως βγαίνουν = προέρχονται· «κἀκεῖθεν (ἐκ Βενετίας) ἐξέρχεται τὰ κυανὰ τουτέστι τὰ Βενέτζια βάμματα τῶν ἱματίων» (Μαλάλα, Χρον., 176,7).

βγάλσιμο· πλὴν τῆς σημασίας τῆς ἐξαορθώσεως, π.χ. τὸ βγάλσιμο τοῦ χειριοῦ, ἡ λ. σημαίνει καὶ ἐξάνθημα, ἐξοίδημα, φῦμα, τὸ κοινῶς ἄλλως βγαλτό· «ἔπρεπε νὰ κόψη τὴν πληγὴν ἢ νὰ ἀνοίξη τὸ ἀβγάσιμον ἢ τὸ ἀπόσταμα» (Ἀσίζαι, 177,12).

Βδομάδα· «μεγάλῃ Βδομάδα», ἡ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἑβδομάς· «μεγάλῃν δὲ καλοῦμεν τὴν Ἑβδομάδα οὐκ ἐπειδὴ πλεόν ἔχει μῆκος τῶν ὥρων, ἀλλ' ἐπειδὴ μεγάλα τινὰ καὶ ἀπόρρητα τυγχάνει τὰ ὑπάρξαντα ἡμῖν ἐν αὐτῇ ἀγαθὰ... διὰ τοῦτο τοίνυν μεγάλῃν τὴν Ἑβδομάδα καλοῦμεν, ἐπειδὴ τοσοῦτον πλῆθος δωρεῶν ἡμῖν ἐν αὐτῇ κεχάρισται ὁ Δεσπότης» (Χρυσόστομος, PG, 53,273,274).

βέργα· τὸ ἀνδρικὸν μόριον· «ἐὰν γένηται ὅτι εἷς ἄνθρωπος λάβῃ παρθένον δυναστικοῦ τρόπου καὶ φθείρῃ τὴν παρθενίαν τῆς ἐνὶ ἐντεχάμενον νὰ κόψουν τὴν βέργαν του σὺν πᾶσι τοῖς μορίοις αὐτοῦ» (Ἀσίζαι, 97,12).

βῆμα· «ἀπὸ δὴ ὥς ἐκεῖ εἶναι πέντε βήματα», πρὸς δήλωσιν μικρᾶς ἀποστάσεως· «οὐκ ἤξιωσεν ἐρωτήματος πρέποντος ἀνδρὶ φίλῳ καίτοι διὰ

πέντε βημάτων ἦν ἕως εἰς ἔμοῦ» (Λιβανίου, Περὶ τῶν ἐν ταῖς ἑορταῖς κλήσεων, 4,85,22, Förster).

βίος (τό) : ὁ πλοῦτος, ἡ περιουσία· «ὁ βίος διχῇ νοεῖσθω, ποτὲ μὲν ὡς οὐσία, ποτὲ δὲ ὡς αὐτὸ τὸ ζῆν» (Ἀρτεμίδωρος, 222,18).

βιρὸς – διρὸς : στάσιμον ὕδωρ ἐντὸς κοιλοτήτων κοίτης χειμάρρων (Ἡπειρος, Στερεὰ Ἑλλάς)· ἐν τῷ Λεξικῷ· «ἐκ τοῦ Σλαβ. vir»· «ἀποδίδει εἰς τὸν ποταμόν, ἥτοι εἰς τὸν μέγαν βιρὸν» (Kurtz - Korablev, Actes de l'Athos, Actes de Zographou, Παράρτ. 13ου τόμ. Βυζαντ. Χρον., σελ. 6, ἔτ. 1038).

βλεπές : ὁ ἀμπελοφύλαξ, ὁ δραγάτης (Κρήτη)· «ἡ ἀφεντία τοῦ τόπου ἐν κρατούμενῃ νὰ τοῦ δώσῃ εἰδῆσιν καὶ ἐντέχεται νὰ βάλλῃ βλεπέδες ἀπάνω του» (Ἀσίτζαι, 473,1).

βλέπω : α') προσέχω· «πολλὰ κοιμᾶσαι· βλέπε, πρόσχε μὴ συληθῶσι τὰ ὧδε» (Θαύματα ἁγ. Ἀρτεμίου, 16,23)· «τὸ παιδίον ἀφῆκε τῷ πατρὶ ὥστε βλέπειν καὶ προσέχειν αὐτὸ» (Συντίπας, 47,7, ἐκ χειρ. ΙΑ' αἰῶνος). β') «δὲν εἶδα λεφτό», οὐδ' ἐλάχιστα μοὶ ἐδόθησαν χρήματα· «ἀλλ' οὐκ ἀπήλαυσεν οὐδὲ εἶδεν οὐδεὶς ἓνα ὀβολόν» (Φραντζῆ, Χρον., 326,2). γ') «νὰ μὴ σε δῶ», «νὰ μὴ σε δοῦν τὰ μάτια μου», φεῦγε, νὰ μὴ ἐμφανισθῇς ἐνώπιόν μου, μετ' ὀργῆς πρὸς τινα· «ὥσπερ ἄνθρωπος πρὸς τινα διακείμενος τῇ στοργῇ μανικῶς λυπήσαντα αὐτὸν ἐπὶ τι πρᾶγμα πρὸς αὐτὸν λέγοι οὐκέτι ὄψομαί σε, οὐ λαλῶ σοι» (Χρυσόστομος, PG, 56,129). δ') «ὅπου τὸν δῆς», ἐπὶ τοῦ μετὰ σπουδῆς ἀποχωρήσαντος· «στάμα καὶ πῆξυμα ἐβῶν οἱ στρατιῶται (πρὸς τὸν φεύγοντα), ὁ δὲ ἀντιμύξας τὸ καβαλλίκευμα καὶ καθὰ μὲ βλέπετε» (Ορ., 292,80). ε') «θὰ δῶ τί θὰ κάνω», θὰ σκεφθῶ τί θὰ κάμω· «ὄψομαι τί με δεῖ ποιεῖν» (BGU, 1078,7, ἔτ. 39 μ.Χ.).

βλογιά : ἡ γνωστὴ νόσος. Πολλοὶ ἐφρόνουν ὅτι ἡ λ. κεῖται ἀντὶ τοῦ εὐφλογία, δι' ἣν προκαλεῖ φλόγωσιν, ἀφ' οὗ πολλαχοῦ νῦν καὶ βράστα καλεῖται. Τὸ ὄνομα ἐν τούτοις, κατ' εὐφημισμὸν, ὡς δεικνύει καὶ τὸ ἐπ' ἴσης κοινὸν *εὐλοημένη*. Ἡ παλαιότερα τῆς λ. μνεῖα εἰς τὰ Θαύματα τοῦ ἁγ. Ἀρτεμίου (52,12)· «ἀνεφύσαν γὰρ κατὰ παντός τοῦ σώματος αὐτῆς τὰ μηνύοντα θάνατον παραπλήσια λοιμικῆς, τὰ λεγόμενα μαῦρα, οἱ πολλοὶ δὲ καλοῦσιν αὐτὰ εὐλογίαν».

βοήθεια : α) «εἶμαι καλὰ μὲ τοῦ Θεοῦ τῇ βοηθείᾳ», λέγει ὁ ἐρωτώμενος πῶς ἔχει· «ὕγιαίνω μὲν τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ» (Ορ., 344,19). β) «ἔτσι ποῦ νὰ χῆς τὸ Χριστὸ βοήθεια»· «οὕτως εἶπ' σοι ὁ Χριστὸς βοηθός» (Νικηφόρου πρεσβυτέρου Κωνσταντινουπόλεως, Βίος Ἀνδρέου τοῦ κατὰ Χριστὸν σαλοῦ, PG, 111,633).

βοηθῶ : «βόηθα, Παναγιά», ἀναφωνοῦμεν ἐπὶ ἀπροόπτῳ μεγάλῳ κακῷ. Ὁ Νικηφόρος Φωκάς, ὅταν κατὰ τῆς κεφαλῆς του κατηνέχθη πληγὴ ξίφους, ἀνεφώνησε· «Θεοτόκε, βοήθει» (Λέοντος Διακόνου, Ἱστορ., 88,3).

βούδι: πασίγνωστος είναι παρ' ἡμῖν ἡ παροιμιώδης φράσις: «ἔφαγε ὅλο τὸ βόιδι καὶ ὅς τὴν οὐρὰ ἀπόκαμε», ἐπὶ τοῦ καταβαλόντος προσπάθειαν, ἐν τέλει ὁμως ἀπαυδήσαντος. Ὅτι ἡ φρ. καὶ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα θὰ ἦτο ἐν χρῇσει, δεικνύει ὁ Ἀποστόλιος, ὅστις γράφει (Ἀποστόλιος, Ἐκατ., 13,599): «πάντα τὸν βοῦν ἔφαγε καὶ εἰς τὴν οὐρὰν ἀπέκαμεν». Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν τύπον *βούδι*, λέγομεν ὅτι οὗτος φέρεται εἰς τὰς Ἀσίξας τῆς Κύπρου (412,29): «ἐὰν γίνεταί ὅτι εἷς ἄνθρωπος χρεωστῇ ἐτέρου ἀνθρώπου κἀνένα πρᾶγμα σωματούμενον, ὥσπερ ἓνα ἄλογον οὐ ἓνα βούδιον». Τὸ *βούδιον* καὶ παρὰ Φερνίχῳ.

βουβαλάσι: ἐν Μεγίστῃ λέγεται εἶδος μικροῦ κοχλίου. Ἡ λ. ὡς *βουβαλίται* ἦτο καὶ μεσαιωνική. Ὁ Du Cange εἰς τὸν Appendicem τοῦ Ἑλληνικοῦ γλωσσαρίου του τὸν ἀναγράφει: «βουβαλήτιζα τὸ πιερὼν κοχλήδιον». Ὁρθῶς θὰ εἶχε: «βουβαλίτιζιν» τὸ μικρὸν κοχλίδιον, ἀφ' οὗ καὶ σήμερον, πλὴν τῆς Μεγίστης, καὶ ἐν εἶδος μικροῦ κοχλίου λέγεται *βουβάλι*.

βραδειά: βραδειάν, ὡς γνωστόν, λέγομεν τὴν ἐσπέραν· ἡ λ. εἶναι οὐσιαστικοποιηθὲν ἐπιθετον, κατὰ παράλειψιν τῆς λέξεως ὥρα· πβ.: «φυλάξας βραδεῖαν πάνυ τῆς ἐσπέρας ὥραν» (L. Deubner, Kosmas und Damian, 123,27): «ἐσπέρας βραδεῖαν ὥραν εἰς τὸν οἶκόν μου ἐπ' ἀνέστρεφον» (Θαύματα ἀγ. Ἀρτεμίου, 26,26).

βρακοθελειά: ὁ ἱμάς, ἡ ἄλλως *βρακοζῶνα*, δι' οὗ περὶ τὴν μέσσην τοῦ σώματος προσδένεται καὶ συγκρατεῖται τὸ βρακίον· «κόπηκε ἡ βρακοθελειά μου»· «βαστάζει εἰς τὸ πουργί του καὶ εἰς τὴν βρακοθελειάν του» (Vasiliev, Anecdota Graecobyzantina, 187, ἐκ κώδ. ΙΕ' ἢ ΙΣ' αἰῶνος).

βρακοπουνάμισα: τὰ βρακία καὶ τὰ ὑποκάμισα ὁμοῦ. Κατ' ἀντίθετον σύνθεσιν ὁ Πορφυρογέννητος (Ἐκθεσις, 471,7) παραδίδει: *ὑποκαμισοβράκια*.

βρασμός: «τὸν χτύπησε σὲ βρασμὸ ψυχῆς», ἦτοι κατὰ τὴν ἔκρηξιν ὀργῆς· «βρασμὸν καρδίας» εἶπε καὶ ὁ Θεόδωρος Πρόδρομος (Boissopade, Anecdota nova, σ. 379). Τὸ βρασμός = βράσις, ἀρχαῖον.

βρυσιά: ἡ ὕβρις· «ἀπῆει ἄλλαις τε πολλαῖς ὕβρυσιαῖς αὐτὴν ἐπαντλῶν καὶ εἰδῶλων λάτρην ἀποκαλῶν» (Οἱ συνεχίζοντες τὸν Θεοφάνη, 92,2).

βρίσκω: «καλῶς σῶς ἠύραμε»· χαιρετιστήριος προσφώνησις προσερχομένου· «καλῶς ὑμᾶς εὔρομεν, πῶς ἔχετε;» (Ἐκθεσις, 483,5,22).

βρύσι: «τρέχουνε τὰ μάτια του βρύσι», ἐπὶ τοῦ θαλερὰ χύνοντος δάκρυα·

καὶ πῶς ὡς βρύσιν ἔτρεχαν τὰ ὀμμάτιά της τὰ δάκρυα

(Ἀχιλλεύς, 1596).

βυζαῖνω: ἐκμεταλλεύομαι τινα οἰκονομικῶς· «αὐτὸς ὅλο τὸν βυζαίνει»· «ἔμπορος φωράσας ὑπούλως τὸ κοινὸν ἐκμυζῶντα» (Ορ., 102,45).

βυζάκι : λέγεται σήμερον τὸ μικρὸν λιθάριον. Ὁ Σουΐδας ἔγραψε: «βιζακίων, μικρῶν λίθων»· «ὥσπερ ἐπὶ τοῦ πέποντος ὅτι μικρὸν βυζάκιον ἔαν ἐγγίση αὐτῷ εὐθέως ποιεῖ τραῦμα καὶ σήπεται» (τοῦ ὁσίου Δωροθέου, Διδασκαλαὶ ψυχωφελεῖς, PG, 88,1672).

βυθισμένος : ὁ περιπίπτων εἰς λήθαργον. Τὸ ρῆμα ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ τεταραγμένος τὴν διάνοιαν καὶ ἐν τοῖς Αἰθιοπικοῖς τοῦ Ἑλίουδору (7,12)· «ταῦτα ἐκεῖνος μὲν ἔλεγεν, ἐποιοῦν δὲ οἱ περὶ τὸν Θεαγένην πρὸς τῶν παρ' ἐλίδα προσπεπτωκότων βεβυθισμένοι τὴν διάνοιαν».

Γ

γάιδαρος : «ἕνα γαῖδαρο», ἀντὶ τοῦ τὸ φορτίον ἐνὸς ὄνου, κοινῶς *φόρτωμα*, εἶναι φράσις συνήθης παρ' ἡμῖν· π.χ.· «ἕνα γαῖδαρο ντομάτες». Ἐν παύρῳ τοῦ 147 μ.Χ. (Grenfell, Greek pap., II, 50, c, 2) φέρεται· «φοινίκων χλωρῶν ὄνον ἕνα καὶ πυροῦ ὄνον ἕνα».

γαῖδουρόπετσο – **γαῖδουροπέτσι** : ἡ δορὰ ἐνὸς ὄνου· «ἀπὲ τὸ γαῖδουρόπετσον δρόζει τὸ δίκαιον νὰ πάρουν δικαίωμαν α' κουκκὶν εἰς τὸ μάρκον» (Ἀσίτσι, 245,11).

γάλα : ὁ τύπος γάλας (τὸ) ἐν κατωῖταλικῷ ἐγγράφῳ τοῦ 1270 (Trinchera, Syllabus, 321)· «τὸ γάλας ἅπαν ἐνὸς μανδρίου». Ὁ τύπος καὶ ἐν τῇ Παιδιοφράστῳ διηγῆσει, στίχ. 597.

γαμήσει (τό) : τὸ βίνημα. Τὴν λέξιν, ἣτις δὲν ἀναγράφεται ἐν τῷ Λεξικῷ, παλαιότερον εὗρισκω ἐν τῷ συνθέτῳ τοπωνυμῷ *Χαμογαμήσει* ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1184 (Acta, 3,237).

γαργαλίζω : (ὑπο)κνίζω. Διὰ τὸν μετὰ τοῦ ρ τύπον πβ. τὸ τοῦ Φρυνίου (97)· «γαργαλίζειν διὰ τοῦ ρ λέγε, ἀλλὰ μὴ τοῦ γ γαργαλίζειν», εἶπε δὲ καὶ ὁ Μ. Βασίλειος (PG, 30,681)· «ἡ πρὸς τὰς συνουσίας ἀφῇ ἐμπαθῶς γαργαλίζουσα».

γδικαιώνομαι : λαμβάνω ὀπίσω τὸ δίκαιόν μου, λαμβάνω ἱκανοποίησιν διὰ προσγενομένην μοι ζημίαν ἢ καὶ φόνον (Μάνη) (ἐκδικαιώνομαι).

ἀλλὰ θαρρῶ νὰ γδικαιωθῶ ὅσα κακὰ παθαίνω

(Σαχλίκη, Γραφαὶ καὶ στίχοι καὶ ἐρμηνεῖαι, στίχ. 393)· «νὰ ἐξετάσῃ τὴν ὑπόθεσιν μετὰ καὶ μαρτυρίας νὰ ἐκδικαιώσῃ τὸ μοναστήριον» (Acta, 6,247, ΙΓ' αἰών).

γδύνω : διὰ βιαίου τρόπου ἢ ἀθεμίτων μέσων στερῶ τινα τοῦ ἀνήκοντος αὐτῷ· «τοῦ πεσαν κοντὰ καὶ τὸν ἔγδυσαν»· «ἄλλους ποιοῦσιν ὀφρανοὺς ἀποδύειν, ἄλλους χήρας καταπονεῖν, ἄλλους μὴδὲ εἰς ἐκκλησίαν εἰσιέναι» (Χρυσόστομος, PG, 60,699).

γείτονας: ὁ τύπος *γείτω*, ὁ ἐν Κύπρῳ καὶ Πόντῳ νῦν, κατὰ τὸ γέγων - γέρω, ἄρχων - ἄρχωσι κτλ., ἐν τε τῇ Ἀκολουθίᾳ τοῦ Σπανοῦ (L e g r a n d, Bibl. gr. vulg., 2,45) καὶ ἐν ταῖς Ἀσίζαις τῆς Κύπρου (424,19)· «ἂν γίνεται ὅτι κἀνεὶς του γείτωσι περιλαμβάνει ἐκεῖν» τὴν κλειψίαν.

γέλοιο (τό): ὁ γέλω. Ἡ λ. εἶναι τὸ οὐδέτερον τοῦ ἐπιθέτου *γελοῖον* με ὑπερβιβασμὸν τοῦ τόνου, συνήθη παρ' ἀρχαίοις εἰς τὸ ἐπίθετον· «γέλοιοι βαρυτόνως Ἀττικῶς, γελοῖον περισπωμένως Ἑλληνικῶς» (Μοῖρις, 80)· «ἐπῆρεν τον τὸ γελοῖον», τὸν πήρανε τὰ γέλοια (Βουστρώνιος, Κ. Σάθα, Μεσ. Βιβλ., 2,423)· «οἱ λόγοι καὶ τὰ ἐνθυμήματα καὶ οἱ μετεωρισμοὶ καὶ τὰ γέλοια» (Χρυσόστομος, PG, 59,565). Τὸ μεθ' ὑπερβιβασμοῦ τοῦ τόνου ἐπίθετον γέλοιος παρ' Ἀχμετ (55,2)· «ἐάν τις ἴδῃ ὅτι ἡ σὰρξ αὐτοῦ λευκὴ οὕσα ἐμελάνθη δίκην Αἰθίοπος, ψεύστης καὶ γέλοιος καὶ ἄπιστος ἀποβήσεται». Ἡ λ. με ἐπιθετικὴν σημασίαν εὗρηται εἰς τὰ Θαύματα τοῦ ἁγ. Ἀρτεμίου (61,18)· «δέσποτα, ἔπαρον ἀπ' ἐμοῦ τὸ γέλοιο τοῦτο», ἦτοι τὸ γελοῖον αὐτὸ πρᾶγμα. Διὰ τὴν φρ. «πέθανα ἔς τὰ γέλοια», πβ. τό τε παρ' Ὀμήρῳ (σ, 100)· «γέλω ἔκθανον» καὶ τὸ παρ' Εὐσταθίῳ Θεσσαλονίκης (1839,29)· «γέλω ἔκθανον ὥς λιποθυμήσαντες ἐκ τοῦ γελαῖν, ὃ καὶ μέχρι νῦν παροιμιακῶς ἐπὶ μεγάλου καὶ ἀθροῦ γέλωτος ἐκράτησε λέγεσθαι».

γεμᾶτος: ὁ πλήρης, ὁ γέμων, ὁ κύκλος τῆς σελήνης·

ὁπόταν ἐνὶ δλόκυκλος, καθάρεις καὶ γεμᾶτος

(Λύβιστρος καὶ Ροδάμνη, 2113). Ὁ τύπος *γομᾶτος* ἐν τῷ Βίῳ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Ἑλεήμονος ὑπὸ Λεοντίου Νεαπόλεως, 19,6· «ἔνα δρόμωνα γομᾶτον σίτου».

γεμίζω - γεμῶζω - γεμώνω: πληρῶ· α') «τὰ ἀποσταλέντα καμήλια γέμωσον οἶνον» (Comparetti-Vitelli, Papiri Greco-Egizii, Νο 139,4, ἔτ. 264 μ.Χ.). Τὸ *γομώνω* καὶ ἐν παπύροις Δ' - Ε' μ.Χ. ἑκατ.· «πλοῖα γομωμένα» (Griechische pap. zu Giessen, 54,11). Τὸ *γεμῶ* (CGL, 3,74,11) καὶ τὸ *γεμῶ* μεσαιωνικά. β') «τὴ γέμισα», ἐχορτάσθην, κατὰ παράλειψιν τῆς λ. κοιλία. Ὁ Μένανδρος ἐν τῇ Περιχειρομένη εἶπε· «γεμίζω ἑμαυτόν». γ') «πάω νὰ γεμίσω», νὰ πληρώσω τὴν ὑδρίαν ὕδατος ἐκ πηγῆς ἢ φρεάτος· «τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ χειμάρρου ἐγέμιζον οἱ πατέρες ἡμῶν» (Μόσχου, Λειμωνάριον, PG, 87³,2937).

γεμονιάς: εἰς τὴν Σῦρον ἡ ἡγεμὼν τοῦ σμήνους μέλισσα· «ὁ δὲ ἄρχων τοῦ σμήνους ἡγεμὼν» (Πολυδεύκους, Ὀνομαστ., 1,254)· «ἐξέταξε γὰρ καὶ ταῖς μελίσσαις ἡγεμόνας ἡ φύσις» (Σιμοκάτιου, Ἱστορ., 35,7).

γέννημα: «αὐτὸς εἶναι γέννημα καὶ θρέμμα τῶν Ἀθηναίων, ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη ἐν Ἀθήναις· ἦν γὰρ Συμωναῖος γέννημα καὶ θρέμμα» (Δοῦκα, Χρον., 175,3).

γεννῶ: «νὰ μὴν τὸ πῆς ἀνθρώπου γεννημένου», ἤτοι εἰς οὐδένα ν' ἀνακοινώσης τοῦτο· οἱ φρουροὶ τῶν φυλακῶν λέγουν·

*ἡ αὐθεντιὰ παρήγγειλε νὰ στέκη σφαλισμένος
καὶ νὰ μὴδὲν ἀνοίξωμεν ἀνθρώπον γεννημένον*

(Σαχλίκη, Γραφαὶ καὶ στίχοι καὶ ἐρμηνεῖαι, ἔτι καὶ ἀφηγήσεις, στίχ. 281, Wagner).

γεφύρι: διὰ τὸν τύπον *γιοφύρι* πβ.· «εἰς τόπον λεγόμενον γιοφυρίου τῶν ἐρημιτῶν» (Trinchera, Syll., 356, ἔτ. 1211).

γῆ: α') «τὸν ἔκλαψε ἡ γῆ καὶ ὁ κόσμος», ἤτοι πάντες· «Μάγνας θανούσης πᾶσα γῆ δάκρυσε» (Bulletin de la Société Archéologique d'Alexandrie, No 4, σ. 105). β') «νὰ σκιστῇ ἡ γῆ νὰ σε καταπιῇ», προτροπὴ πρὸς τινα νὰ ἐξαφανισθῇ ὡς τάχιστα· «τίς γένωμαι; πῶς ἂν με ἡ γῆ καταπίοι;» (Λουκιανοῦ, Ἑταιρικοὶ διάλογοι, 9,3).

γίνομαι: «δὲν ξέρω τί νὰ γίνω», ἐπὶ τοῦ ἀποροῦντος τί δεῖ ποιῆσαι·

οὐαὶ μοι τὴν ταλαίπωρον, τί νὰ γενῶ οὐκ οἶδα

(Βέλθανδρος καὶ Χρυσάντζα, 1180).

γκαθός: τὸ ἄκρον τῶν βλεφάρων (Κρήτη)· τὸ ἀρχαῖον βέβαια *κανθός*· «τῶν βλεφάρων τὰ ἐκατέρωθεν ἄκρα *κανθοί*, ὧν αἱ ρίζαι *ἐγκανθίδες*» (Πολυδεύκου, Ὀνομαστ., 2,71).

γκαρδιακός: ἐπὶ φίλου, ὁ ἐπιστήθιος, ὁ καρδιακὸς δῆλα δὴ, ὡς λέγουσιν οἱ Πόντιοι καὶ οἱ Λέσβιοι· οἱ Ἕλληνες πρὸς τὸν Παλαμήδην·

καρδιακὴν τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπέτρεφον ἀγάπην

(Μανασσῆ, Σύνοψις χρονική, 57,1288). Τὸ ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ Κύπρῳ νῦν *ἐγκαρδιακός* καὶ παρὰ Βουστρωνίῳ· «δὲν εἶχεν περίττου *ἐγκαρδιακὸν* παρὰ ἐκεῖνον» (Κ. Σάθα, Μεσ. βιβλ., 2,432).

γκαρύζω: ὀγκῶμαι, ἐπὶ ὄνου· τὸ ἀρχ. *γαρύω*· «ὄνους ὀγκαρύζοντας ἀκοῦσαι ἢ ἰδεῖν φθόνον σημαίνει» (Ἀνω νόμου, Ὀνειροκρ., Λαογραφίας, 8, στίχ. 273).

γκάρυσμα: ὁ ὀγκηθμὸς τοῦ ὄνου·

ἀπάνω δ' εἰς τὸ γκάρυσμα καὶ εἰς τοὺς λόγους τούτους

(Διήγησις παιδιόφραστος, στίχ. 716, Wagner).

γκρεμίζω: «γκρεμίσου ἀπὸ δῶ», πρὸς τὸν μετ' ὀργῆς ἀποπεμπόμενον, τὸ τῶν ἀρχαίων «ἔρρ' ἐς κόρακα». Ὅτι τὴν φρ. θὰ εἶχον καὶ οἱ μεσαιωνικοὶ πρόγονοι ἡμῶν φαίνεται ἐκ τῶν Βυζαντινῶν νόμων, ἐν οἷς ἀπαγορεύεται, ἵνα ὁ δεσπότης διατάξῃ τὸν δοῦλόν του· «ἀγρόνῃ χρήσασθαι ἢ κρημνίσαι ἑαυτόν» (Βασιλικά, 60,60α). Πβ. *κρεμνός*.

γλήγορος: ὁ ταχύς· «ἡ χελιδὼν καὶ ὁ τέτιτις τὸ ὄργανον τὸ δεσποτικόν, ὁ γρήγορος τοῦ Χριστοῦ ὑπηρετής» (Χρυσοστόμου, Νόθα συγγράμματα, PG, 59,493).

γληφάδα: τοπων. παρὰ τὸ βληχὸς καὶ βληχάδα ἐν Κρήτῃ, Θήρᾳ, Μάνῃ καὶ Μεγάρῳις, ὡς τοποθεσία δηλοῦσα πηγὴν μὲ ὑφάλμυρον ὕδωρ· βληχάδα ἀναφέρεται ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1262 (Acta, 5,23).

γλυκαίνομαι: εὐχαριστοῦμενος ἀπὸ τι, ἐπιδιώκω αὐτὸ συχνά· «γλυκάθηκε ἡ γραῖα ᾧ τὰ σῦκα κι' ὅλη μέρα τ'ἀνεζήτα»· «ἤδη τοῦ καλοῦ γεγευμένοι ἐγλυκάνθησαν καὶ πόθος ἀλλήλων ἐπὶ πλέον εἶλεν αὐτούς»· «γλυκανθέντες τῷ κέρδει οἱ βάρβαροι ἐνελόχων ἔσω τῶν πυλῶν» (Ορ., 15,95. 301,18).

γλυκός: ὁ ἡδύς, ὁ προσηνής· α') «λόγια γλυκά», ἥτοι λόγοι μειλίχιοι· πβ.· «τὴν πόλιν ἀγαθότητι καὶ γλυκολογίᾳ τούτους ἀνεκτέησας» (Θεοφάνους, Χρονογρ., 295,12). β') «μοῦ κατεβαίνει γλυκός», κατὰ παράλειψιν τῆς λ. ὕπνος, ἐπὶ τοῦ πρὸς ὕπνον καταφερομένου. Καὶ ὁ Ἀριστοφάνης, εἰς τοὺς Σφῆκας (7), εἶπε·

κατὰ ταῖν κόραιν ἤδη τι καταχεῖται γλυκῷ.

γλυκῷ: ἐξάνθημα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἢ ἄλλου μέλους τοῦ σώματος προκαλοῦν πόνον· ἐν Νάξῳ, Ἡπείρῳ, Ρόδῳ καὶ Κρήτῃ *γλυκεῖα*· «οἶδαι δὲ καὶ τράχηλοι ἀνθρώπων ὑγρότητα πικραίνουσιν ἀλγύμασι κατὰ τι πάθος, ὃ καλοῦσι γλυκῷ» (Εὐστάθιος, PG, 136,737)· «τὰ λέγουσι γλυκέα, τὰ γίνονται εἰς τὴν κεφαλὴν, αἵτινα καλοῦσιν αἱ γυναῖκες γλυκέα» (Ἰωάννου Σταφιδᾶ, Ἱατροσόφιον, Legend, Bibl. gr. vulg., 2,7).

γλυτρῶνω: ἀπαλάσσομαι, σφίζομαι (Κεφαλληνία, Ζάκυνθος, Ἡπειρος), ἐκ τοῦ *ἐκλυτρῶνω*, οὐχὶ ἐκ τοῦ γλυτῶνω, ἀναπτύξει τοῦ ρ· «ἐὰν δὲ ἴδῃ τις ὅτι ἀπεγυμνώθῃ, μερίμνης καὶ θλίψεως ἐκλυτρωθήσεται» (Ἀχμέτ, 70,4).

γλυτῶνω: συνώνυμον τῷ ἀνωτέρῳ ἐκ τοῦ *εὐλυτόω*· «ἐγλύτωσε ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ χρέους», ἐξ ἐγγράφου IB' αἰῶνος (Raff. Starrabba, I diplom, σ. 397).

γλῶσσα: «γλῶσσα τοῦ παπουτσιοῦ», τὸ δέρμα τοῦ ὑποδήματος τὸ καλύπτον τὸ στήθος τοῦ ποδός· «μέρη δὲ ὑποδημάτων γλῶτται καὶ καττύματα» (Πολυδεύκους, Ὀνομαστ., 7,81).

γνώμη: «ἂν εἶναι μὲ τὴ γνώμη σου», ἐὰν ἐγκρίνης τοῦτο, ἐὰν οἰκείᾳ σου βουλήσῃ γίνεται· «θέλω μετὰ γνώμης σου ὀνήσασθαι ταύτας (τάς ἀρούρας)» (Pap. Giessen, 13,20).

γνωρίζω: διὰ τὸν καὶ ἐν Κύπρῳ νῦν τύπον *ἀγνωρίζω* βλ.· «οὐδὲν σοῦ θέλω δώσει ἀπολογίαν ἕως ὅπου νὰ τὸ ἀγνωρίσῃ ἡ αὐλή» (Ἀσίτσι, 64,19).

γυμάρι: τὸ φορτίον· ὁ τύπος *γυμάρι* ἐν ἐγγράφῳ τοῦ IB' αἰῶνος·

«ἀφιέρωσα τὴν κουλτούραν· ἔστι δὲ ἡ ποσότης αὐτῆς γουμαρίων ὀκτώ»· «χωράφιον ποσότητος γουμαρίου ἑνὸς» (Cusa, I diplomati, 424, 427).

γονατίζω: «κάμπω τὸ γόνυ»· «παροκλάζων, γονατίζων» (Φωτίου, Λεξικόν) καὶ ἐν τῷ CGL, 2, 33, 14· «geniculat· γονατίζει».

γόνατο: α') διὰ τὴν γενικὴν γονάτου πβ.: «Κύριος ἔβρεξε μέλαιναν ξέουσιν αἰθάλην ὥς καλυφθῆναι τὴν γῆν παρὰ μικροῦ ἕως γονάτου» (Νεοφύτου Ἐγκλείστου, Ἀνάμνησις περὶ σεισμῶν διαφόρων (Anat. Boll., 26, 209, 23). β') γόνατα, οἱ μεταξὺ τῶν διαφόρων τμημάτων τοῦ καλάμου κόμβοι· «ὁ κάλαμος γόνατα ἔχει» (Ἀρτεμίδωρος, 44, 15).

γονεῖ – **γονεῖοι**: ἐν Εὐβοίᾳ, Πελοποννήσῳ, Ζακύνθῳ, Χαλδίᾳ Πόντου καὶ Βονᾷ κάτω Ἰταλίας οἱ γονεῖς· ἐν ἐγγράφῳ κατωϊταλικῷ τοῦ ἔτους 1114 φέρεται· «τοὺς γονεούς» (Trinchera, Syll., 99).

γούδουρας καὶ **ἀγούδουρας** (Κρήτη), **ἀγούθουρας** (Ἀττική): φυτόν· ὑπερικόν τὸ οὖλον, τὸ βούδορον, ἴσως·

ἀπ' ὄξω μὲ μυρτιές, μὲ ροσμαρίνους,
μὲ γούδουρους, μὲ βόλους καὶ μὲ κρίνους

(Δρυμητινοῦ, Ἡ βοσκοπούλα, 162).

γούλα: τὸ στόμα, ἡ πρὸς τροφήν ἐπιθυμία· «πολλάκις δὲ καθεζόμενος πρὸς τὴν γούλαν αὐτοῦ δικαζόμενος, ἔλεγεν» (Βίος Ἀνδρέου τοῦ κατὰ Χριστὸν σαλοῦ, PG, 111, 748)· «καὶ λοιπὸν εὐθέως, ὥς ἵνα ἐκ τῆς γούλας τῶν τέκνων μου ἐστέρουν αὐτά, οὐδὲν ἐδίδουν» (Λεοντίου Νεαπόλεως, Βίος ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, 76, 24, Gelzer).

γούρνα: ἡ λιθίνη πύελος· «τόπον τὸν λεγόμενον τῆς γούρνας» (Acta, 6, 37, ἔτ. 1087).

γραῖά: ἡ γραῖα· διὰ τὸν Κρητικὸν τύπον γρά πβ.·

λέγει λοιπὸν ὁ βασιλεὺς καὶ πότε, γρά μου, τοῦτο;

(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη, 1197).

γράμμα: «αὐτὸς ξέρει (πολλά) γράμματα», ἐπὶ τοῦ λίαν μεμορφωμένου· «γράμμα· ὃ καὶ στοιχεῖον σημαίνει συνήθως, ἔτι δὲ καὶ σύγγραμμα ἔξ οὗ καὶ πολλὰ γράμματα εἰδέναι φανερὸν καὶ γραμματικὸν εἶναι τὸν πολλῶν συγγραμμάτων ἔμπειρον» (Εὐστάθιος, 1959, 59).

γρασίδι: ἡ τρυφερά χλόη· «κράστιν Ἀττικοί, οἱ δὲ νῦν γράστιν φασίν· ἔστι δὲ ὁ χλωρὸς χόρτος» (Ἡσύχιος).

γρῦ: «ὅλο γρῦ, γρῦ», ἐπὶ τοῦ διαρκῶς μεμψιμοιροῦντος· ἂν πάρης γυναῖκα μεθ' ἧς δὲν συμφωνεῖς

καὶ θέλεις ἔχει τὸ γκρὶ γκρὶ ταχεῖα καὶ ἀργὰ καὶ πάντα

(Μάρκου Δεφαράνα, Λόγοι διδακτικοί, στίχ. 553).

γρυννιάζω: διαρκῶς μεμψιμοιρῶ. Τὸ ρῆμα, τὸ ὁποῖον συνδέουν μὲ τὸ Γαλλικὸν *grogner* καὶ τὸ Ἰταλικὸν *degrignare*, προέρχεται ἐκ τοῦ Λατινικοῦ *grunpio*: πβ. «γρυννιάζω· *grunpio*» (CGL, 3, 258, 63). Τὸ γρυννιάζω φέρεται σήμερον ἐν Μάνῃ ἐπὶ κυνὸς ἐρεθιζομένου καὶ δεικνύοντος τοὺς ὀδόντας.

γυναῖκα: «κακὴ γυναῖκα» καὶ ἡ δύστροπος βέβαια, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐλευθερίων ἡθῶν γυνή· «ἐκεῖνη ἡ γυναῖκα ἦτον μαυλίστρια καὶ κακὴ γυναῖκα» (Ἀσίτζαι, 323, 26),

γυναικίτι — γυναιτίκι: ὁ γυναικωνίτης· «τοῦ ἀριστεροῦ μέρους τοῦ ναοῦ, ἦγουν τοῦ γυναικίτου», «κατέρχεται διὰ τῆς ξυλίνης σκάλας τοῦ γυναικίτου» (Ἐκθεσις, 77, 10· 167, 17).

γυροβολιά: ἡ κατὰ γῦρον, κύκλον περιστροφή. Ἡ λ. καὶ ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1262 (Acta, 5, 38). Τὸ ρ. *γυροβολῶ*, κατὰ γῦρον περιστρέφω, ἐν τῷ ὑπὸ Νικηφόρου πρεσβυτέρου Κωνσταντινουπόλεως, Βίῳ Ἀνδρέου τοῦ κατὰ Χριστὸν σαλοῦ (PG, 111, 865)· «καὶ ἀρεῖ αὐτὸν εἰς ὕψος ὡς μύλον γυροβολουμένον». Νῦν ἐν Αἰτωλίᾳ γυρ'βουλιάζου = περιφέρομαι.

Δ

δάγκαμα: καὶ τὸ δῆγμα, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι τις δάκνων τρώγει, τὸ πρόγευμα· ἡ κόρη διατάσσει νὰ δοθῇ·

τὸν μισθαργὸν δὲ δάγκαμαν ψωμὶν κομμάτιν μόνον

(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη, 1926). Τὸ δάγκαμα βέβαια ἐκ τοῦ δάκαμα, ὅπερ σήμερον φέρεται ἐν Κύπρῳ, Ρόδῳ καὶ Κῷ, παλαιότερον δ' ἐν τῷ Θησαυρῷ Βλάχου τοῦ Κρητός.

δαίμονας: «εἶναι ἓνας δαίμονας», ἐπὶ παμπονήρου ἀνθρώπου· «ἐκεῖνος τὴν ἀρχὴν μὲν ἄγγελος εἶναι πεφαντασμένος, τῇ δὲ ὕστερον δαίμων εἶναι διεγνωσμένος» (Ορ., 97, 41).

δαιμονιάρης: ὁ παράφρων, ὁ ὑπὸ πονηροῦ δαίμονος ἐνεργούμενος. Τὸ δαιμονιάρης ἐν τῷ Πασχαλίῳ χρονικῷ (1, 701, 10), τὸ δὲ δαιμονιάρης ἐν τῷ ὑπὸ Λεοντίου Νεαπόλεως, Βίῳ Συμεὼν τοῦ κατὰ Χριστὸν σαλοῦ (PG, 93, 1712).

δάκρυο: α') «ἔχυσα μαῦρα δάκρυα», ἐπὶ τοῦ θαλερὰ χύνοντος δάκρυα, ἐπὶ πένθει·

*δεῦτε πικρὰ θρηνήσατε καὶ κλαύσατε μεγάλως
καὶ μαῦρα δάκρυα χύσατε, πικρὰ φαρμακωμένα*

(Ἀχιλλεΐς, 1570). β') «βρῦσι ἡ ποτάμι τρέχανε τὰ δάκρυά του», ὁμοίως ἐπὶ τοῦ θαλερὰ χύνοντος δάκρυα·

καὶ πῶς ὡς βρούσιν ἔτρεχαν τὰ δμμάτιά της τὰ δάκρυα
(Ἀχιλλεύς, 1596).

ἔτρεχανε τὰ μάτια του ὡς τρέχει τὸ ποτάμι

(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη, 1694).

δανακός : τοπωνύμιον (Σῦρος) ὑποδηλοῦν τὴν ὕπαρξιν καλᾶμων, ὁ καλαμών, ὁ δυνακὼν. Τὸ μεταγεν. *δονακῶν*. Ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1141 (Trinchera, Syll., 166) φέρεται «ἀμπέλιον τὸ ὅπερ ἔχομεν εἰς τὸν δονακῶν».

δασκαλεύω : προδιδάσκω· *δασκαλεμένος*, ἐκεῖνος εἰς τὸν ὅποιον ἔχουν ὁμιλήσει προηγουμένως περὶ τινος ὑποθέσεως, ὥστε νὰ εἶναι γνώστης αὐτῆς καὶ ἐπομένως εὐμενής· *δασκαλεμένος* ἐπ' ἴσης λέγεται καὶ ἐκεῖνος εἰς ὃν ἔχουν ὑποβάλει τί πρέπει νὰ εἴπῃ ἐρωτώμενος· «ἐντέχεται νὰ ἐνὶ δίκαιος (ὁ κριτής) καὶ καλὰ ἐντέχεται νὰ ἐνὶ δασκαλεμένος» (Ἀσίζαι, 25,19).

δείχνω : «θα σου δείξω γώ», ἐπὶ ἀπειλοῦντος ὅτι θὰ τιμωρήσῃ· κυρίως ὑψῶν δεικνύω τὴν δεξιὰν ἢ τὸ ὄργανον, δι' οὗ θὰ κτυπήσῃ· «ὁ Κύριος ἐνετείλατό μοι λέγων· μακροθύμησον, εἰ δὲ μή γε ἔδειξα ὑμῖν» (Bonnet, Acta Andreæ et Mathiæ, 106,12).

δεμουσιά – δεμοσιά – δημοσιά : ἡ δημοσία ὁδός· τὸ *δεμοσιά* ἐν ἐγγράφοις τῶν ἐτῶν 1098, 1099 (Trinchera, Syll., 71,54· 84,67)· «ἀνατολικὸν μέρος ἢ στρατά ἢ δεμοσιά».

δέντρο : ὁ μεθ' ὑποβιβασμοῦ τοῦ τόνου *δεντρο* τύπος, ὁ καὶ σήμερον ἐν χρήσει, καὶ ἐν ταῖς Ἀσίζαις τῆς Κύπρου (197,30)· «περὶ μελισσιῶν καὶ τίνος ἐνὶ τὸ μέλιν τὸ πολεμοῦν εἰς ἄλλον δεντρόν».

δένω : «μοῦ δέθηκε ἡ γλῶσσα», ἐπὶ τοῦ διὰ πτωχείαν ἢ συστολὴν μὴ δυναμένου νὰ ὁμιλήσῃ ἐλευθέρως·

*καὶ γὰρ ἀνὴρ πενήν δεδμημένος οὔτε τι εἰπεῖν
οὔθ' ἔρξαι δύναται, γλῶσσα δὲ οἱ δέδεται*

(Θέογνις, 177).

δεξιὰ : ἐν τῇ φρ. «τὸν ἔχει ᾗς τὰ δεξιὰ του», πρὸς ἔνδειξιν τιμῆς· «τὸ γὰρ καθίσαι ἐκ δεξιῶν τιμῆς ἐστὶ ὑπὲρ πᾶσαν τιμὴν καὶ μεθ' ἣν ἐτέρα οὐκ ἔστι» (Χρυσόστομος, PG, 62,33).

δευτέρωμα : ἡ διὰ δευτέραν φορὰν ἐπανάληψις· «ἡ δὲ ἀνὰ πρόθεσις δευτέρωμά τι δηλοῖ, ὡς ἐν τῷ ἀναβαπτίζειν φαίνεται καὶ ἀνακρίνειν» (Εὐστάθιος, 80,10).

δευτερώνω : διὰ δευτέραν φορὰν λέγω ἢ κάμνω τι· «μὴ δευτερώσης λόγον» (Σιρ., 7,14)· πβ. *Lexicon Vindobonense*, ἐν λ. *δευτεροῦν*· «ὁ ἐμπεσὼν εἰς μαλακίαν πρὶν ἱερουργηθῆναι ἐπιτιμᾶσθω, εἰ δὲ δευτερώσει καὶ τρι-

τώσει μηκέτι ἱεουργεῖται» (Βασιλείου μαθητοῦ τοῦ ἁγίου Βασιλείου, Ἐπιτιμήσεις, Βυζαντ. Χρονικ., 8,405)· «δευτεροῖ δ νοσῶν καὶ ἀπέρχεται πρὸς τὸν χαλκῆα δυσωπῶν καὶ λέγων» (Θαύματα ἁγ. Ἀρτεμίου, 37,13).

διάβολος : «τὸν πῆρε ὁ διάβολος», διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ πονηροῦ, ἀποδοκιμαστικῶς περὶ προσώπου. Ὁ Μιχαὴλ Ἀποστόλης (ΙΕ' αἰὼν) λέγει ὅτι, ὅταν τὸν ἐβλεπον οἱ Κρητες, ἔλεγον· «ἰδοὺ νῦν καὶ τοῦτον εἴληφεν ὁ δαίμων» (Hippol. Noiret, Lettres inédits de Michel Apostolis, 89).

διάσκατος : ἀντὶ τοῦ διαβόλου· ἡ λ. εἰς τὰ Κρητικὰ δράματα·

μεσίτης πόθου, διάσκασε, μὰ γὰρ ἅπ' αὐτὰ δὲν κάνω

(Στάθης, 136,196)·

κρῖμα 'ς τὸ ψῶνι, διάσκασε

(Γύπαρις, 205,71).

διαφορά : ἡ παραλλαγή· «διαφορὰ τὸ ἐν τῇ συνηθείᾳ ἡ παραλλαγή καὶ ἡ λεγομένη κοινῶς διαφορὰ» (Ζωναρᾶ, Λεξικ., ἐν λ.). Ἡ λ. διαφορὰ σημαίνει καὶ κέρδος, κοινῶς ἄλλως *διάφορο*· «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι ἐγκυμονήσασα ἡ γυνὴ αὐτοῦ ὠγκώθη.... εἰ τοῦ κοινοῦ λαοῦ εὐρήσει διαφορὰν ἐν τῷ ἐπιτηδεύματι αὐτοῦ» (Ἀχμέτ, 79,29).

δίγνωμος : ὁ παλίμβουλος· «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι ἔσχε δοῦν καὶ ἐκαθέσθη ὑποκάτω αὐτῆς, εὐρήσει ἄνθρωπον δυνατὸν δίγνωμον» (Ἀχμέτ, 109,6).

διδύμια (τά) : οἱ ὄρχεις (Ζάκυνθος, Πελοπόννησος), οἱ τῶν ἀρχαίων δίδυμοι· «ἄγει οὖν αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ ἀπογυμνοῖ τὰ διδύμια αὐτοῦ» (Θαύματα τοῦ ἁγ. Ἀρτεμίου, 45,8)· «διδυμίου ρίζαν» ἀναφέρει ὁ Ἡσύχιος ἐν τῷ Λεξικῷ του. Παρὰ Γαληνῷ ἡ λ. φέρεται ὑπὸ τὸν τύπον *διδύμη* καὶ τὸ *διδύμιον* δὲ ἐπὶ ἄλλης σημασίας. Τὸ *διδύμιος* = δίδυμος καὶ ἐν παπύροις (Preisigke, Sammelbuch griechischer Urkunden aus Ägypten, 1068).

δικαιοκρίτης : ὁ μετὰ δικαιοσύνης κρίνων· «ὁ Θεὸς εἶναι δικαιοκρίτης»· «καὶ βλέπε τὸν δικαιοκρίτην» οὐκ ἐξετάζει εὐθὺς τὴν ἁμαρτήσασαν, ἀλλὰ τὸν ἀπατηθέντα» (Χρυσόστομου, Νόθα συγγράμματα, PG, 59,633).

δικός μου : α') ὁ ἴδιος, ὁ ἀνήκων εἰς ἐμέ· διὰ τὸν τύπον *ἐδικός* πβ·

καὶ εἴ τις τὴν θάγη τὰ ἡμῖσα νὰ εἶναι ἐδικά του

(Διήγησις Ἀπολλωνίου, 396· Wagner, Carmina Græca). β') κατὰ τὸ οὐδέτερον γένος τὸ (*ἐ*)*δικό μου* = ἡ περιουσία μου· «ἐὰν γίνεται ὅτι μία γυναῖκα δίδει οὐ ληγατεύει κανένα πρᾶγμα ἀπὲ τὸ ἐδικὸν τοῦ ἀνδρός της» (Ἀσίζαι, 392,7).

δίνω : «τί μοῦ δίνεις νὰ...», τί μου προσφέρεις ἄν...· «τί δίδετε μοι

καγὼ λαμβάνω σήμερον ἐξ αὐτοῦ ἐντολήν» (Βίος ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἑλεήμονος, 41,7, Gelzer).

δίπλωμα : ἡ πτυχή· «πτύγμα δὲ λέγεται τὸ περιίτευμα καὶ δίπλωμα τοῦ τὴν χεῖρα σκέποντος μέρους τοῦ πέπλου» (Εὐστάθιος, 551,8).

διωρία : ἡ προθεσμία· «μοῦ δωκε διωρία τρεῖς μέρες»· «διωρία ἐσχάτως ἀδόκιμον, ἀντ' αὐτοῦ δὲ προθεσμία ἐρεῖς» (Φρυνίχου, Ἑκλογή, 26, Lobesck).

δόντι : ὁδούς· α') «κάτω ἀπὸ τὰ δόντια» ἢ «μέσ' ὅς τὰ δόντια», περὶ τοῦ ὑποφιθυριζομένου καὶ οὐχὶ φανερώς λεγομένου· «εἰς τοῦμφανὲς ἤδη ἐξέφρον τὸ ὑπ' ὀδόντα τέως λαλούμενον» (Ἀννης Κομνηνῆς, Ἀλεξιάς, 1,95,9)· «συχνὸν αὐτοῖς ὑπ' ὀδόντα τὸ ἀνάθεμα» (Op., 299,63).

δοντόπονος : ὀδονταλγία· «dentium labor· ὀδοντοπονία» (CGL, 3, 296,62).

δοσοληψία : τὸ δοῦναι καὶ λαβεῖν· «ἔχομε δοσοληψίες»· «χεῖρες εὐτονοὶ καὶ καλαὶ εὐπραξίαν σημαίνουσι, μάλιστα χειροτέχναις καὶ τοῖς διὰ δόσεως καὶ λήψεως ποριζομένοις» (Ἀρτεμίδωρος, 39,24). Τὸ δοσοληψία ἐν τοῖς Βασιλικοῖς (7, τίτλ. 18,3). Ἡ λ. παλαιότερον καὶ εἰς τὰ Ὅρφικα ἀποσπάσματα.

δουλειά : «τί δουλειά εἶχες σὺ ν' ἀναμιχθῆς ;», πρὸς τί ν' ἀναμιχθῆς ; δὲν ὑπῆρχε λόγος σὺ ν' ἀναμιχθῆς· «μὴ πολεμούμενος τί δουλείαν εἶχες βλάπτειν ξένην χώραν ;» (Κεκαυμένου, Στρατηγικόν, 25).

δρόμος : «τοῦ δωκε δρόμο», ἔφυγε ταχέως, κυρίως ἔδωκε δρόμον εἰς τὸν ἵππον, οὕτινος ἐπέβαινε·

ἐβγάνουν με ἐκ τὰ σίδερα,

τὴν φυλακὴν ἀνοίγουσιν καὶ δίδουσίν με στράταν

(Λύβιστρος καὶ Ροδάμνη, 2352).

δρώπικας : ἡ νόσος ὕδρωψ· «ἄν εἶχα ἓναν ἀμάλωτον ὁποῦ ἔχει δρώπικα» (Ἀσίζαι, 435,17).

δύναμι : α') «δυνάμει τοῦ...», ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ..., συμφώνως πρὸς...· «ἀκολούθως τῇ δυνάμει τῶν δύο παλαιῶν πράξεων» (Pap. Greco-Egizii, 21°,13, ἐποχῆς Μαυρικίου)· «κατὰ δύναμιν τῆς γενομένης σοι παρ' ἐμοῦ πράξεως» (Berliner griech. Urkunden, 371,16, ἐποχῆς τῆς Ἀραβικῆς κατακτήσεως)· β') «κατὰ δύναμι», ὅσον δύναμαι, ὅσον ἐπαρκοῦν αἱ δυνάμεις μου· «παρεχέσθω πάντα, κατὰ δύναμιν τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ» (Pap. Tebt., 104,17, ἔτ. 92 π.Χ.).

δυσό : «τό κοψε τὸ ἓνα δυσό», ἐπὶ διχοτομήσεως· οὕτως ἔκοψε τὸ ἓν, ὥστε νὰ γίνῃ δύο τεμάχια· «ἐρεικτὸν πυρὸν τὸν μὴ εἰς ἄλευρα ἀηλεσμένον, ἀλλ' ὥστε δύο ἐξ ἑνὸς γεγονέναι» (Εὐστάθιος, 941,25).

Ε

ἐβορρίζω : ἐβορρίζομαι = δροσίζομαι εἰς δροσερὸν τόπον (Πόντος). «Ἡρακλῆς ἐβορρίζομενος ἐπὶ τὸ παράλιον μέρος τῆς Τύρου» (Μαλάλα, Χρονογρ., 32,3).

Ἑβραῖος : διὰ τὸν τύπον *Ἑβραῖος* πβ. : «ἐτέρου τίποτες πραγμάτων τὸ ἐποίκην εἰς Συριάνος ἐνοῦ Ἑβραίου» (Ἀσίζαι, 483,24).

ἐθιμο : τὸ ἔθος, ἡ συνήθεια· ἐκ τοῦ ἐπιθέτου ἔθιμος, οὐσιαστικοποιηθέντος· διὰ τὸν τύπον τοῦ πληθυντικοῦ *ἐθίματα* βλ. Ἐκθεσιν (606,12). «τὰ παλαιὰ ἐθίματα».

εἰδεμή : ἄλλως· «νά τὸ κάνης εἰδεμή θὰ μετανοιώσης»· «σφάζον τὸ ἐν βοῦδιόν σου καὶ ἐγὼ εἰσέρχομαι, εἰδεμή μετανοήσῃς ἔχεις» (Miracula S. Georgii, Aufhäuser).

εἶμαι : α') «τί εἶναι ;» τί συμβαίνει ; «ἠρώτα ὁ προειρημένος Τήρων τὸ τί ἂν εἴη» (Βίος Ἀναστασίου τοῦ Πέρσου, Α. Παπαδοπούλου—Κεραμέως, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας, 6,129,20). β') «ὅσα κι' ἂν εἶναι», ἐπὶ μὴ ἀκριβοῦς καθορισμοῦ ποσότητός τινος· «τὸν ὑπάρχοντά μοι κληρὸν ἀρουρῶν δέκα ἢ ὅσων ἐὰν ᾦν ἐπὶ τὸ πλεῖστον» (Berliner griechische Urkunden, 543,5, τοῦ 27 μ.Χ.)· «σιτικὰς ἀρούρας δέκα τρεῖς ἢ ὅσας ἐὰν ὦσι» (Ἐνθ' ἄν., 586,9). γ') «καὶ ποῖδς εἶμαι ἐγὼ γιὰ νὰ ἀναλάβω τέτοια εὐθύνη ;» ἐπὶ τοῦ ὁμολογοῦντος ὅτι δὲν εἶναι πρὸς τι ἱκανός· «καὶ τίς ἐγώ, ἔλεγε, καὶ πῶς ἂν δυναίμην ;» (Op., 279,40).

εἷς : βλ. σέ.

εἵτε : ἀντὶ τοῦ μήτε· «ὁ ἄθλιος ἐπεμαίνετο μήτε ἐκκλησίαν γνωρίζων εἵτε κοινωσίαν, εἵτε εὐχὴν πώποτε δεξάμενος» (Νικηφόρου πρεσβυτέρου Κωνσταντινουπόλεως, Βίος Ἀνδρέου τοῦ κατὰ Χριστὸν σαλοῦ, PG, 111,833).

ἐκεῖνος : ὁ καὶ σημερινὸς τύπος *ἐκεῖος* εἰς τὰς Ἀσίζας τῆς Κύπρου (624,19)· «ἐὰν γίνεται ὅτι κἀνεῖς γείτως περιλαμβάνει ἐκὴν τὴν κλειψίαν».

ἐκτοτε : ἀπὸ τοῦ χρονικοῦ αὐτοῦ σημείου καὶ πέραν· «γίνεται δῆλη ἡ τοῦ βασιλικοῦ φροσάτου εὐτρέπισις καὶ ἐκτότε ἕκαστος ἀρχῶν καὶ ἀρχόμενος τὰ ἑαυτῶν ὄπλα παρασκευάζειν ἀπάρχεται» (Ἐκθεσιν, 458,13).

(ἐ)λαλόκλαδο : ὁ κλάδος ἐλαίας· «πτωχοὺς καὶ ὀρφανοὺς καὶ χήρας ἐλαλόκλαδα βαστάζοντας» (Βίος ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, 101,10, Gelzer). Ὡς μεταγενέστερον παραδίδεται τὸ *ἐλαιόκλαδος*.

ἐλέησον : «ὥς ποῦ νὰ πῆς (κύριε) ἐλέησον», ἥτοι τάχιστα, εὐθὺς ἀμέσως· ὁ μοναχὸς

οὐδὲ συμφθάνει ὁ ταπεινὸς εἰπεῖν τὸ κύριε ἐλέησον,
αὐτίκα γὰρ ἀνάρπαστον σηκώνουν τον ἐκεῖθεν

(P.Pr., 3,321).

ἐμπρός — μπρός: ἐμπροσθεν· «ἔστη ὁ βασιλεὺς ἐμπρός τῆς σέλλης» (Ἐκθεσις, 431,17).

ἐνα(ς): α') αὐτοὶ εἶναι τὸ ἕνα», συμφωνοῦν, ἔχουν τὴν αὐτὴν γνώμην· «μηνὶ Ἰουλίῳ στασιάζαντες οἱ Σαμαρεῖται καὶ Ἰουδαῖοι, ποιήσαντες τὸ ἕν εἰς ἀλλήλους» (Μαλάλα, Χρονογρ., 487,11)· «τὸ ἐν φρονοῦμεν» (Lipsius, Acta Apostolorum apocrypha, 1,154,8). β') «ἕνας ἕνας», ἕκαστος χωριστά· «καὶ ἀκτολογοῦσιν ἕνα ἕνα πατρίκιον» (Ἐκθεσις, 240,8). γ') «μιά ᾗς τὸ καρφὶ καὶ μιά ᾗς τὸ πέταλο», πρὸς δήλωσιν τοῦ ἀμοιβαδὸν γινομένου· «ψάλλουσι μίαν τὸ κουβούκλιον καὶ μίαν οἱ βασιλικοὶ κληρικοὶ» (Ἐκθεσις, 171,4). δ') διὰ τὴν γενικὴν ἐνοῦ πβ· «ἤμην ἐνδεδυμένη ἀπὸ ἐνοῦ ἀμπελίου» (Ζαμπελίου, Ἱταλοελληνικά, 115, ἔτ. 1175).

ἐνεργῶ: «πῆρα σήμερα λάδι καὶ μ' ἐνέργησε», ἦτοι προὐκάλεσε κένωσιν τῆς κοιτίας· «ἐάν τις ἴδῃ ὅτι ἔλαβε καθάρσιον καὶ ὅτι οὐκ ἐνήργησεν ἥξει εἰς ζημίαν ἀνάγκης» (Ἀχμέτ, 109,10).

ἔξε: ἐν Κρήτῃ ἔξε, κατὰ τὸ πέντε·

ἔξε μόνον χρόνους ἐζήσασιν χαιράμενους οἱ δύο

(Ἀχιλλεῖς, 1224).

ἐξάπτομαι: ἐξοργίζομαι· «ὕπ' ὀργῆς καὶ φιλονικίας ἐξαφθέντες» (Διονύσιος. Ἀλικαρν., 5,38)· «ξέσας θυμῷ· ἐξαφθεις τῇ ψυχῇ» (Φωτίου, Λεξικόν).

ἐξῶν: ἐκτός, πλήν, χωρίς· «πᾶν πρᾶγμα τὸ ἐρμήνευσεν εἰς ἐκείνην τὴν διαθήκην ἔξω τῆς ἐλεημοσύνης» (Ἀσίζαι, 144,21).

ἐπιούσιος: ὁ καθημερινός· «τοῦ ἄρτου τοῦ ἐπιουσίου, τουτέστι τοῦ καθημερινοῦ» (Χρυσόστομος, PG, 52,248).

ἐρχομαι: διὰ τὸν τύπον τοῦ ἀορίστου ἦρτα = ἦλθον πβ· «ἐάν γένηται ὅτι εἰς ἀνθρώπος οὐδὲν ἔρη εἰς τὴν ἡμέραν του» (Ἀσίζαι, 88,14).

ἐς — ἰς: ἐπιφώνημα ἐνθουσιασμοῦ· «οἱ κράτ'αῖ· τοῦτο τὸ βασίλειον, Κύριε, στερέωσον· ὁ λαός· ἐς» (Ἐκθεσις, 152,30· 199,22)· «ἐς ὁ ἀναστὰς Θεὸς ἡμῶν τοὺς δεσπότης φύλαττε» (Ἐκθεσις, 47,17. Βλ. Ἐπετ. Ἐταιρ. Βυζ. Σπουδ., 17,312).

ἐσπέρα: «ἀπὸ σπεροῦ», ἀφ' ἐσπέρας, κοινῶς ἄλλως «ἀπὸ βραδύς»· «ἐσπέραν λέγουσι τὴν τοῦ ἡλίου δύσιν καὶ ἀφ' ἐσπέρας οὐκ ἀφ' ἐσπέρου» (Φωτίου, Λεξικόν).

ἔτσι κι' ἔτσι: ἐπὶ λεπτομεροῦς ἀφηγήσεως· διηγείται τις πρὸς τινα πλέοντα, ὅτι οἱ ναῦται ἐσκέφθησαν νὰ τον δολοφονήσουν, διὰ νὰ τὸν ληστεύ-

σουν καί προσθέτει· «οὕτως, οὕτως ἐβουλευσάντο οἱ ναῦται περὶ σοῦ» (Μόσχου, Λειμωνάριον, PG, 87³, 3093).

ἔφρеси : τὰ οἰκιακά ἐπιπλα καί σκευή (Κύθνος), ἡ ἔνθεσις· «ἐντέχεται νὰ λάβῃ μὲ δίκαιον ὅλην τὴν ἄφρσιν τοῦ οἴκου τὰ λέγεται μέμπλη» (Ἀσί-ζαι, 146, 22)· «τὸ καράβιν μὲ τὴν ἄφρσιν του» (Ἐνθ' ἄν., 47, 14).

ἐχθρός : «μὴδ' ὁ ἐχθρός μου», λέγει ὁ ἀπευχόμενος, ἵνα μὴδ' ὁ ἐχθρός του πάθῃ ἐκεῖνο περὶ οὗ ποιεῖται λόγον· «Κύριε, μὴδὲ ἐχθρὸν ἐὰν ἔχωμεν, ἵνα οὕτως αὐτῷ συμβέβηκεν» (Βίος Ἀνδρέου τοῦ κατὰ Χριστὸν σαλοῦ, PG, 111, 837).

ἔχω : α') «τί ἔχεις ;» πρὸς πάσχοντα, τί τὸ ἐνοχλοῦν σε ; ποία ἡ αἰτία τῆς ἀδιαθεσίας σου ; Οἱ ἄγιοι Ἀνάγυροι λέγουσι πρὸς τὸν πάσχοντα· «τί ἔχεις ; τί πονεῖς ;» (L. Deubner, Kosmas und Damian, 130, 50)· «ἐφάνη ὁ ἅγιος λέγων· τί ἐστίν ὁ ἔχεις ;», «τί ἔχεις ; τί τοσαῦτα κλαίεις ;» (Θαύματα τοῦ ἁγ. Ἀρτεμίου, 25, 40, 28). β') «τί ἔχεις μὲ μένα ;» ποῖαν ἀφορμὴν παραπόνων ἔχεις ἐναντίον μου ; «τί ἔχεις μετ' ἐμοῦ, ἄνθρωπε ;» (Καλλινίκου, Βίος τοῦ δόσιου πρτρός ἡμῶν Ὑπατίου, 62). γ') «γιά ποῦ τό χεις ;» ποῦ πορευεσαι, ποῦ διευθύνεσαι ; «καί πρὸς μικρὸν συμβαδίσας, ποῦ ἔφη ἔχεις τὴν δόδον ;» (Ἀχιλλέως Τατίου, Τὰ κατὰ Λευκίπτην καί Κλειτοφῶντα, 7, 3). δ') «αὐτὸς ἔχει», ἥτοι κέκτηται σημαντικὴν περιουσίαν, εἶναι πλούσιος· «ἔχειν λέγομεν καὶ τὸ κεκτηθῆναι» (Ἀρτεμίδωρος, 207, 14). ε') «σήμερα ἔχω τὸν τάδε», ἔχω προσκαλέσει εἰς γεῦμα ἢ δεῖπνον τὸν τάδε· «δός μοι ὀλίγα φᾶ καὶ ὀλίγα καθαρά· καὶ λέγω αὐτῷ πάντως ἔχεις τινὰ σήμερον ;» (Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, Διαλογισμοί, PG, 78, 1700).

Z

ζορκάδι : ἡ δορκάς· πβ. τὸν παραδεδομένον τύπον ζορκάς καὶ τὸ παρ' Ἑσυχίω· «ζόρξ· ἡλικία ἐλάφου». Τὸ ζορκάδι τῆς Ἡπείρου καὶ ζουρκάδ' τοῦ Πόντου ὑποκοριστικὸν τοῦ ζορκάς.

ζάρωμα : ἡ πτυχὴ, τὸ ρυτίδωμα· «ρυτίδες τὰ ἐπὶ τοῦ προσώπου τῶν γεγηρακότων ζάρωματα» (Ζωναρᾶ, Λεξικόν, ἐν λ.).

ζυγούρι : πρόβατον μονοετὲς ἢ καὶ διετές· «ὁ γὰρ λόγων καὶ γραμμάτων καταφρονήσας καὶ ἀνταλλάξάμενος, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ σφωτάτου Ἰταλικοῦ τὰ ζυγούριά τε καὶ τὰ κουφόστεϊρα» (Θεόδωρος Πρόδρομος, PG, 133, 1285).

ζυγώνω : α') πλησιάζω, προσεγγίζω· «μὴ μὲ ζυγώνης»· «ἡνίοχος ἀγομένου τοῦ βαίτου, ἐὰν ζυγώσῃ μετὰ τοῦ ἐναντίου αὐτοῦ καὶ ἀποκασσιδῶσῃ αὐτὸν» (Ἐκθεσις, 339, 5). β') καταδιώκω· ὁ νεώτερος, λέγει ὁ ποιητής, ὁμοία-ζεν ἱέρακα

ὡσάν ὅταν ζυγῶνῃ πέρδικα καὶ ἔμψῃ ἀπέσω εἰς δάσος

(Διήγησις Διγενῆ, 967, κώδ. Ἐσκουριάλ).

ζῶ : α') τὸ ζῶ εἰς τὰς Ἀσίζας τῆς Κύπρου (6,381,4· 450,10)· «νὰ φάν' οὐ νὰ πιοῦν τὰγαθὰ τοὺς ἔως ὅπου ζιοῦσιν», «τὰ μελίσσια ζιοῦν ἀπὸν ἀλλοτρίους ἀθούς». β') «αὐτὸς ζῇ καὶ βασιλεύει», παροιμιωδῶς, ἐπὶ τοῦ ζῶντος καὶ εὐημεροῦντος· «σὺ ὁ Θεὸς τῶν ἀνθρώπων δι' Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' οὗ ζῆς καὶ βασιλεύεις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων» (Bonnet, Acta Apostolorum apocrypha, I, 145,25).

ζωή : α') «δὲ θέλω τὴ ζωὴ μου», ἐπὶ τοῦ προτιμῶντος νὰ πάθῃ πᾶν ἢ νὰ ἴδῃ ἢ ἀκούσῃ τι· «ἐγὼ δὲ οὐκέτι ζῆν ἐπὶ τούτοις ἤθελον» (Op., 318,12). β') τὰ πρὸς συντήρησιν τῆς ζωῆς τρόφιμα (Κύθνος, Νάξος, Πόντος)· «ἐφειδὴ ἔνι εἰς τὴν φυλακὴν ἐντέχεται νὰ τοῦ δώσῃ ἐκεῖνος οὐ ἐκείνη τὴν ζωὴν του, ψουμὶν καὶ νερόν» (Ἀσίζαι, 50,20).

*τὴν χώραν ἐσιτάρχισαν τῆς Λακεδαιμονίας
ἀπὸ λαὸν καὶ πράγματα νὰ ἔχουν διὰ ζωὴν τοὺς*

(Χρονικ. Μορ., 5638)· «δώσω τὰ πρὸς ζωὴν σου», εἶπον οἱ Ἑβδομήκοντα (Κριτ., 17,10).

Η

ἡλικία : «ἦρθε ἡ ἑφτασε σὲ νόμου ἡλικία», ἐνηλικιώθη, ἑφθασεν εἰς τὴν νόμιμον ἡλικίαν· «μέχρι ἂν ἐν τῇ νόμῳ ἡλικίᾳ γένωνται» (Berliner griech. Urkunden, 86²,19,22)· «ἄνθρωποι δίκαιοι καὶ νόμου ἡλικίας» (Ἀσίζαι, 350,3).

ἡλιοβασίλεμα : ἡ δύσις τοῦ ἡλίου·

καὶ πρὸς τὸ ἡλιοβασίλεμα, ὅταν ἀρχέυῃ ἡ νύκτα

(Λύβιστρος καὶ Ροδάμνη, 1808).

ἡλιος : α') «λάμπει σὰν τὸν ἥλιο», ἐπὶ ἐξαιρετικοῦ κάλλους· «ἄνδρα ὑψηλὸν τῷ εἶδει καὶ ὥραϊον, οὗ τὸ πρόσωπον ἔλαμπεν ὡς ὁ ἥλιος» (Μαρτύριον τοῦ ὁσίου μεγαλομάρτυρος Χριστοφόρου, Anal. Boll., 1,142, ἐκ κώδικος ΙΑ' αἰῶνος). β') «ἄσπερο σὰν τὸν ἥλιο», ἐπὶ ὑπερλέγκου· «ψωμὶ ἄσπερο σὰν τὸν ἥλιο»· «λευκὸν μὲν ἦν (τὸ λίνον) ὡς ὁ ἥλιος» (Op., 328· 86). γ') «κρύψε το νὰ μὴν τὸ δῇ ὁ ἥλιος», ἐπὶ τηρήσεως ἀποκρύφου· «καὶ οὐκ ἂν ἡέλιος αὐτὰ (τὰ κρύφια) διαδράκοι καθ' Ὅμηρον ἢ, κοινότερον εἰπεῖν, ὅψεται ἡλιος» (Εὐστάθιος, 414,31). Πβ. καὶ τὴν ἐν τοῖς Αἰθιοπικοῖς τοῦ Ἑλιδώρου (Ζ', 21) παροιμιώδη φράσιν· «θάρσει ὡς οὐδ' ὁ ἥλιος, τοῦτο δὲ τὸ τοῦ λόγου, γινώσκεται».

ἡμέρα: α') «καλή (σου) μέρα», εὐχετική προσφώνησις. «Κύριε, χαίρε, καλή σου ἡμέρα» ("Εκθεσις, 377,15)· «καλή ἡμέρα ὑμῖν, ἄρχοντες» ("Ενθ' ἄν., 599,10). β') «κακή σου μέρα», ἀρά· «ὁ χρεωστὼν νεῦρα οὐκ ἔχει καὶ κακή ἡ ἡμέρα τοῦ χρεωστοῦντος» (Κεκαυμένον, Στρατηγικόν, 27). γ') «τὸ σήμερον ἡμέρα δὲν ὑπάρχει πιστοσύνη», νῦν· «ἀπὸ τῆς σήμερον ἡμέρας ἕως τοῦ αἰ χρόνου» (Pap., Giessen, 39,2, ἐποχὴ Πτολεμαίου Ἐπιφανοῦς). δ') ἡ γενικὴ ἡμεροῦ ἐν ἐγγράφῳ ΙΓ' αἰῶνος (Acta, 6,246).

ἡπατα (τά): αἱ σωματικαὶ δυνάμεις· «κοπήκανε τὰ ἡπατά μου», ἐπὶ τοῦ ὑποστάντος ἐξάντηλσιν, τοῦ ἡπατος θεωρουμένου κέντρου τῶν σωματικῶν δυνάμεων. Εἰς τὸ CGL, 3,452,63, φέρεται· «interna' ἡπατα». Σημειῶσον ὅτι ἐν Καππαδοκίᾳ σφύζεται καὶ ὁ ἐνικὸς τῆς λ. ὑπὸ τὸν τύπον ἡπαρη (ἡ).

ἡσκιος: τὸ ἐν τῷ κατόπτρῳ ὁμοίωμα· εἰς τὰ κάτοπτρα

καὶ βλέπουσιν τὸν ἡσκιον τες οἱ νέες κωπελλοῦδες

(Διήγησις παιδιόφραστος, 929).

ἡσυχα: «κάτσε ἡσυχα»· «δὲν θὰ κάτσης ἡσυχα ;» ἡσύχως ἔχε· «οὐκ ἡρεμεῖς, οὐ κατέβη μεθ' ἡσυχίας ;» (Βίος Θεοδώρου Στουδίτου, PG, 99,285).

Θ

θάλασσα: «ξέρει παραμύθια θάλασσα», ἦτοι πάμπολλα (Αἰτωλία, Κάροστος, Κορινθία, Λέσβος)· «τοιαύτας πρὸς αὐτὸν ἐποιεῖτο τὰς παρακλήσεις θαλάσσης δακρύων ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπορρέων»· «εὐλογήσῃ σε ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ καὶ σοῦ τὴν γλῶσσαν θάλασσαι δογμάτων περικυκλώσουσι» (Ἰωάννου Διακόπου, Εἰς τὸν βίον τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου, PG, 105,961,964).

θάνατος: «εἶδα τὸ θάνατό μου», ἦλθον εἰς μέγαν κίνδυνον, «ἔφαγα χτὲς πολὺ καὶ ὅλη τὴ νύχτα εἶδα τὸ θάνατό μου»· «Στέφανος αἰμορραγίας ὑποπίπτει νοσήματι καὶ ἡμέρας ἐκάστης τὸν οἰκεῖον ἐβλεπε θάνατον» (Σωφρονίου, Διήγησις θαυμάτων τῶν ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου, PG, 87²,3633).

θέατρο: «γίναμε θέατρο», προεκάλεσαμεν τὸν κοινὸν ἐμπαιγμόν· «οὐκοῦν θέατρον γινόμεθα ἐπὶ γέλωτι» (Op., 329,87).

θεληματικῶς: οἰκιοθελῶς· «ἐὰν γίνεται ὅτι κἀνείς ἄνθρωπος νὰ ἐβροῦθησεν (= ἐβοήθησεν) αὐτὸν θεληματικῶς» (Ἀσίζαι, 111,27).

θέλω: α') «θέλω δὲ θέλω θὰ γίνῃ αὐτό», ἦτοι εἴτε ἐκόντος εἴτε ἄκοντος ἐμοῦ·

σὺ δέ, σωτήρ μου, σῶσον με κἂν θέλω κἂν μὴ θέλω

(Μιχαήλ Γλυκᾶ, Στίχοι, 16). β') «τί θὰ μου δώσης ; ὅ,τι θέλεις», ὅ,τι

ἂν ἀπαιτήσης· «μισθὸς δέ μοι τίς ἔσται ; πᾶν ὅ,τι βούλει, ἔφη» (Ἡλιοδωρου, Αἰθιοπικά, 7,23). γ') «θέλεις μῆλον ἔπαρε, θέλεις κυδώνιν», ὅ,τι προτιμᾷς, εἴτε... εἴτε· «ἄπελθε μετὰ τοῦ πλούτου σου, θέλεις εἰς τὴν χώραν σου, θέλεις ἀλλαχοῦ» (Πορφυρογεννήτου, Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανόν, κεφ. 26). δ') «δὲν ξέρω τί θέλουν νὰ ποῦν αὐτά», ἦτοι τί σημαίνουν· «οὐκ ἡδυνάμην συνιέναι τί αὐτοῖς ἐθέλει τὰ νεύματα» (Ἀχιλλέως Τατίου, Τὰ κατὰ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα, 7,3).

Θεός : α') «αὐτὸ καὶ τοῦ Θεοῦ ἀρέσει», ἐπὶ τοῦ ἐπιδοκιμάζοντος γενόμενόν τι· «ταῦτα καὶ τοῖς Θεοῖς ἀρέσκει» (Pap. Giessen, 22,11). Βλ. ἀρέσει. β') «ὅπως θέλει ὁ Θεός», θεῖα συνάρσει· «καὶ παρεδέξατο ἡμᾶς ὁ τόπος ὡς ὁ Θεὸς ἤθελε» (Berliner griech. Urkunden, No 27,11)· «πῶς τὰ πράγματά σου ; πάντα καλῶς, ὃ καὶ Θεοὶ θέλουσι» (CGL, 3,22). γ') «μάρτυς μου ὁ Θεός», πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῶν λόγων τινός· «μάρτυς μου ὁ Θεός ἐβαρύνθην πρὸς ἑμαυτὸν» (Op., 324,36). δ') «μόνο ἓνας Θεὸς τὸ ξέρει»· «Θεὸς γινώσκει μόνος» (I. Τζέτζου, Χιλιάδες, χιλ. 10, ἱστορ. 315, στίχ. 173).

θρονιάζομαι : κάθημαι· κυρίως καὶ ἀρχικῶς ἐπὶ θρόνον· «μᾶς ἦρθε τώρα κι' αὐτὸς καὶ θρονιάστηκε», ἐπὶ ἐπισκέπτου χρονίζοντος· «ἐὰν ἴδῃ ὁ βασιλεὺς ὅτι ἐν δίφρῳ θρονιζόμενος ἵπποις ἔλκεται κατὰ τάξιν ἡρέμα» (Ἀχμέτ, 192,10).

πρίγκιπα τὸν ἐθρόνιασε νὰ λέγεται Ἀχαῖας

(Χρον. Μορ., 8606). Πβ. τὸ μεταγν. θρονίζομαι = κάθημαι ἐπὶ θρόνον.

θεωρῶ : «θεωρῶ πῶς», ἀντιλαμβάνομαι ὅτι, μοῦ φαίνεται ὅτι· «θεωρῶ γάρ φησιν ὅτι προφήτης εἰ σὺ... τὸ γὰρ θεωρῶ τοῦτό ἐστι φαίνῃ μοι προφήτης εἶναι» (Χρυσόστομος, PG, 59,186).

I

ικάντο : «τό βγαλαν ᾗς τὸ ικάντο», εἰς πλειστηριασμὸν τουτέστι, τὸ βενετικὸν incanto· «καὶ ἥς (οἰκίας) εἰς τὸ κάντος λαληθείσης οὐδεμία αὔξησις εὐρέθη» (Acta, 2,493, τοῦ ἔτους 1401).

K

καβαλλικεύω : ἐποχοῦμαι· «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι ἐκαβαλλίκευσε βορδώνιον» (Ἀχμέτ, 183,15).

καθαρίζω : καθαίρω· διὰ τὸν τύπον *καθερίζω* βλ.· «κωφοὶ ἀκήκοον, λεποὶ ἐκαθερίζοντο, χωλοὶ περιεπάτουν» (Βίος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν

Νικολάου, 1,327,20, Anrich, ἐκ χειρ. 16ου αἰῶνος). Ἐν τοῖς παπύροις τοῦ Λουγδούνου (Lemans, Papyri Lugduni Batavorum, II, X, 1,9) φέρεται «κασσιτέρου κάθερσις»

καὶ τὸ φουστάνιν τὸ φορεῖς, εἰς τὸν καπνὸν ἐκείνον
ἀκόμη οὐκ ἐκαθέρισε...

(Πουολόγος, 144).

κάθε : «κάθε χρόνος», καθ' ἑκαστον ἔτος. Διὰ τὸ *κάθα* πβ. «ἐὰν κἀνείς ἄνθρωπος πακτώνῃ μίαν ἐδικήν μου γῆν, διὰ νά μου δώσῃ *κάθα* χρόνον μίαν ἀληθινὴν τιμὴν» (Ἀσίζαι, 453,12).

κάθομαι : «κάτσε ἤσυχα», ἡρέμησον· «οὐκ ἡρεμεῖς ; οὐ καθέζῃ μεθ' ἡσυχίας ;» (Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, PG, 99,285).

καθρέφτης : τὸ κάτοπτρον, καὶ καθίρπητς

ἀλλ' εἶναι ὑπερρέφελος ἢ τοῦ καθίρπητου φύσις

(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη, 310).

καθώς : μόλις· «καθὼς τᾶκουσα, σηκώθηκα»· «ἐὰν δέ ἐστι βηγάριος, καθὼς κατέλθῃ ἐκ τοῦ σκεύους» (Ἐκθεσις, 340,8).

καινούργιος : ὁ καινουργῆς· «εἰκόνες καινούργιαι» (Παράρτ. 10ου τόμου Βυζαντ. Χρονικ., 22, ἔτ. 1083).

κάκια : ἡ ἔχθρα· «μοῦ βαστάει *κάκια*»· «οὐ κρατήσεις *κακίαν* τινὸς εἰς τὴν καρδίαν σου» (Ἀ γ ί ο υ Ἀ θ α ν α σ ί ο υ, Ἀμφιβαλλόμενα συγγράμματα, PG, 28,277).

κακομάζαλος : ὁ δυστυχὴς καὶ ἀτημέλητος (Κρήτη, Κεφαλληνία, Ἡπειρος)· ὁ ὄνος ἔτυγεν αὐθέντην

πτωχὸν καὶ *κακομάζαλον*, *κακὰ* δυστυχισμένον

(Συναξάριον τοῦ τιμημένου γαδάρου, 3, Wagner, Carmina Græca).

κακόμοιρος : ὁ δυστυχὴς· «αἰνόμορος ἔτι δὲ καὶ κάμμορος, ὅπερ ἐστὶ *κακόμοιρος*»· «ἄμμορος, ὅ ἐστι *κακόμοιρος*» (Ἐκθεσις, 1389,25· 895,40).

κακομούτσουνος : ὁ αἰσχροὺς τὴν ὄψιν, ὁ *κακόμορφος*· ὁ ἐλέφας παρίστανται λέγων πρὸς τὴν μαῖμου·ν φεύγε,

μυσεροκακομούτζουνον, ψειροκονιδοφάγον

(Διήγησις παιδιόφραστος, 972).

κακοπέφτω : δυστυχῶ κατὰ τὸν συζυγικόν μου βίον· «πάντρεψε τὴν κόρη της μὰ *κακόπεσε*»

γιατὶ δὲν *ἐκακόπεσε* μαζί μου τὸ παιδί σου

(Διήγησις Διγενῆ, 1976, Πετρίτση).

κακός : α') «κακή γυναῖκα», ἡ ἀνήθικος, ἡ ἐλευθερίων ἡθῶν· «ἐὰν ἐνοικίαςεν τὸ σπίτιν μου μιᾷς γυναικὸς καὶ ἐκεῖνη εἶναι μαυλίστρια ἢ κακή γυναῖκα» (Ἀσίτζι, 74,20). β') «κακὸ ποῦ μοῦ ρθε», λέγει ὁ καταλαμβανόμενος ὑπὸ δυσαρέστου τινός· «δεῖ γὰρ αὐτοὺς δήπου (τοὺς ἐν εἰρκτῇ) ἐρωτᾶν καὶ διδάσκεισθαι πόθεν αὐτοῖς ταῦτα (τὰ κακὰ) ἐρχεται» (Διβανίου, Πρὸς τὸν βασιλέα περὶ τῶν δεσμωτῶν, λόγ. 45, κεφ. 9, Förster). γ') «περνᾷ μιὰ ζωὴ ὅπου κακὸ σοῦ θέλει», ἐπὶ τοῦ δυστυχοῦς, ἐκείνου δηλαδὴ, ὅστις περνᾷ τοιαύτην ζωὴν, τὴν ὁποίαν εἶθε νὰ περνᾷ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος σοῦ θέλει κακόν·

*νά την ἐπάρω γὼν καὶ σὺ ὁποῦ σαι σύντροφός μου,
γιατὶ ἔχομεν ἐχθροὺς πολλοὺς ὁποῦ κακὸ μᾶς θέλουν*

(Γαδάρου, λύκου καὶ ἄλουποὺς διήγησις ὥραία, 136).

κακοστόμαχος : ὁ δύσπεπτος· τὰ κρέατα τοῦ λαγωῦ ὑπάρχουν

καὶ μᾶλλον κακοστόμαχα, ἀργὰ εἰς τὸ χωνεῦσαι

(Διήγησις παιδιόφραστος, 339).

κακότυχος : ὁ δυστυχής, ὁ τῶν ἀρχαίων *κακοτυχής*· «ὥσπερ εἰσὶν ἔνιοι τῶν Μακεδόνων κατὰ τὸν δημῶδη λόγον κακότυχοι» (Μιχαήλ Ψελλοῦ, Ἐπιστολαί, Κ. Σάθα, Μεσ. βιβλ., 5,395).

καλά : καλῶς· «καλὰ θὰ κάνης νά μου γράψης πῶς τό λαβες»· «καλῶς ποιήσεις ἀντιφωνήσας μοι ὅτι ἐκομίσου» (Ρ.Οxy., 300,5, Δ' μ.Χ. ἑκατ.).

καλαμαράς : α') ὁ κάμων καλαμάρια· ὁ βοῦς λέγει·

*πρῶτον ἐμὲν τὸ κέρας μου χρῶνται καλαμαράδες,
ποιοῦν τὰ καλαμάρια, ποιοῦν κονδυλογράφοι*

(Διήγησις παιδιόφραστος, 615). β') ὁ λόγιος· «στρατηγὸς καὶ καλαμαράς ἀπαιτητὴς οὐ δύνασαι εἶναι» (Κεκαυμένου, Στρατηγικόν, 19).

καλάμι : «τρέμω σὰν τὸ καλάμι», ἐπὶ τοῦ ἰσχυρῶς τρέμοντος. Ἡ φρ. καὶ ἐν τῇ Ἐρωφίλῃ τοῦ Χορτάτση (Πραξις Δ', σκηνὴ τρίτη, στίχ. 217). Ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας· «τρέμω σὰν τὸ φυλλοκαλάμο».

κάλλος : ὁ τῶν ποδῶν τύλος· ἢ λ. Λατινικῇ· «callus· τύλος» (CGL, 3,467,55).

καλοβλέπω : α') «δὲν καλοβλέπω», ἐπὶ τοῦ ἐχοντος ἐξησθημένην τὴν ὄρασιν· ἢ ἀναελυμένη φρ. «δὲν βλέπω καλὰ» καὶ παρὰ Νικήτα Χωνιάτη (Χρον. διήγ., 789,11)· «μὴ βλέπων τοῖς ἀφθαλμοῖς καλὰ». β') νά τον καλοβλέπης», νά τὸν περιποιῆσαι, εὐμενῶς πρὸς αὐτὸν νά συμπεριφέρῃσαι· «ἀξιούμεν ἀντιλαμβάνεσθαι αὐτοῦ καὶ εὐμενῶς βλέπειν» (Ορ., 359,3).

καλόκαρδος : ὁ φαιδρός, ὁ εὐθυμος· ὁ Ἀχιλλεύς

ἦτον καλόκαρδος, παραδιαβαστὴς εἰς ἔρωταν κι' εἰς κάλλος

(Ἀχιλλεύς, 40, Hesselting, γ. Λονδίνου).

καλοπίχeros : ὁ ἐντιμος, ὁ χρηστός, ὁ εὐδοκιμῶν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του· «ἐθέσπισαν οἱ καλοπίχeroι καὶ ἐνάρετοι καὶ καλοὶ ρηγάδες» (Ἀσίζαι, 115, 18).

καλός : α') «ὅταν ἔρθῃς μὲ τὸ καλό», ἦτοι Θεοῦ εὐδοκοῦντος· «ὅταν παραγένη ἐπ' ἀγαθῷ πρὸς ἐμὲ» (Pap. Giessen, 16, 6)· «ἔως ἐπ' ἀγαθῷ πρὸς σὲ παραγένωμαι» (Ρ. Οxy., 3, 531, 6, Β' μ. Χ. ἑκατ.)· «ἐδέετο ὁ γέρον ἵνα ἐνέγκῃ τὸ πλοῖον αὐτοῦ μετὰ καλοῦ ἀπὸ Ἀφρικῆς» (Λεοντίου Νεαπόλεως, Βίος ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, 54, 12, Gelzer). β') «φύγε μὲ τὸ καλό», ἦτοι πρὶν μεταχειρισθῶ βίαν·

ἐγείρου γοῦν μὲ τὸ καλὸν καὶ φύγ' ἀπὸ τὴν μέσην

(Πουολόγος, 275). γ') «σὲ καλὸ νὰ γένη», εἴθε εἰς καλὸν ν' ἀποβῇ·

τοῦτον τὸν φόβον εἰς καλὸν ποίησον ἀποβῆναι

(Μιχαήλ Γλυκᾶ, Στίχοι, 58). δ') «βάζω τὰ καλὰ μου», φορῶ τὴν καλυτέραν, τὴν πολυτελεστέραν ἐνδυμασίαν μου·

σοὶ δὲ γάμος σχεδὸν ἔστιν, ἵνα χρῇ καλὰ μὲν αὐτὴ
ἐννυσθαι, τὰ δὲ τοῖσι παρασχεῖν οἱ κέ σ' ἄγωνται

(Ὀδυσσ., ζ, 27).

καλούτσικος : ὁ ἀρετὰ καλός·

Καλλίμαχε καλούτσικε, πῶς ἐν κινδύνῳ κεῖσαι ;

(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη, 1367).

καλύπτω : «ὦ ποῦ νὰ σε καλύψουνε !», ἀρὰ = νὰ σου κλείσουν δῆλα δὴ τὰ βλέφαρα ἀποθανόντος ἢ ἐνταφιασθέντα νὰ σε καλύψουν μὲ χῶμα· «βλέφαρα τὸ ἐπιπεταννύμενον δέρμα καὶ συγκλείον τοὺς ὀφθαλμοὺς ὃ καὶ καλύμματα καλεῖται» (Πολυδεύκος, Ὀνομαστ., 2, 66).

καλύτερα : «εἶναι καλύτερα, ἔγινε καλύτερα, πάει καλύτερα», ἐπὶ ἀσθενοῦς, οὐτινος ἢ νόσος ἐπὶ τὰ βελτίῳ τρέπεται· «ἐπειδὴ περ ἦσθετο ἐν καλλίῳ γεγονῶς ἐπὶ τὴν Φιλίππου ἐφέρετο» (Κιννάμου, Ἐπιτομὴ ἱστορ., 265, 4).

καλῶ : καλεσμένοι οἱ προσκεκλημένοι εἰς γάμον, συμπόσιον κτλ· «καὶ τότε οἱ ἐν τῷ χωρίῳ οἰκοῦντες προσέδραμον καὶ οἱ καλεσμένοι» (Συντίπας, 76, 12, χειρ. ΙΑ' αἰῶνος).

κάμα : ὁ καύσων, τὸ ἀρχαῖον καῦμα· «εἶναι ἕνα κάμα σήμερα»·

τὸ κάμαν γὰρ οὐκ ἤθελον τὸ νὰ περιπατῶσιν

(Ἀχιλλεύς, 380).

καμασία : τὸ πρὸς νῆσιν ἔριον (Πόντος)· «ἔχω παννὶν σπιθαμὰς τριάκοντα καὶ ἓν σακκὶν καμασίαν» (Vazélon, No 52, σ. 29, ἔτ. 1269).

καμφορά : φυτική ρητίνη καὶ αἰθέριον ἔλαιον· «ὥσπερ οὐδὲν ψυχρότερον τῆς τε καφουράς καὶ τοῦ ξύλου, ὃ σάνταλον ἢ συνήθεια οἶδε καλεῖν» (Συντίπας, 154,16, χειρ. ΙΑ' αἰῶνος).

κάμωμα : τὸ συντελούμενον, ἡ πρᾶξις, τὸ ἔργον· συνήθης ὁ πληθυντικός· ὁ λύκος

ὄλα του τὰ καμώματα στέκει καὶ τὰ διγᾶται

(Γοδάρου, λύκου καὶ ἄλουπούς διήγησις ὥραία, 189)·

τῆς νύχτας τὰ καμώματα ἡ μέρα ἀναγελᾷ τα

(Σαχλίκη, Γραφαὶ καὶ στίχοι καὶ ἐρμηνεῖαι, 96).

κᾶν : τοῦλάχιστον· «καὶ γὰρ οἱ διδάσκαλοι τοῖς παισὶ τὰ γράμματα μετὰ πολλοῦ τοῦ κάλλους γράφουσιν, ἵνα κᾶν πρὸς τὸ καταδεέστερον ἔλθωσι τῆς μιμήσεως» (Χρυσόστομος, PG, 59,385).

κάναλος καὶ **κάλανος** : ὁ ὀχετός. Ὅταν Ἀνδρέας ὁ σαλὸς ἔπινεν ὕδωρ μετὰ πηλοῦ, οἱ διαβάται τοῦ ἔλεγον· «οὐ πρόπει, σαλέ, τῶν καλανίσκων ἀπογεύεσθαι» (Νικηφόρου πρεσβυτέρου Κωνσταντινουπόλεως, Βίος Ἀνδρέου τοῦ κατὰ Χριστὸν σαλοῦ, PG, 111,660). Ἐνθ' ἂν., 724, κεῖται καὶ καλανῶδες ὕδωρ.

κάνεις καὶ **κάνενας** : οὐδεὶς· ἡ γενικὴ κἀνενοῦ εἰς τὰς Ἀσίζας τῆς Κύπρου (428,24)· «ἐὰν γίνεται... κᾶμμία ζήτησι κἀνενοῦ βίου ἢ κἀνενοῦ ἄλλου πραγμάτων».

κάντιο (τό) : κρυσταλλοποιηθὲν σάκχαρον· «ἀπὲ τὸ κάντιον· τὸ δικαίωμαν τοῦ καντίου κελεύει τὸ δίκαιον νὰ λάβουν δικαίωμαν σωστόν» (Ἀσίζαι, 491,6).

κάνω : α') «κάνε ὅ,τι θέλεις», ποιήσον ὅ,τι ἂν βούλει, ἐπὶ τοῦ δηλοῦντος ὅτι ἀδιαφορεῖ πρὸς ἐκτοξευομένης ἀπειλᾶς· «οὐδὲ ταῖς δωρεαῖς τοῦ βασιλέως σου πείθομαι, οὐδὲ ταῖς ἀπειλαῖς φοβοῦμαι· εἴ τι οὖν θέλεις, ποιήσον» (Βίος Ἀναστασίου τοῦ Πέρσου, Α. Παπαδοπούλου—Κεραμέως, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας, 4,143,21). β') «τί νὰ κάνω ;» ἐπὶ τοῦ ἀποροῦντος τί νὰ πράξῃ· «ὁ δὲ τί ποιήσω ἔλεγε καὶ ἤρκετο εἰπεῖν τοῦτο ὁ κομψὸς» (Ορ., 285,95). γ') «μωρέ, τί ἔκανες ;» ἐπὶ φόγου πρὸς τὸν ποιήσαντά τι ἄτοπον· «ἐπιπεσών, τί ἐποίησας ἀναβοᾷ· διατί τὸν Δοῦκα οὐ προεφθέγξω ;» (Ορ., 324,29). δ') «καλὰ σοῦ καναν», μετὰ χαιρεκακίας πρὸς τιμωρηθέντα· «σποδόδερε, μελανέ, καλῶς σοι ἐποίησαν· μὴ ὦν ἄνθρωπος, ἔρχει εἰς τὸ μέσον τῶν ἀνθρώπων» (Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, Διαλογισμοί, PG, 78,1688). ε') «κάνω τὸν...», ἐπαγγέλλομαι τὸν...· «αὐτὸς κάνει τὸ γύφτο»· «τίς ὀνόματι Μηνᾶς ὦν ὥς ἐτῶν εἴκοσι κάμνων εἰς οἰνέμπορον» (Θαύματα

τοῦ ἁγ. Ἀρτεμίου, 45,21). ζ') «δὲν κάνεις γιά...», δὲν εἶσαι κατάλληλος διὰ...» «καλὴ μὲν καὶ τερπνὴ ὑπάρχεις νεᾶνις, ἀλλὰ βασιλέως σύζυγον οὐ ποιεῖς» (Βίος δόσιον Φιλαρέτου, Βυζαντιν. Χρονικ., 5,77,18). ζ') «κάνεις πῶς...», προσποιεῖσαι ὅτι· ὁ ἔπαρχος Ἀρκάδιος ὡς παρήρχετο διὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας· «ἐποίησεν ἑαυτὸν βουλόμενον εὖξασθαι» (Πασχάλιον χρονικόν, 606,18)· «ἐποίησεν δὲ ἑαυτὸν ὁ πατριάρχης μὴ γινώσκοντα» (Βίος ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἑλεήμονος, 17,20, Gelzer). η') «ἔλα νά το κάνωμε», νά σε βινήσω· λέγει ὁ Διγενής·

καὶ τὸ ἐπεθύμα ἡ Μαξιμοῦ γοργὸν τῆς τὸ ἐποίκα
κι' ἀπεί τῆς ἔκαμα ἐγὼ τῆς Μαξιμοῦς τῆς κοῦρβας

(Διήγησις Διγενῆ, 1576,1577, Hesseling). θ') καλλιερῶ· «ἔδωκά του πέρπυρα ἵ· νά κάμη τὰ ἀμπέλια μου ἢ τὰ χωράφια μου» (Ἀσίζαι, 156,8). ι') ἀποκτῶ μέλος τοῦ σώματός μου εὐτραφές· «ἔκανε κᾶτι μάγουλα! ἔκανε κᾶτι μπράτσα!»·

δυνχας ποιῆσαι, ἀμεριμνίαν σημαίνει

(Ὁνειροκριτικὸν τοῦ προφήτου Δανιήλ, στίχ. 407).

κᾶποιος : τις· γεν. κᾶτινος, ἔξ ὀνομαστικῆς βέβαια κᾶτις (κᾶντις)· «περὶ τῶν βοτάνων τὰ δίδουν κᾶτινος ἀσθενῆ» (Ἀσίζαι, 182,2).

καράβι : «ἓνα καράβι ψέματα», ἐπὶ ἀφθονίας ψευδολογιῶν· «ὁ Διόνυσος ἦγαγεν καὶ παρὰ Περδίκκου ψεύδη ναυσὶν πάνυ πολλαῖς» (Ἑρμιππος, Kock, Comicorum Atticorum Fragmenta, I, 243).

καραμπίνα : παλαιοῦ τύπου ἐμπροσθογεμὲς ὄπλον. Ἡ λ. μεσαιωνική. Τὴν караμπίνα μετεχειρίζοντο οἱ Γάλλοι κατὰ τὰς εἰς τὴν ἁγίαν γῆν ἐκστρατείας των. Караμπίνα (carabine) ἦτο κυρίως ἀρκοβούζιον μετὰ τροχῶν, τὸ ὁποῖον μετεχειρίζοντο οἱ carabins, ἐλαφροὶ ἵπποι φέροντες караμπίναν (F. Godefrou, Dictionnaire de l'ancienne langue française, ἐν λ.).

καράφφα : δοχεῖον ὑάλινον ὕδατος ἢ οἴνηρόν, ἐκ τοῦ Περσικοῦ qarahbah, τοῦ δηλοῦντος ἄγγειον ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἄφινον τὸν οἶνον. Ἰταλ. caraffa (Λεξικ. Littré, ἐν λ.).

καρβουνόλακκος : ὁ λάκκος ἐντὸς τοῦ ὁποίου συσσωρεύοντες κλάδους καὶ πυρὰν ἀνάπτοντες κάμνουν ξυλοκάρβουνα (Κάρπαθος, Σύρος, Σίφνος)· «χωράφιον τοῦ καρβουνολάκκου» (Acta, 5,54, ἐτ. 1262).

καρδιά : α') «τὸν ἀγαπῶ μὲ τὴν καρδιά μου», σφόδρα αὐτὸν φιλῶ·

ἀλλ' εἴπερ ἐκ τῆς καρδίας μ' ὄντως φιλεῖς

(Ἀριστοφάνους, Νεφ., 86)· πβ. καὶ τὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου (12,30)· «ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἔξ ὅλης τῆς καρδίας σου». β') «μὲ ὅλη μου τὴν καρδιά», ἦτοι λίαν προθύμως·

τὸν ἔμμαντόν μου δίδω τον μεθ' ὅλης τῆς καρδίας

(Ἀχιλλεύς, 852, Hesselting). γ') «τὸν ἔχω μέσα ἔς τὴν καρδιά μου», ἦτοι τὸν ἀγαπῶ, τὸν ἐκτιμῶ πολὺ· «εἶχε γὰρ αὐτὸν (τὸν ἅγιον Εὐτύχιον) ὁ τῶν σκήπτρων κύριος ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ» (Εὐστρατίου πρεσβυτέρου, Βίος καὶ πολιτεία τοῦ τρισμακαρίστου Εὐτυχίου, PG, 86², 2300). δ') «τὸν ἀγαπῶ μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά μου», ἔξ ὅλης ψυχῆς·

καὶ νὰ εὐχῶμαι τὰ σκήπτρα σου μέσης ἀπὸ καρδίας

(P. Pr., 4, 413). Καὶ οἱ Πόντιοι ἐπὶ παρομοίας ἐννοίας λέγουσι· «ἀπὸ πέσ' ἀσ' σὴν καρδιά μ'». ε') «κάνε καρδιά», τουτέστι λάβε θάρρος· ἀκούσαντες δὲ οἱ δυστυχεῖς Ρωμαῖοι καρδίαν ὥς λέοντες ἐποίησαν» (Φραντζή, Χρον., 279, 8). ς') «αὐτὸς ὁ πόνος μ' ἀγγίζει ἔς τὴν καρδιά», ἐπὶ τοῦ ἰσχυρῶς πονοῦντος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἡθικῆς σημασίας· «ὀδύναι δριμεῖται μέχρι καρδίας αὐτῆς διικνούμεναι» (Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ὁρέστου, Θ. Ἰωάννου, Μνημεῖα ἀγιολογικά, 336). ζ') «ἡ καρδιά τοῦ λαχάνου, τοῦ μαρουλιοῦ», τὰ κατὰ τὸ κέντρον φύλλα, ἡ μήτρα τῶν φυτῶν· ἡ σημασία καὶ ἀρχαία·

κραμβὴν καρδίας τέσσαρας, χοντρὰς καὶ χιονάτας

(P. Pr., 3, 178). η') «καρδιά μου, καρδούλλα μου», ἀγάπη μου·

καὶ σύ, ψυχή, οὐκ ἀνοίγεις μοι, καρδιά, οὐ θεωρεῖς με;

(P. Pr., 1, 228)·

ἔλα γοργόν, καρδιά μου, θέλω νὰ σε συντύχω

(Διήγησις Διγενῆ, 1032, Hesselting). θ') καρδιά = στήθος·

*καὶ βάλω εἰς τὴν καρδίαν μου τὰ γονικά μου κέρδη
καὶ ἐκβάλω σε ἐκ τὸ σπῆτιν μου μετὰ πομπῆς μεγάλης*

(P. Pr., 1, 151)·

καρκάλλι : τὸ ὑποκάμισον (Πάρος), τὸ καρακάλλιον δῆλα δῆ·

Αἰγύπτισσα μὲ τὸ μανδῖν, Γυλοῦ μὲ τὸ καρκάλλιν

(Πουολόγος, 417)·

καὶ τὸ καρκάλλιν τὸ λαμπρὸν τὸ μεμαραρωμένον

(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη, 1556)·

καρτάλι (τό) : πλεκτὸς κάλαθος· «ὁ παλαιὸς δὲ νόμος ἐμβαλεῖν ἐκ τῶν καρπῶν εἰς τὴν καρτάλιν παρακελεύεται» (Ἀποφάσεις συνοδικαὶ τῶν Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπισκόπων καὶ πατριαρχῶν, PG, 119, 861). Τὸ καρτάλιον ἐν παπύρῳ τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος (Preisigke, Sammelbuch, 6801, 26).

καρτερῶ : ἀναμένω· «καρτέρα λίγο»· «οἱ δὲ ἄνθρωποι αὐτῶν ἔστησαν ἐν τῷ πρὸς δύσιν τόπῳ καρτερήσαντες ἕκτισε μέχρις ἂν καὶ οἱ φίλοι ἐξήεσαν» (Ἔκθεσις, 588,8)· «δλίγον μοι ἀκαρτέρησον, ἄνθρωπε, ἕως οὐ τὸ παιδάριον ἀναπαύσω» (Συντίπας, 92,10)· «καρτερεῖν τις ἀντὶ τοῦ ἀναμένειν λέγεται» (Εὐσταθίος, 1175,21).

καρύδι : α') τὸ δένδρον καρύα (Πόντος καὶ τοπωνυμία Ρόδου)· «τὸ κηποστάσιν σὺν τὸ καρύδιν» (Vazélon, N° 63, σελ. 104, ΙΓ' αἰῶνος). β') τὸ μῆλον τοῦ λαιμοῦ· «ὕγιής ἐστιν ὁ μέγα περὶ τὸν λαιμὸν ἔχων κάρυον» (Βασιλικά, 19,10).

καρφοπέταλα, καρφία καὶ πέταλα· «μετὰ καρφοπετάλων» (Acta, 6,47, ἔτ. 1088 καὶ Trinchera, Syll., 251, ἔτ. 1201).

καταμάγια καὶ **καταμαγιά** (ἦ) : ἐν Πόντῳ τὸ κατὰ τὴν ἄκραν κοντοῦ προσδεόμενον τεμάχιον ὑφάσματος, δι' οὗ, βεβρεγμένου, καθαρίζουσι τὸν φοῦρνον, μετὰ τὴν ἐκπύρωσιν, ἢ ἄλλως κοινῶς *πάννα* τοῦ φούρνου. Ἡ λ. παρὰ τὸ καταμάσσω, ἦτοι ἀποσπογγίζω, ὅπερ παρὰ Λουκιανῷ (Λούκιος ἢ ὄνος, 10). Τὸ οὐδέτερον παρ' Ἀρτεμιδώρῳ (59,10)· «στλεγγίδες δὲ καὶ ξύστραι καὶ καταμαγεῖα θεράποντας σημαίνουσι».

καταπιάνομαι : «καταπιάνομαι μὲ...», ἀναμινγνύομαι εἷς τι, ἐπιχειρῶ τι, ἀπασχολοῦμαι μέ τι· «μὴν καταπιάνεσαι μὲ αὐτὴ τὴν ὑπόθεσιν», «μὴν καταπιάνεσαι μ' αὐτόνε», μὴ ζητεῖ ν' ἀντιμετρηθῇς μὲ αὐτόν· λέγει ὁ Διγενής· δὲν θά με νικήσῃ

ὅστις μ' ἐμὲν καταπιαστῇ, διὰ τὰ πολεμήσῃ

(Διήγησις Διγενῆ, 1672, Hesselings)

ἐν τούτῳ ἀφίνω τὰ λαλῶ κι' ἄλλα τὰ καταπιάσω

(Χρονικ. Μορ., 3521).

καταπίνω : α') σφετερίζομαι· «κλέπτει, φησίν, ἀρπάζει, καταπίνει τὰ τῶν πενήτων, κατεσθίει τὰ τῶν πτωχῶν» (Χρυσόστομος, PG, 62,669)· «ὥς μὲν οὖν τὰ δημόσια καταπιὼν ξύμπαντα χρήματα» (Προκοπ., Ἀνέκδ., 26,16)· συνών. *τρώγω*· «τοῦ φρε τὰ λεπτὰ του». β') «κατάπιε το καὶ μὴ μιλᾷς», ἦτοι ἀποδέχῃται τὸ γενόμενον καὶ μὴ ἀντίλεγε· ἡ μεταφορὰ ἐκ τοῦ λαμβανομένου φαριμάκου· «καὶ εἰ φανήσεται αὐτοῖς αὐστηρὸν ἢ πικρὸν, θέλοντες καὶ μὴ θέλοντες καταπίωσιν αὐτὸ» (Φραντζῆ, Χρον., 231,18).

κατάσαρκα : «φορῶ τὸ ροῦχο κατάσαρκα», ἐν χρῶ, ἐπὶ γυμνοῦ·

φορεῖς το καὶ κατάσαρκα κι' οὐκ εἶχες τί ν' ἀλλάξῃς

(Πουολόγος, 177).

καταυδοδώνω : προπέμπω· «καὶ ἂν εἶχεν καταυγοδοθῇν καὶ ἂν εἶχεν ποίσει τὸ ταξίδιν του» (Ἀσίζαι, 50,5). Τὸ μεταγενέστερον κατευδοδῶ σημαίνει ποιῶ τι εὐτυχές.

κατεβατό : ἡ σελὶς τοῦ βιβλίου· «σελὶς· τὸ μέσον τῶν δύο καταβατῶν ἄγραφον τυγχάνον», Σουΐδας, ἐν λ. σελίς. Ἡ σημασία καὶ παρὰ Θεοφράστῳ.

κατρακύλισμα : ἡ πρὸς τὰ κάτω φορά, τὸ κατακύλισμα μετ' ἀνεπτυγμένου ρ.· «ἐδίδαξε μὴ χρῆναι πιστεῦναι τῷ περιόπτῳ βίῳ ἐστήξεσθαι διόλου ἐν περιοπῇ, ἀλλὰ πού εὐλαβεῖσθαι καὶ κατακύλισμα» (Ορ., 88,37).

κάτω : α') «αὐτὴ βάζει κάτω ὅλες», ὑπερτερεῖ κατὰ τὸ κάλλος πασῶν· «τὰς πώποτε θαυματομένης ἐπὶ ὥραιότητι κάτω θεῖσα» (Μιχαήλ Ψελλοῦ, Εἰς τὴν θυγατέρα Στυλιανὴν πρὸ ὥρας γάμου τελευτήσασαν, Κ. Σάθας, Μεσ. Βιβλ., 5,73)· «ἀλλ' ὅταν τὸν ἵππον θαυμάσαι βουλήσομαι κάτω πού τούτου καὶ τὸν Βουκεφάλαν καὶ τὸν Πήγασον τίθεμαι» (Ορ., 352,30)· ἡ μεταφορὰ ἐκ τῶν παλαιόντων. β') «μὲ πάει ἀπὸ κάτω», ἐπὶ διαρροϊκῆς καταστάσεως ἢ αἱμορραγίας ἐκ τοῦ πρωκτοῦ· «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι ἐξέκρινεν κάτωθεν αἷμα» (Ἀχμέτ, 62,25).

κάψα : ἡ θέρμη ἢ τε καιρικὴ καὶ ἡ ἐκ τοῦ πυρετοῦ· ὁ θηλυκὸς τύπος τοῦ παραδεδομένου καῦσος, ὅπερ ὡς κάψος φέρεται νῦν ἐν Ἰκάρῳ· «εἰδέναι δὲ δεῖ καὶ τοῦτο ὡς δύο εἰσὶν εἶδη καύσου» (Ἀλέξανδρος Τραλλιανός, κεφ. 1,1,321).

κεραυνός : «σὰν γὰρ τοῦ ρθε κεραυνός», ἐπὶ ἐκείνου καθ' οὗ ἀπρόοπτον κακὸν ἐνέσκηψε· «τοὺς καταδικασθέντας ἐν τῇ συνηθείᾳ κεκεραυνώσασθαι φαμεν» (Ἀρτεμίδωρος, 95,2).

κερί : ὁ τύπος ἀντὶ κηρὶ μεσαιωνικός·

κερία ἰδεῖν ἀπτόμενα καλοὺς καιροὺς σημαίνει

(Ὁνειροκριτικὸν προφῆτου Δανιήλ, στίχ. 276)· ὁ τύπος καὶ παρὰ Λεοντίῳ Μαχαιρᾷ, 1,410 (Dawkins).

κερνῶ : προσφέρω εἰς τινα, ἵνα πῖν' ἄρχ. κερνάω· ὁ τύπος καὶ ἐν τῷ Λειμωναρῷ τοῦ Μόσχου (PG, 87³,2952)· «καὶ διδοῦσιν αὐτῷ ἀναιρετικὸν ἵνα, ὡς κερνᾷ τῷ μητροπολίτῃ, βάλῃ φάρμακον εἰς τὸ ποτήριον αὐτοῦ».

κερώνω : γίνομαι χλομὸς ὑπὸ ἀσθενείας ἢ φόβου· «ἄμα τ' ἄκουσε ἐκέρωσε», ὅπερ καὶ ἀναγελυμένως λέγεται· «ἔγινε σὰν τὸ κερί»· «ἐκηριώθη· ἐσκοτώθη, ἐπτοήθη, ἐθανατώθη, ἄμεινον δὲ ὠχρίασεν» (Ἡσύχιος).

κεφαλαργία : (Κρήτη, Κάρυστος), κεφαλαργία (Εὐρυτανία), κεφαλουργιά (Ἀπύρανθος Νάξου) καὶ κατ' οὐδέτερον πληθυντικὸν κεφαλάργια (Πελοπόννησος), κεφαλαργία· τὸ κεφαλαργία εἰς τὰ Ἑρμηνεύματα τοῦ Πολυδεύκου, 76 (Boucherie) καὶ παρὰ Λουκιανῷ, Δίκη φων., 4· τὸ ρ. κεφαλαργῶ εἰς τὰ Θαύματα τοῦ ἁγ. Ἀρτεμίου (56,2)· «οὐκ εἰμι ἄξιος ὑγείας τυχεῖν ἐπειδὴ ἐκεφαλάργησα τοὺς ἁγίους».

κεφαλαρεά : τὸ περὶ τὸ μέτωπον τοῦ ἵππου λωρίον (Ἡπειρος, Κῶς)·

«ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς κεφαλαρέας (τοῦ ἵππου) ἀπώρηται τούφα μετὰ φοινικίων» (Κωδινού, Περὶ τῶν ὀφφικιαλίων, 14,6).

*ρευστά μαργαριτάρια εἶχεν ἡ σέλλα γῦρον
τὰ ἐντελινομπροστέλινα καὶ ἡ κεφαλαρέα*

(Διήγησις Διγενῆ, 1116)· εἶναι δ' ἡ κεφαλαρέα τὸ ἄλλως νῦν καπιτσάλι (capitalium) καὶ τὸ Βυζαντ. καπιτάλιον καλούμενον.

κεφάλι : α') «τοῦ πῆραν τὸ κεφάλι», τὸν ἀπεκεφάλισαν· «ἐὰν ἄρουμεν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν, ὁ θάνατος αὐτοῦ οὐκ ἔστι βάσανος αὐτῷ» (Bonnet, Acta Andreæ et Mathiæ, 101,15). β') «ἀπ' τὸ κεφάλι ἐς τὰ πόδια», τὸ ἄλλως «ἀπ' τὴν κορφή ὡς τὰ νύχια», ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω· «ἐκ κεφαλῆς, ὅ φασιν, ἐς πόδας κατανέοντα» (Μιχαήλ Ψελλοῦ, Ἐπιστολαί, Κ. Σάθ α, Μεσ. βιβλ., 5,464)· «ἐξ ἄκρας κεφαλῆς ἐς πόδας ὁ ἀνὴρ κατεργύμιστο» (Ἀννης Κομνηνῆς, Ἀλεξιάς, 1,51,2). Καὶ ὁ Ἀριστοφάνης (Πλοῦτος, 650) εἶπε· «τὰ πράγματα ἐκ ποδῶν εἰς κεφαλὴν σοι πάντ' ἔρῳ»· πβ. καὶ τὸ Ὀμηρικόν (Ψ, 169)· «εἰς πόδας ἐκ κεφαλῆς». Πβ. καὶ κορφή. γ') τὸ κεφάλι τῆς καρφίτσας, τὸ ἄνω πεπλατυσμένον μέρος τῆς καρφίδος· πβ. τὸ ἐν τοῖς παπύροις· «βελόνη ἀκεφάλῳ» (Wessely, Neue griech. Zauberpap., 450). δ') ἓνα κεφάλι σκόρδο, τὸ σύνολον τῶν ἀγλίθων τοῦ σκορόδου· «τῇ μητρὶ δὲ οὐδὲ κεφαλίδα μίαν σκορόδου ἐκόμισα πώποτε» (Δουκιανοῦ, Ἑταιρικοὶ διάλογοι, 14,3)· «ἄγλιθες ἐξ ὧν ἡ κεφαλὴ συνέστηκε τῶν σκορόδων» (Ἡσύχιος). Ὅρα ὅτι ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς Ἑλληνολατινικοῖς γλωσσariois τὸ σκόρδοδον λέγεται porrum capitutum, φέρεται δ' ἐν τοῖς αὐτοῖς (CGL, 3,185, 53) τὸ *πρασσοκέφαλον*.

κεφαλόσκαλο – **κεφαλοκόλωνο** : τὸ ἄνω μέρος τῆς κλίμακος ἢ τοῦ κίονος· «κεφαλὴν κίονος» ἀναφέρει ὁ Πολυδεύκης (7,21), «κεφαλὴν τῶν βάθρων» δὲ βραδύτερον Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος (Ἐκθέσεις, 210,22).

κινητικό : τὸ καθάρισον, τὸ εὐκοιλιότητα προκαλοῦν φάρμακον· τὸ οὐσιαστικοποιηθὲν ἐπίθετον **κινητικός**· «ἐκείνος ὁ ἱατρὸς δίδει του πρᾶγμα κινητικό» (Ἀσίτσι, 182,9).

κιτρολέμονο : εἶδος εὐμεγέθους λεμονίου με παχὺν φλοιὸν (Ἡπειρος)· τοῦ νέου

μυρίζουσιν τὰ χνότα του ὡς κιτρολεμονίται

(Περὶ γέροντος νὰ μὴν πάρῃ κορίτσι, 165).

κλήρα : ἐν τῇ φράσει· «διαόλου κλήρα», ἐπὶ παμπονήρου προσώπου. Κυρίως κλήρα εἶναι ἡ ἐκ κληρονομίας μοῖρα· «ἀπεμπολοῦντες τὸ ἀπὸ τῆς γονικῆς ἡμῶν κλήρας χωράφιον» (Acta, 4,158, ἔτ. 1263).

κληρονόμος : διὰ τὸν τύπον **κληρονόμος** πβ.· «τοὺς σοὺς κληρονόμους»

(Trincheria, Syll., 163, ἔτ. 1140). Ὁ τύπος βραδύτερον καὶ εἰς τὰς Ἀσίζας τῆς Κύπρου (370,20· 378,22).

κλωθογυρίζω : περιφέρομαι περὶ τι σημεῖον· ἢ μεταφορὰ ἐκ τῆς ἀτροάκτου·

ἀλλ' ὅταν κλωθογυριστῶ καὶ δῶ σε, περιστέριν

(Πουολόγος, 506).

κλωτσέα : τὸ λάκτισμα·

μὴ ἀπλώσω τὸ ποδάρι μου καὶ δώσω σου κλωτσέα

(Διήγησις παιδιόφραστος, 748).

κλωτσος (δ) : τὸ λάκτισμα, ἐν τῇ φρ.· «τὸν ἔχουν ἀπὸ κλωτσο κι' ἀπὸ μπάτσο», ἥτοι τὸν περιφρονοῦν, τὸν ἀποκρούουν· ὁ βούβαλος

κλωτσουν καὶ κλωτσουν ἔκρουεν τὸν πάρδον μὲ τοὺς πόδας

(Διήγησις παιδιόφραστος, 1029).

κόβω : α') ἀποτεμνῶν κλέπτω πρόβατα ἢ ἄλλα ζῷα (Οἰνοῦς Λακεδαίμονος). Ἐν τῷ Ὀμηρικῷ ὕμνῳ εἰς Ἑρμῆν, στίχ. 74, κεῖται·

πεντήκοντ' ἀγέλης ἀπετάμνετο βοῦς ἐριμύκους·

παραπονεῖται τις λέγων· «ἐκόπησάν μου πρόβατα τὸν ἀριθμὸν ἑνδεκα ὑπὸ τινων κακούργων» (Greek papyri in the British Museum, II, 275,4). β') θανατώνω· «αὐτὸν θά τον κόψουνε», κυρίως θά του κόψουν τὸν λαιμόν· «μέλλει νὰ ποιήσουν στάσιν... καὶ διὰ τοῦτο πρόειδε ἡ βασιλεία μου νὰ τοὺς κόψουν, ἵνα μὴ τελέσουν τὸ ἔργον» (Χρονικὸν σύντομον, 525,10, ἔτ. 1522). γ') «κόβω τὴν κρίσι», ἀποφαίνομαι· «αἰρετὸς δικαστὴς ἐστὶν ὁ δικαστοῦ τάξιν ἀναδεξιόμενος καὶ ἐπαγγεiliάμενος ψήφῳ τεμεῖν τὸ φιλονικούμενον» (Ἀρμενοπούλου, Ἑξάβιβλ., 1,4,51). δ') παύω παρέχων· «μοῦ δινε καὶ, τώρα μοῦ τό κοψε κι αὐτό»· «ἀλλὰ καὶ τὰ εἰς τοὺς εὐαγεῖς ναοὺς τυπωθέντα δίδοσθαι τέλεον ἔκοψε» (Μιχ. Γλυκᾶ, Βίβλος χρονική, 572,2).

κοιλιά : «αὐτὴ ἔκανε μιὰ κοιλιά τρία παιδιὰ», κατὰ ἓνα τοκετὸν ἐγέννησε τρία τέκνα· «μιᾶ γαστρὶ τρεῖς παῖδας γεννᾷ» (Ι. Τζέτζου, 572,2. Σχόλια εἰς Λυκόφρονα, 49,21).

κοιλοπονῶ καὶ **κοιλοπονῶ** : ἐπὶ γυναικός, καταλαμβάνομαι ἀπὸ τὰς ὠδίνων τοῦ τοκετοῦ· «ἡ γυνὴ ἐκοιλιопόνησε τὰς τρεῖς ἡμέρας ἕως θανάτου» (Λεοντίου Νεαπόλεως, Βίος Συμεῶν τοῦ κατὰ Χριστὸν σαλοῦ, PG, 93,1717).

κοιμᾶμαι : α') «κοιμᾶμαι μὲ τὴν τάδε», συνευρίσκομαι μετὰ τῆς τάδε· «λυπηρὸν ἦν αὐτοῖς σφόδρα, ὅτι ἄσχημον ἐποίησεν ἐν Ἰσραὴλ, κοιμηθεῖς μετὰ τῆς θυγατρὸς Ἰακώβ» (Γένεσις, ΛΔ', 7). Τὸ ρῆμα φέρεται νῦν καὶ

μεταβατικῶς. β') «κοιμᾶται τὸ καντήλι, ἡ φλόγα», σβέννυται· ἀνάπτει τις κανδήλαν, ἣτις διαρκῶς σβέννυται· «ἐπιμεφόμενος δὲ αὐτῷ (τῷ ἀνάφαντι) ὁ μακάριος ὡς ἀπειρὼς πεπονηκότε προσήγγισεν αὐτὸς καὶ ἤψεν αὐτὴν καί, μεταστάντος αὐτοῦ, ὁμοίως πάλιν ἐκοιμήθη» (Βίος τοῦ ὁσίου Θεοδώρου, Θ. Ἰωάννου, Μνημεῖα ἀγιολογικά, 468)· φέρεται δὲ καὶ ἐν τοῖς παπύροις (Grenfell-Hunt, The Tebtunis papyri, I, 4· «πῦρ ἀνακαίόμενον μετ' ἐλαίου θέλετε κοιμίσαι».

κοκκινομάγουλος : ὁ ἐρυθροπάρειος· ἡ κόρη τοῦ βασιλέως ἦτο

ἄσπρη, κοκκινομάγουλη, γέννημα χαριτωμένον

(Διήγησις Διγενῆ, 553, Hesselings).

κοκκορεβυνθεά : θάμνος· ἡ τῶν ἀρχαίων τερέβινθος· «χωράφιον τῆς κοκκορεβυνθείας» (Acta, 5, 28, ἔτ. 1262).

κολακεύω : συμβουλεύω (Κύπρος), θωπεύω ("Ἡπειρος, Πόντος)· «φοβούμεναι οὖν (ἡ μήτηρ καὶ αἱ θεῖαι) μήπως θηριόβρωτον γέννηται ἐκολάκευον αὐτὸν (= συνεβούλευον) μὴ ἀναβαίνειν ἐν τῷ εὐκτηρίῳ» (Βίος τοῦ ὁσίου Θεοδώρου, Θ. Ἰωάννου, Μνημεῖα ἀγιολογικά, 369).

κολίος καὶ **κολέος** : ὁ γνωστὸς ἰχθύς· «κολέος· lacerta, sarda· κολέου· lacertæ» (CGL, 3, 436, 58 καὶ 3, 17, 11, ἐκ κωδίκων 10ου αἰῶνος).

κολλάρο : τὸ περιτραχήλιον, παρὰ τὸ Λατινικὸν collus = τράχηλος· «κλοιός· μέρος τι τῆς νεῶς ἢ περιτραχήλιος δεσμός, κολλάριον, ἦτοι μανιάκης» ('Ἡσύχιος)· «collarium· περιτραχήλιον» (CGL, 2, 352, 18).

κολλῶ : βάζω φωτιά· κυρίως προσκολλῶ, πλησιάζω πρὸς ἄλλα τὰ ξύλα, ἵνα ἐξαφθῇ ἡ φλόξ· «τὸ πῦρ ὅταν μὲν ξηρὰ εὖρη ξύλα μίαν τὰ πάντα ἐργάζεται πυράν, ὅταν δ' ὑγρὰ, οὐδὲ ἐνεργεῖ οὐδὲ συγκαλλᾷται» (Χρυσόστομος, PG, 62, 72).

κολυμπητής : ὁ κολυμβῶν· «χωράφιον τοῦ Κολυμπητῆ» (Acta, 5, 47, ἔτ. 1262).

κολύμπου : πέρασα τὸ ποτάμι, τὴ θάλασσα, κολύμπου, τουτέστι κολυμβῶν· «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι ἐγυμνώθῃ καὶ κολύμβῳ διῆλθε τὸν ποταμὸν» ('Αχμέτ, 70, 15).

κομπόσι : ὁ εἰς τὴν σέλλαν τοῦ ἵππου θύσανος·

καὶ ἡ σέλλα ὅλη ἔλαμπεν ὥσάν αὐτὸν τὸν ἥλιον

μὲ φούντας δλοκόκκινας καὶ χρυσαργύρους κόμπους

(Διήγησις Διγενῆ, 811).

κοντεύω : διὰ τὴν φρ. «κόντεψα νὰ πέσω», ἦτοι ὀλίγον ἔλειψε νὰ πέσω, πβ· «ἰλίγγῳ ληφθεὶς ἐγγὺς ἦλθέ που πεσεῖν» (Μιχαήλ Γλυκά, Βίβλος χρονική, 590, 5).

κοντυλῶ : προσκόπτω, προσπαίω (Βιθυνία), παραπαίω (Φιλιππούπολις,

Μεγίστη)· «ἐκονδύλησεν ὁ ἵππος αὐτοῦ καὶ συμπεσὼν αὐτῷ μηρόκλαστος ἐγένετο» (Πασχάλιον χρονικόν, 503,3).

κόξα : τὸ ὀπισθεν τοῦ γόνατος μέρος τοῦ ποδὸς (Αἶνος, Σίφνος, Πόντος), ἡ ὀσφυς (Κύπρος)· «κώληπα· τὸ ὀπίσω τοῦ γονατίου μέρος, ἡ κόξα» (Φωτίου, Λεξικόν). Ἐν τοῖς Θαύμασι τοῦ ἁγ. Ἀρτεμίου (24,3) λέγεται ὅτι ὁ χωλὸς προσῆλθεν· «ἀλείψαι τὴν ὀδυνωμένην αὐτοῦ κόξαν».

κοπός : τὰ ἴχνη τῶν βημάτων, τὰ ἴχνη τὰ ὁποῖα καταλείπει ὁ κόπτων τὴν χιόνα, τὸ χῶμα (Εὐβοία, Σάμος, Θράκη)· ὁ κοπὸς τοῦ λαγοῦ· ἠρξάμεθα τρέχειν

τὸ μονοπάτιν, τὸν κοπὸν γῆς Ἀργυροῦ τοῦ κάστρου

(Λύβιστρος καὶ Ροδάμνη, 3127). Ἡ λ. ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας καὶ παρὰ Πλουτάρχῳ, ἐν Βίῳ Πομπηίου, 48.

κορύτα : σκάφη ξυλίνη ἐντὸς τῆς ὁποίας πλύνουσι, ἀλλὰ καὶ ἐν Μελνίκῳ εἶδος ξυλίνου ληνοῦ· «σταφυλῶν κορύτας» (Δ. Χωματιανός, Pitra, *Analecta sacra et classica*, 6,372).

κορυφή : «ἀπ' τὴν κορυφὴ ὡς τὰ νύχια (πόδια)», ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω· «πολλοὶ περιεργάζονται τὰς γυναῖκας ἀπὸ κορυφῆς ἕως ποδῶν» (Κεκαυμένου, Στρατηγικόν, 43)· «καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ἠρξάμενος ἀπὸ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ μέχρι τῶν δυνύχων τῶν ποδῶν» (Θαύματα ἁγ. Ἀρτεμίου, 63,3).

κόρφος : ὁ κόλπος τοῦ σώματος·

ἐβγαίνει ἀπὸ τὸν κόρπον του καὶ δίδει με πιτάκιν

(Λύβιστρος καὶ Ροδάμνη, 1420).

κόσμος : α') «τὸ ξέρεי ὅλος ὁ κόσμος», ἅπαντες τὸ γνωρίζουσι· «καὶ ὑμεῖς οἴδατε καὶ ὁ κόσμος δὲ ἅπας» (Ορ., 91,43)· β') «μαζεύτηκε ὅλος ὁ κόσμος», μέγα πλῆθος συνῆλθε· «ὁ κόσμος τε γὰρ ὡς εἰπεῖν ὅλος παρῆν» (Ορ., 339,10)· γ') «ὁ ἄλλος κόσμος», ἥτοι ἡ χώρα τῶν νεκρῶν· «ἐάν τις ἴδῃ ὅτι εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀγνώριστον, νοεῖτω ὅτι ὁ οἶκος ἐκεῖνος ὁ ἄλλος κόσμος ἐστὶ καὶ ὁ ἰδὼν ταχὺ τελευτᾷ» (Ἀχμέτ, 100,27).

κοστάρω : πλησιάζω, Ἰταλ. *accostare* (Πελοπόννησος)· «μυρίζει ἐδῶ καὶ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ κοστάρῃ»·

καὶ πάντες τρέμουν καὶ δειλιοῦν τοῦ νὰ σε κοσταρίσουν

(Γεωργηλᾶς, 222).

κότσι : τὸ ὀστοῦν τοῦ ἀστραγάλου (κόττιον)· τοῦ ἵππου τοῦ Ἀχιλλέως ἦσαν

τὰ νύχια καὶ τὰ κότσια μὲ τὴν χινεὰ βαμμένα

(Ἀχιλλεύς, 1120).

κοτσίδα: ὁ πλόκαμος τῶν τῆς κεφαλῆς τριχῶν. Ἡ λ. συνδετέα μὲ τὸ κοτίς, τὸ τὴν κεφαλὴν δηλοῦν· «κοττίδα· οὕτω γὰρ οἱ Δωριεῖς καλοῦσι τὴν κεφαλὴν» (Πολυδεύκους, Ὀνομαστ., 2,29).

κοτσώνω: τρώγω, τρώγω καθ' ὑπερβολήν· «τὴν κότσωσα γιὰ καλά», ὑπερεχρητάσθην· οἱ ἡγούμενοι, λέγει ὁ Πρόδρομος,

ἐκείνοι νὰ κοτσώνουσι τὸ Χιώτικον εἰς κόρον

(P.Pr., 3,260).

κοττίσα: «κοτίτσα μου», θωπευτικὴ πρὸς κόρην προσφώνησις, ὡς τὸ «κοῦρέ μου» (=ἄλέκτορ μου) πρὸς νέον (Μάνη). Τὴν χρῆσιν ταύτην θὰ εἶχον καὶ οἱ ἀρχαῖοι, ἀφ' οὗ ὁ Ἀρτεμίδωρος (173,18) ἔγραψεν· «αἱ δὲ ὄρνιθες γυναῖξιν εἰκάσσονται».

κουβάρι: ἡ ἀγαθίς· «ἐθεώρουν ὡς κουβάριον πύρινον περτρέχον» (Καλλινίκου, Βίος Ὑπατίου, 19,15)· παρὰ τὸ κόβαρος καὶ οὐχὶ παρὰ τὸ cura, ὡς ὁ Sophocles ἐν τῷ Λεξικῷ του.

κουδούμεντο: ὁ ἄλλως μαῖντανός, τὸ πετροσέλινον. Λατίν. *condimentum*· «κοδόμεντον φαγεῖν αἰσχρὰν ἀγγελίαν σημαίνει» (Ὀνειροκρ. προφήτου Δανιήλ, BZ, 26, στίχ. 257, σελ. 304). Πβ. *μακεδονήσι*.

κοῦκκος: «ἦτανε τρεῖς κι' ὁ κοῦκκος», ἐπὶ ὀλιγανθρωπίας· «κόκκυγες γ' ἐπὶ ὑπονοηθέντων πλειόνων ὄντων καὶ ὀλίγων ὄντων» (Ἡσύχιος).

κουκουβάγια: ἡ γλαυῆ· ἡ λ. ἐν τῷ συνθέτῳ *κουκουβαγιότρυπα*, τῷ ἐν ἔγγράφῳ τοῦ ἔτους 1262 (Acta, 5,27).

κουκκουλάρικο: ὕψασμα ἐκ μετᾶξης δευτέρας ποιότητος· «τουβία κουκκουλάρικα» ἀναφέρει ὁ Πορφυρογέννητος ἐν τῇ Ἐκθέσει του (678,8).

κουκκουνάρι: ὁ τοῦ κώνου τῆς πεύκης καρπός, ὑποκοριστικὸν τοῦ κόκκων· «στρόβιλον ἔτι καὶ νῦν κόκκωνα λέγουσιν οἱ πολλοὶ ὀρθῶς» (Φρυνίχου, Ἐπιτομή, 396).

κοῦκλος: λέγεται τὸ πτηνὸν ἔποψ, κοινῶς ἄλλως καὶ *σαλαπετεινός*· ἴσως ἐκ τοῦ κούκουλος, ἥτις λέξις ὅμως παρὰ Ῥωμαίοις ἐδήλου τὸ πτηνὸν κόκκυγα· ὁ Ι. Τζέτζης (Σχόλια εἰς Λυκόφρονα, 38) ἔγραψε· «κόκκυξ· ὃς παρὰ Ῥωμαίοις κούκουλος καλεῖται».

κουλάς—**κουλές**—**γουλάς**: πύργος· «εἰ μὲν οἰκεῖς εἰς κάστρον τῆς Ἀνατολῆς εἴτε τῆς Δύσεως ἔχον κουλὰν καὶ γένηται ἀποστασία» (Κεκαυμένου, Στρατηγικόν, 64).

κουλλαμός: ἡ πήρωσις, ἡ τῆς χειρὸς διαστροφὴ καὶ παραλυσίς, παρὰ τὸ ἀρχαῖον κυλλός, ὅπερ ἐδήλου τὸν χωλόν. Καὶ ὁ Δαμασκηνός (Θησαυρός, λόγ. Α', αἰῶν. 16ου) ἔγραψε· «ὁ κυλλαμός γίνεται εἰς τὰ κάτω μέρη, ἥγουν εἰς τὰ ποδάρια».

κουμαρεά: τὸ δένδρον κόμαρος· «ράχων τῆς κουμαρέας» (Βυζαντ. Χρον., παράρτ. τόμ. 10,80, ἔτ. 1338).

κούντουρος: ἐπὶ ζῳον, καὶ δὴ ἵππου· «ἄλογο κούντουρο», τὸ ἔχον κεκομμένην τὴν οὐρὰν· «ἵππος κούντουρος ἢ σπανόουρος» (Ἀχμέτ, 111,3).

κουνῶ: «κουνήσου», σπεῦσον· «κινήθεις δὲ (= σπεύσας) ὁ βασιλεὺς ἐδέετο τοῦ Ἰωάννου βοηθῆσαι αὐτῷ» (Bonnet, Acta Apostolorum apocrypha, I, 159,5)· φέρεται δὲ καὶ εἰς τὰς Ἀδωνιαζούσας τοῦ Θεοκρίτου·

κινεῦ δὴ· φέρε θάσσον ὕδωρ.

κουρβούλα: τοῦ κλήματος τὸ στέλεχος· «τὰς κουρβούλας τῶν ἀμπελώων» (Κανανοῦ, Διήγησις περὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει γεγονότος πολέμου κατὰ τὸ 1422, PG, 156,64).

κουρέλι: τὸ ράκος· «τὸν – τὴν ἔκανε κουρέλι», τὸν ἢ τὴν ἐξηυτέλισε· «σὺ τῷ στρατιώτῃ ἐκείνῳ συμπεριεφθείρου πάντα ὑπηρετῶν ἄχρι δὴ σε, τὸ τοῦ λόγου τοῦτο, ράκος πολυσχιδὲς ἐργασάμενος, ἐξέωσε» (Λουκιανοῦ, Ψευδολογιστῆς, 18).

κουρκουσούρα: ἡ πολυπράγμων γυνή, παρὰ τὸ κουσοῦρι· ἐκείνη ἡ ὁποία εὐρίσκει καὶ συζητεῖ τὰ ψεγάδια τῶν ἄλλων· «γυναῖκας, αἱ εἰς τὸ προξενεῖν πείραν ἔχουσιν, αἷς κουρκουσούρας καλοῦσι» (Κεκαυμένο, Στρατηγικόν, 56).

κο(υ)ρνιαχτός: ὁ κονιορτὸς (Ἥπειρος, Θράκη, Κέρκυρα, Πελοπόννησος)· «ὁ λύκος τὸ τοῦ ἀνέμου σφοδρὸν ἰδὼν μετὰ κονιορτοῦ ἠγάλλετο» (Φραντζῆ, Χρονικ., 55,13). Ὁ κῶδ. Ρ ἔχει *κορνιοκτοῦ*.

κουρούνα: «εἶναι κουρούνα ᾗς τὸ μεθύσι», ἐπὶ ἰσχυρῶς μεθυσθέντος·

κι' ἐνι μεθούκλιν ὁ ἔρημος, κουρούνα μεθυσμένος

(Σαχλίκη, Γραφαὶ καὶ στίχοι καὶ ἐρμηνεῖαι, ἔτι καὶ ἀφηγήσεις, 374). Ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τῆς κουρούνας, τοῦ ξυλαρίου δῆλα δὴ τὸ ὁποῖον φράσσει τὴν ὁπὴν τοῦ βυτίου.

κουρουνόμυαλος: ὁ μικρόνους, ὁ μωρός, ὁ ἔχων τόσον μυελόν, ὅσον τὸ πτηνὸν κουρούνα·

δρνίθιν κουρουνόμυαλον καὶ μυξοκατοφάγον

(Πουολόγος, 215).

κούτουλας: μέγα κοχλιάριον, δι' οὗ οἱ ποιμένες μεταγγίζουσι γάλα κατὰ τὴν τυροκομίαν. Ὁ Πολυδεύκης (Ὀνομαστ., 10,66) ἀναφέρει· «ποτήρια καὶ κώθωνας, κοτύλους καὶ κοτυλίσκους».

κούτρα: ἡ κεφαλὴ σκωπτικῶς· κύτος – κύτα – κούτα καί, ἀναπτύξει τοῦ ρ, κούτρα· «τὸ σύμπαν ὁστοῦ κεφαλῆς καλεῖται κύτος» (Πολυδεύκους, Ὀνομαστ., 2,36).

κρασί: «πᾶρε νὰ πυῆς ἕνα κρασί», λέγομεν φιλοδωροῦντές τινα διὰ παρασχεθεῖσαν ὑπηρεσίαν· «ἐπιδούς αὐτῷ νόμισμα ἔφη· δέξαι ἵνα πίης»

(Θαύματα ἀγ. Ἀρτεμίου, 16,25). Κατὰ τὰς Ἀσίζας τῆς Κύπρου (201,15), ὁ αὐθέντης θηρευτικοῦ ὀρνέου εὐρεθέντος ὑπὸ τινος· «ἐν κρατημένος νὰ στρέψη ἐκεῖνον ὁποῦ τὸ ἦϋρεν τὸ κρασίν του».

κρατῶ : α') τὸ τριτοπρόσωπον *κρατάει* ἐπὶ ὑετοῦ σημαίνει καταπαύει (Οἶνοϋς Λακεδαιμόνος). Ὁ Π α υ σ α ν ἱ α ς (4,21,1) ἔγραψεν· «οὐκ ἀνιέντος τοῦ ὑετοῦ», ὁ Θεογνις ἐπ' ἴσης (25) εἶπεν·

Ζεὺς οὐθ' ὕων πάντεσσ' ἀνδάνει οὐτ' ἀνέχων

«ἐποχὴ ὄμβρου» σημειοῦται καὶ ἐν τῷ CGL, 2,505,44. β') ἡ μετοχὴ *κρατημένος* κατηγορεῖται ἐπὶ τοῦ ὑπὸ ρευματισμῶν ἀδυνατοῦντος νὰ περιπατήσῃ· «ἵκτερος» λέγουσιν εἶναι πόνον ὠχροειδῆ ἀπὸ θυμοῦ ἐγειρόμενον ὥστε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν κεκρατημένων ὠχροὺς καὶ μέλανας ποιεῖν» (Φωτίου, Λεξικόν, ἐν λ. ἵκτερος)· «παιδίον μικρότατον ἐνεργεία δαίμονος κρατούμενον ἄλαλον ἦν καὶ κωφόν» (Βίος ὁσίου Τύχωνος, Anal. Boll., 22,232,11).

κρεάς : διὰ τὸν τύπον *κρεάς* πβ.· «ἂν οὐδὲν ἐνὶ τὸ κρεάς του κομμένον ἦ ἂν οὐδὲν ἔχη κόλπον φανερόν» (Ἀσίζαι, 204,7).

κρεββατοστρώσια : τὰ στρώματα καὶ ἐπικαλύμματα τῆς κλίνης· «τὸ κρεββατοστρώσιον» (Trinchera, Syll., 429, ἔτ. 1257).

αὐτὸς ἔχει καὶ ἄν τέσσαρα λαμπρὰ κρεββατοστρώσια

(P.Pr., 3,78).

κρεμνός : ὁ κρημνός, παρὰ τὸ κρεμάννυμι· «ἀναβαίνει τὸ σύνορον εἰς τὸν κρεμνὸν τῆς ἀρίας» (Trinchera, Syll., 109, ἔτ. 1117)· τὸ κρέμνος ἐν κατωϊταλικῷ ἔγγράφῳ IB' αἰῶνος (Cusa, I diplomì, 618,5).

κρεμνῶ : κρεμάννυμι, νῦν κοινῶς καὶ κρεμάζω· «δεῖσασα τοὺς δεσπότης κρημνῶ ἑαυτὴν σφίγξασα ἐκ τοῦ τραχήλου» (Λοικιανοῦ, Λούκιος ἡ ὄνος, 17). Τὸ κρεμνάω παρὰ Μοίριδι, 134.

κρίνω : διὰ τὸν τύπον *κρένω*, βλ.· «ζημιοῦν καὶ ἐρβατίζειν ἡ ἀνακρένειν» (Cusa, I diplomì, 7,395, IB' αἰῶνος).

κρίσι : «χτὲς τοῦ ῥθε μιὰ κρίσι», ἐπὶ ἀσθενοῦς, οὕτινος ἡ ἀσθένεια ἐπεδεινώθη. Ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης σύνηθες τὸ ρῆμα· «κρίνεσθαι ἀφοτέρους φανέν καὶ τοὺς δικαζομένους καὶ τοὺς νοσοῦντας» (Ἀρτεμίδωρος, 228,4)· «ὀρῶμέν τινας μὲν δικαίους ψυχομαχοῦντας ἐπὶ ἡμέρας καὶ κρινομένους» (Ἀγίου Ἀθανασίου, Νόθα συγγράμματα, PG, 28,661).

κρομμύδι : διὰ τὸν τύπον *κρεμμύδι*, πβ. τὸ παρ' Ἑσυχίου· «κρέμμυον· κρόμμυον».

κρύβω : κρύπτω· «κρύβεται φεῦγε διὰ τοῦ β λέγειν καὶ κρύβεσθαι, ἀλλὰ διὰ τοῦ πτ κρύπτεται καὶ κρύπτεσθαι φάθι» (Φρυνίχου, Ἐπιτομή, 317, Lobeck).

κρυότη καὶ ἐν Κρήτῃ **κρυγιότη** : τὸ ψῦχος. Ἡ λ. ἐπὶ τῆς σημασίας

τοῦ κρυολογήματος ἐν ταῖς Ἀσίζαις τῆς Κύπρου (435,4)· «ἐὰν γίνεται ὅτι εἷς μου σκλάβος καὶ ἔχει πολλὴν κρυότην καὶ εἷς γιατρὸς ἔρχεται ὁμπρὸς καὶ λέγει νὰ τὸν γιάνη καλά».

κτῆνος : ἡ ἀγελὰς (Πόντος), ἐκ τοῦ «κτῆνος βοός»· «ἀφίημι καὶ τὸν σύμβιον μου κτῆνος ἕναν» (Vazélon, N° 118, σελ. 88, αἰὼν ΙΓ').

κυβέρτι : ἡ τῶν μελισσῶν κυψέλη· «κύψελον· κύβερτον μελισσῶν» (Ἡσύχιος)· «κυψέλη· κυβέρτιον μελισσῶν» (Σουΐδας).

κύπερι : τὸ φυτὸν κύπειρον, ὕποκορ. τοῦ Ἰονικοῦ τύπου κύπερος· πβ. τὸ τοῦ Ἡσυχίου· «κύπερα· σχοινία ἐκ κυπεύρου πεπλεγμένα».

κυρά : ἡ σύζυγος τοῦ αὐθέντου· ὁ ἀπελεύθερος «οὐδὲ ἐντέχεται νὰ ἀγκαλέσῃ εἰς ἀγκάλεμαν τὸν αὐθέντην του ἢ τὴν κυράν του» (Ἀσίζαι, 33,2). Διὰ τὸν τύπον *κερά* πβ.·

νὰ γέμη νέματα ψιλὰ τὰ κλεψεν τὴν κεράν της

(Πουολόγος, 101).

κωλάντερο : τὸ ἀπευθυσμένον ἔντερον· «ἔστρεψεν τὴν κεφαλὴν τοῦ κωλάντερου καὶ ἐκείνον τὸ ἔντερον ἐκρατήθην καὶ ἐσφάλισεν» (Ἀσίζαι, 184,21).

κωλिसαύρα : ἡ σαύρα. Τὸ κωλοσαύρα εἰς τὸν Πουολόγον (στίχ. 370, 395), ὅπου λέγει τὸ γεράκι πρὸς τὸν λουῖπον·

*ὀφίδια τρῶς καὶ ποντικούς μᾶλλον καὶ κωλοσαύρας·
καὶ τρώγω ὥσάν ἐσέν, μωρέ, πιῶμα καὶ κωλοσαύρας.*

Τὸ κωλοσαύρα, ἐκ τοῦ χλωροσαύρα· «συνέβη δὲ ἀσκέπου εὐρεθέντος τοῦ σκεύους ἐξ ἐνεργείας τοῦ πονηροῦ χλωροσαύραν ἐμπεσεῖν ἐν τῷ ἐψουμένῳ λαχάνῳ» (Βίος ὁσίου Θεοδώρου, Θ. Ἰωάννου, Μνημεῖα ἀγιολογικά, 474)· φέρεται δὲ καὶ ἐν τοῖς νόθοις συγγράμμασι τοῦ Χρυσοστόμου (PG, 61,708)· «λέγεται εἶναι ἡ σαύρα χλωρά, ἀλλ' οὐκ ἔστι τῶν φθονερῶν χλωροτέρα».

κῶλος : «πάει τοῦ κώλου κώλου», ὁπισθοβατεῖ. Ὅτι κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ὑπῆρχεν ἡ φρ., δεικνύει ὁ ἐξελληνίζων Ἀποστόλιος, ὅταν γράφῃ (Ἑκατ., 7,71)· «ἐπὶ πυγὴν τρέχει, ἥτοι εἰς τοῦτίσω».

κωλοσύρνω : «ποῦ νὰ σε δῶ νὰ κωλοσύρνεσαι!», ἀρά· ἡ φρ. ἐκ τῆς συνήθους κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ποινῆς νὰ προσδένουν διὰ σχοινίου τινὰ καὶ νὰ τὸν σύρουν ὥστε τὰ νῶτά του νὰ ἄπτωνται τοῦ ἐδάφους·

πέμπει καὶ κωλοσύρουν τον, κόπτουν τὴν κεφαλὴν του

(Διήγησις Ἀπολλωνίου Τύρου, 788)· «ἐντέχεται νὰ τον κωλοσύρουν ὅλην τὴν χώραν καὶ τότες νὰ τὸν κρεμάσουν» (Ἀσίζαι, 151,29).

κωπέλλι: τὸ νόθον τέκνον· «καὶ ἔαν οὐκ εἶχεν τέκνον κἀνέναν γνήσιον ἂμμὲ νὰ εἶχεν ἕτερα κωπέλλια ἅπὲ τῆς ἀγαπητικῆς του» ('Ασίζαι, 145,14).

Λ

λαβαίνω: «αὐτὸς ἔλαβε», τουτέστι παρεφρόνησε (Θήρα, Κύμη, Κύπρος, Νίσυρος)· κυρίως ἔλαβε πληγὴν παρὰ τοῦ πονηροῦ δαίμονος· καὶ ὁ Χριστοφόρος Μυτιληναῖος (N^ο 50, σελ. 30, Kurtz) εἰς τὸν χαλκοῦν ἔππον τὸν ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ ἔγραψε·

στῆθι, μὴ προσεγγίσης,

μᾶλλον δὲ φεύγε, μὴ λάβης, τὸ τοῦ λόγου.

λαβῶν: ἐν Πόντῳ καὶ λαβούτι ἐν Ἡπείρῳ λέγεται ξύλινον πτύον, μὲ τὸ ὅποῖον ἀντλοῦν τὸ ἐκ τῶν ἀρμονιῶν τῶν σανίδων τῆς λέμβου εἰσρέον ὕδωρ. Ἡ λ. ἤδη ἐν τοῖς Θαύμασι τοῦ ἁγ. Ἀρτεμίου (31,3)· «ἐκμυζήσας δὲ αὐτοῦ τοὺς διδύμους δύο λαβούτια ἐγέμισεν ἐκ τε ἰχθῶρων καὶ αἱμάτων καὶ πύων».

λαγάνα: ἡ ἄζυμος πίττα, τὸ λάγανον· «λάγανα» εἶδος πλακουνταρίου ἀπὸ σεμιδάλεως ἐν ἑλαίῳ τηγανιζομένου» ('Η σύχιοις).

λαγκάδα: ἡ φάραγξ· ἡ λ. συνήθης ὡς τοπωνυμία· «κῆπον περὶ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ὡς ἐπὶ λαγκάδα» (Μόσχου, Λειμωνάριον, PG, 87^α, 3025)· «φάραγγα ἤγουν τὴν κοινῶς λεγομένην λαγκάδα» (Κανναβοῦτζη, Πρὸς τὸν αὐθέντην τῆς Αἴνου καὶ Σαμοθράκης, 72,7, Lehnerdt).

λαγός: ἡ παροιμιώδης φρ.· «ὅποιος κυνηγᾷ δυὸ λαγούς δὲν πιάνει κανένα», ἐπὶ τοῦ ἐπιδιώκοντος νὰ ἐπιτύχῃ συγχρόνως πολλὰ, ἡ παροιμιώδης λέγω φρ. θὰ ἦτο συνήθης καὶ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, ἂφ' οὗ ὁ Ἀποστόλιος ('Εκατ., 12,33), ἐξελληνίζων αὐτήν, ἔγραψε· «ὁ δύο πτωχὰς διώκων οὐδέτερον καταλαμβάνει· αὕτη δημώδης καὶ δήλη».

λάδι: «βάνει λάδι ᾗς τῇ φωτιά» κοιν. καὶ ἐν Ἡπείρῳ· «τῇ φωτιά τῇ σβήνει μὲ λάδι», ἐπὶ τοῦ διὰ λόγων ξερεθίζοντος τὸν ὀργισμένον· «πῦρ ἀνακαίμενον ἑλαίῳ θέλετε κοιμίσαι» (Grenfell—Hunt, The Tebtunis papyri, I,4)· «μετ' ἐλαίου σβεννύνει ἐμπρησμόν» ('Ιωάννης Κλίμακος, παρὰ Krumbacher, Mittelgriech. Sprichwörter, 868).

Δαμπερὴ καὶ Δαμπρά: ἡ τοῦ Πάσχα ἡμέρα, ἐκ τοῦ λαμπρὰ Κυριακῇ· πβ.· «τῇ δὲ πρὸ τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως λαμπρᾷ Κυριακῇ τῶν Βατῶν τελεῖ· ἡ προέλευσις» (Φιλοθέου, Κλητορολόγιον, 762,23).

λαχαίνω: «ἂν λάχῃ καὶ...», ἂν συμβῇ, ἂν συμπέσῃ νὰ...· «ἔαν λάχῃ ἀσθενῆσαι φακτιονάριον ἢ μικροπαννίτην» ('Εκθεσις, 334,9).

λαχτοπατιῶ: καταπατιῶ· ὥς γοιὸν τὸν ἐλαχτοπάτησεν καὶ ἔδερεν ἄλλον οὕτως νὰ παιδευθῇ τὸ κορμίν του» (Ἀσίζαι, 204,27).

λέγω: α') «τί εἶν' αὐτὰ ποῦ λές;», πρὸς τὸν λέγοντα ἀλλόκοτα καὶ μὴ πρὸς τὴν περίστασιν προσαρμοζόμενα· ἀναζητεῖ τις κόρην μετὰ στεναγμῶν,

οἱ δὲ τί λέγεις λόγους, τίνα δὲ κόρην κρᾶξεις;

(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη, 1416). β') «ἄς μὴ τὰ λέω», τὰ λοιπὰ ἄς ἀποσιωπήσω·

καὶ πρήσκεται ἡ κοιλία μου, τὰ δ' ἄλλα μὴ τὰ λέγω

(P.Pr., 3,217). γ') «σὰν νὰ ποῦμε», οὕτως εἰπεῖν· «ἦν θήκη ὑφασμάτων λασίων ὥσάν εἰπεῖν τῷ ἀπὸ λίνου τριχώματι» (Op., 329,24). δ') «τί λές, θά' ῥθης ἢ ὄχι;», τί ἀποφασίζεις, θὰ ἔλθης ἢ οὐ; «καὶ εἶπον αὐτῷ (τῷ μάρτυρι) τί λέγεις καὶ τί ἐσκέψω; ἔστι σοι ζωή, ἐὰν θέλῃς ποιῆσαι τὸ θέλημα τοῦ βασιλέως» (Μαρτύριον ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Πέρσου, Anal. Boll., τόμ. 71, τεύχ. I καὶ II, σ. 201).

λειχήνα: ὁ ἔρπηθ, δερματίνον νόσημα· ἀρχ. λειχήν· «γέμισε τὸ πρὸς-σωπὸ του λειχήνες»· «καὶ ὁ λειχήνας ἔχων οὐκ ἔστιν ἐμπαθής» (Βασιλικά, 19,10,5).

λειψός: ὁ ἐλλιπής· «ἐντέχεται τὰ ἀγαθὰ τους νὰ ἔνι αἰκάνωτα τουτέστιν λειψὰ» (Ἀσίζαι, 30,29).

λεσιά: τὸ ἐκ κλάδων πλέγμα· «σώρευσον λίθους ἐπάνωθεν τῶν τειχέων, πλέξον λέσας, ποιήσον χάνδακας» (Κεκαυμένον, Στρατηγικόν, 30)· «ἐποίησε λέσας, ἦτοι πλοκάς ἰσχυροῦς» (Πορφυρογέννητος, Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανόν, 238,23).

λεφτό: «δὲν κάθησε οὔτε λεφτό», ἐπὶ τοῦ ταχέως ἀπελθόντος· «κατόπιν βαλὼν τὰς ἀνδρικὰς ὑποσχέσεις καὶ εἰς οὐδὲ λεπτὸν συστείλας ὥρας, ἔδειξε μετάφρενα τοῖς ἐχθροῖς» (Op., 292,77).

λησταρχεῖο: «αὐτὸ τὸ κατάστημα εἶναι λησταρχεῖο», ἦτοι πωλεῖ εἰς πολὺ ὑψηλὰς τιμὰς· κυρίως λησταρχεῖο εἶναι τὸ τῶν ληστῶν ἐνδιαίτημα· «λησθήριον ἢ ὥσπερ λέγουσιν οἱ κοινοὶ λησταρχεῖον» (Κανναβοῦτζη, Πρὸς τὸν αὐθέντην τῆς Αἴνου καὶ Σαμοθράκης, 17,22, Lehnerdt).

λιγοθυμῶ: λιποθυμῶ· «εἰ δὲ ἴδῃ ὅτι ἐπνευσαν πάντες οἱ ἄνθρωποι καὶ ὁ λαὸς ὀλιγοθύμησε» (Ἀχμέτ, 126,19).

λίγος: «λίγὸ τανε νά...», παρ' ὀλίγον νά..., μικροῦ δεῖν (Κρήτη).

λίγὸ τονε τοῦ Εὐδοξοῦ νὰ πάρῃ τὴ ζωὴ του

(Διήγησις Διγενῆ, 2293, Πετριτίση).

λιλιφακιά: ὁ θάμνος ἐλελίφακος. Παρὰ Διοσκορίδην ὁ θάμνος καλεῖται ἐλελίφακος (Περὶ ὕλης ἱατρικῆς, 3,33,1, Wellmann), ὡς λελίφακος δὲ φέρεται ἐν τῷ CGL, 2,177,53.

λιμενεύω: (Χίος) (ἐλλιμενεύω)· «λιμενεύω τὸ ζῶ», τὸ ὀδηγῶ εἰς τὴν φάτιν τινος καὶ τὸ περιποιοῦμαι· ἡ μεταφορὰ ἐκ τῶν εἰς τὸν λιμένα ὀδηγουμένων πλοίων. Ὁ Κεκαυμένος (79) ἔγραψεν· «εἰ τὰ πλοῖα εἰς τὴν ὑπὸ σὲ χώραν ὑπὸ τῆς βασιλείας τῶν κυμάτων ἔλθωσι, λιμενεύσον καὶ ἀνάπαυσον αὐτὰ... πάντας, κατὰ δύναμιν, λιμενεύειν καὶ εὐεργετεῖν».

λιμπά (τά): οἱ ὄρχεις (Ἡπειρος, Κύπρος)· τοῦ διακορεύσαντος παρθένον· «ἐντέχεται νὰ τοῦ κόψουν τὴν ψωλὴν μὲ ὅλα τὰ λιμπά» (Ἀσίζαι, 347,20).

λινοβορχεῖτο (Μάνη) καὶ **λινοβορχεῖδ** (Ἀμοργός, Κεφαλληνία, Κύθηρα): ὁ τόπος, ὁ λάκκος ἐν τῷ ὀποίῳ θέτουνσι τὸ λινάριον διὰ νὰ βραχῇ καὶ οὕτω καταστῇ εὐκολωτέρα ἡ κατεργασία του. Τὸ λινοβορχεῖον καὶ ἐν ἐγγράφοις τῶν ἐτῶν 1311 καὶ 1338· «τὸ προάστιον μετὰ τοῦ λινοβορχεῖου» (Dölger, Aus den Schatzkammern des heiligen Berges, 104)· «εἰς τὴν ὄχθιν τοῦ ποταμοῦ τοῦ ὀνομαζομένου ἐγχωρίως λινοβορχεῖου» (L. Petit, Actes de l'Athos, παράρτ. τοῦ 10ου τόμου τῶν Βυζαντινῶν Χρονικῶν, 74).

λόγος: α') «μὴ λὲς μεγάλο λόγο», μὴ ὑπερφηφανεύου ἐν λόγοις. Καὶ ὁ Μακάριος (Ἑκατ., 5,92) ἔγραψε· «μὴ μεγάλα λέγε». β') «ὁ λόγος τὸ λέει», ὥσπερ οἱ πολλοὶ λέγουσιν, ὥσπερ ἡ παροιμία· «καλῶς οὖν εἶπεν ὁ λόγος ὅτι τοῦ κακοῦ ποιητῆς οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς» (Μιχαήλ Γλυκᾶ, Βίβλος χρονική, 202,16). γ') «λόγος νὰ μὴ βγῇ», ἐννοεῖται ἀπὸ τὸ στόμα σου, ἐπὶ ἀποκρύπτως μυστικοῦ· «μὴ ἐξέλθῃ λόγος ἐκ τοῦ στόματος ἡμῶν» (Βίος τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου, 1,295,2, Anrich, ἐκ χειρ. ΙΕ' αἰῶνος). δ') «ὁ λόγος μου εἶναι λόγος», ἐπὶ τοῦ βεβαιούντος ὅτι θὰ τηρήσῃ τὰ λεχθέντα ἢ ὑποσχεθέντα· «ὁ ἐμὸς λόγος, λόγος ἐστὶ» (Ορ. 164,96). ε') «ἔχω τὸ λόγο μου», ὑπάρχει ἀφορμὴ ἵνα...· «ἔστι λόγος περὶ τούτου, ἵνα σε ἐπερωτήσωμεν» (Lipsius, Acta Apostolorum apocrypha, 158,1). ς') «λόγο μὲ τὸ λόγο», ἀπὸ ὀμιλίας εἰς ὀμιλίαν, προϋούσης τῆς συζητήσεως· «ἤμεν λοιπὸν ἐν λόγοις καὶ λόγου λόγον γεννῶντος οἶα δὴ συμβαίνει» (Μετοχίτου, Πρεσβευτικός, Κ. Σάθα, Μεσ. βιβλ., 1,178)· ὁ Ρωμύλος καὶ ὁ Ρῶμος, ὀδηγηθέντες εἰς τὸν οἶκον τοῦ πάππου των· «ἀπὸ λόγους εἰς λόγους ἀνεγνωρίσθησαν ὥς ἐγγονοὶ αὐτοῦ» (Κανναβοῦτζης, 73,30). ζ') «μὴ χάνης τὰ λόγια σου», μὴ ματαιοπόνει·

ὁ δὲ *Μαρκιωνός* φησιν τοὺς λόγους μόνον χάνειν

(Διήγησις Ἀπολλωνίου Τύρου, 557).

λότια (ῆ): ἡ ὕς (Κύπρος)· «μίαν λόταν, ἤγουν σκρόφαν χαλαζιάρικην» (Ἀσίζαι, 42,28).

λουλάκι: τὸ ἰνδικόν· «ἰσατίδος βοτάνης, ἥ παρὰ τοῖς πολλοῖς λουλάκιον λέγεται» (Λυδοῦ, Περὶ μηνῶν, 1,21).

λούλουδο: τὸ ἄνθος·

ἐβγήκα εἰς τὰ λούλουδα, ὕπνωσα καὶ δαμάκι

(Ἡμπέριος καὶ Μαργαρώνα, 940).

λουρί : λουρία ἐν Μάνη καὶ λουριά ἐν Σίφνῳ καὶ Κύπρῳ λέγονται ἀπλῶς τὰ χωράφια· κυρίως καὶ ἀρχικῶς τὰ τεμάχια τῆς γῆς τὰ λωρίου σχῆμα ἔχοντα. Τὸ λουρὶν ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ χωραφίου καὶ παρὰ Trinchera, Syll., 547).

M

μάγειρος : διὰ τὸ τύπον *μάγερος*, πβ.· «μάγερον ἑαυτὸν δοῦν ἀόλουσιν ἄλλοτρίων πραγμάτων σημαίνει» (Drexl, Das Traumbuch des Propheten Daniel, στίχ. 356· BZ, 26,308)· τὸ κακκάβιν

καὶ ἕως ἄνω οἱ μάγεροι γεμίζουσὶ το ὕδωρ

(P.Pr., 3,293).

μαγειωμένος : ὁ μαγευθεὶς, ὁ μεμαγευμένος, καὶ ὡς οἰκογενειακὸν ἐπίθετον (Μάνη)·

καὶ μαγειωμένοι καὶ σαλοὶ καὶ παραβροντισμένοι

(P.Pr., 2,94).

μαδίζω καὶ **μαδῶ** : διὰ παραπλανητικῶν μέσων ἀφαιρῶ τὰ χρήματά τινος· αἱ πόρνοι

τὰ παλληκάρια ἐγδέρνονσι, τοὺς γέροντας μαδίζον

(Σαχλίκη, Γραφαὶ καὶ στίχοι καὶ ἐρμηνεῖαι, 243). Κατὰ τὸν τύπον τὸ ρ. ἀρχαῖον.

Μάϊος : διὰ τὸν τύπον *Μάς*, βλ.·

ὁ βασιλεὺς τῶν μηνῶν ὁ Μὰς λογιᾶζω εἶναι

(Διήγησις Διγενῆ, 2395, Πετρούτση).

μακεδονήσι : τὸ πετροσέλινον, κοινῶς μαῖντανός· «εἰ δὲ ἔδῃ ὅτι ἦσθιε σέλινον ἢ μακεδονήσιον» (Ἀχμέτ, 160,16). Βλ. *κουνδούμεντο*.

μακριά : «ἀπὸ μακρὰ» (Μάνη), μακρόθεν· ὁ σκύλλος

ἐβάβυσεν ἀπὸ μακρὰ...

(Διήγ. Παιδιόφραστος, στίχ. 1059).

μακροπρόσωπος : ὁ ἐπιμήκη ἔχων τὴν κατατομὴν τοῦ προσώπου. Τὸ ἐπίθετον καὶ ἐν παπύρῳ τοῦ 102 π.Χ. (Ægyptische Urkunden aus den königl. Museen zu Berlin, 997², 6).

μάκρος : τὸ μῆκος· τοῦ μάκρου = κατὰ μῆκος· «ἐντέχεται νὰ σκίση τὸ ἀπόσταμαν τοῦ μάκρου καὶ ἐκεῖνος ἔσκισέν το τοῦ πλάτου» (Ἀσίζαι, 430,5).

μαλαγή (Στερεὰ Ἑλλάς, Κύπρος) : ἵχνη διαβάσεως ἀνθρώπου ἢ ζώου· «οὐχ εὗρον κύκλωθεν μαλαγὴν τινα τοῦ κελλίου αὐτοῦ διὰ τὸ πολλὴν χιόνα πεσεῖν ἐκεῖσε» (Βίος τοῦ ὁσίου Μαξίμου τοῦ Ἀθωνίτου, Anal. Boll., 54, 95,17, ἐκ κώδ. ΙΔ' αἰῶνος).

μαλαματένιος : ὁ χρυσοῦς· κρόββατον

ποικιλεμορφοσύνητον, χρυσόν, μαλαγματένιον

(Ἀχιλλεῖς, 769).

μαλλί — **μά** : α') αἱ τρίχες τῆς κόμης· «πιαστήκανε ἀπὸ τὰ μαλλιά», ἐπὶ ἰσχυρῶς ἐρισάντων· «ζηλοτυποῦμεν ἤδη καὶ διὰ σὲ φιλονεικῶς καὶ μέχρι τριχῶν συμπλεκόμεθα» (Ἀρισταίνετον, Ἐπιστολαί, βιβλ. Α', ἐπιστ. Β', σ. 10· Boissonade). β') τὸ φῦκος, ὅπερ μένει ἐπὶ πέτρας ἐπὶ μακρὸν ἐν τῷ ὑγρῷ διαμενούσης· πβ. τὴν παροιμιώδη φράσιν· «πέτρα πού κυλᾷ μαλλὶ δὲν πιάνει», ἐπὶ τοῦ ἀστάτου καὶ μὴ ἐμμένοντος εἰς μίαν ἀπασχόλησιν. Τὴν χρῆσιν αὐτὴν κατὰ τὸν ΙΕ' τοῦλάχιστον αἰῶνα δεικνύει τὸ τοῦ Ἀποστολίου (Ἐκατ., 10,72)· «λίθος κυλιόμενος φῦκος οὐ ποιεῖ».

μάλωμα : ἡ ἔρις, ἡ φιλονικία· «ἐποίκεν μάλωμαν ἢ ἐσκότωσεν κανέναν ἀνθρωπον» (Ἀσίζαι, 50,8).

μανικόθια (Κρήτη) : τὰ μανίκια ἄλλως· πολλοὶ φοροῦν

πᾶσα λογῆς κατάκοπτα, φαρδιά τὰ μανικόθια

(Γεωργηλᾶς, 583).

μαντάρι : ἐν τῇ ναυτικῇ γλώσσῃ τὸ σχοινίον, δι' οὗ ὑψώνεται ἡ κεραία εἰς τὸ ἀπαιτούμενον ὕψος· ἱμάς — ἱμαντάριον· ὁ Ἡσύχιος γράφει· «ἱμαντάρια ἐν ταῖς ναυσὶν οὕτω καλεῖται τινα»· ἔγραψε δὲ καὶ ὁ Πορφυρογέννητος ἐν τῇ Ἐκθέσει του (673,4)· «ἀνάγοντα καὶ κατάγοντα σὺν τῶν ἱμανταρίων αὐτῶν».

μάραθο καὶ **μάλαθρο** : ὅτι ὁ τελευταῖος τύπος θὰ ἦτο ἐν χρήσει καὶ κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα μαρτυρεῖ τὸ τοῦ Πωρικολόγου (στίχ. 200) «ἀνηθομαλαθρόκουκκα». Πβ. καὶ «aretillum· μάραθρον» (CGL, 3,16,32).

μαρουλόσπορος : ὁ σπόρος τοῦ θριδάκος· «μαρουλόσπορον οὖν καὶ χαμαίμηλα τίθει τῷ ἥπατι» (Μαξίμου Πλανοῦδη, Περὶ τῶν ὑερίων πασῶν τῶν ἀσθενειῶν, Ideler, Physici et medici Graeci minores, 2,320).

μαρουλόφυλλο : τὸ φύλλον τοῦ θριδάκος·

σπανάκια, μαρουλόφυλλα, ραπάνια καὶ κρεμμύδια

(Γαδάρου, λύκου καὶ ἀλουποῦς διήγησις ὥραία, 330).

μαρυκειοῦμαι : τὸ Δωρικὸν μαρυκάσμαι, ἐπὶ ζώων, μηρυκῶμαι· «τὰ

βληχητά, ἃ καὶ μαρυκᾶσθαι λέγεται» (Αἰλιανοῦ, Περὶ ζώων, Β', 54)· «μαρυκᾶσθαι» ἀναπέμπειν τὴν τροφὴν καὶ πάλιν αὐτὴν ἀναμασσᾶσθαι, «ἐμαρυκᾶτο» ἐμασσᾶτο, «μηρυκίζει» μαρυκᾶται» (Ἡσύχιος)· «μαρυκᾶται» ruminat» (CGL, 2,364,63).

μασκάλη: ὁ τύπος ἀμασκάλη καὶ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα· «ἔχουσι δὲ καὶ αἷμα εἰς τὴν ἀμασχάλην καὶ τρώει τοὺς καὶ κνήθονται» (Vasiliev, Anecdota Græcobyzantina, 185).

μάστακας: ἀκρις (Κρήτη)· «ἀκριδες καὶ πάρνοπες καὶ οἱ λεγόμενοι μάστακες γεωργοῖς ἀφορίαν ἢ φθορὰν τῶν καρπῶν προαγορεύουσι» (Ἀρτεμίδωρος, 115,12)· καὶ ἐν ρητορικῇ λεξικῇ φέρεται· «μάστακες» αἱ ἀκριδες» (Εὐσταθίος, 1496,53). Ἡ λ. καὶ ἐν Σοφοκλείῳ ἀποσπάσματοι.

μάτι: α') «σ' ἀγαπῶ σὰν τὰ μάτια μου», ἐπὶ τοῦ ὑπερφιλοῦντός τινα· «ἡ νομοθεσία τοὺς οὕτω λοιμώδεις καὶ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν εἰεν φίλτεροι ἐκκόπτειν διακελεύεται» (Μιχαήλ Ἀκομινάτου, Τὰ σφῳζόμενα, 2,288,3). β') «μὲ τί μάτια θὰ τὸν δῶ;» λέγει ὁ αἰσχυρόμενος διὰ μὴ προσήκουσαν συμπεριφορὰν· «ὅταν δὲ ἐν μὲν ρήμασι φιλοσοφῶμεν, ἐν δὲ ἔργοις ἀσημονῶμεν, ποίοις ὀφθαλμοῖς αὐτοὺς ὀψόμεθα;» (Χρυσόστομος, PG, 60,440). γ') «αὐτοὶ βγάνουν τὰ μάτια τους», ἐπὶ ἰσχυρῶς ἐριζόντων· λέγει τὸ πτηνὸν καρκατσάνος πρὸς τὴν ὄρνιθα· σὺ κάμνεις νὰ ἐρίζουν πατὴρ καὶ υἱὸς

τὰ αἷματα νὰ τρέχουσιν, τὸ μμάτια τους νὰ βγάνουν

(Πουολόλογος, 220). δ') «ὅσο ποῦ φτάνει τὸ μάτι τοῦ ἀνθρώπου», ἐπὶ προσδιορισμοῦ ἀποστάσεως· «καθόσον ὀφθαλμὸς ἐξικνεῖται περιθρεῖν τὸ ὁρώμενον» (Ἀννης Κομνηνῆς, Ἀλεξιάς, 1,399,9)· «βλέπειν πέλαγος ὅσον ὀφθαλμὸς βούλεται ἢ δύναται» (Μιχαήλ Ἀκομινάτου, Τὰ σφῳζόμενα, 2,14,4). ε') «φύγε ἀπὸ τὰ μάτια μου, νὰ μὴ σέ δοῦν τὰ μάτια μου», ἀποπομπὴ μετ' ὀργῆς· «φεύγε ἐξ ὀφθαλμῶν μου, μηκέτι σε ὄψομαι» (Βίος Βαρλαάμ καὶ Ἰωάσαφ, PG, 96,877)· οἱ Βυζαντινοὶ ἐπὶ παρομοίας περιπτώσεως ἔλεγον· «ποιεῖν τινα ἀπὸ ὄψεως» (Μαλάλα, Χρονογρ., 89,20). ς') μάτι, τὸ σημεῖον ἐξ οὗ ἀναβρῦει τὸ ὕδωρ πηγῆς· «συνεχῶς ἀνορύττω τὴν πηγὴν, ὥστε αὐτὸν εὐρεῖν τὸν ὀφθαλμόν» (Χρυσόστομος, PG, 55,570). ζ') «αὐτὸς ἔχει μάτια ἀπὸ πίσω (ς τὸν κῶλο)», ἐπὶ τοῦ λίαν εὐφυοῦς καὶ πανούργου. Ὅτι ἡ φρ. θὰ περιεφέρετο καὶ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, μάρτυς ὁ Ἀποστόλιος (Ἐκτ., 12,94) γράφων· «ὀπισθεν κεφαλῆς ὅμματ' ἔχει».

ματόφυλλα: τὰ βλέφαρα· «καλύκων τῶν ὀμματοφύλλων» (Ἡσύχιος)· «βλέφαρα» αἱ πτυχές τῶν ὀφθαλμῶν, ἡγουν τὰ ὀμματοφύλλα» (Σχολιαστ., Πλούτ. Ἀριστοφ., 730).

μαύρη: εἶδος ἐξανθήματος προκαλοῦντος ἰσχυρὸν πόνον· «ἔβγαλα μιὰ μαύρη»· «ἀνεφύησαν γὰρ κατὰ παντὸς τοῦ σώματος αὐτῆς τὰ μηνύοντα θάνατον τὰ λεγόμενα μαῦρα» (Θαύματα ἀγ. Ἀρτεμίου, 52,12).

μέ: «μέ τῇ φωνῇ, μέ τὴν αὐγή», ἅμα τῇ φωνῇ, ἅμ' ἔφ·

ὁ Διγενὴς μέ τῇ φωνῇ ξυπνᾷ καὶ κάτω τρέχει

(Διήγησις Διγενῆ, 2415, Πετρίτιση).

μένω: ἐν τῇ φράσει· «ἅμα τᾶκουσα, ἔμεινα», ἐπὶ ἰσχυρῶς ἐκπλαγέντος· ἔμεινα δῆλα δὴ ἐνέως, ἔμεινα ἀναυδος· «καὶ πάντες θεασάμενοι αὐτὸν (τὸν σταυρὸν εἰς τὸν οὐρανὸν) ἔμειναν κλαίοντες καὶ εὐχόμενοι» (Μαλάλα, Χρονογρ., 421,11).

μέρα: α') «μέρα μέ τὴν ἡμέρα», «ἀπὸ τῇ μιᾷ μέρα ᾗ τὴν ἄλλη», ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν· «ἡμέρα οὖν καὶ ἡμέρα ἐπεδίδουν ἑαυτοὺς εἰς τὸν πόνον τοῦ Κυρίου» (Βίος τῆς δσίας Εὐσεβίας, Anal. Boll., 61, 108,6)· «οὗτος δὲ μίαν ἐκ μιᾶς ὑπερτιθέμενος» (Pap. Oxy., 86,15, ἔτ. 338 μ.Χ.). β') «μέρα νύχτα» ἢ «νύχτα μέρα», νυχθημερόν· [συμπερπατοῦσαν]

ἡμέραν νύκταν ἄπασαν καὶ νύκτας καὶ ἡμέρας

(Ἀχιλλεὺς, 841)· «ἡμέραν τε καὶ νύκτα οὐκ ἡσύχαζεν» (Φραντζῆ, Χρον., 79,2). Πβ. *νύχτα*.

μερδικό: ἡ ἀναλογουσα μοῖρα· «θέλω κι' ἐγὼ μερδικό»· «ἂν οὐκ ἔλαβε τὸ μερτικόν του ἀπὲ τὴν ἀποκοπὴν» (Ἀσίτσι, 6,151,1).

μερί: ὁ μερὸς· ὁ τύπος ἤδη ἐν τοῖς Προδρομοῖς ποιήμασι·

καὶ σφίξῃ τὰ μερία του καὶ τὴν καρδιὰν πονέσῃ

(P.Pr., 3,372).

μερμηγκας: ὁ μύρμηξ· «μύρμηγκες καὶ σιτόφθειρες» (Φραντζῆς, Χρον., 139,8).

μερόνυχτο: τὸ χρονικὸν διάστημα μιᾶς ἡμέρας καὶ μιᾶς νυκτός· «ὁ χρόνος εἰς πολλὰ διηρημένος, λέγω δὲ εἰς καιροὺς, μῆνας, ἑβδομάδας, ἡμερονύκτια, ὥρας, λεπτά, δευτερόλεπτα» (Ι. Τζέτζου, Σχόλια εἰς τὰ Ἔργα καὶ τὰς Ἡμέρας, στίχ. 613)·

καὶ εἰς ἓναν ἡμερόνυχτον εἰς Αἴγυπτον ὑπῆγεν

(Λύβιστρος καὶ Ροδάμνη, 2574). Ὡς Βυζαντινὸν παρεδόθη τὸ ἡμερονύκτιον.

μερσίνη: ἡ μυρσίνη· «ὁ ἔπαρχος τῆς πόλεως καταστέψας τὴν πόλιν ἀπὸ δάφνης καὶ δενδρολιβάνου καὶ μερσίνης» (Ἐκθεσις, 499,12).

μέσα: α') «μέσα σὲ δυὸ μέρες», ἐν διαστήματι δύο ἡμερῶν· «εἴσω ἡμερῶν εἴκοσι» (Griechische papyri zu Giessen, 34,6· 36,13· «εἴσω ἄλλων ἡμερῶν πέντε» (Wessely, Corpus papyrorum Reineri, 19, 22, ἔτ. 330 μ.Χ.). β') «ἔλεγα μέσα μου», ἐνδομύχως διανοομένην·

καὶ τοῦτα τὰ λόγια ἔλέγασιν ὅλοι μέσα τους, ἀπατοί τους

(Ἀχιλλεὺς, 174).

μεσάλι: τὸ προσόψιον (Λέσβος), ἐκ τοῦ Λατιν. mensaliūm, τοῦ δηλοῦντος τὸ ἐπικάλυμμα τῆς τραπέζης (mensæ): *μεσάλια*, ἀντὶ μενσάλια ἀναφέρει ὁ Πορφυρογέννητος ἐν τῇ Ἐκθέσει του (465,10).

μεσάνυχτα: τὸ μεσονύκτιον, τῆς νυκτὸς τὸ μέσον· τὸ *μεσανύκτιον*, ἀντὶ μεσονύκτιον ἐν τοῖς παπύροις τοῦ Λουγδούνου (Leemans, Papyri Lugduni Batavorum, II, 91): «κατὰ τὸ μεσονύκτιον πρὸς ὕδωρ ὁ σκηνικὸς ὑπήγετο» (Θαύματα ἁγ. Ἀρτεμίου, 18,8).

μέση: «ἔπεσα ἔς τὴ μέση καὶ τὰ τέλειωσα», ἐπὶ τοῦ παρεμβαίνοντος πρὸς διευκόλυνσιν ὑποθέσεώς τινος· «μέσος πεσὼν ὁ βασιλεὺς εἰς φιλίαν συνάγει αὐτοὺς» (Εὐστάθιος, 1604,40).

μεταγνώθω: μεταγινώσκω, μεταβάλλω γνώμην· «ἐκράτησε ναύτας διὰ νὰ ποίσουν ταξίδιον καὶ μετ' αὐτὰ μεταγνώθει» (Ἀσίζαι, 49,3).

μέτρο: ὁ τύπος μέτρος ἐν ἑγγράφῳ τοῦ 1147 (Trinchera, Syll., 190, ἔτ. 1114).

μέχρι: μετ' αἰτιατικῆς· «μέχρι τὸ λιθάριον τὸ μέγα» (Trinchera, Syll., 99, ἔτ. 1114). Ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Μορέως *μέχρι εἰς*· «μέχρι εἰς τὴν ράχην» (στίχ. 5402).

μήγαρις; μήπως; «ἐὰν ἴδωμέν τινα ἀναισχυντοῦντα, λέγομεν· μὴ γὰρ ἄνθρωπος; κύων ἐστίν» (Χρυσόστομος, PG, 59,513).

μῆλο: α') «σὰν τὸ μῆλο», ἐπὶ ὥραίου τὴν ὄψιν· «ἀνθηρὸς τῇ ὄψει ὡς μῆλον ἢ ρόδον τῇ ὁράσει δεικνύμενος» (Βίος τοῦ μακαρίου Φιλαρέτου, Βυζαντ. Χρονικ., 5,83,22). β') τὰ μῆλα τοῦ προσώπου· «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι εἰς τόπους ἀτρίχους τρίχας ἐκβάλλει ἤγουν εἰς παλάμην καὶ μῆλα προσώπου» (Ἀχμέτ, 23,17): «οὐλὴ μῆλφ δεξιῷ» (Grenfell, Greek papyri, 33,7, ἔτ. 103 π.Χ.).

μικρομέγας: α') ὁ μικρὸς μὲν τὴν ἡλικίαν, προσπαθῶν ὅμως νὰ μιμηθῇ τὴν συμπεριφορὰν τῶν μεγάλων καὶ ἐκεῖνος οὕτινος τοιαύτη εἶναι ἡ κατασκευὴ τοῦ σώματος, ὥστε, ἐν ᾧ εἶναι μικρὸς τὴν ἡλικίαν, νὰ φαίνεται μέγας· «μικροὶ μεγάλοι· οἱ ὑποδεέστεροι μὲν τὸ μέγεθος, τὸ δὲ σῶμα διηρθρωμένοι μεγαλοειδῶς τε καὶ ὑπερφνεστέρας τοῦ μήκους καὶ μᾶλλον ἢν μὴ κατεσκληκέναι δοκῶσιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ εὐσάρκου τι ὑποφαίνωσιν» (Φιλοστροφίου, Περὶ γυμν., 36,51). β') *μικρομεγάλα*, ἀντικείμενα μικρὰ μετὰ μεγάλων· «κανίσκια μετὰ βασταγίων αὐτῶν μικρομεγάλα» (L. Petit, Le monastère de Notre Dame de Pitié, Izstwestija, 6,124).

μισοπεθαμένος: ὁ ἡμιθανής· «ἦρθε μισοπεθαμένος ἀπὸ τὴν κούρασιν», ἐπὶ τοῦ λίαν καταπεπονημένου· «βαμβαίνων ὑπὸ τοῦ ψύχους καὶ ὡς εἰπεῖν ἡμίνεκρος» (Ορ., 310,17).

μιστός: «κάνε τὸ μιστό σου» (Κρήτη), ποίησον τὴν ἐλεημοσύνην σου· «εἰ δὲ θελήσει νὰ ποίση τὸν μισθὸν τοῦτον ἡμπορεῖ νὰ κάμῃ ὁμολογίαν τὸ πῶς τὸν ἐλευθέρωσεν παντελεύθερον» (Ἀσίζαι, 149,14).

μιτσός: ὁ μικρὸς (Κρήτη), ἔνθα καὶ *μικιός*, παρὰ τὸ ἀρχαῖον *μικρός*. «ἐγὼ Νικόλαος τῇ ἐπωνυμίᾳ τοῦ Μιτσοῦ» (Trinchera, Syll., 414, ἔτ. 1244).

μολόχα: ἡ τῶν ἀρχαίων *μαλάχη* καὶ *μολόχη*· «μαλάχη Ἀττικῶς, μολόχη Ἑλληνικῶς» (Μοῖρις, 263)· «μαλάχη οὐ μολόχη, παρ' οὐδενὶ γὰρ κεῖται, εἴρηται δὲ διὰ τὴν μαλακότητα» (Φωτίου, Λεξικόν). Τὸ μολόχη παρ' Ἀθηναίων, Β', 58, ἐκ τοῦ Ἐπιχάρμου καὶ Ἀντιφάνους. Ὁ καὶ σημερινὸς τύπος *μόλοχας* (Ρόδος) ἐν τῷ CGL, 3, 317, 12.

μόνος: τὸ οὐδέτερον *μόνο* = μόλις, εὐθύς ὥς· «μόνο ἄκουσα», εὐθύς ὥς ἤκουσα· «μόνον δὲ ἤκουσεν ἡ παρθένος τὸ ὁ Κύριος μετὰ σοῦ καὶ ἐσώτερον ἔκαλει τὸ τάχος τὸν εἰπόντα» (Χρυσόστομος, PG, 60, 757)· «καὶ μόνον ἠρξάμεθα φωνὰς βάλλειν οἱ ἀναφορεῖς τῶν ὑποτροχιλέων ἀπορραγέντες ἔπесον» (Βίος τοῦ ἁγίου Φωκά, Acta SS, 30, 374, 15, ἐκ χειρ. ΙΓ' ἢ ΙΔ' αἰῶνος)· «ἰδοὺ ἠνεγκά σοι τὰς τριάκοντα λίτρας· μόνον οὖν εἶδεν τὸ ποσὸν ὁ ἐπίσκοπος» (Λεοντίου Νεαπόλεως, Βίος ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, 58, 18, Gelzer).

μονόσκορδο: τὸ σκόροδον, οὕτινος ἡ κεφαλὴ εἶναι ἐνιαία χωρὶς νὰ ὑποδιαίρηται εἰς ἄγλιθας. Ἡ λ. μονόσκορδον ἐν μαγικοῖς παπύροις· «ἐπίθυε μονόσκορδον» (Wessely, Papyr. mag. biblioth. nat. Par., 2211).

μονόσπιτο: τὸ μεθ' ἑνὸς πατώματος οἶκημα· «ἀγρίδιον· τὸ μονόσπιτον» (Acta, 5, 88, ἔτ. 1297). Τὸ μονόσπιτον ἐν τοῖς παπύροις ὡς *μονοικίδιον* φέρεται (Wessely, Griechische papyrusurkunden kleineren Formats, No 239, 3, Γ' - Ζ' ἑκατ. μ.Χ.).

μονώρας: αὐθωρεῖ· «σκεύασόν μοι δηλητήριον τοιοῦτον, ὥστε μόνωρον γενέσθαι τὸν ἀψάμενον» (Bonnet, Acta Apostolorum apocrypha, I, 156, 28).

μουσκοκάρφι: τὸ ξηραίνμενον ἄνθος καρποφύλλου τοῦ ἀρωματικοῦ, ἄλλως *γαρύφαλλο*· «ἀπὲ τὰ μουσκουκάρφια καὶ ἀπὲ τὰ φύλλα τοὺς κελεύει τὸ δίκαιον νὰ λάβουν τέλος» (Ἀσίζαι, 488, 5).

μόστρα: τὸ δείγμα ἐμπορεύματος· «περὶ τοὺς μεταπράτας ὁποῦ δεῖχουν καλὴν μούστραν ἀπ' ἐκεῖνον ὁποῦ θέλουν νὰ πουλήσουν» (Ἀσίζαι, 45, 8).

μουζούρι: μέτρον χωρητικότητος σιτηρῶν καὶ κατόπιν ἐκτάσεως γῆς ἀπαιτούσης τόσα πρὸς σπορὰν μουζούρια σίτου ἢ κριθῆς (*mensura*)· «χωράφι δέκα μουζουριῶ» (Κρήτη)· «ἀμπέλιον μουζουριῶν τριῶν» (Acta, 2, 152, ἔτ. 1391).

μουλλώνω: σιγῶ, συστέλλομαι· ἀρχαῖον *μυλλαίνω*· «ἐφοβούμουν νὰ τὸν ἀγγρίσω καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν ἠθέλησα νὰ τοῦ ζητήσω τίποτις... καὶ ἂν ἐμουλλώσω οὐδὲν θέλω νὰ χάσω τὰ εἰκοσί μου ἔρπυρα» (Ἀσίζαι, 418, 25).

μουρμουρίζω : ὑποτονθορίζω, τὸ μεσαιων. *μορμυρίζω* καὶ τὸ ἀρχαῖον *μορμύρω*· ἡ κορώνη λέγει πρὸς τὸ τρυγόνιν·

τὸ γούϊ πάντοτε λαλεῖς, τὸ γούϊ μουρμουρίζεις

(Πουολόγος, 408).

μοῦτρο : «ἅμα τᾶκουσα, πέσανε τὰ μοῦτρά μου», ἐπὶ τοῦ αἰσχυρθέντος ἐπὶ τινι ἀκούσμαι· «ἡ δὲ γυνὴ ὡς εἶδεν τὸν ὄχλον ἐλυπήθη σφόδρα ὥστε συμπεσεῖν τὸ πρόσωπον αὐτῆς» (Βίος τοῦ ἁγίου Φωκά, Anal. Boll., 30, 274,31).

μουτσουτσούνια (τά) : αἱ δυστροπίαι (Ἑρμούπολις)·

ἡ πολιτικὴ τοῦ καύκου της κάμνει του μουτζουζούνια

(Σαχλίκη, Γραφαὶ καὶ στίχοι καὶ ἐρμηνεῖαι, 318).

μπάλιος : ἐπὶ ζῶου, τὸ ἔχον ποικίλον χρῶμα, τὸ στικτὸν (Ἡπειρος, Μακεδονία)· «ἵππος ὃς δὴ ὅλον μὲν τὸ σῶμα φαῖος ἦν, τὸ μέτωπον δὲ ἅπαν ἐκ κεφαλῆς μέχρι ἐς ῥίνας λευκὸς μάλιστα, τοῦτον Ἕλληνες μὲν *φαλίον*, βάρβαροι δὲ *βάλαν* καλοῦσι» (Προκοπίου, Ὑπὲρ τῶν πολέμων, 5,18,6).

μπάλωμα : τὸ ἐπίγραμμα·

τὸ ἄσπρον τὸ ἐμπάλωμαν ἀπὸ λινὸν παννίτειν

(Πουολόγος, 180).

μπαρούτι : «ἐδῶ βρομᾷ μπαρούτι», ἥτοι ἐδῶ ὑπάρχει κίνδυνος· «ὥς δὲ ἡ σποδιὰ ὤξε θεοῦ καὶ ἡ ὁσμὴ κατεμήνυε πῦρ κρύπτειν σκηπτοῦ ὀλεθροῦ» (Ορ., 272,58).

μπερδουκλώνω : ἐμπλέκομαι, ἐκ τοῦ πεδικλώνω· ἡ ἐπιβᾶσα τοῦ ἵππου

καὶ μποδουκλώθη καὶ ἔπεσεν ᾽ς τὸν κάμπον ᾽ς τὸ χορτάριν

(Σαχλίκη, Γραφαὶ καὶ στίχοι καὶ ἐρμηνεῖαι, ἔτι καὶ ἀφηγήσεις, 688).

μπήγω : ἐγκρούω· παρὰ τὸ πήγνυμι -ύω· «τοῦ μπήξα μιά»· «ὁ δὲ ἔπηξεν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς διδύμους, ὥστε πονέσαντα τὸν ναύκληρον μεγάλη τῇ φωνῇ ἀνακράξει» (Θαύματα ἁγ. Ἀρτεμίου, 56,29)· «πηγνύουσιν οἱ κουβικουλάριοι οὓς κατέχουσι κηροὺς» (Ἑκθεσις, 8,11).

μπλάστρι : τὸ ἐμπλαστρον· «ἐγιάτρεψέν τον οὕτως κακὰ μὲ τὸ ἐμπλάστριον» (Ἀσίζαι, 179,30).

μπουντέλι : ἡ πρὸς ὑποστήριξιν δοκὸς (pontilium)· «πῦρ εἰς τὰ ξύλα τῶν πουντελίων ἀνάψωσιν» (Κανανοῦ, Διήγησις περὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει γεγονότος πολέμου κατὰ τὸ 1422, 463,8).

μπουντελιάρω : ὑποστηρίζω μὲ δοκοὺς (Κύθνος)· «ὅπως κόψωσι (τὸ κάστρον) καὶ πουντελιάσωσιν κατὰ τὸ ἔθος τῶν πολεμούντων» (Κανανός, Ἐνθ' ἀν., 463,9).

μπουρνιά : πήλινον δοχεῖον πρὸς ἐναπόθεσιν βουτύρου, ἐλαίων, μέλιτος κτλ. «μουχρουτοσκούτελα καὶ μπουρνιές τὰ φέρουν ἀπὲς τὴν Σαρακηνίαν» (Ἀσίζαι, 244,20).

μπροστέλλα (Κυκλάδες) : ἡ κοινῶς ἄλλως *ποδιά*, ἣν *προσέργιν* λέγουσιν οἱ Κύπριοι· «λέρωσα τὴν μπροστέλλα μου». Ἡ λ. καὶ Βυζαντινῇ, δηλοῦσα τοῦ στρατοῦ τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν·

τὴν ἐμπροσθέλλαν ἡῦρασι σαράντα χιλιάδες

(Διήγησις τοῦ Βελισαρίου, 436· Wagner, Carmina).

μυζήθρα : ἐκ τοῦ ζυμήθρα, εἶδος τυροῦ. Ὅτι ὁ σημερινὸς τύπος *μουζήθρα* καὶ *μουτζήθρα* ἦτο καὶ μεσαιωνικὸς φανερώουν τὰ ἐν ἐγγράφοις *Μουτζηθρᾶς* (Acta, 4, ἐτ. 1210) καὶ *Μουζηθρᾶς* (Acta, 4,81, ἐτ. 1251).

μυξιάρις : ὁ κορυζῶν· «ἦσαν δὲ μετ' αὐτοῦ ἄρχοντες Μιχαὴλ ὁ Ἐταιρειάρχης καὶ ὁ Κατούδης καὶ ὁ Μυξιάρης» (Οἱ συνεχίζοντες τὸν Θεοφάνη, 699,13).

μυξοκλαίω : ὑποκλαίω· εἰς τὰ Προδρομέια ποιήματα φέρεται τὸ οὐσιαστικὸν *μυξοκλαίματα*·

*καὶ πόσα μυξοκλαμάματα καὶ παρακαλεσίας
ὁ ταπεινὸς παρακαλῶ, νὰ πῶς με βάνουν ἔσω*

(P. Pr., 3,272a).

μυξομάντηλο : τὸ ρινόμακτρον· «ρινόμακτρον ὃ ἐστι τὸ μυξομάντηλον» (Ζωναραῖ, Λεξικόν, ἐν λ. *σιμικίνθιον*).

μυρωδιά : οὐτε γιὰ μυρωδιά δὲν ἔμεινε», οὐδὲν ὑπελείφθη, προκειμένου περὶ τροφίμων· «καὶ οἶνου δὲ μηδὲ μύρισμα εὐτυχίσαντες» (Op., 295,23).

μυσερός : τὸ μεταγενέστερον *μυσαρός*, ὁ ἀνάπηρος· «τὸ παιδάκι αὐτὸ εἶναι μυσερό». Κυρίως *μυσαρός* εἶναι ὁ μύσους, ὁ ἀποστροφῆς ἄξιος, ὃπερ *μυσαρός* καὶ ὡς *μυσερός* φέρεται· «τὸ Μανιχαϊκὸν μυσερὸν δόγμα», «αἱ εἰκόνες τῶν μυσερῶν Θεῶν» (Μαλάλα, Χρονογρ., 279,22 491,20).

μύττι : ἡ ρίζ· α') «δὲ μάτωσε μύττι», πρὸς δήλωσιν ὅτι ἀναιμάκτως συνετελέσθη τι· «ἀναιμάκτον συνεπεράνθη τὸ ἀποτέλεσμα ὡς μηδὲ ρινὰ τινος αἵματος γενέσθαι διαβροχόν» (Μιχαήλ Ἀτταλειάτου, Ἱστορ., 271,7). β') «τὸν τραυῆ ἀπὸ τῆ μύττι», ἐπὶ τοῦ ἀσκούντος ἰσχυροτάτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τινος· «ἀπὸ ρινῶν, ὃ φασιν, ἔλκοντα» (Op., 191,91).

μωροθάματος : ὁ ἐκκλητιόμενος διὰ μηδαμινὰ πράγματα· «ὡς ἄγγελον ἐξ οὐρανοῦ καταβάντα τὰ μωροθαύματα γένη τῶν Τούρκων ὑπεδέξαντο» (Κανανοῦ, Διήγησις περὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει γεγονότος πολέμου κατὰ τὸ 1422, 466,17).

N

νερό : «πάει νά κάνη τὸ νερό του, πάει πρὸς νεροῦ του», υπάγει ἵνα οὐρήσῃ· «βαστάζει τὸ πουγγί του εἰς τὴν βρακοθηλείαν του καὶ υπάγει πρὸς νεροῦ του» (Vasiliev, Anecdota Graecobyzantina, 187, ἐκ κώδ. ΙΓ' αἰῶνος). Ἡ φρ., ὁρμηθεῖσα ἐκ τοῦ πορεύεσθαι πρὸς ὕδωρ, ἦτο συνήθης κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους· «κατὰ τὸ μεσονύκτιον πρὸς ὕδωρ ὃ σκηνικὸς ὑπήγετο», «ἤπειγεν αὐτὸν ἡ φύσις στήναι πρὸς ὕδωρ» (Θαύματα ἀγ. Ἀρτεμίου, 18,8· 43,18)· «κατὰ νύκτα τις ποιῶν τὸ ὕδωρ αὐτοῦ πρὸς κεφαλὴν μου» (Τοῦ δσίου πατρὸς ἡμῶν Δωροθέου διδασκαλῖαι ψυχωφελεῖς, PG, 88,1725)· «καὶ ἐξεληθὼν πρὸς ὕδωρ βλέπει αὐθωρὸν ὅτι τὰ οὖρα αὐτοῦ πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἤλθον» (L. Petit, Βίος καὶ πολιτεία τοῦ δσίου θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ ἐν τῷ Ἀθῶ, Anal. Boll., 25,81,4).

νεροκουβάλημα : ἡ μεταφορὰ τοῦ ὕδατος·

καὶ τὸ νεροκουβάλημαν καὶ τὸ μιστάργωμά μου
ἔχεις τα σὺ πρὸς ἔλεγχον καὶ χόρτασον ἀπάρτι

(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη, 1680).

νῆμα, σήμερον καὶ νέμα :

νὰ γέμῃ νέματα ψιλὰ τὰ κλεψεν τὴν κερά της

(Πουολόγος, 101).

νόημα : «μπῆκα ᾽ς τὸ νόημα», ἀντελήφθην· «ἔβαψα εἰς τὸ νόημα ἔφ' ὅσον ἔδει καὶ οὐκ ἐθέλω πλείω ταῦτα συνεῖρεσθαι» (Op., 142,15).

νοικιάτορας : ὁ ἐνοικιαστής· «ὁ κύρις τῆς οἰκίας οὐδὲν δύναται νὰ ἐβγάλῃ τὸν ἐνοικιάτοράν του» (Ἀσίζαι, 323,5).

νοσσάκα : ἡ ὄρνις (Πόντος)· «ὁ ζωμὸς τῆς νόσσας» (Διοσκορίδης, Περί ὕλης λατρικῆς, 2,49,1).

νοῦς : α') «ἔλα ᾽ς τὸ νοῦ σου», ἤτοι συνέλθε· «νῦν ἑμαυτοῦ γέγονα· νῦν ἐπανῆλθον εἰς νοῦν» (Op., 330,2). β') «βάλ' το καλὰ ᾽ς τὸ νοῦ σου», καλῶς αὐτὸ ἀναλογισθῆτι· «ταῦτα εἰς νοῦν βαλόμενος Ἀλέξιος» (Ἀννης Κομνηνῆς, Ἀλεξιάς, 1,152,21). γ') «μοῦ πῆρε τὸ νοῦ μου», μὲ ἐβγάλεν ἀπὸ τὰ λογικά μου·

τὰ μάτια σου τὰ ἐρωτικά ἐπήρασιν τὸν νοῦν μου

(Ἀχιλλίδης, 869).

ντραλίζω : ζαλίζω·

...σύρνετε ἐπάνω εἰς τοὺς Φράγκους

οὐδὲν κατεποδῶνετε νὰ τοὺς ἔχετε δραλίσει

(Χρονικ. Μορ., 4043).

ντροπή: ἡ αἰδώς· ὁ τύπος *ἀντροπή* εἰς τὰς Ἀσίζας τῆς Κύπρου (404,22)· «ἐὰν γίνεται ὅτι κἀνείς σκλάβος οὐ κἀμμία σκλάβη ποιεῖ κἀμμίαν ἀντροπήν». Ἡ λ. ἐνταῦθα σημαίνει ἐπίμεμπτον, ἄτιμον προᾶν.

ντύμα: τὸ περικάλυμμα στρώματος, προσκεφαλαίου κτλ., τὸ ἄλλως Τουρκιστὶ *κλίφι*· «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι φορεῖ, παρὰ τὸ δέον, ἔνδυμα στρωμνῆς, εὐρήσει χαρὰν» (Ἀχμέτ, 116,20).

νυφικά (τά): ἡ νυμφικὴ στολή·

ἀλλάσσουν τὴν βασίλισσαν ὅλα τὰ νυφικά της

(Διήγησις Ἀπολλωνίου Τύρου, 391). Τὸ *νυμφικὸν* = τὸ ἀνῆκον τῇ νύμφῃ, ἐν Ρ. Οxy., 1740,19, Γ' - Δ' αἰῶνος.

νύχι: «ἀπὸ τὰ νύχια ὡς τὴν κορφή», ἥτοι ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω·

ἀπὸ τὰ νύχια ἕως τὴν κορφὴν ἦτον ἀρματωμένους

(Ἀχιλλεΐς, 138). Ἐγραψε δὲ καὶ ὁ Πρόδρομος (PG, 133,1250)· «χαλαζοβολεῖται μὲν γάρ μοι τὸ σῶμα μέχρις ὀνύχων ἐκ κορυφῆς».

νύχια: «νύχια μέρα», τουτέστι συνεχῶς, νυχθημερόν· «νύχια μέρα γρυνιάζει», νυχθημερόν μεμψιμοιρεῖ·

οὐδὲ γὰρ ἀνεπαύετο τὴν νύκτα, τὴν ἡμέραν

(Λύβιστρος καὶ Ροδάμη, 3055). Κατὰ τὸν Θωμᾶν Μάγιστρον (250,3)· «νυκτὸς καὶ ἡμέρας Ἀττικοὶ λέγουσιν ἢ νύκτα καὶ ἡμέραν, ἥγουν κατὰ τὴν νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν». Πβ. *ἡμέρα*.

Ξ

ξαιματώνω: τὸ ἀρχαῖον *ἐξαιματόω*, ὅπερ ὁμως σημαίνει μεταβάλλω εἰς αἷμα· ἐκβάλλω, ἀποβάλλω αἷμα· «ξαιματώνουν τὰ δόντια μου», ἐξέρχεται αἷμα ἐκ τῶν ὀδόντων μου· «μὴ τρίβῃς τὸ σπυρί, γιατί θὰ ξαιματώσῃ»· «πολλαῖς φοραὶ ἀνοίγει ἡ μούτη τοὺς λαοὺς καὶ ξηματώνουν καὶ τὰ δόντια» (Ἀσίζαι, 456,13).

ξανάστροφα: κατ' ἀντίστροφον φορὰν· παρὰ τὸ *ξανάστροφος* ἐκ τοῦ *ἐξαναστρέφω*· «τὸν ἀνέβασαν ἔς τὸ γάϊδαρο ξανάστροφα», οὕτως ὥστε νὰ βλέπῃ τοῦ ὄνου τὴν οὐρὰν· «ἐπόμπευσε γυμνὸν ἐπ' ὄνου καθημένον ἐξανάστροφα», «ἐπόμπευσεν ἄμα Ἀναστασίῳ τῷ ψευδωνύμῳ πατριάρχῃ ἐπὶ ὄνου ἐξανάστροφα καθημένῳ» (Θεοφάνους, Χρονογρ., 628,11· 648,16). Εἶπε δὲ καὶ ὁ Σαχλίκης (Γραφαὶ καὶ στίχοι καὶ ἐρμηνεῖαι, 46)·

εἰ δ' ἔλθῃ τὸ ξανάστροφον, θέλουν χαρεῖν οἱ ἐχθροί σου.

ξηανοίγω: βλέπω, κυρίως ξηανοίγων τὰ βλέφαρα, παρατηρῶ· πρόκειται δὴλα δὴ περὶ ἀνοιγματος ἀντικειμένου τινὸς (θύρας), κλειστοῦ τέως ὄντος· πβ.· «οἱ κουβικουλάριοι, λαβόντες νεῦμα, ξηανοίγουσι τὰς πύλας ἄφνω» (Ἔκθεσις, 290,13). Τὸ ξηανοίγω καὶ ἀρχαῖον, σημαῖνον ἀνοιγῶ ὅλως διόλου.

ξηρέσκει: τὸ λίχνευμα, ὅ,τι ἀρέσκει, ὅ,τι εὐχαριστεῖ τινα, ἐν ταῖς Κυκλάσι δὲ τὸ ἐπιδόρπιον·

*καὶ ὁ ἔρωτας ἐξεπλήρωσε πάσας τὸν τὰς ἐλπίδας
καὶ πάντων τὰ θελήματα καὶ τὰ ξεαρέσκιά των*

(Διήγησις Λιγενῆ, 1066, Hesseling).

ξεκαθαρίζω: «ξεκαθαρίζω τὴν ὑπόθεσιν», διαλευκαίνω, διευκρινῶ· «πρὸς καθαρποίησιν ταύτης τῆς πράσεως» (Grenfell, Greek pap., 60,40, τοῦ ἔτους 581 μ.Χ.). Τὸ ξεκαθαρίζω καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ Γερσίου τοῦ Βλάχου τοῦ Κρητός.

ξεκοιλιάζω: διανοίγων ἐξάγω ἐκ τῆς κοιλίας τὰ ἔντερα· ὁ χοῖρος ὀρμᾷ

καὶ κροῦ τὸν λεοντόπαρδον καὶ ξεκοιλιάσέ τον

(Διήγησις παιδιόφραστος, 1054).

ξεμπλέκω: ἀπαλλάσσομαι ἀπὸ δυσχέρειαν· «ἀλλὶ καὶ ἄρτω καὶ ὕδατι ζῶν ἐκπλέξειν αὐτὰ οὐ δύνομαι» (Berliner Griechische Urkunden, Β' – Γ' μ.Χ. ἑκατ.).

ξεπαρθενεύω: ἀφαιρῶ τὴν παρθενίαν κόρης, διακορεύω· «περὶ ἐκείνου ὁποῦ ταπεινώσει παρθένον ἤγουν τὴν ξεπαρθενέψην» (Ἀσίτζαι, 96,26).

ξεπέπτω: ἐκ τῆς προτέρας ἀκμῆς καὶ τοῦ πλούτου ἐκπίπτω· «ἦταν πλούσιος μὰ τῶρα ξέπεσε»· «ἡ συνήθειά φησι τὸ ἐξέπεσε περὶ τοῦ ἀνθρώπου», «ἔκπτωσιν δέ φαμεν καὶ τὸ ἐκ πλούτου καὶ περιφανείας εἰς πτωχείαν ἐλάσαι» (Καίσαριον, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ὁμαίμονος, Διάλογοι, PG, 38,1097).

ξεπορτίζω: ἐγκαταλείπω συχνὰ τὴν οἰκίαν, ἐξερχόμενος δὴλα δὴ τῆς θύρας, τὸ τῶν ἀρχαίων ἐκθυρίζω· «αὐτὴ ὅλο ξεπορτίζει»· «οἱ δὲ Ρωμαῖοι μαθόντες τὸ γεγονός ἐξεπόρτισαν καὶ ἔφερον τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐντὸς τῆς πόλεως» (Δούκα, Χρονογρ., 93,16).

ξηράδι: ὁ ξηρὸς κλάδος· Γρηγόριος ὁ Νύσσης (PG, 46,528) τοὺς ξηροὺς κλάδους καλεῖ ξηράδας· «ὥσπερ τινὲς ὄζοι καὶ ξηράδες τῶν ἀναγκαίων χειρῶν παρεβλάστησαν».

ξηρόβηχας: ὁ οὐχὶ ἡχηρὸς βήξ· «ἔχω δυὸ μέρη τῶρα ἓνα ξηρόβηχα!»· «tussis sicca· scerobeta (ξηρόβηχας)» (CGL, 3,605,22).

ξηροτροχάλος: ἐπὶ τοίχου ἀποτελεσθέντος ἐκ λίθων ἐπιτεθέντων ἄνευ συνδετικῆς ὕλης, λάσπης, ἀσβέστου· «ρῶαξ ξηροτροχάλης» ἀναφέρεται ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1235 (Acta, 4,12).

ξερριζώνω : τὸ μεταγενέστερον *ἐκριζόω*· ἀνασπῶ ριζηδὸν ἐπὶ δένδρων καὶ φυτῶν· «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι ξερριζώσε καὶ ἐκάθησεν αὐτὰ (τὰ λάχανα) ἀποβαλεῖ τὴν θλίψιν αὐτοῦ» (Ἀχμέτ, 160,6).

ξεσκίζω : διασπῶ. Διὰ τοὺς μετὰ τοῦ ρ τύπους *ξερκίζω* καὶ *ξερκῶ* πβ. ὅτι ὁ Διγενὴς τὴν ἄρκτον

σὺν ἀνδρειωμένος ποῦ ἔτανε εἰς δυὸ καταξερκῆ την

(Διήγησις Διγενῆ, 1340, Hesselings). Τὸ *ξερκίζω* καὶ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ γλωσσarioῦ τοῦ Du Cange, ἐν λ. *ξερκεῖν*.

ξεσπῶ : ἐκρήγνυμαι· «ξέσπασε ἡ μπόρρα», ἡ θύελλα ἐξερράγη·

αὐτίκα δ' ἐρράγη ὄμβρος ἀθέσφατος

(Ἀπολλωνίου, Ἀργοναυτικά, Β', 1116). Κατὰ τύπον τὸ ἀρχαῖον *ἐσκοπῶ*. Ὑπάρχει παρ' ἡμῖν καὶ ρῆμα *ξεσπῶ*, σημαῖνον ταράσσω, τρομάζω, παρὰ τὸ συσπῶ ὁ σκύλλος

ἐβάβυσεν ἀπὸ μακρά, ἐξέσπασε τὸν χοῖρον

(Διήγ. παιδιόφρ., 1059).

ξετρυπῶνω : ἐμφανίζομαι αἴφνης· «ἀπὸ ποῦ ξετρυπώσες πάλι ;»· «ἐκτρυπῆσαι κατὰ Πανσανίαν τὸ μετὰ βίας ἐξελθεῖν, Ἀῖλιος δὲ Διονύσιος εἰστρυπᾶν καὶ ἐκτρυπᾶν φησι τὸ παρελθεῖν καὶ λάθρα μετὰ βίας ἐξελθεῖν» (Εὐστάθιος, 1532,4). Πβ. καὶ τὸ παρ' Ἀριστοφάνει (Ἑκκλησ., 337) *ἐκρυπᾶν* = ἐκρέειν δι' ὀπῆς.

ξεφάντωσι : ἡ διασκέδασις· «ποῦ τὰ περιβόλια τὰ εὐμορφα καὶ οἱ ξεφάντωσες ;» (Acta, 6,274, ΙΓ' αἰῶνος).

ξηλώνω : τὸ κοινῶς ἄλλως ξεκαρφῶνω· «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι ξηλώθη θύρα ἢ ἐκάη» (Ἀχμέτ, 101,24).

ξημέρωμα : ἡ ἀνατολὴ τῆς ἡμέρας· «Σάββατο ξημέρωμα», κατὰ τὴν αὐγὴν τοῦ Σαββάτου·

τὸ Σάββατον ξημέρωμα καὶ Κυριακὴν ἀκόμα

(Γεωργηλᾶς, 498).

ξινόμηλο : μῆλον ὑπόξινον, ὄχι γλυκύ· «τὰ δὲ ὀξέα μῆλα στάσεις καὶ φιλονεικίας σημαίνει» (Ἀρτεμίδωρος, 65,24).

ξινός : τὸ μεταγενέστερον ὄξινος, παρ' ἡμῖν καὶ ὁ δύστροπος· «Γλυκάδιος μὲν τὸ ὄνομα κέλῃσαι, ὀξινὸς δὲ τὸν τρόπον κατέστηκας» (Νεῖλος ἀσκητής, PG, 79,176).

ξυλοκαρπία : ἡ εὐκαρπία τῶν δένδρων· «Διόνυσος τοῖς γεωργοῖς συμφέρει τοῖς τὸν ξυλικὸν καρπὸν γεωργοῦσι, μάλιστα ἀμπέλους» (Ἀρτεμίδωρος, 140,25).

ξύπνου : «τό 'δα ξύπνου μου», ἐν ἐγρηγόρσει διατελῶν, ἐξ ὕπνου, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ «'ς τὸν ὕπνο μου»· «ἀποκριθεὶς δὲ αὐτοῖς ὡς ἐξ ὕπνου εὐθέως εἶπεν» (Βίος τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Δανιὴλ τοῦ Στυλίου, Anal. Boll., 32, 171)· «καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου καὶ τοῦ ἀγῶνος γέγονα ὡς ἐξ ὕπνου ἐγερθεὶς» (Βίος τοῦ ἁγίου Νικολάου, 1, 39, 19, Anrich)

ὡς τό 'δα ἐφές 'ς τὸν ὕπνο μου βλέπω το καὶ ἐξ ὕπνου

(Συναξάριον τοῦ τιμημένου γαδάρου, 99).

ξυπόλυτος καὶ **ἀξυπόλυτος** : ὁ ἀνυπόδετος (ἐξυπολούμαι)· «πορεύεσαι ἀξυπόλυτος» (Vasiliev, Anecdota Græcobyzantina, 187, ἐκ χειρογρ. ΙΕ' - ΙΣ' αἰῶνος).

ξώφλοι (τό) : τὸ ἐξωτερικὸν περικάλυμμα τοῦ καρποῦ (ἐξω - φλοιὸν) καὶ οὐχὶ παρὰ τὸ ἐξω φύλλον. Τὸν τύπον φλοιὸν παραδίδει ὁ Ἡσυχίος· «πίτυρα τὰ τῶν σίτων ἢ κριθῶν φλοιά», «φλοιὸν τὸ λέπος τοῦ ξύλου».

Ο

οἷ μέ : ἐπιφώνημα ὀδυρομένου ἢ εὐρισκομένου εἰς δυσχερῇ θέσιν· «οἶδεν ὁ Σουΐδας καὶ τὸ οἷ κοινότερον μὲν ὄν τοῦ ὧ· ἐπιφθεγγόμενον δὲ ὑπὸ δυσχεραίνοντων καὶ φοβουμένων καὶ ὀδυρομένων» (Εὐστάθιος, 1538, 45).

ὄλονυχτις : καθ' ὅλην τὴν νύκτα, κατὰ τὸ διάστημα ὅλης τῆς νυκτός, τὸ μεσαιωνικὸν *ὄλονυκτί*· «δουλέψαμε ὄλονυχτίς»· «οὗτος ὁ Γάιος ὄλονυκτικῶς κυβεύειν ἤθελε» (Μιχαήλ Γλυκά, Βίβλος χρονική, 436, 9)· τὸ *ὄλονυκτίως* παρὰ Ι. Τζέτζη, Σχόλια εἰς Λυκόφωνα, 818.

ὄλος : διὰ τὸν τύπον *οὔλος*, ἀνεξαρετήτως τοῦ Ἰωνικοῦ καὶ ἐπικοῦ τύπου *οὔλος* = ὀλόκληρος· «οὔλον σημαίνει τρία, τὸ ὀλόκληρον» (Ζωναρᾶ, Λεξικόν)· «τὸ οὔλον δηλοῖ ὀλόκληρον» (Ι. Τζέτζου, Χιλιάδες, χιλ. 12, ἴστορ. 444, 801).

ὄλοχρονίς : κατὰ τὸ διάστημα ὅλου τοῦ ἔτους. Ὁ Ι. Τζέτζης εἰς τὰ Σχολία του εἰς τὰ Ἔργα καὶ τὰς Ἡμέρας τοῦ Ἡσιόδου, στίχ. 3, εἶπεν· «ὄλοχρονίως», ὁ αὐτὸς δέ, ἐνθ' ἀν., στίχ. 43, καὶ «ὄλοχρονιαίαν ζωὴν».

ὀμνέω : ὀρκίζομαι, ὀμνῶ

ὀμνέω σε 'ς τὴν πίστι μου πολλὰ ν' ἀγανακτήσης

(Γεωργηλᾶς, 411)·

ὀμνεῖ καὶ πάντ' ἀφιορκᾷ τὸ δολερὸν του στόμα

(Σαχλίκη, Γραφαὶ καὶ στίχοι καὶ ἐρμηνεῖαι, 131).

ὄνειρο : «οὐδὲ ᾽ς τῶνειρό μου τό βανα», οὐδὲ τὸ διενόηθην κᾶν

τὸ μὲν οὐδ' ἐν *ὄνειρφ* ὠϊσάμην

(Ἰ. Ἀπολλωνίου, Ἀργοναυτικά, Α', 290).

καὶ ἔτερα μυρία δέ, ἀπερ οὐδ' ὄναρ εἶδον

(Ι. Τζέτζου, Χιλιάδες, χιλ. 13, ἱστορ. 480,336).

ὄνομα : «γράφει ᾽ς τὸνομά μου», ἦτοι διὰ λογαριασμόν μου· «πρόσθετε εἰς ὄνομα Ἐπωνύχου» (Wilcken, Ostraka, 1159,4, Β' - Γ' μ.Χ. ἑκατ.).

ὄξω : α') «βγάλ' τον ὄξω», ἐκδίωξον αὐτόν· «καὶ ἐνίστε ἐπιτάτεις τῷ δούλῳ σου βάλλειν αὐτὸν ὄξω» (Χρυσόστομος, PG, 60,710). β') «τρεῖς δραχμές, ὄξω μία, μένουν δύο»· «ῥαφίλω αὐτῷ χαλκοῦ δραχμάς... ἐκκρούεται χαλκοῦ... λοιπαὶ...» (Tebt. pap., 241, 74 π.Χ.). Πβ. Ἀριστοφάν., Σφῆκ., 661.

ὄποιος : «ὅποιος κι' ἂν εἶναι», ἦτοι οἷοσδήποτε· «ἐὰν ἴδῃ της, ὅστις ἂν ᾔ... ὅτι», «ἐὰν τις ἴδῃ πρᾶγμα, οἷον ἂν ᾔ, κᾶν τε ἀγαθὸν κᾶν τε πονηρὸν» (Ἀχμέτ, 62,12· 69,22).

ὀπωρικὸς : ἡ ὀπώρα· κυρίως ἡ λ. εἶναι τὸ οὐσιαστικοποιηθὲν ἐπίθετον ὀπωρικός, κατὰ δένδρων ὀπωροφόρων κατηγορούμενον· «εἰσελθόντων δὲ ἡμῶν εἰς τὸν κῆπον ἔδειξαν ἡμῖν δένδρα ὀπωρικά», «κῆπον παντοδαπὰ δένδρα ὀπωρικά ἔχοντα» (Ἰερωνύμου καὶ Σωφρονίου, Βίος τοῦ δόσιου πατρὸς ἡμῶν Ἰλαρίωνος, Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας, 5,121,25· 133,24).

ὄρος : τὸ δάσος (Πόντος, ἐνθα καὶ ἡ παροιμιώδης φρ.· «ἐδῶκεν τ' ὄρος φωτίαν», ἐπὶ τοῦ μεγαλοποιούντος τ' ἀσήμαντα)· «ἐὰν ἴδῃ ὁ βασιλεὺς ὅτι ἐν τοῖς ὄρεσιν αὐτοῦ εἰσελθόντες τινὲς τέμνουσι ξύλα», «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι τὰ ὄρη αὐτοῦ πυρὶ καίονται ἀσβέστω μετὰ ἀνέμου σφοδροῦ» (Ἀχμέτ, 98,18,21)· «ὁ καίων ὄρος ἀλλότριον ἢ κόπτων δένδρα ἀλλότρια εἰς τὸ διπλάσιον καταδικάζεται» (Ashburner, The Farmer's Law, ἐν Journal of Hellenic Studies, 30,105).

ὄ,τι : μόλις, πρὸ μικροῦ· «ὄ,τι ἔφυγε»· «ὄ,τι δὲ αὐτῶν λαλούντων ἔρχονται ἄλλοι πλείονες κράζοντες» (Aufhauser, Miracula Sancti Georgii, 55,11).

ὀτρᾶ (ῆ) : τμήμα κλωστής· «δὸς μου μιὰ ὀτρᾶ κλωστή»· «ἐὰν (ὁ ἀκροστής) ἐκ καταφρονήσεως συντρίψῃ βελόνην ἢ ψαλίδα ἢ συγκόψῃ τροιὰν ἢ διασχίσῃ ἱμάτιον μετάνοιαι λ' ἢ ν' ἢ ρ'», «ἐὰν ἐξ ἀμελείας (ὁ ὑφάντης) διακόψῃ τροιὰν» (Θεώδωρος Στουδίτης, PG, 99,1740,1748).

οὔγια (ῆ) : ἡ ῥα, ἡ παρυφὴ ὑφάσματος· «βλέπε οὔγια καὶ πᾶρε παννί», ἐκ μικροῦ δύνασαι νὰ κρίνῃς περὶ τοῦ ὅλου· «ἡ δὲ κάτω ὠία» (Κοσμᾶ, Χριστιανικὴ τυπογραφία, PG, 88,213)· «οὐιὰ· γωνία ἱματίου, οῖα» (CGL, 3,323,60).

οὐρανίς : ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ αἵρος· «χρῶμα οὐράνιον» κείται ἐν τῷ CGL (3,272,23). Ἀναγινώσκωμεν δὲ καὶ παρὰ Φιλοστράτου (Αρ., 29,4)· «λίθος οὐρανία». Συνών. *ἀεροειδής*.

ὄφ ! : ἐπιφώνημα πονούντος ἢ φοβουμένου· «ἐκ τοῦ ὄφ ! ἐπιφωνήματος, ὃ κατὰ πνεύματος ἀθρόαν εἰσπονήν ἐγγίνεται τοῖς ἡ ἀλγούσιν ἢ φοβούμενοις» (Εὐστάθιος, 900,28).

ῥχεντρα : ἡ ῥχίς. Διὰ τὸν τύπον *ῥχεντρα* πβ.· «χωράφιον τῆς ῥχεντρας» (Acta, 6,12, ἔτ. 1073).

ῥχθη καὶ **ῥχτα** : τοῦ ποταμοῦ ἡ ῥχθη· «ιδὼν πληθὸς ὁδοιπόρων παρὰ τὴν ῥχθαν τοῦ ποταμοῦ» (Βίος τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου, 1,309,9, Anrich). Διὰ τὸν τύπον *ῥχτος*, ἐν τῷ Etymologicum Gudianum, p. 445,3, ἀναγινώσκωμεν· «ῥχθος· τοῦ ποταμοῦ τὸ τεῖχος ἢ τῆς θαλάσσης».

Π

παγώνω : ὑπὸ υπερβολικοῦ ψύχους ἀναισθητῶ· τὸ μεταγν. παγώω· «πῶς ἐγὼ μὲν ἱμάτιον περικείμει, ὃ δὲ ἐμὸς ἀδελφὸς ψύχει καταπήγνυται ;» (Παλαδίου Ἐλενοῦ πόλεως, Ἡ πρὸς Λαῦσον ἱστορία, PG, 34,1220)· «χιόνι βρύων καὶ τῷ κρούει πεπηγῶς» (Ορ., 310,17)· «ὑπερβολῇ δὲ τῇ ἐκ τοῦ ψύχους μικροῦ καὶ πεπηγῆται τὰ σώματα» (Κιννάμου, Ἐπιτομὴ ἱστορ., 266,15).

παθαίνω : «βρέ, τί πάθαμε !», ἐπιφώνημα ὑπὸ τῶν ἀντιληφθέντων ὅτι κακόν τι τοῖς συνέβη· «πάντες δὲ ἀνῶμωξαν ὦ ! τί ἐπάθομεν !» (Ἰωάννου τοῦ Εὐγενικοῦ, Λόγος εὐχαριστήριος, Λάμπρου, Παλαιολόγια, 1,292,17).

παιδί : α') «αὐτὸ εἶναι πατέρα παιδί», ἥτοι καλοῦ γονέως τέκνον· «τὰ κάλλιστα μοι τέκνα καὶ ὅ φασι τοῦ πατρὸς τὰ παιδία προσαγορεύω» (Μιχαήλ Χωνιάτου, Τὰ σφζόμενα, 2,54,26, Λάμπρου). β') «αὐτὸ τὸ ξέρουν καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ», τοῦτο καὶ παισὶ δῆλον· «ὅτι δὲ τὸ μὴ ἔχειν χεῖρας οὐκ ἀγαθόν, δῆλον δήπουθέν ἐστι παισὶ» (Ἀρτεμίδωρος, 40,18). γ') «δύο ἀδερφῶν παιδιὰ», ἥτοι πρῶτοι ἐξάδελφοι· «ὑπῆρχον δύο ἀδελφῶν παιδία, ἦγουν ἐξάδελφοι» (Πορφυρογεννήτου, Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανόν, κεφ. 46).

παίρω : α') τὸ ἀρχαῖον ἐπαίρω, λαμβάνω· «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι ἔδωκε νεκρῷ ὑποδήματα, εἰ μὲν ἐπῆρεν ὁ νεκρὸς τὰ ὑποδήματα» (Ἀχμέτ, 88,1). β') «τὸν πῆρε ὁ Θεός», ἀπέθανε· «Κύριε, διὰ τοὺς ἀδελφούς καὶ τοὺς πένητας ἐμέ λάβε ἀντὶ τοῦ ἄββᾶ» (Καλλινίκου, Βίος τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ὑπατίου, 32).

παλαιάμπελο : ἡ πεπαλαιωμένη, ἡ γηραιὰ ἄμπελος. Ἡ λ. ἐν ἐγγράφῳ Ἀθωϊτικῷ τοῦ 1314 (Παράρτ. 17ου τόμ. τῶν Βυζαντ. Χρονικ., σ. 60).

παλαιοφούστανο : τὸ εὐτελὲς γυναικεῖον φόρεμα·

κι' αὐτὸ τὸ παλαιοφούστανο τὸ φόρεις καπνισμένο
(Πουολόγος, 421).

πάλι : διὰ τὸν τύπον πάλε, πβ.·

θαύμασε καὶ τὴν σμέριναν πάλε τὴν θαλασσίαν·

ἐλπίζεις τὴν ἀνάκαμψιν πάλε τὴν τοῦ Δυβίστρον

(Λύβιστρος καὶ Ροδάμνη, 166,3038).

παλμός καὶ ἐν Ζακύνθῳ **παρμός** : «μ' ἔπιασε παλμός», ταχυκαρδία τουτέστι· «πάντες ὥς θεάσαντο τὸν παῖδα ἀθλίως οὕτω καταφερόμενον παλμῷ καρδίας ὑπὸ τοῦ δέους ληφθέντες» (Ὁ βίος Νίκωνος τοῦ μετανοεῖτε, Ν. Ἑλληνισμ., 3,218)·

τρῶμος λοιπὸν κατέλαβε καὶ φόβος τὴν ψυχὴν μου

καὶ τὴν καρδίαν μου παλμός καὶ κλόνος μου τὰ μέλη

(Μιχαήλ Γλυκᾶ, Στίχοι, 53).

πάνω : α') «πάνω ἀπὸ πενήντα», ὑπὲρ τοὺς πενήνκοντα· «ἐπάνω πεντακοσίους» (Χρυσόστομος, PG, 61,326). β') «γεμᾶτος λάσπη ἀπὸ πάνω ἔως κάτω»· «προέρχονται πηλοῦ γέμοντες ἀπὸ ἄνωθεν ἔως κάτωθεν» (Ορ., 94,74).

πανωβάνω : ἐπαυβάνω· «αὐτὸς πανωβάνει», ἐπὶ καπήλου ὑπὲρ τὴν κανονικὴν τιμὴν ἀναγράφοντος. Ὅτι τὸ ρῆμα θὰ ἦτο ἐν χρήσει τοῦλάχιστον κατὰ λήγοντα τὸν ΙΓ' αἰῶνα δεικνύει τὸ οὐσιαστικὸν ἐπανεβασί· «ἔκαμαν ἐπανεβασιν εἰς τὸ χαράτζιον φλωρία πεντακόσια» (Ἱστορία πατριαρχική, 154,9 (Βόνν.), ἔτ. 1578).

παππαδία : ἡ σύζυγος τοῦ ἱερέως, οὕτως ἀσυνιζήτως ἐν Μάνῃ· «περὶ παππαδίας, περὶ μοναχῆς μεγαλοσχήμου» (Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ, Ἀκολουθία καὶ τάξεις τῶν ἐξομολογουμένων, PG, 88,1921).

πάππος καὶ **παπποῦς** : ὁ τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς πατὴρ· «τοῦ παπποῦ μου ἀποχωρήσαντος εἰς τὴν ἐνεγκαμένην» (Κεκαυμένου, Στρατηγικόν, 39).

παράδεισος : «ἐδῶ εἶναι παράδεισος!» λέγει ὁ ἐπαινῶν ὥραϊαν οἰκίαν ἢ καθ' ὅλου ὥραιον κτῆμα· «καλὸν εἶναι τὰ ἀλλότρια γνωμολογοῦμεν καὶ παράδεισον τὸν ἀλλότριον οἶκον» (Ορ., 22,45).

παράδεργω : ριπαῖζω ἑμαυτόν, κακονχοῦμαι·

παρέδραμον, παράδειρα καιρὸν οὐκ οἶδα πόσον

καὶ τέλος ἐκατάντησα πρὸς τὴν ἐπικρατείαν

(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη, 2563).

παρακάτω από : α') ὀλιγώτερον ἀπό· «ἐάν γένηται ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ γυναῖκα ἐνι παρακάτω τῶν ὑγ' χρονῶν» ('Ασίζαι, 6, 113, 11). β') οἱ παρακάτω ἢ οἱ παρακατινοί, οἱ κατωτέρας κοινωνικῆς τάξεως· «καὶ πάντες οἱ ἄρχοντες οἱ λοιποί, οἱ παρακάτω» ('Εκθεσις, 487, 4).

παραμερεά : παραπλεύρως, μικρὸν ἀπάνευθεν·

ἐξέβηκεν τὸ ἄλογον παραμερεά ἐστάθη

(Διήγησις παιδιόφραστος, 828).

παραμπρός : ἔμπροσθεν, περαιτέρω·

ὥς ἐν δλίγῳ παρομπρός τὸ πᾶν ἀνακαλύψω

(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη, 1236).

παραπεταμένος : ὁ παρερριμμένος, ἐκεῖνος δι' ὃν οὐδεμία προσοχὴ δίδεται· «αὐτὸν τὸν ἔχουνε παραπεταμένο»·

οὐ τὴν τύχην ἄδοξον, οὐ τὴν ἀξίαν
οὐ τῶν ἀφανῶν οὐδὲ τῶν ἐρριμμένων

(Γ. Ἀκροπολίτου, Στίχοι εἰς τὴν δέσποιναν Κομνηνὴν κυρὰν Εἰρήνην, στίχ. 5, Heisenberg).

παραιτενώνω : τείνω ὑπὲρ τὸ δέον· «μὴ παραιτενώνης τὸ σκονί», νὰ μὴ ἀσκήῃς ὑπερβολικὴν πίεσιν, νὰ μὴ φθάνῃς εἰς τὰ ἄκρα· «δρῶνίζου μέν, μὴ ἀνθύβριζε δὲ... καὶ ὅρα μὴ, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀπορρήξωμεν πάνυ τείνουσαι τὸ καλῶδιον» (Λουκιανοῦ, Ἑταιρικοὶ διάλογοι, Μήτηρ καὶ Φίλινα, 3).

παραχέρι : ὁ βοηθός· «τὸν ἔχω ἕνα παραχέρι»· «τρισταταί· οἱ παρὰ χεῖρα τοῦ βασιλέως» (Φωτίου, Λεξικόν, ἐν λ.).

πασκίζω : καταβάλλω προσπαθείας, φροντίζω· «πασκίζω νὰ ἔβρω δουλειά»· τὸ ρῆμα κυρίως ἐσήμαινε πάσχω, ἔχω πάθημα· «περὶ Ζαχαρίου τοῦ τοῦς διδύμους πασχίσαντος» (Σωφρονίου, Διήγησις θαμάτων τῶν ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου, PG, 87^a, 3469, 5° αἰών).

παστέλλι : ὁ σησαμοῦς πλακοῦς· «τὸ παιδί θέλει παστέλλι»· «ἐκφανέντες δὲ πάλιν οἱ ἄγιοι... πάστελλον αὐτὴν ἐσθίειν ὀρέξαντες, εἶδος τοῦτο πλακοῦντος» (Σωφρονίου, Διήγησις θαμάτων τῶν ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου, PG, 87^a, 3657)· εἶπε δὲ καὶ ὁ Καισαρείας Ἀρθέας σχολιάζων τὸν Λουκιανὸν (Λεξιφ., 13)· «μελιτοῦτται εἰσιν οἱ νῦν λεγόμενοι πάστιλλοι». Ἐννοεῖται ὅτι ὁ μεσαιωνικὸς πάστιλλος δὲν ἦτο πάντοτε ἐκ σησάμου. Ὁ τύπος παστέλλιν, καὶ ἐν ταῖς Ἀσίζαις τῆς Κύρου (490, 14) παλαιότερον καὶ ἐν παύροις (Kenyon, Greek papyri in the British Museum, II, 34v, 19).

πάτος : ὁ πρωκτός· «παρὰ τισι πάτος λέγεται ὁ πρωκτός» (Σχολιαστὴς Πλούτου Ἀριστοφάνους, 1185).

πατώ: «τοὺς πάτησαν χτῆς τὸ βράδυ», εἰσελθόντες εἰς τὴν οἰκίαν των τοὺς ἐλήστευσαν· «χορευταὶ παῖδες εὐαρίθμητοι καὶ θεωρίας ὑπηρεταὶ πόλιν οἷχονται τῶν Ἑλληνίδων τὴν πρώτην πατήσαντες καὶ τὸν νεῶν τοῦ Πυθίου τοῦ τιμιωτάτου κτήματος ἀποσυλήσαντες» (Ἡλιοδώρου, Αἰθιοπικά, Δ', 19).

πατώνω: κατασκευάζω πάτωμα εἰς τὸ δάπεδον· «ἐπάτωσε δὲ τοὺς αὐτοὺς περιπάτους μετὰ συγκοπῆς» (Ψευδοκωδινού, Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως, 19,19, Preger).

πεζούλλι: τὸ ἄκρον ἀγροῦ ἢ ἐπιφανείας, ὑποκοριστικὸν τοῦ πέζα· «ἀποτίθῃσι (ὁ βασιλεὺς) τὸ ἀποκόμβιον ἐν τῷ πεζουλίῳ τοῦ θαλασσιδίου» (Ἐκθεσις, 34,4).

πεθαίνω: α') ἀποθνήσκω· «διὰ ἐκείνον ἢ διὰ ἐκείνην ὅπου χαρτώνεται ἄνδρα καὶ ἀπεθαίνει ὁ εἰς ἢ ὁ ἄλλος πρὶν εὐλογηθοῦσιν» (Ἀσίζαι, 118,8). β') «πέθανα ἔς τὴν κούρασι, ἔς τὸ διάβασμα», ἐπὶ τοῦ ὑπερκοπωθέντος ἢ ἐντατικῶς ἀσχοληθέντος περὶ τὴν μελέτην· «ἐπόνουν ἥματα καὶ νύκτας περὶ ταῖς βίβλοις δ' ἐθανάτων» (Θεοδώρου Προδρομοῦ, Εἰς τὴν σοφωτάτην πορφυρογέννητον καισάρισαν, Παπαδημητρίου, Theodoros Prodromos, 90,48). γ') «κάλλιο νὰ πέθαινα παρὰ...», θὰ προετίμων ν' ἀποθάνω ἢ...

*κρεῖσσον ἦτον νὰ πέθανεν ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος
ἢ πάλιν τὸ λεγόμενον ποσῶς νὰ μὴ ἐγεννήθη*

(P.Pr., 3,384). δ') «τὸν πέθαναν ἔς τὸ ξύλο», ἰσχυρῶς τὸν ἐξυλοκόπησαν· «πληγαῖς ἱκαναῖς με κατέκτειναν» (Pap. Amherst, 2,141,9).

πελαγώνω: τὸ μεταγενέστερον πελαγώω, ἐπὶ ἄλλης σημασίας· «αὐτὸς πελάγωσε», ἐπὶ τοῦ μὴ γνωρίζοντος τί νὰ κάμῃ, μετὰ ἀποτυχίαν. Ἡ μεταφορὰ ἐκ τοῦ ναυτικοῦ βίου. Κυρίως πελαγώνει τὸ πλοῖον ἀναγόμενον εἰς τὸ πέλαγος· «ὁ στόλος οὐδὲν ἐπελάγωσεν ἀμὴ διὰ τοῦ αἰγιαλοῦ τῆς Εὐρώπης ἦλθεν εἰς τὰ μέρη τῆς Θράκης» (Κανναβούτζη, Πρὸς τὸν αὐθέντην τῆς Αἴνου καὶ Σαμοθράκης, 40,3, Lehnerdt).

πελλὸς (Κύπρος): ὁ παρὰφρων, ὁ ἀπολωλὼς δῆλα δῆ· ὁ τύπος πελελὸς παρὰ Στεφάνου Σαχλίκη (Γραφαὶ καὶ στίχοι καὶ ἐρμηνεῖαι, 97).

τῶν πελελῶν τὰ πράγματα, τῶν νεῶν τὰ κωπελλᾶτα.

πέντε: «ἀπὸ δῶ ὥς ἐκεῖ εἶναι πέντε βήματα», ἐπὶ μικρᾶς ἀποστάσεως· «οὐκ ἤξιωσεν ἐρωτήματος πρέποντος ἀνδρὶ φίλῳ καίτοι διὰ πέντε βημάτων ἦν ἂν εἰς ἐμοῦ» (Λιβανίου, Περὶ τῶν ἐν ταῖς ἑορταῖς κλήσεων, 4,85,22, Förster).

περδικοσुकέα: εἶδος συκῆς παραγούσης σῦκα μικρὰ καὶ γλυκὰ (Σηλύβρια, Χίος), τόσον δῆλα δῆ μικρὰ ὥς εἶναι ἐν φὸν πέρδικος· «εἰς τὴν περ-

δικοσυκέαν ἀπὸ τοῦ δράκοντος μοδίῳν στ'» (L. Petit, Actes de Xenophon, παράρτημα ὅου τόμου Βυζαντ. Χρονικ., σελ. 58,76, ἔτους 1338). 'Ο Du Cange, ἐν τῷ 'Ελληνικῷ γλωσσαρίῳ του, σημειοῖ καὶ *περδικονύρια* διὰ τοῦ ἰσχύδης αὐτὰ ἐρμηνεύων. *Περδικερά* λέγονται εἶδη σύκων ἐν Σύμῃ.

περιβόλι: ὑποκορ. τοῦ περιβόλος· ὁ κῆπος, κυρίως ὁ περιβόλος τοῦ κήπου· «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι εἰσῆλθεν ἐν περιβολίῳ κήπου καὶ ἔλαβεν ἐκ τῶν καρπῶν» (Ἀχμέτ, 109,17).

περικοπά: «πηγαίνω περικοπά», διὰ συντεταγμένης τῆς ὁδοῦ·

ἀλλὰ τὸν δυσκολότοπον περικοπα κρατοῦντες

(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη, 2522). 'Επὶ τῆς αὐτῆς σημασίας φέρεται καὶ τὸ ρῆμα *περικόβω*, συντομεύω, ἑλαττώνω· «περικόπτει τὴν στρατάν», ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1073. Τὸ περικόπτω ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ συντομεύω καὶ μεταγενέστερον.

περιορίζομαι: φυλακίζομαι, τίθεμαι ὑπὸ περιορισμόν· ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης κεῖται τὸ ρῆμα ἐν ταῖς Ἀσίζαῖς τῆς Κύπρου (58,22)· «ἐκεῖνος ἢ ἐκεῖνη ἀπὸ ἄγκαλῃ τὸν περιορισμένον», ὅπερ κατωτέρω ἐρμηνεύεται διὰ τοῦ «ἐκεῖνος ὅπου κρατεῖ τὸν παραδομένον εἰς τὴν φυλακὴν».

περιφλεγμονία: ἡ φλόγωσις τῶν πνευμόνων· εἶπε καὶ ὁ Πρόδρομος· πάθος ἀκούσας, μὴ ὑπολάβης,

μὴ νόσημα καρδιακόν, μὴ περιφλεγμονίαν

(P.Pr., 1,21).

πετσὶ: τὸ δέρμα· «ἔμεινε πετσὶ καὶ κόκκαλο», ἐπὶ τοῦ λίαν ἰσχυανθέντος· «κεκολλημένα ἔχοντες τὰ ὀστέα τῇ σαρκί» (Ἰωάννης τῆς Κλίμακος, PG, 88,768).

πέτσινος: ὁ δερμάτινος· «σφενδόναι σιδηραῖ πετζεῖναι» (Ἐκθεσις, 670,15).

πειῶ: «πετάξου ὅς τὸ... ὅς τῃ...», σπεῦσον· «σπεῦδε καί, τὸ δὴ λεγόμενον, ἵπτασο» (Ἰουλιανοῦ, Ἐπιστολαί, ἐπιστ. 34, σελ. 62,4, Bidez).

πέφτω: α') «ἔπεσε ὁ ἀέρας», ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος· «πесόντος τοῦ πνεύματος» (Πολυδεύκου, Ὀνομαστ., 1,106). β') «δὲν θὰ τάφήσω νὰ πέσῃ κάτω», δὲν θὰ τὸ συγχωρήσω, δὲν θὰ τὸ ἀνεχθῶ·

...τὰ μὲν οὐ θέμις ἀκράντα ἐν γαίῃ πεσέειν

(Ἀπολλωνίου, Ἀργοναυτ., Δ', 388). γ) «ἄμα τᾶκουσα, πέσανε τὰ μοῦτρα μου», ἐπὶ αἰσχυρθέντος· «ἡ δὲ γυνὴ ὥς εἶδεν τὸν ὄχλον ἐλυπήθη σφόδρα, ὥστε συμπεσεῖν τὸ πρόσωπον αὐτῆς» (Βίος τοῦ ἁγ. Φωκά, Anal. Boll., 30,274,31, ἐκ κώδ. IB' ἢ IG' αἰῶνος). δ') «ἂν σοῦ πέσῃ ὄρκος», ἦτοι ἂν ἀποφασισθῇ νὰ ὀρκισθῇ· «ἐὰν δέ τις ὄρκος εἰς σὲ πέσῃ» (Pap. Giessen,

Νο 39,10). ε') «κάθε βράδυ πέφτω 'ς τοὺς δέκα», κατακλίνομαι κατὰ τὴν δεκάτην ὥραν

νυστάζω, πέφτω τάχατε, τυλίγομαι τὴν κάπαν

(P.Pr., 4,268). ς') «μοῦ πέφτουν δυὸ δραχμὲς 'ς τὸ μοιράσι μου», ἀναλογοῦν δύο δραχμαὶ εἰς τὸ μεριδίον μου· «ἐπεὶ οὖν πίπτει σοι ἐν τοῖς κατὰ σὲ τόποις εἰκοστή» (Hibeth pap., Νο 66,2, ἔτ. 228 π.Χ.)· «ἐκατὸν καὶ εἴκοσι τάλαντα ἐπιπτε τῷ δήμῳ» (Πολύβιος, 31,77). ζ') «πέφτω μὲ τὴν δεῖνα», βινῶ τὴν δεῖνα· «ἐὰν πέσης μετ' ἐμοῦ ἔχεις ποῦ λαβεῖν με καὶ θρέψαι ;» (Μόσχου, Λειμωνάριον, PG, 87^α, 2892).

πηγάδα : φρεάρ, μάλιστα μέγα· «ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῆς πηγάδας» (Acta, 6,253, ἔτ. 1331).

πηγαῖνω : α') «τὸν πῆγε δυὸ ἢ τρία χέρια», ἐπὶ διαρροίας καὶ δις ἢ τρις ἀποπατήσεως· «δίδει του (ὁ ἱατρός) βοτάνια προφορητικά καὶ πάγει ἔτεσαυτον ἢ κοιλία του» (Ἀσίζαι, 434,17). β') «πάει νὰ πῇ πῶς...», τοὔτεστιν· «πρᾶγμα δὲ ὑπάγει εἰπεῖν ὁ λόγος» (Βίος ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, 19,20, Gelzer). γ') «τί πὰς νὰ κάνης», τί διανοεῖσαι, τί ἐπιχειρεῖς νὰ κάνης· «ἄφες, γύναι, τί ὑπάγεις ποιῆσαι· βαρὺ εἰς ἐμὲ ἐπετήδευσας πρᾶγμα» (Βίος τοῦ ὁσίου Θεοδώρου, Θ. Ἰωάννου, Μνημεῖα ἁγιολογικά, 448). δ') «αὐτὸ πηγαίνει κι' ἔρχεται», ἀνεκτόν ἐστι· ἐκ τοῦ Γραφικοῦ· «γενεὰ πορεύεται καὶ γενεὰ ἔρχεται, ὁ δὲ εἰς τὸν αἰῶνα μένει» (Ἐκκλ., Α', 1).

πηδῶ : ἄλλομαι· ὁ τύπος ἀπηδῶ ἐν ταῖς Ἀσίζαις τῆς Κύπρου (204,30)· «ἀπὲ τὸ ποῖον πολλὰ κακὰ ἤθελεν ἀπηδήσουν μετὰ ταῦτα».

πηλός : ὁ πληθυντικός **πηλά** (τὰ) ἐν τῷ ὑπὸ Καλλινίκου συγγραφέντι Βίῳ τοῦ ὁσίου Ὑπατίου, σελ. 18.

πηλωρύχι : ἐν Ρόδῳ, Κυθήροις, Μάνη, ἐν Χίῳ *πυρωλύγι*, ἐν Κρήτῃ *πυρωλίκι*, τοποθεσία ἐνθα ἐξορύσσεται πηλός (πηλός – ὀρύσσω)· «γῆ πηλωρύγιν λεγομένη» (Acta, 5,107, ἔτ. 1338).

πηχτή : ἀπὸ τὸ ἐπίθετον πηκτός, οὐσιαστικοποιηθέν, πηχτὴ εἶναι ζωμὸς πηκτὸς μετὰ τεμαχίων χοιρείου κρέατος· ὁ χοῖρος λέγει ὅτι τεμάχια τοῦ κρέατος μου

καὶ πολεμοῦσι με πηκτὴν μὲ ἄλλα τὰ τοιαῦτα

(Διήγησις παιδιόφραστος, 377)· ὁ κῶδιξ κακῶς παραδίδει *πιικήν*. Ἡ λ. πηκτὴ καὶ ἐν CGL (3,315,15).

πιάνω : α') «τὸ καρᾶν πιάνει σὲ πολλὰ λιμάνια», ἥτοι προσεγγίζει εἰς πολλοὺς λιμένας· τὰ πλευντικά

ἤϋραν τὸ πέλαγος κακὸν οὐδὲν εἶχεν λιμῶναν

νὰ πιάσουσιν τὰ πλευντικά, ν' ἀπέλθουν εἰς τὰ κάστρα

(Χρονικ. Μορέως, 1681). β') «τὸν ἔπιασαν μὲ τὴν τάδε», κατέλαβον αὐτὸν

βινοῦντα ἢ ἔχοντα ἐρωτικὰς σχέσεις μετὰ τὴν τάδε· «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι συνουσία-
σεν εὐνούχῳ ἢ νεανίᾳ γνωρίμῳ... ἐὰν ἴδῃ ὅτι ἐπιάσθη μετὰ τῶν εἰρημένων
προσώπων, τὸ μυστήριον αὐτοῦ θεατρισθήσεται» ('Αχμέτ, 79,3). γ') «σ' ἔ-
πιασα», ἀνεκάλυψα τοὺς μυχοὺς σκοποὺς σου, ἐπὶ ἐξελεγχομένου· πβ. τὸ
παρ' 'Ησυχίῳ· «ἐάλω· ἐκρατήθῃ, ἠλέγχθῃ».

πιδίκλα : ὁ σκελισμός· «τοῦ 'κανα μιὰ πιδίκλα καὶ τὸν ἔρριξα κάτω»,
ἔσκέλισα αὐτόν. Πιδίκλα, ἐκ τοῦ Λατινικοῦ *pedicula*, εἶναι κυρίως ἡ ποδο-
πέδη τῶν ζώων· «*pedicula*· παγὶς σκελοπέδη» (CGL, 2,391,46).

πικραμυγδαλέα : ἡ ἀμυγδαλὴ ἢ παράγουσα πικρὰ ἀμύγδαλα, κοινῶς
πικραμύγδαλα. Ἡ λ. ἐν πρακτικῷ ἀπογραφῶν διὰ τὴν μονὴν Ἰβήρων
τοῦ ἔτους 1320 (Dölger, *Aus den Schatzkammern des heiligen
Berges*, 203).

πίμουρα καὶ **πούμπουρα** καὶ **μούμπουρα** : πρηνηδόν. Ἐν τῷ Κρη-
τικῷ πολέμῳ τοῦ Μιχαήλ Τζάνε (455,11, Ξηρουχάκη) φέρεται·

ποὺ κείτουντάνε πίμουρα κι' ἄλλοι ταν ξαπλωμένοι.

Τὸ ἐπίρρημα καὶ παρὰ Du Cange.

πιπιλίζω : ἀπομυζῶ· «κυνοραῖσται· κρότῳνες οἱ τοὺς κύνας *πιπίζον-
τες*» ('ΗΣυχίος)· ὁ Φώτιος, ἐν τῷ Λεξικῷ του (188,13), ἔγραψεν *ἐκπι-
πίζοντες*.

πίστομα : ἐπίρρημα, πρηνηδόν· «πέσε πίστομα», ἐπὶ στόμα τουτέστιν·
«παρὰ τοὺς Φωτίου πόδας ἐπὶ στόμα πίπτει καὶ αὐτοῦ ἐδεῖτο» (Προκο-
πίου, Ἀνέκδοτα, 13,16, Hauriy)· «ὃ φασιν ἐπὶ στόμα πεσεῖν» (Τυπικὸν
τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Μάμαντος, Ἑλληνικά, 1,257,35).

πιτύζω : περιρραίνω· «γάλα ἐπίτυσεν εἰς τοὺς χιτῶνας τοῦ στρατιώτου»
(Lipsius, *Acta Apostolorum apocrypha*, I, 115,7).

πλαγιάζω : «ἐγὼ πλαγιάζω νωρίς», ἐνωρίς πρὸς ὕπνον κατακλίνομαι·

ἐκείνη γοῦν ἐπλάγιασε τὴν νύκταν καὶ κοιμᾶται

(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη, 2204). Τὸ ρῆμα, κατὰ τύπον, μεταγενέστερον.

πλακώνω : αἰφνης καταλαμβάνω, καταφθάνω, ἐπέρχομαι· «πλάκωσαν
οἱ ἀντάρτες», «πλάκωσε ἡ νύχτα, τὸ χιόνι», κυρίως μᾶς ἐκάλυπεν ἡ χιὼν ὥς
διὰ πλακός· τὸν Ἀχιλλέα οἱ σύντροφοί του τοὺς ἐχθροὺς τῶν

*τινὲς τὸν ἐσυμβούλευσαν νὰ τοὺς πολεμήσουν νύκταν
καὶ νὰ τοὺς πλακώσουσιν ἀμέριμνα κοιμοῦνται*

('Αχιλλεΐς, 319, χειρ. Λονδίνου). Ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Μορέως (4820, 7042),
ἀντὶ τοῦ πλακῶνω, ἐπὶ τῆς σημασίας αὐτῆς φέρεται τὸ *πετρώνω*·

*θωρεῖτε φλάμουρα Φραγκῶν θπον μᾶς ἐπετρώσαν·
αἰφνίδια τοὺς ἐπέτρωσαν τὰ τέσσερα ἀλλάγια.*

Τὸ μεταγενέστερον **πλακῶν** σημαίνει καλύπτω μετὰ πλάκα.

πλανήταρος: δαίμων τοῦ Δωδεκαμήρου, ὁ ἄλλως *καλλικάντζαρος*. ὁ πλανῶν βέβαια, παρὰ τὸ ἀρχαῖον *πλανήτης*. «ἀπελθόντες κομίσαστέ μοι τὸ κακόθνητον σῶμα τοῦ πλανήτορος Θεοδώρου» (Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Θεοδώρου στρατηλάτου, Anal. Boll., 2,365, ἐκ κώδ. ΙΑ' αἰῶνος)· «πλάνητας δαίμονας» ἀναφέρει ὁ Ἡσύχιος, ἐν λ. *μομμόνης*. «etrans' πλανήτης» (CGL, 2,408,40).

πλάτρια: ἡ μεταπράτις· ἡ πράτρια, ἡ πιπράσκουσα· «εἴ τις τῶν ἀργυροπρατῶν ἐφεύροι πράτριαν εἶδη χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ προβάλλουσιν» (Δέοντος τοῦ Σοφοῦ, Τὸ ἐπαρχικὸν βιβλίον, II, 4)· «ἐὰν ὁ σύμβιός της ποιῇ τὴν ἑαυτοῦ γυναικῆν πλάτριαν, ὥσπερ νὰ πουλῇ ἢ νὰ ἀγοράζῃ» ('Ασίζαι, 96,7).

πλεῖο, μπλεῖο, πειό: πλεόν· «ἐντέχεται πλεῖον νὰ μὴ τοὺς πιστεύουσιν εἰς μαρτυρίαν καμμίαν», «οὐδὲν ἤμπορεῖ πλεο νὰ εἰπῇ», «μοῦ εἶπαν ὅτι οὐδὲν ἐχρεώσται πείον (= πειδ) τίποτες τινὸς ἄλλου» ('Ασίζαι, 101,6· 151,1· 166,30).

πλεμόνι: πνεύμων, ὑποκοριστικὸν τοῦ ἀρχαίου πλεύμων· «μὲ πόνεσαν τὰ πλεμόνια μου νὰ λέω», ἐπὶ τοῦ πολλὰ λέγοντος καὶ ταχυγλώσσου· «ἔχεις τοίνυν αὐτόθεν καταλαβέσθαι καὶ οὐ χρὴ πνεύμονος ἡμῖν πολύν, ὃ φασιν, πόνον γίνεσθαι» (Op., 186,20). Διὰ τὸν τύπον φλεμόνι πβ.: «ἀπέλθατε εἰς τὰ ἄγρια ὄρη, μὴ ἐν τραχήλοις καὶ ὤμοπλάτοις, μὴ ἐν στήθοις ἢ φλεγμονίοις» (Vasiliev, Anecdota Græcobyzantina, 326)· «κενὰ ψοφήσας καὶ πνευμόνων, ὃ δὴ λέγεται, πόνον παθῶν» (Εὐστάθιος, PG, 136,525).

πληρώνω: ὁ τύπος *πλερώνω* ἐν ταῖς 'Ασίζαις τῆς Κύπρου (62,18)· «τὸν κρατοῦν εἰς τὴν φυλακὴν τοὺς ἕως ὅπου νὰ πλερώσῃ»·

τὰ στάμενα ποῦ ἔδωκεν ὁ κύρης Μαρκιῶνης
ἐγὼ καὶ τὰ πλερώνω

(Διήγησις Ἀπολλωνίου Τύρου, 666).

πλώρη: ἡ πρῶρα τοῦ πλοίου· «ἐπὶ τῆς πλώρης τοῦ ἱεροῦ πλοίου» (Greek papyri in the British Museum, I, 117,41, Δ' μ.Χ. αἰών)· «ἤρξατο ἀπὸ τῆς πλώρης ἕως τῆς πρύμνης σφραγίζειν ὅλον τὸ πλοῖον» (Βίος τοῦ ἁγίου Φωκά, Anal. Boll., 30,275,25, ἐκ κώδικος IB' ἢ II' αἰῶνος).

πνίγω: «αὐτὸς μὲ πνίγει», τουτέστι πολὺ μὲ στενοχωρεῖ· «Λατινικῶς καὶ αὐτοὶ ἡμᾶς ἀπέπνιγον» (Op., 529,5). Εἶπε δὲ καὶ ὁ Δουκιανὸς (Pr., 17)· «ὃ δὲ μάλιστα με πνίγει τοῦτ' ἔστι».

πνοή (ἐν Μάνῃ ἀπνά, αὐτόθι καὶ ἀναπνοὰ καὶ ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ Καλύμνῃ ἀναπνογά, ἐκ τοῦ πνοά, καὶ τοῦτο ἐκ τῆς αἰτιατικῆς τοῦ πληθυντικοῦ πνοάς): ἀναπνοή· «εἶναι ἀπνά», ἐπὶ τοῦ λίαν ἐξησθενημένου· «ἐχάμνησεν ἐπεσαῦτα, ἐχάσεν τὴν ὀπνὰν καὶ ἀπέθανεν» ('Ασίζαι, 183,22)· «ἐπεσεν ἀποκάτω ἀπὸ ἑνα δέντρον νὰ πάρῃ ὀπνὰν» (Μαχαιρά, Χρον., Κ. Σάθα, Μεσ. βιβλ., 2,193). Πβ. τὸ μεταγενέστερον *πνοιά*.

ποδαρικό: «ἔχει καλὸ ποδαρικό», ἡ εἴσοδος καὶ ἐμφάνισίς του φέρει εὐτυχίαν·

τὸ δὲ καλὸν ποδαρικὸν τοῦ μισθαργοῦ σου τούτου

(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη, 2059).

πόδας: ὁ ποὺς (Κρήτη, Πόντος)· «ἀπέβαλον τὸν σκόλοπα καὶ ὡς ἦν ὁ πόδας τὸ πρότερον, οὕτως εὐρέθη» (L. Deubner, Kosmas und Damian, 208,48).

ποδένω: τὸ ἀρχαῖον ὑποδέω· «τὸν ντύνω καὶ τὸν ποδένω», τοῦ παρέχω τὰ πρὸς ἐνδυμασίαν καὶ ὑπόδεσιν· «ὁ πατήρ νὰ τοὺς δίδῃ ἀπὲ τὸ ἐδικόν του νὰ τρώσιν καὶ νὰ πίνουν καὶ νὰ ἐντύνουνται καὶ νὰ ποδίνονται» (Ἀσί-ζαι, 377,2).

πολιτεύομαι: «δὲν πολιτεύεται ὁ τὸν τόπο μας αὐτὸ τὸ νόμισμα», ἦτοι δὲν ἰσχύει, κοινῶς δὲν ἔχει πέρασι· «ἐν μὲν τῷ χειμῶνι ὅτε καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὐ πολιτεύεται» (Βίος καὶ πολιτεία Παύλου ἐπισκόπου καὶ Ἰωάννου πρεσβυτέρου, Α. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας, 5,373,15).

πολὺν καὶ πολλὰ: «πολλὰ καλὸς ἄνθρωπος», «πολλὰ κοιμᾶσαι» (Θαύματα ἁγ. Ἀρτεμίου, 16,23)· «ἀσπάξομαι πολλὰ τὸν ἀγαθώτατόν μου υἱὸν Λέων» (Pap. Louvre, 18,4).

πολύνω: αὐξάνω, πληθύνω, γίνομαι πολὺς· «πολύνεται, πολὺς γίνεται, αὐξάνει, πληθύνει» (Φωτίου, Λεξικόν).

πολύξερρος: ὁ πολλὰ εἰδώς, ὁ πολὺπειρος· «ὁ δὲ κύριος τῆς δούλης πολύξερρος ὢν εὐθέως συνῆξεν ὅσα ἀρωματικά ξύλα εἶχε» (Συντίπας, 100,12).

πολύς: «κόντεψα νὰ πάω μὲ τοὺς πολλούς», ἦτοι ν' ἀποθάνω· «εἰ δὲ καὶ τοὺς ἀποικομένους πλείονάς φαμεν οἷον ἐκινδύνευσα παρὰ τοὺς πλείονας ἀπελθεῖν, ἤγουν θανεῖν» (Op., 593,29).

πονετικός: ὁ συμπονῶν, ὁ συμπάσχων·

μαννίτσα μου πονετική, μὴ μὲ παντέχης πλέον

(Ποίημα περὶ τῆς ξενιτείας, 410).

πονόδοτος καὶ δοντόπονος: ὁ πόνος, ὃν αἰσθάνεται τις ἐνεκα παθήματος τοῦ ὀδόντος· «dentium labor· ὀδοντοπονία» (CGL, 3,296,62).

πόνος: τὸ ἄλγος· «μ' ἐπιασε ἕνας πόνος»· «ἔρχεται ἐν τῷ πολλάκις εἰρημένῳ τοῦ Προδρόμου ναῶ συνεχόμενος τοῖς πόνοις» (Θαύματα ἁγ. Ἀρτεμίου, 73,5).

πονόψυχος: ὁ συμπάσχων, συμπονῶν εἰς τὰ τῶν ἄλλων παθήματα· «αὐτὸς εἶναι πολὺ πονόψυχος»· «πονοψυχία· animi dolor» (CGL, 2, 413,31).

πόντος: «ἀπάνω ᾿ς τὸν πόντο», εἰς τὸ ἀκριβὲς σημεῖον· ὁ γαῖδαρος τὸν λύκον

κι' οὐλον τὸν ἐκατέστησεν ᾿ς τὸν ποῦντον δπου πρέπει

(Συναξάριον τοῦ τιμημένου γαδάρου, 307, Wagner, Carmima Græca).

πορδοκοπῶ: συχνὰ ἀποπέρδομαι· ὁ ὄνος

πορδοκοπῶν ἐπέδραμεν, ἐστάθην εἰς τὸ μέσον

(Διήγησις παιδιόφραστος, 647).

πορδῶ: ἀποπέρδομαι· «pedo· πορδῶ» (CGL, 2,144, 29).

πορίζω: ἀναχωρῶ, ἀπέρχομαι· «πρωτὶ πρωτὶ θὰ πορίσωμε» (Κρήτη· «λέγει τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, φέρετέ μοι σιταρχίαν τὴν ἀρκοῦσάν μοι καὶ ὑμεῖς ἐκπορίσατε» (Θαύματα ἁγ. Ἀρτεμίου, 55,20)· «ἐκπορίζων δὲ ὁ τοιοῦτος στόλος εἰς τὰ μέρη τοῦ Συλαίου» (Γ. Κεδρηνοῦ, Σύνοψις ἱστοριῶν, 1,765,7). Τὸ ρῆμα, ἐπὶ μεταβατικῆς σημασίας, ἀρχαῖον.

ποτάμι: «τὰ μάτια του τρέχανε ποτάμι», «ἔχυνε δάκρυα ποτάμι», ἐπὶ τοῦ θαλεροῦ χύνοντος δάκρυα· «τὸ αἷμα ἔτρεχε ποτάμι», ἐπὶ αἵματος ἀφθό-
νως ρέοντος·

νὰ χύνῃ δάκρυα ποταμοὺς καὶ πόρους ν' ἀνασαίνει

(Λύβιστρος καὶ Ροδάμνη, 3119)·

ἔτρεχαν τὰ δμματίτσια του ὡς τρέχει τὸ ποτάμι

(Ἀχιλλεΐς, 955)· «ἔξεχεῖτο τὸ καλὸν ἐκεῖνο ὕγρον (ὁ οἶνος) ὡς εἰς ποταμοὺς» (Ορ., 304,76).

ποτὸς (Κύπρος), ἐν Λήμνῳ καὶ Ἡλείῳ **πουτὸς** καὶ ἐν Σάμῳ **ποτὸ** (τό): ὁ ποτισμός· «ὁ δὲ ἐλείκτης παρίσταται εἰς τὰς ταγὰς τῶν ἵππων καὶ εἰς τὰ καλιγώματα καὶ εἰς τὸν ποτὸν» (Ἑκθεις, 480,3). **Πουτὸς** ἐν Ἡλείῳ λέγεται ὁ τόπος ἔνθα ποτίζονται τὰ πρόβατα. **Πότος** παρ' ἀρχαίοις τὸ πίνειν.

ποῦ: «ποῦ νάβρω; ποῦ νά'ναι;» ἐπὶ τοῦ ἀδυνατοῦντος νὰ εὔρῃ τι· «βελῶν ἦν ζήτησις... ὁ δὲ ποῦ ἂν εἶῃ αὐτὸ παρελάλει» (Ορ., 286,9).

ποῦ: ἀντὶ ὅπου, ὅστις· ὁ τύπος ἀποῦ εἰς τὰς Ἀσίζας (58,22)· «ἐκεῖνος ἦ ἐκείνῃ ἀποῦ ἀγκαλεῖ τὸν περιορισμένον».

πούλῃσι: ἡ πώλησις· «δὲν κάναμε σήμερα πούλῃσι», δὲν ἐπωλήσαμεν σήμερον τὰ εἶδη μας· «ἐὰν εἰς ἄνθρωπος πουλῇ ἕναν πρᾶγμαν καὶ πάρῃ τὴν ἀρραβῶναν ἀπ' ἐκείνην τὴν πούλῃσιν» (Ἀσίζαι, 37,18). Τὸ ἀροποούλιον ἐν Ἑκθέσει, 502,1.

πού(ν)δρα: ἡ κόνις· Γαλλ. poudre· «ὁ ἱατρὸς διδοῖ του κάμμίαν πού-
δραν ἢ χόρτον δυνατὸν νὰ πιῇ» (Ἀσίζαι, 184,13).

πούπετα : οὐδαμοῦ· «δὲν ὑπάρχει αὐτὸ πούπετα», ἐκ τοῦ ποῦ ποτε·
 ποῦ ποτε ἀνθρωπότητα οὐδ' ἐν τοῖς πατριάρχαις

(Ι. Τζέτζου, Χιλιάδες, χιλ. 7, ἱστορ. 143, στίχ. 609)·

βλέπε ἂν τύχη ποῦ ποτε νὰ ἰδῇς καλύτερόν σου

(^οΑλεξίου Κομνηνοῦ, Ποίημα παραινετικόν, 585)·

ἂν γένη κτύπος πούποτε μὸδιν ἀγγέλους βλέπεις

(Μιχαήλ Γλυκά, Στίχοι, 149).

πουτάνα : «μ' ἔκανε πουτάνα», μ' ἐξηυτέλισε ὡς μίαν πόρνην (Κρήτη)· «ὁ Κόλοβος δὲ πόρνην με πεποίηκεν» (Ρ. Οxy., 528,18, Β' μ.Χ. ἑκατ.). Οὐχὶ ὁρθῶς ὁ van Herwerden διορθοῖ ἐνταῦθα τὸ πόρνην εἰς πόρνον, ἐπειδὴ ἀνὴρ εἶναι ὁ ὁμιλῶν.

πουτσούλλα : «εἶναι μιὰ πουτσούλλα», ἐπὶ νέου ἢ ἀνδρὸς γενναίου καὶ ἰσχυροῦ· ἢ λ. ὑποκορ. τῆς *πούτσα*, τῆς τὸ ἀνδρικὸν μόριον δηλούσης. Καὶ ὁ Ἀρτεμίδωρος (43,2), περὶ αἰδοίου ὁμιλῶν, ἔγραψεν· «ἰσχύι δὲ καὶ τῇ τοῦ σώματος ἀνδρεία ὅτι καὶ αὐτὸ τούτων αἴτιον διὸ ἀνδρεία πρὸ τινων καλεῖται».

πρᾶμα : α') «δὲν ἔχω πρᾶμα», οὐδὲν ἔχω (Κρήτη)· «τὸ ναῦλον πόθεν ἔχεις πληρῶσαι; ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, ἐγὼ πρᾶγμα οὐκ ἔχω» (Παλλαδίου Ἐλενου πόλεως, Ἡ πρὸς Λαῦσον ἱστορία, PG, 34,1186). β') ἡ περιουσία, ἡ ἰδιοκτησία· «ἐδωρήσω ἡμῖν ἀπὸ τοῦ σοῦ πρᾶγματος ταρία διακόσια» (Trinchera, Syll., 437, ἔτ. 1145)· «τὸ τοῦ ἀφήλικος ἀκίνητον πρᾶγμα, καλῶς πωλεῖται διὰ ἰδικὸν αὐτοῦ χρέος» (Ἀρμενοπούλου, Ἐξάβ., 1,12,12). Ἡ σημερινὴ γενικὴ *πραμάτου* ἤδη ἐν ταῖς Ἀσίζαις, 483,24· «ἐτέρου τίποτες *πραμάτου* τὸ ἐποίκεν εἰς Συριάνος ἐνοῦ Ἐβραίου».

πρηῶνι : ἐν Σύρῳ γνωστὴ τοπωνυμία· *πρηῶνα* ἐν Ἡλείῳ λέγονται αἱ κορυφαὶ τῶν ὄρεων, *πρηῶνας* ἐν Πιερίᾳ ἡ ἀπὸτομος προβολὴ ὄρους καὶ *πρηῶνα* ἐν Αἰτωλίᾳ ἡ ἀπὸτομος κορυφὴ ὄρους. Ἡ λ. συνδετέα μὲ τὸ ἀρχαῖον *πρωῶνες* ἄκραι. Ὡς *πρηωνία* φέρεται ἡ λ. ἐν ἐγγράφῳ τοῦ IB' μ.Χ. αἰῶνος (Trinchera, Syll., 102).

πρινάρι : τὸ δένδρον πρίνος· «τοῦ πριναρίου» (Acta, 6,14, ἔτ. 1073).

πρινοκόκκι καὶ **πρινοκόκκι** : ὁ κόκκος τῆς πρίνου ὁ χρησιμοποιούμενος ὡς βαφικὴ ὕλη· «πρινόκοκκα· ὅθεν τὸ ροῦβρον βάπτεται» (CGL, 3,272,18).

πρόβατο : α') «τοὺς ἔσφαξαν σὰν τὰ πρόβατα», ἄνευ οἴκτου· «οὕτω καὶ ἡμῖν ἔθος λέγειν περὶ τῶν εὐκόλως ἀπολλυμένων ὡς πρόβατον ὁ δεῖνα ἐσφάγη» (Χρυσόστομος, PG, 55,236). β') «εἶναι ἓνα πρόβατο», ἐπὶ

ἀγαθοῦ καὶ ἡμέρου τοὺς τρόπους ἀνθρώπου· «πόσοι γοῦν βίαιοι γενόμενοι προβάτων εἰσὶν ἡμερώτεροι νῦν;» (Χρυσόστομος, PG, 58,728)· «εἴκασεν ἄν τις ἐκ τοῦδε τοῦ ἥθους προβατίου γνώμην τὸν ἄνθρωπον ἔχειν» (Προκοπίου, Ἀνέκδ., 13,3).

προπάππος: ὁ τύπος *προπάππου* ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1185· «τὸ τέταρτον μέρος, ὅπερ ἡτώμεθα ἐκ τὸν ἡμέτερον προπάππου» (Spatha, Diplomi Greci Siciliani inediti, 78).

προπέτης: ὁ παρακαίρως παρεμβαίνων· ἡ μεταφορὰ ἐκ τῶν νεοσσῶν, οὔτινες, πρὸ τοῦ καιροῦ, προσπαθοῦν νὰ πετάξουν·

...ἅπας προγλωσσῶν μηδὲν δὲ δέον λέγων
προπετὴς ὀνομάζεται κἄνπερ τινὲς ἀσκόπως
προπέτην ὀνομάζουσι

(I. Τζέτζου, Χιλιάδες, χιλ. 7, ἱστορ. 127, στίχ. 269).

πρόσωπο: «δὲν εἶδε Θεοῦ πρόσωπο», δὲν κατάρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τι, νὰ εὐτυχίῃ· «οὐδείς ἐγκρατείας δίχα Θεοῦ κατεῖδε πρόσωπον οὐδ' οὐ μὴν θεάσθαι» (Εὐστάθιος, ἐν Mai, Spicilegium Romanum, 5,405).

προτύτερα: προηγουμένως, πρότερον· «προτύτερα παρὰ τὸν γείτονα ἢ ἄλλον συγγενὴν» (Ἀσίζαι, 39,4).

πρωτολάτης: ὁ πρωτοπόρος· ἐπὶ ζώων ὁ ἡγούμενος τῆς ποίμνης, ἐπὶ καρπῶν ὁ πρόδρομος. Ἡ μεταφορὰ ἐκ τοῦ ναυτικοῦ βίου. Εἰς τὰ Βυζαντινὰ καράβια ἔχομεν τοὺς ἐλάτας καὶ τοὺς πρωτελάτας.

πρωτοῦπνια (τά): κατὰ τὰς πρώτας μετὰ τὴν πρὸς ὕπνον κατάκλισιν στιγμὰς (Μάνη), *περὶ πρώτον ὕπνον*, ὡς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι· «ἐγένετο βροχή μεγάλη σὺν βρονταῖς καὶ ἀστραπαῖς καὶ σεισμῷ μηνὶ Ξανθικῷ καλάνδαις Ἀπριλίας πρωθυπνίῳ» (Πασχάλιον Χρονικόν, 570,4). Ἡ λ. καὶ παρὰ Παλλαδίῳ Ἑλενοῦ πόλεως, PG, 34,1147.

πυρήνα (ἡ): τὸ ἀποπίεσμα τοῦ κόκκου τῆς ἐλαίας, ὁ πυρήν, τὸ γίγαρον· «ἐλαίας τὴν καλουμένην πυρήνην» (Γεωπονικά, 6,16,6).

πυροβολόπετρα: ὁ πυρίτης λίθος, ἡ κοινῶς ἄλλως *τοσκαμάκοπετρα*· «γαμματίζει τὸν ράχωνα ράχωνα καὶ πηγαίνει ἕως εἰς τὴν πυροβολόπετραν» (L. Petit, Actes de l'Athos, παράρτ. 10ου τόμου Βυζαντινῶν Χρονικῶν, 36, ἐτ. 1396),

πῶδε: «πηγαίνει πέρα πῶδε», ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἀπ' ὧδε δῆλα δὴ· «ἀναβαίνει (τὸ σύνορον) εἰς τὸν κρεμνὸν τῆς ἀρίας ὅπου ἐστὶν πηγὴ ψυχροῦ ὕδατος καὶ ἀπ' ὧδε ὑπάγει ὀρθῶς» (Trinchera, Syll., 109, ἐτ. 1117). Τὸ *ἐπῶδες* καὶ ἐν τῇ Ἑρωφίλῃ (Ἰντερμέδιον Α', στίχ. 67).

P

ράβω: «ράφ' το», σίγα, μὴ ὁμίλει· «οὐδὲ αὐταρχες ἦν αὐτῷ τὸ ἐπιγράψαι τοῦ ἀντικειμένου τὸ στόμα» (Ἀννης Κομνηνῆς, Ἀλεξιάς, 1,261,15)· «πανταχοῦ ἐπιγράψας αὐτῶν τὰ στόματα καὶ τὴν ἀναίσχυντον ἐμφράξας γλῶτταν» (Χρυσόστομος, PG, 58,596).

ραγίζω: α') ὑφίσταμαι ρωγμὴν· «ἐρράγισε τὸ γυαλί, ὃ τοίχος»· «ἡ πρὸ τῆς πόλεως γέφυρα τοῦ ποταμοῦ τὸ βάρος οὐ δεξαμένη ἐρράγισε καὶ κατηνέχθη» (Βίος ἁγίου Κωνσταντίνου, Θ. Ἰωάννου, Μνημεῖα ἁγιολογικά, 180). β') «ραγίσανε κι' οἱ πέτρες ἀπὸ τὰ κλάματά της», ἐπὶ προκληθείσης ἰσχυρᾶς συγκινήσεως· «ἀναγκάσει γὰρ τῷ λόγῳ καὶ τὰς πέτρας ραγῆναι» (Wessely, Griechische Zauberpar. von Paris und London, 2673).

ραπανίδα: παρὰ τὸ μεσαιωνικὸν ράπανος· διὰ τὸν τύπον *ρεπανίδα* πβ· «εἰς τὸ χωράφιον τὸ ρεπανίδιον» (Acta, 6,253, ζτ. 1331).

ρημάδι: «νὰ μὴ χαρῇ τὸ ρημάδι του», ἦτοι τὸ οἰκημά του, ὅπερ εἶθε νὰ ἐρειπωθῇ· «ἐὰν ἔχω ἓνα ἐδικόν μου ρημάδιον τὸ λέγεται φράγκικον γαστίνα» (Ἀσίζαι, 360,25).

ρόδο: «σὰν τὸ ρόδο», «τὰ μάγουλά του (τὸ πρόσωπό του) εἶναι σὰν τὸ ρόδο»· «ἀνθηρὸς τῇ ὄψει ὡς μῆλον ἢ ρόδον τῇ ὄψει δεικνύμενος» (Διήγησις περὶ τοῦ βίου τοῦ μακαρίου Φιλαρέτου, Βυζαντ. Χρον., 5,83,22)· «ἦν δὲ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς τὸ ρόδον» (Νικηφόρου, πρεσβυτέρου Κωνσταντινουπόλεως, Βίος Ἀνδρέου τοῦ κατὰ Χριστὸν σαλοῦ, PG, 111,696).

ροδοδάφνη: ἡ ἀγριοδάφνη, ἡ ἄλλως πικροδάφνη· «ροδωνιά ἐστὶ μὲν ὁ τῶν ρόδων λειμών, ἄλλοι δὲ καὶ τὴν ροδοδάφνην οὕτω φασὶ καλεῖσθαι» (Φωτίου, Λεξικόν)· «τὸ τῆς μαλάχης ἄνθος καὶ τῆς ροδοδάφνης κηπουροῖς καὶ γεωργοῖς μόνοις ἀγαθὸν» (Ἀρτεμίδωρος, 70,25)· «ρόδα ἐκ τῆς ἀγρίας δάφνης φυόμενα ροδοδάφνην αὐτὰ καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι» (Λουκιανὸς, Λούκιος ἢ ὄνος, 17). Διὰ τὸν σημερινὸν τύπον *ἀροδάφνη*, πβ· «Χωράφιον ἢ ὀροδάφνη» (Acta, 6,12, ζτ. 1073).

ροσμαρίνι: ἡ τῶν ἀρχαίων λιβανωτῆς, κοινότερον *διοσμαρίνι*, *rosa marina*· «λιβανωτῆς, ἦν Ρωμαῖοι ροσμαρίνον καλοῦσι» (Διοσκορίδης, Περί ὕλης ἱατρικῆς, 3,75).

ρουθούνι: ὁ ρῶθων· πολλαχοῦ νῦν καὶ *ἀρθούνι*. Ἐν τῇ εἰς δημώδη μεταφράσει τῆς Ἀλεξιάδος Ἀννης τῆς Κομνηνῆς (Hist. Gr. Crois., 1,167) γράφεται· «ἡ μύτη αὐτοῦ καὶ τὰ ρουθούνια ἀνοικτά»· παρεδόθη δὲ καὶ ἐν τοῖς Προδρομοῖς ποιήμασι (4,228)·

καὶ τσίκαναν γέμισαν πολλὴν τὰρθούνια μου ᾗς τὴν στράταν.

ρο(υ)κανίζω: μασσῶ, τρώω, κυρίως ἀποξέω διὰ ρυκάνης (ρυκανίζω)· τὴν μάγισσαν εὗρον

ἀπόζυσμα τριπτούσικον καὶ ἑρρουκάνιζέν το
(P.Pr., 4,102).

ρουφιάνος: ὁ μαστροπός· ἐκ τοῦ Ἑφεσίου ἱατροῦ Ρούφου, ὅστις ἦτο αὐθεντία διὰ τὰ ἀφροδίσια νοσήματα. Τούτου οἱ ὄπαδοι ἐλέγοντο Ρουφιανοὶ ἱατροὶ ἢ ἀπλῶς Ρουφianoί. Οὗτοι ἐγνώριζον πολλὰ τῶν γυναικῶν μυστικά, ὥς ἐξεβίαζον πολλὰκις καὶ εἰς μαστροπίας ἀναμιγνυόμενοι. Κατὰ τὸν Du Cange, ἐν τῷ Ἑλληνικῷ γλωσσarioύ του, ἡ λ. ἐκ τοῦ capillus rutilundus.

Ρωμαῖκος: ὁ Ἑλληνικός. Οἱ Βυζαντινοί, ὥς γνωστόν, εἰς παλατιότητος αἰῶνας ἐξακρατηρίζοντο ὡς Ρωμαῖοι· «τῆς λεγομένης Ρωμεικῆς» (CGL, 3,283,41).

Σ

Σαββατοκύριακο: ἡ ἡμέρα τοῦ Σαββάτου καὶ τῆς Κυριακῆς· «τὸ Σαββατοκύριακο θὰ πάω ἐκδρομῇ»· «ἐν Σαββατοκυριακοῖς καὶ ταῖς ἐπισήμοις ἑορταῖς» (Μιχαῆλ Γλυκαῖ, Βίβλος χρονική, 598,12)· «τὸ δέ τοι πόμα τὴν πᾶσαν Ἑβδομάδα, ἄνευ τοῦ Σαββατοκυριακοῦ ὀφείλει δίδοσθαι» (Τυπικὸν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Μάμαντος, Ἑλληνικά, 1,275,15)· «Πέμπτην, Τρίτην καὶ Σαββατοκύριακον» (Acta, 6,147, τέλη IB' αἰῶνος).

σάλιο: «δέ μου ἄφησε (ἀπόμεινε) σάλιο ᾗς τὸ στόμα», ἐπὶ ἐκείνου ἐξ οὗ τὰ πάντα ἀφηρέθησαν· «τέσσαρας χρυσίνων χιλιάδας ἐγκρατῶς ἐζητήθημεν οἱ μηδὲ τὸ καθωμιλημένον σίελον ἐπὶ στόματος ἔχοντες» (Op., 294,58).

σαμιαμίδι: εἶδος σαύρας, ὁ τοιχοβάτης τῶν ἀρχαίων· «τρία γὰρ ἔρπετὰ τὰ καλούμενα σαμιαμίνθια τοῦτον ὥκουν τὸν κάλαμον» (Σωφρονίου μοναχοῦ, Διήγησις θαυμάτων τῶν ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου, PG, 87^a, 3589). Πβ. καὶ τὸ Βυζαντινὸν παρωνύμιον *Σαμιαμίνθης* (Acta, 2,525). Ἐπιθι καὶ τὸ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Γλωσσarioύ τοῦ Du Cange, ἐν λ. τοιχοβαύστης· «ξυλόβατός ἐστι ζῷον ὃ τινες τοιχοβαύστην καλοῦσι»· καὶ ἐν τῇ ᾧ· «τοιχοβάτην, ὃν οἱ πολλοὶ συνήθως σαμαμύθην λέγουσι».

σαρανάρι: τὸ ἐπὶ τῇ τεσσαρακοστῇ ἀπὸ τοῦ θανάτου ἡμέρα τελούμενον μνημόνυνον· «ποιῆσαι τὰ νενομισμένα τῆς ταφῆς μου τριτένατά τε καὶ σαρανάρι» (Trinchera, Syll., 253, ἐτ. 1179).

σαρανίζω: «σαράντισε ἡ τάδε», παρῆλθον τεσσαράκοντα ἡμέραι ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ της·

πολλὰκις ἂν ἐγέννησεν μία ἐκ τῶν Ὀβραίων

εἰς τὸν ναὸν ἀνέβαινε τάχα νὰ σαρανίσῃ

(Πουολόγος, 570).

σάρωμα: ἡ κοινῶς ἄλλως σκούπα ἢ φροκαλιὰ (φιλοκαλία)· «σάρων ἡ χρῆσις ἀπὸ τῆς ἄλλω καὶ ἐπὶ τῆς οἰκίας ἄγει τοῦνομα» (Πολυδευκούς, Ὀνομαστ., 10,29). Τὸ σάρωμα ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ σκουπιδιοῦ ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις τοῦ Becker, 434,1.

σβιλάδα: ἡ ἰσχυρὰ πνοὴ ἀνέμου (Μάνη)· «σηκώθηκε μιὰ σβιλάδα»· «σπιλάς» *procella*» (CGL, 3,294,12).

σέ: εἰς· σημειῶσον τὴν πρόθεσιν εἰς τὴν φράσιν· «νὰ κάνωμε τὴ Μαρία ᾽ς τὸ Γιάννη», νὰ ὑπανδρεύσωμεν τὴν Μαρίαν μὲ τὸν Ἰωάννην· «συγγενίδα τοῦ Ἀβραμίου ἐνυμφεύσατο εἰς τὸν τοῦτου υἱόν» (L. Petit, Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ ἐν Ἀθῶν, Anal. Boll., 25,15,17).

σελάχι: εἶδος ἰχθύος· διὰ τὸν τύπον *σαλάχι*, βλ. «σαλάχιον καὶ σιαλάχιον» ὁ ἰχθύς» (CGL, 2,429,37).

σηκῶνω: «σηκώθηκε δυνατὸς ἄνεμος», ἔπνευσε· κεῖται δὲ καὶ παρ' Ὀμήρῳ (Ὀδ. γ, 17).

ὥρτο δ' ἐπὶ λιγὲς οὔρος ἀήμεναι.

σήμερα: α') «μὲ τὸ σήμερα καὶ μὲ τὸ αὔριο», ἐπὶ διαρκοῦς ἀναβολῆς· «οὐ δίδει μοι, ἀλλὰ καθ' ἡμέραν λέγει ὅτι σήμερον αὔριον, καθ' ἡμέραν ταῦτα» (Berliner griechische Urkunden, 38,18)· «κρατήσαντες αὐτὸν οἱ τῆς Σερβίας ἄρχοντες ὡς σήμερον ὁ δεσπότης ἔρχεται, αὔριον ἐπιδημεῖ, ... τὰ πρὸς χρεῖαν πάντα ἐν ἀποθήκαις ἐστοίβαζον» (Δούκα, Χρονογρ., 316,6). β') «σήμερ' αὔριο», ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος· «καὶ προσεδόκουν σήμερον ἢ αὔριον προσκυνῆσαι τῷ βασιλεῖ» (Φραντζῆ, Χρον., 232,19). γ') «τί σήμερα, τί αὔριο», ἐπὶ τοῦ παρορμῶντος πρὸς ταχεῖαν ἐκτέλεσιν· «τί γὰρ σήμερον, δι δὴ λέγεται, τί αὔριον» (Εὐστάθιος, 1851,3).

σῆπομαι: ὁ τύπος *σέπομαι* ἐν ταῖς Ἀσίζαις τῆς Κύπρου (434,7)· «τὸ συγκώτιν του σέπεται».

σιάζω - σάζω: παρὰ τὸ ἴσος, ἰσάζω, ἐπιδιορθῶ, ἐπισκευάζω· «εἰ δὲ εἶχε ποίσειν κἀνέναν ἔξοδον, ὥσπερ νὰ σάζῃ τὰ δώματα» (Ἀσίζαι, 416,9).

σίδερο: ὁ μετὰ τοῦ ε τύπος ἐν ταῖς Ἀσίζαις τῆς Κύπρου (71,16).

σιμιγδάλι: ἡ σμιίδαλις· τὸ *σιμίδαλις* κεῖται εἰς τὸ CGL, 2,431,40.

σιμώνω: ἐγγίζω, πλησιάζω.

ὁμως σιμώνει, βλέπει τον, τῆς κεφαλῆς κρατεῖ τον

(Καλλίμαχος καὶ Χρυσόρροη, 1163).

σιχαμός: ἡ ἀηδία· «αὐτὸ εἶναι ἕνας σιχαμός», ἥτοι προκαλεῖ τὴν ἀηδیان· «οἱ εὐλαβῶς ἔχοντες ἀκκισμοῦ λόγῳ ἢ σιχαμοῦ» (Op., 251,92).

σκαθάρι - (ἀ)σκάθαρος: ἐντομον, ὁ κἀνθαρος· «ἐν τῇ περιοχῇ ἡ λεγομένη ἀρμάκι τῶν ἀσκαθάρων» (Acta, 5,39, ἐτ. 1262).

σκαλέρι: τὸ κοινῶς ἄλλως σκαλοπάτι, ἡ βαθμὶς (Ρέθυμνον). Ἡ λ. παλαιότερον καὶ ἐν τῇ Ἑρωφίλῃ τοῦ Χορτάτη (πρᾶξ. Α', στίχ. 75).

σὲ ψηλὸ σκαλέρι καθισμένος.

σκαλί: ἡ κλίμαξ· «καὶ μέλλοντος αὐτοῦ κατέρχεσθαι τὰ σκαλία» (Ἐκθεσις, 91,20).

σκαλίδι: ἡ διόδους δίκελλα, δι' ἧς σκάπτομεν τὸ χῶμα· «ἀπελθὼν ἐν τῷ κελλίῳ εὔρε μικρὸν σκαλίδιον» (Μακάριος Αἰγύπτιος, PG, 34,260).

σκάρτος: ὁ ἑλλιπής· τὴν κατὰ τὸν IB' αἰῶνα χρῆσιν τοῦ ἐπιθέτου ἀποδεικνύει τὸ ἐν Κατωϊταλικῷ ἐγγράφῳ παρωνύμιον Ἰωάννης Σκάρτος· (Trinchera, Syll., 519).

σκατζόχοιρος: ὁ ἀκανθόχοιρος· «διατί τοὺς κατχοίρους τρώγεις καὶ τοὺς βατράχους;» (Vasiliev, Anecdota Graecobyzantina, 186, ἐκ κώδ. IE' ἢ IT' αἰῶνος)· «καὶ ὁ ἄνθρωπος ὥσπερ κανθόχοιρος σφαιροειδὴς ἐν τῷ τάφῳ ἠκοντίζετο» (Δούκα, Χρονογρ., 60,18).

σκατό: «ξέρομε τί σκατὰ εἶσαι», γνωρίζομεν πόσον φαῦλος εἶσαι· πβ. τὸ τοῦ Ἡρώνδα, 2,28·29.

ὅστις ἐστὶ καὶ ποίον πηλοῦ πεφύρηται).

σκεπή: ἡ στέγη, ἡ σκέπη δηλαδή· «ἔπεσε ἡ σκεπή τοῦ σπιτιοῦ», τὰ ξύλα κυρίως ἐφ' ὧν στηρίζονται αἱ κέραμοι τῆς στέγης· «σκοῖπος· ἡ ἔξοχὴ τῶν ξύλων ἐφ' ὧν εἰσιν οἱ κέραμοι» (Ἡσύχιος).

σκιὰ: «φοβᾶται καὶ τὴ σκιά του», ἐπὶ τοῦ λίαν ψοφοδεοῦς· «καὶ μὴ δειλιάσης ἀπ' αὐτοῦ· ἐκεῖνος γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ τὴν σκιάν σου φοβεῖται καὶ τρέμει» (Ussener, Legenden der Pelagia, 12,12)· εἶπε δὲ καὶ Θεόδωρος ὁ Πρόδρομος·

ὁ δεδοικὼς καὶ τὰς σκιάς καὶ τοὺς τῶν φύλλων ψόφους

(Παπαδημητρίου, Theodoros Prodromos, 381).

σκόμισι: ἡ σπατάλη (Ἰμβρος)· «καὶ ἡ ἐξ ἀνέμου ψύξις πτωχείαν καὶ εἰσκόμισιν ὑπάρξεως σημαίνει», «καὶ τὸ σκότος τῶν ἀστέρων τῷ ἰδόντι ἀνθρώπῳ εἰσκόμισιν χρυσίου καὶ πλούτου αὐτοῦ σημαίνει» (Ἀχμέτ, 126,2·129,5). Ἡ λ. εἰσκόμισις ἀκαταχώριστος ἐν τοῖς λεξικοῖς. Ἐν Ἰμβρῳ καὶ τὸ ρῆμα σκονμίζω καὶ σκονμῶ σημαίνει σκορπίζω, σπαταλῶ.

σκοντυλῶ ἐν Καππαδοκίᾳ, **κονδυλῶ**, προσπαίω, σκοντάπτω (Ρόδος)· «ἐκονδύλησεν ὁ ἵππος αὐτοῦ καὶ συμπεσὼν αὐτῷ μηρόκλαστος ἐγένετο» (Πασχάλιον Χρονικόν, 503,3). Πβ. τὸ ἀρχαῖον **κονδυλίζω**.

σκόρδο: τὸ σκόροdon, ὁ ἄνευ τοῦ ο τύπος **σκόρdon** παλαιότερον ἐν Tebtunis papyri, 70, IV, 40, ἐτ. 110 π.Χ.

σκοτεινός: και με υπερβιβασμόν τόνου *σκοτεινος*, ὁ δυστυχής· «μέρα μαύρη και σκότεινη». Ὁ Παλλάδιος (Ἡ πρὸς Λαῦσον ἱστορία, PG, 34,1242) ἐπὶ γυναικὸς ἐπιτόκου και δυστοκούσης λέγει· «διεδέξατο πέμπτη και ἔκτη σὺν ἑβδόμῃ σκοτεινῇ και ἡ ταλαίπωρος γυνὴ ἀπὸ πολλῆς ἀνίας τῷ Ἀδῇ προσωμίλει».

σκοτίζομαι: ζαλίζομαι·

δὲν ἔχει νοῦν ὁ ζαριστής, γυρίζει σκοτισμένος

(Σαχλίκη, Γραφαὶ και στίχοι και ἐρμηνεῖαι, 122).

σκοτώνω: κατὰ τύπον ἀρχ. *σκοτόω*, φονεύω· «θεωρεῖ δὲ και τὸν ὄφιν σκοτωμένον» (Συντίπας, 48,10, γ. ΙΑ' αἰῶνος).

σκοληκιάζω: ἔνεκα σήψεως ἀποδίδω σκώληκας· «ἐὰν οὖν ἴδῃ τις ὅτι ἐξ αὐτῶν τῶν ὀδόντων ἐσείσθῃ τις ἡ ἐμελάνθῃ ἡ ἐσκωληκίασεν» (Ἀχμέτ, 38,2). Πβ. τὸ ἀρχαῖον *σκοληκοῦμαι* και τὸ μεταγν. *σκοληκιάω*.

σκυλλοπνίχτης: «εἶναι ἓνας σκυλλοπνίχτης», ἐπὶ πλοιαρίου δι' οὗ εἶναι λίαν ἐπικίνδυνον νὰ ταξιδεύῃ τις, ἐν ᾧ δῆλα δὴ και σκύλλους νὰ ἐμβιβάσῃς και αὐτοὺς θὰ πνίξῃ·

τὸ δὲ Κανδαύλης Λυδικῶς, τὸν σκυλλοπνίκτην λέγει

(Ι. Τζέτζου, Χιλιάδες, χιλ. 6, ἱστορ. 54, στίχ. 482).

σκύλλος: α') «ὅποιος τρέφει ξένο σκύλλο ἢ μαγκούρα τοῦ ἀπομένει», περὶ ἀγνώμονος ξένου εὐεργετηθέντος. Καὶ ὁ Ἰσοκράτης (Πρὸς Δημόνικον, 8) εἶπε· «τοὺς κακοὺς εὖ ποιῶν ὅμοια πείσει τοῖς ἄλλοις κύνας σιτίζουσιν». Ὅτι ἡ σημερινὴ παροιμία οὕτω κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα θὰ ἐλέγετο, δεῖγμα ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀποστολίου (Ἑκατ., 13,10) ἐξελληνισμένος τύπος αὐτῆς· «ὅστις κύνα τρέφει ξένον τούτῳ μόνῳ λῖνος μένει». β') «με βλέπουν σὰν τὸ σκύλλο», ἦτοι με παροροῦν, δέν μου δίδουν καμμίαν προσοχήν, δυσμενῶς πρὸς με ἀποβλέπουσι· «ἀφῆκες με οὕτως ὡς κύων» (Berliner griechische Urkunden, 814,19, Γ' αἰὼν μ.Χ.).

σμιγαδερός: ὁ ἀνάμεικτος· ἐπὶ σιτηρῶν ἢ ἀλεύρου· «ψωμί σμιγαδερό». Πβ. τὸ Βυζαντινὸν παρωνύμιον *Σμιγαδερός* (Βυζαντ. Χρον., 10,71, τοῦ ἔτους 1338).

σμέρνα και σμέρνα: ὁ ἰχθὺς (σ)μύραινα·

θαύμασε και τὴν σμέριναν πάλε τὴν θαλασσίαν

(Λύβιστρος και Ροδάμνη, 166).

σοφιλιάζω: καλῶς προσαρμόζω δύο ἐπιφανείας, π.χ. ξύλων· συμφοιιάζω· «οὐδὲ γὰρ ὁ τοῖς ἐχθροῖς τοῦ βασιλέως συμφοιιάζων δύναται τοῦ βασιλέως φίλος εἶναι» (Χρυσόστομος, Νόθα συγγράμματα, PG, 59,558)· «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι εἰσῆλθεν ἱερεὺς και ὕπνωσεν εἰς τὴν στρωμνὴν αὐτοῦ συμ-

φιλιάσει τῷ ἱερεῖ ἐκείνῳ» (Ἀχμέτ, 104,3). Πβ. *φιλιάζω* καὶ τὸ σημερινὸν ἐκ Κύνου συνώνυμον *μονοιάζω*. Τὸ σοφιλιάζω καὶ παρὰ Du Cange.

σπαράγγι: ὁ τῶν ἀρχαίων *ἀσφάραγος*: «ἀσφάραγον... ἔστι δὲ καὶ βοτάνης εἶδος ἀσπάρραγος, οὕτω μὲν οἱ Ἀττικοὶ διὰ τοῦ φ τὴν λέξιν προφέρουσιν, οἱ δὲ πολλοί, μὴ ἀκριβοῦντες, διὰ τοῦ π λέγουσι» (Σοῦτ' δ' ας, ἐν λ.).

σπαράζω: ἀσπαίρω, σφαδάζω, σπαράσσω· «κάνεις νὰ μὴ σπαράξῃ», ἦτοι νὰ μὴ μετακινηθῇ ἀπὸ τὴν θέσιν του· ἢ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν ἀσπαιρόντων ἰχθύων·

καὶ παραγγέλλω, λέγω σας, κάνεις μὴδὲν σπαράξῃ

(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόδη, 1256).

σπάραχνα (τά): τὰ βράγγια τῶν ἰχθύων· «βράγχι· σπάραχνα» (Σχολιαστῆς Ἀλιευτικῶν Ὀππianoῦ, Α', 160).

σπερνὸς καὶ σπερνά: ὁ χρόνος τοῦ ἐσπερινοῦ ὕμνου· κατὰ παράλειψιν τῆς λ. ἔσματα· «τοῖς θεοῖς ναοῖς ὑπλίζετο καὶ τὰ ἐσπερινὰ ἐδοξολόγει» (Βίος τοῦ ἁγίου Εὐδοκίμου, Izstwestija, 13,209)· «ἐποίει τὴν τάξιν τοῦ ἀναγνώστου εἰς τὸν ὄρθρον καὶ εἰς τὰ ἐσπερινὰ» (Βίος ἁγ. Νικολάου, 1,48,24, Anrich).

σπέρνω: κοινῶς καὶ ἐν Πόντῳ *σπέρω* = *σπείρω*· «ἐξήτησεν ὁ λαὸς χωράφια εἰς τὸ σπέρνειν καὶ ζῆν» (Cusa, I diplomì, 533,14)· «κατασπέρων ταῖς λογικαῖς ἀρουραῖς τὸ σωτήριον κήρυγμα» (Νεοφύτου πρεσβυτέρου, Ἐγκώμιον εἰς τὸν βίον τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀρχαδίου, Anal. Boll., 26,202,5).

σπιτότιπος: τὸ οἰκόπεδον. Ἡ λ. καὶ παρὰ Trinchera, Syll., 257, ἔτ. 1179, ὡς *δσπιτοτόπιον* δὲ εἰς τὰ Acta, 2,554.

σπλάχνο: «τὸ σπλάχνο μου», τὸ τέκνον μου· «οἱ παῖδες σπλάχνα λέγονται» (Ἀρτεμίδωρος, 42,3).

στανιὸς μου: ἄκοντός μου, παρὰ τὴν θέλησίν μου· «ἂν λάχῃ ὅτι ἐκεῖνος ἐπούλησεν τὸν Χριστιανὸν ἢ τὴν Χριστιανὴν ἢ στανιὸ τοῦ ἢ χωρὶς τὴν εἰδήσιν του» (Ἀσίζαι, 151,26).

στασίδι: ὁ τόπος ὅπου ἵσταται τις, κυρίως ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ. Ἡ λ. εἶναι μεταγενεστέρα, σημειοῦται ὅμως ἐνταῦθα διὰ νὰ λεχθῇ ὅτι εἶναι ὑποκοριστικὸν τοῦ στάσις, τοῦ δηλοῦντος κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχὴν τὸν τόπον ἐνθα τις ἵσταται· «ὁ πραιπόσιτος ἀπέρχεται ἐν τῇ στάσει αὐτοῦ», «τὰ μέρη ἵστανται ἐν ταῖς στάσεσιν αὐτῶν», «κἀκεῖνος λαμβάνει αὐτὸν (τὸν μέλλοντα προβληθῆναι) ἀπὸ τῆς στάσεως αὐτοῦ καὶ ἴσθσιν αὐτὸν κάτωθεν τοῦ πονηρίτου» (Ἐκθesis, 246,2· 163,21· 144,2).

σταυραετός: εἶδος ἀετοῦ·

καὶ τὸ σημάδι·ν σταυραετὸς δλόχρυσος ὑπάρχει

(Ἀχιλλεύς, 493).

σταυροφίλημα: τὸ φίλημα τοῦ σταυροῦ (Acta, 1,584, ἔτ. 1371).

σταυρώνω: α') «μή με σταυρώνης», μή με βασανίζης· «οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι τὸν ταύτης (τῆς δόξης) ἐρῶντα μὴ ζῆσαι βίον ἐσταυρωμένον» = βασανισμένον (Χρυσόστομος, PG, 59,219). β') «ἄνθρωπος σταυρωμένος», χρηστός, καλὸς ἀγαθὸς (Μάνη): «ὁ δὲ ἐπίσκοπος Εὐλάλιος γνοὺς τὸν Ὑπάτιον ὅτι ἐσταυρωμένος ἦν καὶ πάντα διὰ τὸν Θεὸν ἐποίει» (Καλλινίκου, Βίος τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ὑπατίου, 71).

σταυρωτής: ὁ κακός, ἄρπαξ καὶ βίαιος· «περάσανε οἱ σταυρωτῆδες», οἱ ἄνδρες τῆς χωροφυλακῆς (Πελοπόννησος)· ἐκ τῶν σταυρωσάντων ἐκείνων τὸν Κύριον· «τοὺς σταυρωτὰς ἐκείνους μιμούμενοι τοὺς τὸν δεσποτικὸν χιτῶνα διαμερίσαντας» (Νικόλαος Μεσαρίτης, 39, Heisenberg).

στάχτη: ἡ στακτὴ κονία· ὁ τύπος καὶ παρ' Ἀχμετ (119,12)· «εἰ δὲ ἴδῃ ὅτι σποδιάν, ἦτοι στάκτην ἦρε ψευδολόγος καὶ διαβολεὺς ἔσται».

στέκω: ἵσταμαι, παρὰ τὸ ἐκ τοῦ ἔστηκα, στήκω· «στήκει ὀπίσω τοῦ μαγίστρου» (Ἐκθεσις, 405,21).

τὸ στήκει, ψάλλε ἀπὸ ψυχῆς καὶ φώναζε μεγάλως
(P.Pr., 3,45).

...τίς εἶσαι, τί σιγᾷς, τί στήκεις μόνον βλέπεις·
καὶ στήκει λέγει πρὸς αὐτὸν ταῦτα μεμονωμένως
(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη, 476,1071).

στενάκι: ὁ στενὸς δρόμος ἢ διάδρομος· «εἰσέρχεται ἐν τῷ στενακίῳ τῆς χρυσῆς χειρὸς» (Ἐκθεσις, 20,23).

στενό: ὁ στενὸς δρόμος· «διέρχεται μέχρι τοῦ στενοῦ», «ἐξέρχεται διὰ τοῦ στενοῦ» (Ἐκθεσις, 69,14· 361,9).

στενοχωρῶ: πιέζω, φέρω εἰς δύσκολον θέσιν· «ὁ Βεριγγέρης παρακαθίσας ἐστενοχώρησεν αὐτοὺς ἀπὸ λιμοῦ» (Πορφυρογέννητος, Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανόν, 117,2, Βόνν.).

στήνω: διὰ τὸ στένω βλ.· «οἱ στένοντες τὰ σκάμνα τοῦ ἵπποδρόμου» (Φιλοθέου, Κλητορολόγιον, 803,1).

μέσον τῆς ρέντας στένομαι, ζητῶ διὰ τὰ τὸν δώσω
(Λύβιστρος καὶ Ροδάμνη, 2040).

στιγμή καὶ **στιμή**: διὰ τὸν ἄνευ τοῦ γ τύπον στιμή, πβ.·

στιμὴν οὐδὲν ἐστάθησαν, ὦραν οὐδὲν ἐποίκαν
(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη, 1321).

στόμα: α') «ὅλοι μ' ἔνα στόμα», ὁμοφώνως πάντες, τὸ τῶν ἀρχαίων «ἐξ ἐνὸς στόματος»· «οἱ δ' ἐξ ἐνὸς στόματος ἅπαντες ἀνέκραγον» (Ἀριστοφ.,

Ἰππεῖς, 669). Ἡ φρ. μετὰ ταῦτα καὶ ἐν τοῖς παπύροις (Pap. Giessen, No 36,13, Β' ἑκατ. π.Χ.), εἰς ἀγιολογικὰ κείμενα (Βίος Δανιὴλ τοῦ Στυλῖτου, Anal. Boll., 32,194) καὶ τὰ ἰδιωτικὰ ἐγγραφα (Cusa, I diplomati, 10,80). Ἀντὶ τοῦ «ἐξ ἐνὸς στόματος», κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἔλεγον «στόμα ἔνν»· τοῦτων ἐν ταῖς λεωφόροις διερχομένων στόμα ἐν γεγονότες δὲ δῆμος μὴ θέλειεν ὑπ' αὐτοῦ βασιλευέσθαι ἐξεβόησαν» (Νικηφόρου τοῦ Βρυεννίου, Ἱστορ., 7,4). Ἡ φρ. ἐννοεῖται καὶ πολὺ παλαιότερα· «ἐν γὰρ στόμα ἐστὶ τῆς συνοικίας πάσης» (Ἡρώδης, 3,47)· φέρεται δὲ καὶ ἐν τῇ Παιδιοφράστῃ διηγῆσει τῶν τετραπόδων ζώων, 523·

καὶ ἀπεκρίθησαν ὁμοῦ οἱ δύο ἓνα στόμα.

β') «γὰρ νὰ κλείσω τοῦ κόσμου τὰ στόματα», ἵνα ἀποστομώσω τοὺς κακολογοῦντας· «οὐκ ἂν πρὸς τῶν μισοκάλων κατηγορηθεῖ μνησίκακος· ἐγκλείσθειεν τοῖς τοιοῦτοις τὰ στόματα» (Ορ., 104,18)· «καὶ οὕτως αὐτῶν ἀποφράξας τὰ στόματα» (Μιχαήλ Γλυκά, Βίβλος χρονική, 560,1). γ') «γλύτωσα ἀπὸ τοῦ λύκου τὸ στόμα», ἐπὶ τοῦ μέγαν διαφυγόντος κίνδυνον· «καὶ ὁ μὲν κινδύνου παρὰ τοσοῦτον ἔλθων καὶ σωθεις ἐκ κυνός, οὐ λύκου στόματος, ἔθεράπευε τὸ στόμα» (Λόγγου, Τῶν κατὰ Δάφνην καὶ Χλόην λόγων Δ', Α', 22,1, Hercher).

στομάχι: «τὸν ἔχω ὅς τὸ στομάχι», τουτέστι τὸν ἀντιπαθῶ· «φρόντισον περὶ τῆς οἰκίας, ἵνα μὴ ἔχωμεν στομάχους μηδὲ φθόνον» (Ρ. Οxy., 533,14). Ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας κεῖται καὶ τὸ ῥῆμα *στομαχάω* παρὰ Μ. Βασιλεῖω (PG, 30, 253).

στραβόξυλο: α') κυρίως τὸ οὐχὶ εὐθὺ ξύλον, τὸ χρησιμοποιούμενον διὰ τὰ ἐγκοίλια τῶν πλοίων. Ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1088 φέρεται· «συνωνῆς στραβοξυλῆς» (Acta, 6,52). Τὸ στραβόξυλο καὶ ἐν μεσαιωνικοῖς γλωσσariois· πβ. Du Cange, ἐν λ. β') «εἶναι ἓνα στραβόξυλο!», ἐπὶ δυστρόπου. Πβ. καὶ τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν· «τὸ στρεβλὸν ξύλον οὐδέποτε ὀρθόν».

στραγάλι: ἐρέβινθος πεφρυγμένος (τρωγάλιον), ἐν Πόντῳ *τρωγάλι* καὶ ἐν Τριφυλίᾳ *τραγάλι*. Διὰ τὸν τύπον πβ. Πόθος *Στραγαλᾶς* ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1234 (Acta, 4,147).

στρατεῦω: συνοδεύω τινὰ μεταβαίνων που μετ' αὐτοῦ (Κύπρος, Σίφνος)· «γενομένου δὲ αὐτοῦ ὡς ἑτῶν ἐξ ἡβουλήθη ἡ μήτηρ αὐτοῦ στρατεῦσαι αὐτὸν (= νὰ τὸν ὑπάγῃ) ἐν τῇ βασιλευούσῃ» (Βίος ὁσίου Θεοδώρου, Θ. Ἰωάννου, Μνημεῖα ἀγιολογικά, 365).

στρατοκόπος: ὁ ὁδοιπόρος· «ὁ δὲ εἶπε στρατοκόπος ὑπάρχω, καθὼς ὁρᾷς» (Συντίπας, 71,18).

στρείδι: «κόλλησε σὰ στρείδι», ἐπὶ τοῦ μὴ εὐκόλως ἀπαλλασσομένου. Ὅτι ἡ παροιμ. φρ. ἦτο πολὺ παλαιότερον ἐν χρήσει, δεικνύει ὁ Μακάριος γράφων ἐν τῇ συλλογῇ του (Ἑκατ., 7,39)· «προσέχεται ὥσπερ λοπάς».

στρέφω: ἐπιστρέφω· «σοῦ τὸ δίνω μὰ νά μου τὸ στρέψης»· «ἐάν τις ἴδῃ ὅτι ἦρθη ἀπ' αὐτοῦ ὁ σταυρός, εἰς θλίψιν ἐλεύσεται... ἐὰν δὲ ἴδῃ ὅτι πάλιν ἐστράφη ὁ σταυρός, ἀποβαλεῖ τὴν λύπην αὐτοῦ» (Ἀχμέτ, 74,25)· «ἵνα τὸ κηπίον αὐθις στραφῇ τῇ μονῇ» (Trinchera, Syll., 144, ἔτ. 1131).

στρίβω: «αὐτὸς τὰ στρίβει», ἐπὶ τοῦ παλινωδοῦντος καὶ ψευδομένου· «ἐλίσσων πλέκων, ψευδόμενος οὐκ ἐπ' εὐθείας λέγων ἢ κινῶν Εὐριπίδης Σισύφω» (Ἡσύχιος).

συγγενής: ἐν τῷ ἐπυλλίῳ Βέλθανδρος καὶ Χρυσάντζα, 1169, φέρεται καὶ ἡ αἰτιατικὴ πληθυντικὴ συγγενούς·

ἀπὸ τοὺς ὅλους συγγενούς ἐγὼ δπάρχω μόνη

συγκαίομαι καὶ **συγκάβομαι**: κατὰ τὰ σκέλη ἢ τὴν μασχάλην ἔνεκα προστριβῆς ἢ ἐφιδρώσεως πάσχω δερματικὸν ἐρεθισμόν, ἀρχαῖον ἀφθῶν· «φέρε μου τὸ μουνίν σου ἐνταῦθα, ἵνα χρίσω αὐτὸ καὶ οὐ συγκάπτει» (Acta, 2,52, ἔτ. 1383). Τὸ ρ. καὶ ἀρχαῖον ἐπὶ διαφόρου ὅμως σημασίας. Παρ' ἀρχαίους **συγκαίω** = καίω δημοῦ.

σύγκαψι: ὁ ἔνεκα προστριβῆς ἢ ἐφιδρώσεως ἐρεθισμὸς τοῦ δέρματος· «συνέβη τὸ πλουμίον τῆς πολυτίμου αὐτῆς ὀθόνης, ἦν ἐφόρει, ἀψασθαι αὐτῆς τοῦ σαρκίου καὶ ἐκ τούτου σύγκαυσιν αὐτῇ γενέσθαι δι' ὑπερβολὴν ἀπαλότητος» (Βίος ὁσίας Μελάνης, Anal. Boll., 22,24,30). Ἡ λ. καὶ ἀρχαία πρὸς δήλωσιν τῆς ἰσχυρᾶς καύσεως.

συγύρισι: τὰ ἐπιπλα τῆς οἰκίας· «κελεύει τὸ δίκαιον νὰ ἔξη τοὺς καρποὺς τῶν πραγμάτων καὶ τὴν συγύρισι τῆς οἰκίας» (Ἀσίζαι, 372,5).

συζώντανος: ὁ ἄλλως **ὀλοζώντανος**, ὁ ζῶν ἔτι· ἡ πολιτικὴ τὸν φίλον της

κι' ἂν ἤμπορῃ συζώντανον 'ς τὸν Ἀδὴ νά τον θάψῃ

(Σαχλίκη, Γραφαὶ καὶ στίχοι καὶ ἐρμηνεῖαι, 431)· σὲ τὸν ὄνον

καὶ τρώγουν σε συζώντανον κόρακες καὶ κουροῦνες

(Διήγησις παιδιόφραστος, 684).

συκῶτι: τὸ **συκαῶτὸν** ἦπαρ καὶ κατόπιν τὸ ἦπαρ· «θά σου φάω τὸ συκῶτι», θά σε θανατώσω·

...τοῦ ἐγὼ μέσον ἦπαρ ἔχοιμι

ἐσθέμεναι προσφῶσα

(Ἰλιάς Ω, 212).

συμπαθῶ: συγχῶρῶ, παρέχω συγγνώμην. Τὸ ρ., κατὰ τύπον, εἶναι ἀρχαῖον. Διὰ τὴν μετὰ γενικῆς σύνταξιν, «νά μου συμπαθῆς», πβ·

εἰπέ τον τὸν ἀφέντη μας καὶ ἄς μοῦ συμπαθήσῃ

(Διήγησις Ἀπολλωνίου Τύρου, 753, Wagner, Carmina).

συναλλήλως: ἀπὸ κοινοῦ, ἀναμεταξύ των· «συναλλήλως αὐτοῖς ἐκρά-
τουν πάντα ἐκείνου πράγματα» (Φραντζῆ, Χρονικ., 392,14)· «οὐ συναλ-
λήλους τοὺς ἀμφοτέρους καθείρξας, ἀλλὰ χωρὶς καὶ καθ' ἓνα» (Βίος τοῦ ὁσίου
πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου Στουδίτου, PG, 99,160).

συναπάντημα: «κακὸ συναπάντημα», ἡ δυσοσιώνιστος συνάντησις·
«ἐντυχία δυσοσιώνιστος καθ' ὁδὸν δὲ καὶ κακὸν οἱ κοινοὶ φασι συναπάντημα»
(Νικηφόρου Γρηγορᾶ, Ἑρμηνεία εἰς τὸν τοῦ Συνεσίου περὶ ἐνυ-
πνίων λόγον, PG, 149,536).

συνεπαίρων: παρὰσῶν, κυρίως παίρνω μαζί μου· *συνεπαίρω* (Ἦπει-
ρος, Μάνη, Κρήτη)· «τὸν συνεπῆρε τὸ ποτάμι»· «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι ἐπωχῆσατο
καμήλου καὶ συνεπῆρεν αὐτὸν εἰς δρόμον», «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι ἡ αὐτὴ χαράδρα
δένδρα ἢ οἰκίας συνεπῆρε καὶ κατήγαγεν» (Ἀχμέτ, 185,26· 134,25)· «con-
tolo· συνεπαίρω» (CGL, 2,445,24). Τὸ ῥῆμα ἀρχαῖον, μὲ διάφορον ὅμως
σημασίαν.

συνεφέρων: ἀνακτῶ τὰς αἰσθήσεις μου, συνέρχομαι μετὰ λιποθυμίαν·
αὐτὴ νὰ πέφτῃ ἀναίστητος κι' ἐκεῖνος νὰ συμφέρῃ

(Λύβιστρος καὶ Ρομάμνη, 3295).

συντροφί: ἡ περισκελὶς· ἐν προικοσυμφώνοις IE' αἰῶνος (ἐν Byz.
Zeitsch., 5,114) ἀναφέρονται *ἐπικαμισσοσύντροφα*.

συντροφικός: ὁ ἀπὸ κοινοῦ, ὁ συνεταιρικός· «οὕτως ἐγὼ αὐτοῖς τὸν
συντροφικὸν θησαυρόν, ὃν ἔθικαν εἰς ἐμὲ ἀποδώσω» (Συντίπας, 98,20).

συντυχαίνω: συνομιλῶ (συντυγχάνω), τὸ ἀρχαῖον ἐντυγχάνω· «οἱ
Σαρακηνοὶ συνέτυχον μετὰ τοῦ βασιλέως ὅσα ἐβούλοντο» (Ἐκθεσις, 588,5).
Τὸ συντυγχάνω, ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ συναντῶ, ἀρχαῖον.

σύρμα – συρμή: ὁ ὀλκὸς ἐρπετοῦ· «πορευομένων δ' ἡμῶν, ἐξαίφνης
δρῶμεν σύρμα μεγάλου δράκοντος» (Παλαδίου Ἑλενοῦ πόλεως, Ἦ
πρὸς Λαῦσον ἱστορία, PG, 34,1148)· «ὀλκός· *συρμή*· ἡ συστοροφή, ὁ ἐλιγμός,
ἡ σπεῖρα» (Σχολιαστῆς Ὀπλιανοῦ Ἀλιευτ., Α', 572).

σύρω: «σύρε νά...», πῆγαινε νά..., κυρίως σύρων τὸν χαλινὸν ἢ τὸ
ζῶον, χῶρει·

τὸν δάον ἰδοὺ ἔτοιμον καὶ σύρε ἄς περπατοῦμεν

τὸν δάον σὰν πάντα βίτωανε καὶ σύρε ἄς περπατοῦμεν

(Λύβιστρος καὶ Ροδάμνη, 2722,2742).

συφάμελος: μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας·

συφάμελοι νὰ τρέχουσι μὲ φαγοπότια ὅλοι

(Γεωργηλᾶς, 165).

συφωνία καὶ συμφωνία: τὸν ἄνεν τοῦ μ τύπον προδίδει ἡ ἐν ἐγγράφῳ
τοῦ IB' αἰῶνος λέξις *σύφωνα* = προικοσύφωνα· «ταῦτα τὰ σύφωνα στέρ-
ξαι» (Spa'ta, Diplomi Greci Siciliani inediti, 11,56).

συχνά: ἐν τῇ φρ. «τὸν βλέπω συχνά», κατὰ μικρὰ χρονικά διαστήματα «ἀπέρχου πρὸς αὐτὸν μὴ συχνά, ἀλλὰ ἀραιὰ» (Κεκαυμένου, Στρατηγικόν, 40).

συχωνῶ: «δέ με συχωνῶς, Χριστιανέ μου», ἄφες με ἡσυχον, σὲ παρακαλῶ «συγχώρησόν μοι, παρακαλῶ σε, καὶ μὴ με ἐρώτα». Τὸ ρ. ἀρχαῖον, ἐπὶ διαφόρου ὅμως σημασίας (Bonnet, Acta Philippi et Thomæ, 1).

σφάζω: «μὲ σφάζει ἓνας πόνος», ἐπὶ τοῦ ἰσχυρὸν πόνον αἰσθανομένου περὶ πονοῦντος τὸν τράχηλον λέγεται «τιτρωσκόμενος οὖν καὶ κατασφαπτόμενος ἀπαύστως δι' ὅλης τῆς ἡμέρας» (Σύνοψις τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου Εὐγενίου, Α. Παπαδοπούλου — Κεραμέως, Fontes historiae imperii Trapezuntini, 146,15, ΙΔ' αἰῶνος).

σφάχτης: ἰσχυρὸς πόνος σωματικὸς ἢ ψυχικὸς· ἦλθον γράμματα δηλοῦντα

σχεδὸν εἰπεῖν τὸν θάνατον καὶ σφάκην ἰδικόν μου

(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη, 2304).

σφίγγω: τὸ ρῆμα ἐν τῇ φράσει «τὸν ἔσφιξα», ἦτοι τὸν ἐπίεσα, πολὺ τὸν ἔστενοχώρησα. Κατὰ τὰς Ἀσίξας (6,224,6) τοὺς ὑπόπτους ὡς φονεῖς «ἡ αὐτὴ ἐνὶ κρατημένῃ νὰ τοὺς σφίξῃ καὶ μὲ μαρτυρίαν νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν ἀλήθειαν». Ἡ σημασία ἐκ τῆς μεσαιωνικῆς συνηθείας νὰ σφίγγουν κατὰ τὰς ἀνακρίσεις τὸ κρανίον τῶν ἐνόχων διὰ σιδηρᾶς στεφάνης, ἵνα οὗτοι μαρτυρήσουν.

σῶνω: «σῶσε», σπεῦσον (Πελοπόννησος)· τὸ δακτυλίδι

*τῆς βάβυλως παραδίδει το, λέγει γλήγορις σῶσε
ᾗ τὰ χεῖρα τοῦ Διγενῆ τὸ δακτυλίδι δόσε*

(Διήγησις Διγενῆ, 1677, Πετρίτση).

σώσπαστος (Κυκλάδες): «τὸν ἔκανε σώσπαστο ᾗ τὸ ξύλο», ἦτοι ἰσχυρῶς τὸν ἔδειρε· ὁ βούβυλος τὸν πάρδον

ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ κέρατα ἔσώσπαστον τὸν κάμνει

(Διήγησις παιδιόφραστος, 1030). Τὸ ἐπίθετον παρὰ τὸ *συσπῶμαι*· σώσπαστος εἶναι ὁ ὑπὸ σπασμῶν καταλαμβανόμενος. Σπαστός ἐν Κρήτῃ λέγεται ὁ ἰσχυρῶς δαρεῖς.

Τ

τα(ν)ή: ἡ διὰ τὰ ζῶα προοριζομένη τροφή· «ὁ δὲ ἐπείκτης παρίσταται εἰς τὰς ταγὰς τῶν ἵππων καὶ τὰ καλιγώματα» (Ἐκθεσις, 480,1)· «ταγή· ἡ σύναξις τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων» (Ἡσύχιος). Ἡ λ. ἐπὶ τῆς σημασίας

αὐτῆς καί ἐν τοῖς παπύροις (Pap. Cair. Zen., 59,333,12, Γ' π.Χ. αἰῶνος).

τάμα: ὅ,τι τις ὑπισχνεῖται νά πράξῃ ἢ ἀφιέρωμα πρὸς ἱερὸν πρόσωπον διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ παρασχεθεῖσαν βοήθειαν· «ὁ αὐτὸς δὲ Θεόβορος ὁ συγκλητικὸς κατὰ τάγμα ἔλθων ἐκ τοῦ Ἄργους ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἥλιου παρακοιμηθῆναι», «παραμείνας ἐν τῷ ἱερῷ, προφάσει τοῦ τάγματος τῆς εὐχῆς» (Μαλάλα, Χρονογρ., 45,19· 46,1) (τάσσω — τάγμα)· «ἐκέλευσε τὴν βουλομένην χρυσοφορεῖν τάγματι ἀνατιθέναι τῷ ἱερῷ» (Ἀριστοτέλ., Οἰκον., Β' [20])· «ὠρθοδρόμησαν εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Σεργίου καὶ ἃ εἶχον τάγματα καὶ προσφορὰς προσήνεγκαν» (Βίος ἁγίου Δομετίου, Anal. Boll., 19,299,32). Ὁ ἄνευ τοῦ γ τύπος *τάμα* παρὰ Λεοντίῳ Μαχιαρᾷ (1,226, Dawkins).

ταχίσι: τὸ ἐκ τῆς ἐκπίσεως τοῦ σησάμου προερχόμενον ἡμίπηκτον ὕγρον, ἡ ὑποστάμη τοῦ σησαμελαίου· «ἀπὲ τὴν ταχὴν κελεύει τὸ δίκαιον νὰ πάrouν δικαίωμαν τὸ δέκατον» (Ἀσίζαι, 245,13).

τελευταῖος: «εἶναι τὰ τελευταῖα του τώρα», ἐπὶ ἐτοιμοθανάτου· «ἔκειτο μὲν ὁ μέγας τὰ τελευταῖα πνέων» (Φιλοθέου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Σάββα τοῦ νέου, Α. Παπαδοπούλου — Κεραμέως, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας, 5,355,4).

τέλος: «ἤρθε τὸ τέλος του», ἀπέθανε· ἐκ τῆς ἀρχαίας φράσεως «θανάτου τέλος»· «τέλος καὶ τὸν θάνατον καλοῦμεν» (Ἀρεμίδωρος, 191,10).

τέσσερα: «πάει μὲ τὰ τέσσερα», ἐπὶ τοῦ τετραποδητὶ βαίνοντος· «συγκυμφεῖναι καὶ ἐπὶ τεσσάρων βαίνειν, κατὰ τὰ βοσκόμενα» (Op., 175,1).

τετράγγουρο: τὸ εἶδος τοῦ σικνοῦ, τὸ κοινῶς ἄλλως ξυλάγγουρο· «τὸ κάστρον τετραγγοῦρον καλεῖται, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸ μικρὸν δίκην ἀγγουρίου» (Πορφυρογεννήτου, Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανόν, 138,21, Βόνν.). Ἡ λ. καὶ ἐν τῷ Ὀνειροκριτικῷ τοῦ Ἀχμέτ (197,12). Φέρεται δὲ καὶ παρὰ Σουῖδα· «σικυῖα τὰ τετράγγουρα».

τετραδοπαράσκενο: ἡ Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος· «κάθε Τετραδοπαράσκενο νηστεύω· «τὸ ἐν Τετραδοπαρασκευαῖς νηστεύειν» (Παπαδημητρίου, Theodoros Prodromos, 242).

τετραπέρατος: ὁ εὐφύστατος, ὁ μεταβάς εἰς τὰ τέσσαρα πέρατα τοῦ κόσμου· «εἰς τὰ τετραπέρατα τοῦ κόσμου» (Bonnet, Acta Apostolorum apocrypha, I, 141,27).

τηκνικίζω: τήκομαι, μαραίνομαι, λίαν μελαγχολῶ· τὸν γέροντα

κα' ἡ κόρη σύντα τὸν γροικᾷ πλήττει καὶ τηκνικίζει

(Περὶ γέροντος νὰ μὴν πάρη κορίτσι, 64, Wagner, Carmina).

τί: α') «τί τανε;» τί συνέβη; ὁ Νέρων λέγει πρὸς τὸν Σίμωνα· «τί ἦν Σίμων;» (Lipsius, Acta Apostolorum apocrypha, I, 217,4)· «τί οὖν ἔστιν, ἄνδρες Ἐφέσιοι;» (Bonnet, Acta Apostolorum apocrypha,

Ι, 170,14). β') «μωρέ, τί 'ν' τοῦτο!», ἐπὶ τοῦ θαυμάζοντος ἀντικείμενόν τι ἢ ἀποροῦντος ἐπὶ τινί· «συχνὰ ἐπιλέγοντες καὶ ἡμεῖς· τί τοῦτο!» (Ορ., 311,54)·

τί τοῦτο; ζῆς, Καλλίμαχε, καὶ οὐκ ἐφανερώθης;

(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη, 1797).

τιμωρῶ: *τιμωρημένος* ὁ ἀσθενής, ὁ ἀσθενικός· ἐὰν ἀπέθνησκέ τις μετὰ μακρὰν νόσον, οἱ παρηγοροῦντες «μέμφονται ὅτι καταφθινήσας καὶ τιμωρηθεὶς ἀπέθανε» (Π λ ο υ τ ᾱ ρ χ ο υ, Παραμυθητικός εἰς ᾽Απολλώνιον, 1170).

τινάξω: διακινῶ· «τίναξε τὰ ρούχα νὰ πέσουν οἱ σκόνες»· «εἰ γὰρ μὴ βούλει ταῦτα (τὰ ἱμάτια) γενέσθαι σιτόβρωτα, δὸς τοῖς πτωχοῖς· ἐκείνοι γὰρ εἰσὶ οἱ τὰ ἱμάτια ταῦτα εἰδότες τινάσσειν» (Χ ρ υ σ ὅ σ τ ο μ ο ς, PG, 59,327).

τίποτε, τίποτες, τίβοτας: α') κᾶτι· «οἱ ἄνθρωποι οὔτινες ἐκ τῶν ἡμετέρων θησαυρῶν κατὰ δωρεᾶς ἢ ἀγορασίας ἢ ἄλλου οἰουδήποτε τίτλου τίποτα λαμβάνουσι» (Βασιλικά, 50,13γ)· «φοβοῦμαι μήπως ἔγινε τίποτε κλεψιά»· «ἐφοβοῦντο μήπως ἔνι τίποτες ἐπιβουλῇ», «ἔρωτᾷ ὁ μάγιστρος μὴ τίποτε παρελείφθῃ» (Ἐκθεσις, 403,5). β') οὐδέν· «σὺ νὰ μὴ ἔγινε τίποτε», ὥς ἐὰν μὴδὲν συνέβῃ· «καὶ ἔρχεται καὶ καταφιλεῖ με κἀγὼ αὐτὸν ὥς μὴδενὸς γενομένου» (Ἀ β β ᾱ Ζ ω σ ι μ ᾱ, Διαλογισμοί, PG, 78,1692)· «οὐκ ἔχει ἄδειαν ὁ τοποτηρούμενος λαμβάνειν τίποτε» (Ἐκθεσις, 334,20). Ὁ τύπος *τίβοτας* παρὰ Σ α χ λ ῖ κ η (Γραφαὶ καὶ στίχοι καὶ ἐρμηνεῖαι, 195), ὅστις διὰ τὸν ἄπειρον ζαριστὴν λέγει·

κι' οὐδὲν κατέχει τίβοτας, δὲν ἔναι μαθημένος.

Βλ. καὶ τὸ Ἑλληνικὸν γλωσσάριον τοῦ Du Cange, ἐν λ. *τίποτα*.

τολμῶ: ἐν Μάνῃ *τρομάω*, ὅπερ προϋποθέτει τὸ παραδεδομένον *τορμῶ*, κατὰ μετάθεσιν· «ἂν λάχῃ ὅτι κανεὶς ἱατρὸς καὶ ἐτόρμησεν νὰ ἱατρεύσῃ εἰς τὴν χώραν δίχως εἶδῃσιν» (Ἀσίζαι, 186,16).

τόξο: «φάνηκε τὸ οὐράνιο τόξο», ἡ Ἴρις· «Ἴρις τὸ καλούμενον τόξον παρὰ τοῖς πολλοῖς» (Μ ι χ α ἡ λ Ψ ε λ λ ο ὕ, Διδασκαλία παντοδαπῇ, PG, 122,749)· «εἴρη· ἡ τοῦ ἡλίου ἐν ταῖς νεφέλαις χροᾶ, τὸ λεγόμενον τόξον» (Ἡσύχιος).

τοξόβολο: καὶ ἐν Ἰκαρίᾳ *τοξοβόλι*· ἀπόστασις βολῆς τόξου· «ἔσυρα τὴν πέτρα καὶ πῆγεν ἓνα τοξόβολο» καὶ ὁ Ι. Τ ζ ῆ τ ζ η ς (Χιλιάδες, χιλ. 2, ἱστορ. 35, στίχ. 127) εἶπε· «μῆκος τοξοβόλου». Ἐν Κάμπῳ Ἀβίας, κατὰ τὸ τοξόβολο, λέγουν καὶ *τουφεκόβολο*. Πβ. καὶ τὸ συνώνυμον *σαγιτιτόβολο* (Ἐκθεσις, 452,8).

τόπος: α') «δῶσε τόπο ᾗ τὴν ὁργή», ὑποχώρησον. Καὶ ὁ Π λ ο ὕ τ α ρ χ ο ς (Περὶ ἀοργησίας, 14) ἔγραψεν· «αὐτῇ (τῇ ὁργῇ) διδόναι τόπον». β') «δὲν τὸν χωρεῖ ὁ τόπος», ἐπὶ τοῦ ἐν μεγάλῃ ἀδυναμίᾳ εὐρισκομένου. Ὁ Μ ι χ α ἡ λ Γ λ υ κ ᾱ ς (Στίχοι, 156) εἶπε· «τόπος οὐ χωρεῖ σε». γ') «ᾗ τὸν τόπο

μου βάνω τόν...», ὀρίζω ὡς ἀντικαταστάτην μου τόν...· «ἔπεμψα δέ σοι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Δίδυμον ποιοῦντά μου τὸν τόπον» (Leipzig. papyri, 108,6, B' - Γ' μ.Χ. ἑκατ.)· «᾿ς τὸν τόπο τοῦ τάδε βάλαμε τὸν τάδε», ἀντὶ τοῦ τάδε, ὀρίσαμεν τὸν δεῖνα· «Ἀπολλῶτος ποιουμένου τὴν χώραν αὐτοῦ ἀπόντος» (Maspero, Aphrodito pap., ἐν Bulletin de l'Institut Français d'Archéologie Orientale du Caire, 6,78). δ') «τὸν ἄφηκε ᾿ς τὸν τόπο» ἢ «ἔμεινε ᾿ς τὸν τόπο», ἦτοι αὐθωρὸν τὸν ἐφόνευσεν, αὐθωρὸν ἀπέθανε· «δέδωκεν αὐτῷ κατὰ τῶν ψυῶν ροπάλῳ τινὶ καὶ ἄφηκεν αὐτὸν τῷ τόπῳ κείσθαι» (Παλαδίου Ἑλενοπολίως, Ἡ πρὸς Λαῦσον ἱστορία, PG, 34,1067)· «καὶ ἔδωκεν αὐτῷ Σαπώρῃ κατὰ τοῦ μετώπου καὶ εὐθέως ἀπέθανεν ἐπὶ τὸν τόπον» (Μαλάλα, Χρονογρ., 296,22).

τόσος· «᾿ς τοὺς τόσας τοῦ μηνὸς» λέγομεν περὶ καθορισμοῦ ἡμερομηνίας προκειμένου· «κατὰ μῆνα τόνδε, εἰς τὰς τόσας, ἐν ἡμέρᾳ καὶ Ἰνδικτιῶνι τῇδε» (Κωδινού, Περὶ τῶν ὀφικιαλίων, 87,15).

τούμπα· ὕψωμα χώματος, λοφίσκος· «ἐὰν ἴδῃ ὁ βασιλεὺς ὅτι διετάξατο ἐν τῇ γῇ αὐτοῦ στήσαι νεωστὶ περικλείει τὴν τύμβαν τὴν καλουμένην Ἀναλήψιμον» (Βυζαντινὰ Χρονικά, 10,454, ἐτ. 1318)· «βουνὸς ἦτοι τούμβα» (Ἀχμέτ, 98,13).

τούμπλα (Σύμη)· χονδρὸν καὶ μακρὸν ξύλον, δι' οὗ κτυποῦν τοὺς στάχυς, ἵνα χωρισθῇ τὸ ἄχυρον ἀπὸ τοῦ σίτου· «δύο τούπλας καὶ ἐν τουκερὸν» (Pap. Ken., 303,17).

τοῦτο· «λέει τοῦτά μου καὶ κείνά μου», ἐπὶ τοῦ διάφορα προφασίζομένου· «μὴ προφασίσῃ τοῦτο κακεῖνο» (Θεόδωρος Στουδίτης, PG, 99,1369)· «σήμερον ἐξαίρουσι τοῦτον, ἐς νέωτα διασύρουσι, τοῦτό τε κακεῖνο παριστῶντες μὴ σὺν λόγῳ ποιεῖν» (Νικήτα Χωνιάτου, Χρονικὴ διήγησις, 305,4).

τράγειος· «τράγειο κρέας», τὸ τοῦ τράγου· «εἰ δέ τις ἴδῃ ὅτι κρέας ἦσθιε τράγειον» (Ἀχμέτ, 194,20).

τρανός· ὁ μέγας τὴν ἡλικίαν, ὁ ἰσχυρὰ μέσα ἔχων, ὁ ἀνωτέρας κοινωνικῆς τάξεως. Ὁ ρήγας νὰ δικάζῃ «οὕτως τὸν πτωχὸν ὡς τὸν πλούσιον καὶ τὸν τρανὸν ὡς τὸν μικρὸν» (Ἀσίζαι, 36,30).

τραυῶ· α') «μὲ τραυᾶ ᾿ς τὸ δικαστήριον», ἐνάγει με' «καὶ ἐλκυσθέντων ἀπάντων εἰς τὸ κριτήριον» (A. Peyron, Pap. Greci, 36,11). β') «τοῦ τραυᾶ πολλὰ λεφτά», τοῦ ἀποσπᾶ πολλὰ χρήματα, ἐπὶ τοῦ χρηματικῶς ἐκμεταλλευομένου τινά· «δώροις ἐδεξιοῦντο πολλοῖς, ἃ δὴ κατέσπα ὁ μοναχὸς ἀπομένων βαρύπλουτος» (Op., 282,51).

τροχαντήρι καὶ **τροχαντήρι**· εἶδος ἱστιοφόρου πλοίου με' δύο κυρίως ἱστία καὶ ὑψηλὴν καὶ λεπτὴν πρῶραν καὶ πρύμνην. Κυρίως, ὡς καὶ ὁ Ἡσύχιος παραδίδει, τροχαντήρ ἦτο μέρος τῆς πρύμνης τοῦ πλοίου· «εἵκοσι τῶν γησιωτέρων αὐτοῦ κεκρατηκότες οἰκετῶν ἐφ' ἐνὶ τροχαντήρι πλοίου τοὺς

πάντας ἀξίναϊς κατεμέλισαν» (Νικῆτα τοῦ Παφλαγόνο, Ἰγνατίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως βίος, PG, 105,516, αἰών Θ').

τρεχᾶτος: «πάει τρεχᾶτος», τρέχων

ὡς πρὸς τὸ μέρος τῆς φωνῆς καὶ ἐπὶ πάγει τρεχᾶτα

(Βέλθανδρος καὶ Χρυσάντζα, 1197).

τρέχω: α') «ὁ μῆνας ποῦ τρέχει», τουτέστι κατὰ τὸν παρόντα μῆνα· «ἐπιμεμήσεως οὖν ἑνδεκάτης τρεχούσης» (Ἀννης Κομνηνῆς, Ἀλεξιάς, 1,297,18)· «τρέχειν ἤρξατο τὸ 18' ἔτος» (Μιχαήλ Γλυκά, Βίβλος χρονική, 424,10). Ἐν τοῖς παπύροις (Berliner griech. Urkunden, 1120,9, Ε' μ.Χ. ἑκατ.) ἀντιστοιχῶς φέρεται· «τοῦ διαπορευομένου μηνὸς ε'». β') «νερὸ τρεχούμενο», τὸ μὴ στάσιμον· διὰ τὸν μετοχικὸν αὐτὸν τύπον, πβ'· «συναντήσας δὲ πλοῖον τρεχόμενον ἀπὸ τὴν δύσιν καὶ ἀναβαῖνον ἐπὶ τὴν Μυρῶν μητρόπολιν» (Βίος ἀγίου Νικολάου, 1,311,5, Anrich, 15' αἰῶνος). γ') «μοῦ τρέχει νὰ πάρω τόσα...», μοῦ ἀναλογεῖ νὰ πάρω τόσα· «κομίζεται νομίσματα 1στ' καὶ τὰ κατατρέχοντα αὐτῷ» (Ἐκθεσις, 335,9).

τριάμισυ: τρία καὶ ἥμισυ· «ὁ ἄντρας μου λείπει τριάμισυ χρόνια»· «ὁ ἀγοραστής νὰ πληρώσῃ πέρπυρα τριάμισυ» (Ἀσίζα, 40,2).

τριβέλλι: τὸ τρύπανον (Οἶνοῦς Λακεδαίμονος, Λατίν. trebellioni· «κοντάρια μετὰ τριβελίων» (Ἐκθεσις, 669,20).

τριγυρίζω: «μὲ τριγυρίζει ἀρρώστια, πυρετός», ἐπικεῖται ἡ εἰσβολὴ ἀσθενείας ἢ πυρετοῦ· «ὄντος μου ἐπὶ θεραπείᾳ... χάριν τῆς περιεχούσης με ἀρρωστίας» (Pap. Tebtuni, 44,6, τοῦ 114 π.Χ.). Τὸ τριγυρίζω δίδει τὸ δημῶδες κείμενον τῆς Χρονικῆς διηγήσεως Νικῆτα τοῦ Χωνιάτου, 798,27.

τριμυκίζω: «ἅμα τᾶκουσα, τριμυκίστηκα», ἐταράχθην (Μάνη)· κατὰ μετὰθεσιν ἐκ τοῦ τρικυμίζω· «οἱ μιμηταὶ τοῦ διαβόλου εἰσὶν εἰς τὴν κόλασιν καὶ τρικυμίζονται» (Vasiliev, Anecdota Graecobyzantina, 181, αἰῶνος ΙΕ' - ΙΣ').

οἱ μὲν ἐτρικυμίζοντο πρὸς τὴν τοῦ κάστρου μάχην

(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη, 1019).

τριπηδῶ: (Κύπρος) τρέχω ὀρμητικῶς

κι' ὁ χάρος ἐτριπήδωσε, τρέχει νὰ τὴν φιλήσῃ

(Γεωργηλᾶς, 275). Τὸ τριπήδημα ἦτο εἶδος εἰδικοῦ βηματισμοῦ τῶν ἵππων. Ἐν τοῖς Ἱππιατρικοῖς ἀναγινώσκομεν· «καὶ ἀναβάτην ἐπικαθίσει ποιήσας δρόμῳ τῷ διὰ κάλπης γύμναζε, ἥτοι τῷ λεγομένῳ τριπήδῳ». Γράφει δὲ καὶ Λέων ὁ Σοφὸς εἰς τὰ Τακτικά του (PG, 107, κεφ. 7,35)· «μετὰ τῶν

σκουταρίων ἐπελαύνειν εὐτάκτως τριπόδω μόνον, ἤγουν κινήματι συμμέτρῳ τῷ λεγομένῳ κάλπα καὶ μὴ βιαίως». Πβ. *καλπάζω*.

τριτώνω: «θὰ τριτώσῃ τὸ κακό, ἡ ζημιά», ἥτοι διὰ τρίτην φορὰν θὰ ἐπαναληφθῇ· «ὃ ἐμπεσὼν εἰς μαλακίαν πρὶν ἱερουργηθῆναι, ἐπιτιμιάσθω, εἰ δὲ δευτερώσει καὶ τριτώσει μηκέτι ἱερουργείτω» (Βασιλείου μαθητοῦ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, Ἐπιτιμήσεις, Βυζαντ. Χρονικ., 8,405)· «ἐπεὶ καὶ ἐδευτέρωσε, ἐλπίζω νὰ τριτώσῃ» (Βίος ἁγ. Νικολάου, 185).

τρίχα: ἡ θριξ· α') «ἄμα τᾶκουσα, σηκώθηκε ἡ τρίχα μου», ἐπὶ τοῦ φρίττοντος ἐπὶ δεινῇ ἀγγελίᾳ·

ἔστρησας ἡμῖν πᾶσαν ὀρθὴν τὴν τρίχα

(Leo Sternbach, Nicolai Calliclis carmina, 9). β') «παρὰ τρίχα, ἀπὸ τρίχα», μικροῦ δεῖν· «θριξ, ὃ φασιν, ἀνὰ μέσον καὶ ἐβλεπε θάνατον» (Op., 292,47)· πβ. τὸ τοῦ Παύλου Σιλεντιαρίου, 23· «ἀπὸ τριχὸς ἡρτημαι»· «᾿ς τὴν τρίχα», εἰς τὴν ἐντέλειαν· «ἦτανε στολισμένος ᾿ς τὴν τρίχα», ἥτοι ἐπιμελέστατα· «οὐ λέγω τὸν ἔξωθεν κόσμον καὶ εἰς τρίχα συνηρμοσμένον» (Γρηγόριος Θεολόγος, PG, 35,1037).

τριψίδι: ἡ καννέλα· «τοῦ πατριάρχου διδόντος νάρδον καὶ τὰ τριψίδια» (Ἐκθεσις, 34,12).

τρομάζω: ταράσσομαι διὰ τι αἴφνης γεγόμενον ἢ ἀκουσθέν· «ταῦτα ἀκούσαντες καὶ μεγάλως τρομάσαντες» (Βίος τοῦ μακαριστοῦ Ἀδξεντίου, PG, 114,1428)· «αἱ πέτραι τοῦ τόπου ἐκείνου συνετριβόντο καὶ ἡ γῆ ἐτρόμασεν» (Μαρτύριον τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου τοῦ στρατηλάτου, Anal. Boll., 2,361,35, κώδ. ΙΑ' αἰῶνος)· «ὃ ἵππος αὐτοῦ μεγάλως τρομάξας, πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς διεφώνησεν» (Βίος δοσίου Φιλαρέτου, Βυζαντ. Χρον., 5,70,13).

τρόπος: α') «μὲ τρόπο», ἐπιδειξίως, μὲ τρόπον κατάλληλον· «νὰ τὸν ἀποδιώξης μὲ τρόπο», «τοῦ τό πε μὲ τρόπο»· «τὸν Χαρατικὴν μετὰ τρόπον τῆς Σινώπης ἀπήλασαν» (Ἀννης Κομνηνῆς, Ἀλεξιάς, 1,313,20)· «ἐὰν ἴδῃ τις τοῦ κοινοῦ λαοῦ ὅτι ἔβαλε γούναν ἐξ ἀλωπέκων, μετὰ τρόπον πλουτήσῃ» (Ἀχμέτ, 118,14)· «οὗτοι ἔσωθεν τῶν ράβδων αὐτῶν σπαθία βαστάζοντες καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὑπὸ τρόπον ποιήσαντες μάχην» (Πορφυρογεννήτου, Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανόν, κεφ. 27). β') «μὲ κανένα τρόπο», ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ, οὐδαμῶς· «ἡ γειναμένη μηδ' ἂν ἐνὶ γε τρόπῳ μεθήσειν αὐτὸν ἰσχυρίζετο» (Lorenz, Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἁγίου ἐνδόξου Εὐδοκίμου, Izstwestija, 13,216). γ') «νὰ κάνης τρόπο νὰ...», ἥτοι νὰ εὕρῃς μέσον, ἵνα· «νὰ κάνης τρόπο νὰ μοῦ στείλῃς λεφτά»· «ἔγραφεν ἵνα ποιήσῃ τρόπον στείλαι αὐτῷ χρήματα» (Φραντζῆ, Χρον., 52,23).

τρυγῶ: τρυγῶ τινα, ἐκμεταλλεύμενός τινα, ἀποσπῶ παρ' αὐτοῦ καταλήλως χρήματα· ὁ λόγος περὶ στρατιώτου ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐταῖραι ἀποσπῶσι χρήματα· «καὶ νῦν τρυγῶσιν αὐτὸν (αἱ ἐταῖραι)... καὶ σύ, ὦ Γλυκέριον,

ἄλλον τρυγήσεις» (Λουκιανού, Ἑταιρικοί διάλογοι, 1,2): ὁ ἱατρὸς «ὁ θέλων σε τρυγᾶν, ἔαν εἴπῃ σοι φαγεῖν ὅπερ ἐστὶν ἐναντίον τῆς ἀρρωστίας» (Κεκαυμένου, Στρατηγικόν, 53).

τρῶγω: α') «με τρώει τὸ χέρι μου», αἰσθάνομαι κνησμὸν εἰς τὴν χεῖρα·

*δορᾶς φρόνει βλάστημα τὴν μυρμηκίαν
μικρὸν τυλῶδες, οἷα μύρμηξ ἐσθίον*

(Ψελλοῦ, Πόνημα ἱατρικόν, στίχ. 1271, Boissonade, Anecdota Græca, 1,227): «ἐχουσι δὲ καὶ αἷμα εἰς τὴν ἀμασχάλην καὶ τρώει τοὺς καὶ κνήθονται» (Vasiliev, Anecdota Græcobyzantina, 185). β') «φαώθηκα πειά», πολὺ ἐκουράσθην ἀπασχοληθεὶς συνεχῶς·

*... ἀλλ' ὦραθ' ἀνίστασο μηδ' οὕτως σεαυτὸν
ἐσθιε,*

(Ἀριστοφάνους, Σφήκες, 287). γ') «χυθήκανε νὰ τὸν φάνε», ἐπὶ τῶν ἐπιτιθεμένων κατὰ τινος διὰ λόγων· «ἐπέδραμον ὥς καὶ καταφαγεῖν αὐτόν, ὃ δὴ λέγεται» (Εὐστάθιος, 1139,46). δ') «κόντεψε νὰ φάῃ ὁ ἕνας τὸν ἄλλο», ἐπὶ ἐπισυμβάντος ἰσχυροῦ λιμοῦ· «εἰ μὴ κατέσπασεν ὁ τῶν πολεμίων σιδήρος ἀλλήλους ἂν κινδυνεῦσαι καταφαγεῖν» (Ορ., 286,30). ε') «τοῦ' φαιε τὸν κόπο του», κατεγράσθη τὴν ἀμοιβὴν τῶν κόπων του· «ἵνα ἐν καιρῷ φαγῶν τοὺς τῶν οὕτω ἑργατικῶν χειρῶν σου πόνους μόνος ἀντήλθῃς τὰ κακά σου» (Ορ., 262,36): «κλέπτει, φησὶν, ἀρπάζει, κατεσθίει τὰ τῶν πτωχῶν» (Χρυσόστομος, PG, 62,669).

τρωξαλλίδα: τὸ ἔντομον γρύλλος· «μυλακρίδες· σίλφαι αἱ μαλακαὶ ἔλλευκοι ἢ τρωξαλλίδες καὶ ἀλετριδες, Πλάτων Λάκωσι» (Ἡσύχιος): «τρωξαλλίς· grillus» (CGL, 3,258,5): «ἢ δὲ λεγομένη ἀκρις ἢ τρωξαλλίς» (Διοσκορίδου, Περὶ ὕλης ἱατρικῆς, 2,52).

τσαγγός: ὁ δύσκολος, ὁ δύστροπος· «αὐτὸς εἶναι πολὺ τσαγγός»· «στραγγός, ἀναιδής, σκολιός, στρεβλός, δύσκολος» (Φωτίου, Λεξικόν).

τσαγγουνῶ: ἀμύσσω διὰ τῶν ὀνύχων. Τὴν ὑπαρξίν τῆς λ. κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους δεικνύει τὸ ἐξ ἐγγράφου τοῦ 1250 παρωνύμιον Ἰωάννης Τσαγγουναῖς (Acta, 6,192) καὶ τὸ παρὰ Σαχλίκη (Γραφαὶ καὶ στίχοι καὶ ἐρμηνεῖαι, 665).

ἀναντρανίζω, βλέπω τὴν κι' ἦταν τσαγγουμισμένη.

τσακίζω: θραύω· α') «ἔπεσα καὶ τσάκισα τὸ ποδάρι μου»· «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι τὰ σκέλη αὐτοῦ ἐτσακίσθησαν ἢ ἀπεκόπη ὁ ποὺς αὐτοῦ» (Ἀχμέτ, 68,11). β') «κατατσακίσθηκα ὥς ποῦ νὰ ῥθῶ», πολὺ ἐκακουχήθην, πολὺ σωματικῶς υπέφερα· ὁ Μιχαήλ Γλυκάς (Βίβλος χρονική, 563,8) μετεχειρίσθη ἐπὶ τῆς σημασίας αὐτῆς τὸ ρῆμα θραύομαι· «ὁ υἱὸς τοῦ γέροντος Ρωμανοῦ Θεο-

φύλακτος καταστρέφει τὸν βίον θραυσθεὶς ἱππαζόμενος καὶ αἷμα διὰ τοῦ στόματος ἀγαγών». γ') «αὐτὸς τσάκισε», ἔπαυσεν ὧν ἀκμαῖος· «ἔθραυσεν· ἔπαυσεν» (Ἡσύχιος). δ') τρέπομαι εἰς φυγὴν· «ἐτσάκισαν οἱ Τοῦρκοι»·

ἐτσάκισαν, ἐπαίρνασιν ἐξ αὐτὰ ὅ,τι ἤθραν

(Χρονικ. Μορ., 7061).

τσαμπουνῶ : φλυαρῶ·

κι' ὅσα κι' ἂν ἐτσαμπούνιζε τίποτε οὐ φελᾷ την

(Σαχλίκη, Γραφαὶ καὶ στίχοι καὶ ἐρμηνεῖαι, ἔτι καὶ ἀφηγήσεις, 636).

τσαπί : τὸ γνωστὸν σκαφικὸν ὄργανον, ὑποκορ. τῆς λ. τσάπα (sapa)· «bideus· δίκελλα, μακὴλη, τὸ τζαπίον» (CGL, 3,262,62)· «λισγάρια τρία, τσαπιὰ πέντε» (Acta, 4,201, ἔτ. 1192).

τσιγαρίζω : ἐκτὸς τῆς κοινῆς σημασίας, καὶ σφόδρα βασανίζω·

καὶ πόσα μ' ἐτσιγάρισεν οὐκ ἔλαθες ὁ πόνος

(Λύβιστρος καὶ Ροδάμνη, 1547).

τσικούρι καὶ **τσεκούρι** : ὁ πέλεκυς, securis· «μονοπέλυκα καὶ τζικούρια»· «τῇ δεξιᾷ χειρὶ κρατῶν τὸ τζικούριον» (Ἐκθέσεις, 576,6· 524,3).

τσιμέντο : «χάλιξ· cimentum» (CGL, 3,526,18).

τσιμπούρι : ὁ κρῶτων·

τάφια σου καὶ ὁ κῶλός σου πάντα τσιμπούρια γέμουν

(Διήγησις παιδιόφραστος, 328).

τσόλι καὶ **τσούλι** : εἶδος χονδροειδοῦς ὑφάσματος· «τσούλια δύο καὶ κάπαν μίαν» (Delehay, Deux typica byzantins de l'époque des Paléologues, 134).

τσουκκάλι : ἡ χύτρα. Ὁ πολλαχού ἐν χρήσει τύπος *τσουκκάλι ἐν τῷ* Λεξικῷ τοῦ Κυρίλλου, ἐν λ. *δλλάρια*, ἐνθα ἀναγινώσκομεν· «αἱ χύτραι, ἥτοι τὰ τζουκκάλια»· φέρεται δὲ καὶ ἐν τῷ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ζωναρᾶ Λεξικῷ· «χύτρα· τὸ τσουκάλιον».

τσυκλί : κυκλικὴ δέσμη νήματος· «δός μου ἓνα τσυκλί νῆμα», *κυκλί* δηλαδὴ. Τὸ *κυκλιν* = κυκλικὸν μέρος, σύνηθες ἐν τῇ Ἐκθέσει τῆς βασιλείου τάξεως Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου (537,14· 565,20· 636,17).

τσυρίζω : ἐκβάλλω ὀξεῖαν καὶ διαπεραστικὴν φωνήν· ἐκ τοῦ *συρίζω* ἤκουσα

τήν γραῦν νὰ βάλλῃ τὰς φωνάς, μεγάλως νὰ συρίζῃ

(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη, 1314). Δὲν φαίνεται ὀρθὴ ἡ γνώμη (βλ. Ἀθη-

νᾶς, 55,123), ὅτι τὸ ρῆμα εἶναι πεποιημένον ἐκ τοῦ ἥχου τσίρ, τοῦ ἐκφράζοντος κρότον ἢ ψόφον.

τυλιγάδι: ἐν τῇ ταλασιουργίᾳ ὄργανον δι' οὗ ἐκ τῆς ἀνέμης λαμβάνοντες τυλίσσουσιν τὸ νῆμα. Ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ τυλίσσοντος ὁργάνου, βλ.:

τούτους τοὺς λόγους ἔγραψεν ἀπέσω εἰς τυλιγάδιν

(Λόγος παρηγορητικὸς περὶ εὐτυχίας καὶ δυστυχίας, 507, Lambros, Romans Grecs).

Υ

ὕπηρεσία: «ἔχω ὕπηρεσία», πηγαίνω ν' ἀποπατήσω· «ἀμίδας, τὰ ὕπηρεσια, τὰ οὐροδόχα ἄγγεϊα» (Bachmann, Anecdota, 1,79,30).

ὕπηρετῶ: διὰ τὸν μετὰ τοῦ ε τύπον *πereiw*, πβ. *ἀρχυπερέτην* (Green papyri in the British Museum, I, 41,121, ἐτ. 158 π.Χ.).

ὕπνος: α') «οὐδὲ ᾗς τὸν ὕπνο του δὲν τὸ εἶδε», οὐδὲ πόρρωθεν πειρᾶν τινος ἔχει· «οἱ μὴδ' ὅσον ἐν ὄνειροις ὄπλον ἐθεάσαντο» (Ἄννης Κομνηνῆς, Ἀλεξιάς, 1,69,2). β') «τραύηξα ἓνα ὕπνο!», ἀπεκοιμήθην βαθέως· «ἐπεὶ δὲ μικρὸν ἐσπάσατο ὕπνου» (Ἡλιοδωρου, Αἰθιοπικά, 2,16).

ὕπογράφω: ὁ τύπος *ἀπογράφω* ἐν παπύρῳ τοῦ Ε' μ.Χ. αἰῶνος (Wiener Studien, 8,99).

Φ

φαγοπότι: «τᾶρέσει τὸ φαγοπότι», τὸ νὰ τρώγῃ καὶ πίνῃ διασκεδάζων·

σφάμελοι νὰ τρέχουσι μὲ φαγοπότια ὅλοι

(Γεωργηλᾶς, 165).

φαλακρός: διὰ τὸν τύπον *φαρακρός*, πβ. Νικόλαος *Φαρακρός*, ἐξ ἐγγράφου τοῦ 1213 (Trinchera, Syll., 363,265).

φαμίλια: ἡ οἰκογένεια· «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι ἐσχίσθη ἡ κοιλία αὐτοῦ, ἀπολέσει τὴν φαμίλιαν αὐτοῦ» (Ἀχμέτ, 49,22). Σήμερον τὰ αἰδοῖα τοῦ ἀνδρὸς λέγονται καὶ οἰκογένεια· «δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ βάζεις τὴν οἰκογένεια;» ἐρωτᾷ πολλάκις ὁ ράπτης. Πρὸς τοῦτο παρᾶβαλε· «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι τὰ ἔγκατα αὐτοῦ ἐξηλθον διὰ τοῦ ἀφεδρώνως καὶ ἐκρεμάσθησαν ἐκ τῶν οἰκείων αὐτοῦ φαμιλιῶν» (Ἀχμέτ, 50,26).

φαρμακομύτης: ὁ μικρόχολος·

καὶ οἱ (τῷ Πανί) ἀεὶ δριμεῖα χολὰ ποτὶ ρινὶ κάθηται

(Θεοκρίτου, Εἰδ., Α', 18)· καὶ ὁ Ἡρώνδας παρὰ Στοβαίῳ (Ἀνθολ., 74,14)· «μὴ δὴ, κόρη, σὺν τὴν χολὴν ἐπὶ ρινὸς ἔχε».

φασόλι: τὸ ὄσπριον φασίολος· ὁ καὶ σημερινὸς τύπος *φασούλι* παρὰ Πορφυρογεννήτην (Ἐκθέσις, 463,18)· «φασούλιν, δρύζιν».

φελλοκάγια: αἱ κοινῶς ἄλλως *παντοῦφλες*. Ἡ λ. ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1273 (Trinchera, Syll., 487).

φελῶ: ὠφελῶ.

*εἶδες τὸ πῶς διαβαίνουσιν εἰς ὀλίγον καιρὸν οἱ πάντες,
πλουτοῖς τινὰν οὐδὲν ἐφέλεσεν οὐδὲ γένος οὐδὲ ἀνδρεία*

(Διήγησις Διγενῆ, 1342, Hesseling).

φευγός: ὁ φυγὰς, ὁ φεύγων· «καὶ γὰρ οἱ δειλοὶ τὸ πρότερον καὶ φυγοὶ καὶ κατατρυπούμενοι ἄφνω τολμηροὶ εὐρέθησαν καὶ γενναῖοι πολεμισταὶ» (Κανανοῦ, Διήγησις, 473,19).

φιλιάζω: προσαρμόζω καλῶς δύο ἐπιφανείας, κυρίως συμφιλιῶ· «εἰ δὲ βασιλεὺς ἢ ὁ τοῦτο ἰδὼν εἰς ἕτερον βασιλέα φιλιᾷσει καὶ ἀγάπην εὐρήσει» (Ἀχμέτ, 10,10). Πβ. *σοφιλιάζω*.

φίλος: καὶ ὁ ἔραστής· «τὴν ἔπιασαν μὲ τὸ φίλο της»· «σφάζει καὶ τοὺς δύο ἐν τῷ ᾧα τουτέστιν τὴν γυναῖκά του καὶ τὸν φίλον της» (Ἀσίζαι, 226,24).

φιλοτιμία: «κάνει τὴν ἀνάγκη φιλοτιμία», ἐπὶ τοῦ ἔνεκα βίας προσποιουμένου ὅτι ἐκουσίως ἀποδέχεται τι· «τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν, ὃ φασι, ποιησάμενος» (Ἀννης Κομνηνῆς, Ἀλεξιάς, 1,308,15).

φλαγγί: τὸ ἦπαρ (Κύπρος), flank· «τὸ φλαγγίν του ὅλον ἐσάπην καὶ ἐπῆγεν ἀποκάτω» (Ἀσίζαι, 182,10).

φλάμπουρο: ἡ σημαία· flammulum· ὁ διάμεσος τύπος φλάμπουλο εἰς τὸ ἐπύλλιον Λύβιστρος καὶ Ροδάμνη, 645.

ἀναπειτῶ τὴν τένταν μου, στένω τὸ φλάμπουλό μου.

Ἀναγινώσκομεν δὲ καὶ ἐν χειρογράφῳ μεσαιωνικῷ λεξικῷ· «σημαία τε τοῦ φλαμπούλου» (Du Cange, ἐν λ. φλάμουλον).

φλέβα: «ἡ φλέβα τοῦ πηγαδιοῦ», τὸ σημεῖον τοῦ φρέατος ἐξ οὗ ἀναβρῦει ὕδωρ· «ἐὰν ἐν τοῖς ἑμοῖς δρύξω λάκκον καὶ ἐκ τούτου αἱ φλέβες τοῦ σοῦ λάκκου τμηθῶσιν οὐ βεβαιοῦται ἡ ἐπερώτησις» (Βασιλικά, 58,10,51)· «ἡ γὰρ γειτονοῦσα τῇ θαλάσῃ γῇ διάτρητός ἐστιν καὶ ὑπόνομος, ὥσπερ τινὰς φλέβας ἔχουσα» (Μιχ. Γλυκᾶ, Βιβλ. χρον., 31,8).

φλεμόνι: ὁ πνεύμων· «μὲ πονοῦν τὰ φλεμόνια μου»· «ἀναχωρήσατε καὶ ἀπέλθατε εἰς τὰ ἄγρια ὄρη μὴ ἐν τραχήλοις ἢ ὠμοπλάταις μὴ ἐν στήθοις ἢ φλεγμονοῖς ἢ καρδίᾳ» (Vasiliev, Anecdota Græcobyzantina, 326, ἐκ κώδ. ΙΕ' αἰῶνος).

φλετό: τὸ φρέαρ. Ἡ λ. καὶ ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1070 (Acta, 5,145).

φοβέρα: ἡ ἀπειλή, ἐκ τοῦ φοβερά ἀπειλή· «ἤρξατο ἀπειλαῖς φοβεραῖς καταπλήττειν αὐτὸν» (Βίος Ἀναστασίου τοῦ Πέρσου, Α. Παπαδοπού-

λο υ - Κε ρ α μ έ ω ς, 'Ανάλεκτα 'Ιεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας, 4,130,21).

φοβερός: ὁ ἐξαίσιος· «ἥτις 'Ελένη (τοῦ Μενελάου) εἶχε φοβερὸν κάλλος» (Μαλάλα, Χρονογρ., 83,1).

φόβος: «τὸν ἔπιασε φόβος καὶ τρόμος», ἐπὶ τοῦ ἰσχυρῶς φοβηθέντος·

τρόμος λοιπὸν κατέλαβε καὶ φόβος τὴν ψυχὴ μου

(Μιχαήλ Γλυκά, Στίχοι, 52).

φοινίκι: κόσμημα φοίνικος σχῆμα ἔχον καὶ τιθέμενον πρὸς στολισμὸν εἰς τὸ λωρίον, τὸ περιβάλλον τὸ μέτωπον τοῦ ἵππου ἢ ἡμιόνου· «ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς κεφαλῆς (τοῦ ἵππου) ἀπῳορηται τούφα μετὰ φοινικίων» ('Εκθεσις, 14,6).

φοράδα: ἡ θήλεια ἵππος· «φοράς· ἡ θήλεια ἵππος» (CGL, 2,472,49). Τὸ *φοράς* παρ' Ἀρτεμίδωρου. Τὸ αὐτὸ καὶ ἀρχαῖον ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ καρποφόρου, τὸ δὲ *φοράδιον* ἐν πατύρῳ τοῦ 5' μ.Χ. αἰῶνος (Wessely, Griechische papyrusurkunden kleineren Formats, 1096· 1346). Ὁ λύκος ὁμολογεῖ ὅτι τρώγει

καὶ τὰ μικρὰ πουλάρια τὰ κάμνουν οἱ φοράδες

(Διήγησις παιδιόφραστος, 819).

φουμίζω: ἐπιπλήττω (φημίζω)· «πρόσεξε γιατί θὰ σὲ φουμίξη ἡ μάννα» (Μάνη). Ὅταν ὁ Ἀχιλλεὺς μὲ τὸ ἀπελατίκιν του ἐρράγισε τὸ κουβούκλι τῆς κόρης, οἱ ἄνδρες τοῦ τοῦ εἶπον·

...καλὸν οὐδὲν ἐποίκεις

ἂν τὸ ἰδοῦν τὰ δέλφια τῆς, πάντα γὰρ τὴν φημίζουν

('Αχιλλεύς, 1200).

φούντι: ὁ κυκλικὸς πυθμὴν τοῦ βαρελίου (Αἶνος, Καλάβρυτα, Κεφαλληνία)· «οἱ τὰ λεγόμενα Λατινικῶς καὶ κοινῶς βουτζία ποιοῦντες πῶς γινώσκουσιν ὅταν βούλωνται ποιῆσαι ὃν αὐτοὶ λέγουσι φούντην» (Κανναβοῦτζης, 8,12).

φουντούκι: διὰ τῆς Τουρκικῆς ἐκ τοῦ *Ποντικόν*, κατὰ παράλειψιν τοῦ *κάρου*· τὸ ἀπλοῦν *Ποντικόν* ἐν τοῖς Γεωπονικοῖς (10,68,1)· «καὶ τὸ ποντικὸν τῷ αὐτῷ καιρῷ ᾧ ἡ ἀμυγδαλὴ καὶ τὸ κάρου κατατίθεται».

φουρτούνα: ἡ τρικυμία, Λατ. fortuna· «ἀντὶ φουρτούνας ἐπετύχονεν γαλήνην» ('Ιωσήφ Βρυεννίου, 'Επιστολ., Α. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, *Varia Græca sacra*, 293,33).

φουσκός: «τοῦ δῶκα ἓνα φουσκο!»· τὸν ἐρράπισα· «ἐὰν εἷς ἄνθρωπος ἀγγριστῇ μὲ τὸν σεργέντην τοῦ καὶ κρού τοῦ μίαν φουσκίαν» ('Ασίτσι, 73,3)· «πὺξ κατὰ κόρης, ἥτοι τὸ αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο μὲν ἠπλωμένων ἀπὸ τῶν δακτύλων φύσας οἱ πολλοὶ ταύτας καλοῦσι» (Σχόλια Βασιλείου εἰς τὸν λόγον

Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ Εἰς τὸν πατέρα σιωπῶντα διὰ τὴν πληγὴν τῆς χαλάτης, R. Cantarella, Basilio Minimo II, scoli inediti, Byz. Zeit., 26,12,15).

φουσκῶνω : ὀργίζομαι, μεταβατικῶς καὶ ἀμεταβάτως· «τὸ παιδί μὲ τῇ σκανταλιᾷ του μὲ φούσκωσε»· «ὁ ρήγας ἦτον θυμωμένος καὶ φουσκωμένος καὶ εἶπε» (Μαχαίρᾱ, Χρον., Σάθα, Μεσ. βιβλ., 2,190).

φροκαλῶ : σαρώνω· ἐκ τοῦ *φιλοκαλῶ*, τοῦ σάρου καλουμένου φιλοκαλίας· «ἐὰν κάμμια γυναῖκα φαλιάση ἀπὲ τοῦτον τὸ παράπτωμαν καὶ οὐδὲν φροκαλῇ ἔμπροσθεν τοῦ σπιτίου της» (*Ασίζαι, 232,20).

πτωχός : ὁ ἰσχνός, ὁ ἀδύνατος· «ἐὰν ἴδῃ ὁ βασιλεὺς ὅτι ἤνεγκαν αὐτῷ λεπτὰς βοῦς καὶ πτωχάς, εὐρήσει χρόνους δυστυχεῖς» (*Αχμέτ, 190,14)· «τὰ πτωχὰ ἄλογα καὶ τὰ χαλά» (*Εκθεις, 486,15).

φυγιό : ψυχρότατος ἄνεμος προκαλῶν ταχὺ βάδισμα (Οἶνους)· «ἔκανε ἔνα φυγιό!»· ὁ ἀφέντης ἐντράπη

τὸ ἀκούσει τὸ *φυγιόν* μεγάλως ἐταράχθη

(Χρονικ. Μορ., 3833).

φυλακή : «τὸν ἔβαλαν ἔς τὴ φυλακή», καθεῖρξαν αὐτόν· «ἐὰν οὐδὲν ἔχη ἀπόθεν νὰ πληρώσῃ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ τὸνβάλουν εἰς τὴν φυλακὴν» (*Ασίζαι, 374,11)· «ὁ δὲ ἡγεμὼν χολέσας ἔθετο αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ» (Delehaue, Les légendes grecques des saints militaires, 230,12).

φυλλάμπελο (τό) : καὶ κατ' ἀντίστροφον σύνθεσιν *ἀμπελόφυλλο*· τὸ φύλλον τοῦ κλήματος· «βαλλὼν οὖν αὐτὸ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐν σπυριδίῳ καὶ τινὰς τῶν καρπῶν ἀπαρχὰς τῶν γεωργικῶν αὐτοῦ καλύψας φυλλαμπέλοις» (Βίος Γεωργίου Κυπρίου τοῦ ἐν Χωζιβᾷ, Anal. Boll., 7,102).

φύλλο : α') «τρέμει σὰν τὸ φύλλο», ἐπὶ ἰσχυρῶς ριγοῦντος· ὁ Θεὸς «γαίαν βλέμματι καὶ μόνῳ ποιεῖ αὐτὴν τρέμειν καθάπερ φύλλον» (Νεοφύτου ἐγκλείστου, Ἀνάμνησις περὶ σεισμῶν διαφόρων, Anal. Boll., 26,212,10). β') «ὥς φύλλα καὶ φτερά», ἐπὶ μεγάλου πλῆθους· «μαζεύτηκαν ὡς φύλλα καὶ φτερά»

ὡς εἶδε κύκλῳ τὸν στρατὸν ἀνθῶν καὶ φύλλων πλείω

(Ι. Τζέτζου, Χιλιάδες, χιλ. 1, ἱστορ. 32, στίχ. 938).

φυρρός : ὁ πυρρόχρους· χῶμα φυρρό, γῆ φυρρή, φυρρόει· τὸ ἔδαφος, οὗτινος τὸ χῶμα εἶναι *πυρρόν*· «βόες δύο, μίαν μὲν μελανὴν τὴν δὲ ἐτέραν φυρρὰν» (Berliner griechische Urkunden, 48,8, τοῦ ἔτους 346 μ.Χ.)· «ὁμολογῶ πεπρακέναι σοι κάμηλον θήλειαν δευτερόβολον, φυρρὰ» (*Ενθ' ἄν., 100,4, ἔτους 159 μ.Χ.).

φύτρο : βλάστημα, ἐκβλάστημα· «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι ἔσπειρε τὴν γῆν τὴν ἰδίαν σίτου καὶ εἰδείχθη φύτρον καλὸν» (*Αχμέτ, 97,9).

φωνή: α') «βάνω τοῖς φωνές», φωνάζω δυνατά· εὐρίσκουν

τὴν γραῦν νὰ βάλλῃ τὰς φωνάς, μεγάλως νὰ συρίζῃ

(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη, 1314). β') καλῶ τινα, κυρίως φωνάζων καλῶ·

βάλε φωνὴν τὸν κηπουρὸν μὴ νὰ τὸν δώσῃ ῥόδα

(Καλλίμαχος καὶ Χρυσορρόη, 1898). γ') «μὲ τὴ φωνή», ἅμα ἀκούσας τὴν φωνήν·

ὁ Διγενὴς μὲ τὴ φωνὴ ξυπνᾷ καὶ κάτω τρέχει

(Διήγησις Διγενῆ, 2415, Πετρύτση). δ') «οὔτε φωνὴ οὔτε λαλιά», πρὸς δήλωσιν ἀπολύτου σιγῆς· «φωνάζω, φωνάζω, οὔτε φωνὴ οὔτε λαλιά». Ὁ Περδομοσ κορὺν τὴν θύραν τῆς συζύγου του καί, ἐπειδὴ οὐδεμία ἀπάντησις δίδεται, λέγει·

ὥς δ' οὐ φωνῆς ἀκήκοα οὐδὲ ἱνὸς λαλίας

(P.Pr., 1,230).

φῶς: α') οἱ ὀφθαλμοί, ἡ δύναμις τῆς ὁράσεως· «ἔπαθε τὸ φῶς μου»· «ἐάν τις ἴδῃ ὅτι τὸ φῶς αὐτοῦ ἔπαθε» (Ἀχμέτ, 33,24). β') «ἔλα, φῶς μου», ἀγαπητὴ του· «καλῶς ὦρισες, φῶς μου», πρὸς προσφιλὲς πρόσωπον· «ἰστέον δὲ ὅτι τὸ ἦλθες, Τηλέμαχε, γλυκερὸν φῶς, οὕτω πεφίλῃται τοῖς πολλοῖς, ὥστε παροιμιακῶς ἐκφωνεῖσθαι φίλοις ἐξ ἀποδημίας ἡκουσι» (Εὐστάθιος, 1792,53). Εἰς τὸν πληθ. *Φῶτα* = ἡ ἐορτὴ τῆς βαπτίσεως τοῦ Κυρίου· ἡ γεν. πληθ. *τῶ Φωτῶ*· «αὐριο ἔχομε τῶ Φωτῶ»· ἐν τῷ Χρονικῷ τῆς Τραπεζοῦντος τοῦ Παναρέτου· «τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως τῶν φωτῶν» (Op., 366,34).

φωταψία: τὸ ἀναμμα τῶν φώτων, ἡ λυχνοκαΐα· «ἀπόψε ἔχομε φωταψία»· «ὀλοφῶτῳ φωταψία καὶ ἱερέων πλειόνων καὶ διακόνων ἀθροίσει» (L. Petit, Typicon du morastère de la Kosmosotira près d'Ænos, § 10, Izstvestija, II', 24). Ἡ λ. καὶ ἐν τῷ τοῦ Φιλοθέου Κλητορολογίῳ, 801,6. Συνώνυμον *φωτοχυσία*.

φωτιά: «ἔγινε φωτιά», ἐπὶ τοῦ λίαν ἐξοργισθέντος· «ἅμα τᾶκουσε ἔγινε φωτιά!»· «τότε ὁ βασιλεὺς ὠργίσθη καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ ὁμοία πυρὶ γέγονεν» (Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Πέρσου, Anal. Boll., 71, τευχ. I καὶ II, σ. 197).

X

χάδι: ἡ θωπεία· «τοῦ ἀρέσουνε τοῦ μικροῦ τὰ χάδια»· ἥχος – ἡχάδι(ον)· «λέγουσιν οἱ κράχται τὸ ἡχάδιον νανάτα», «λέγουσιν οἱ κράχται ἡχάδιον νανά» (Ἐκθεσις, 319,2· 325,20).

χαλαζιάρις: ἐπὶ χοίρου· ὁ πάσχων ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν χάλαζαν· «μίαν λόταν ἤγουν σκρόφαν χαλαζάρικην» (Ἀσίζαι, 42,28).

χαλκῆας: ὁ σιδηρουργός· «ὅτι σιδήρου μήπω εὐρεθέντος ἐν τῷ βίῳ χαλκῷ ἐκρῶντο οἱ παλαιοί, ὅθεν χαλκῆες λέγονται ἕως τοῦ νῦν οἱ τὸν σιδήρον ἐργαζόμενοι» (Boissonade, Anecdota Græca, 1,415).

χαμαδός: ὁ χαμηλός· «δροῦς χαμαδός» (L. Petit, Le monastère de Nôtre Dame de Pitié, Izstwestija, 6,42).

χαμηλοπετῶ: ἵπταμαι εἰς μικρὸν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ὕψος· «ἡ νυχτερίδα χαμηλοπετᾷ». Τὸ ρῆμα καὶ εἰς τὴν Ἑρωφίλῃν τοῦ Χορτάτση (Ἀφιέρωσις, στίχ. 71).

μοῦ κόψα ὄνταν ἀρχίσαι καὶ χαμηλοπετοῦσα.

χαμοθεός: ὁ ἰσχυρὸς ὑποστηρικτής· «αὐτὸς ἔχει χαμοθεό»· τὰ ζῶα

ἐχουνέ σε χαμοθεὸν καὶ σὺ πάλι ᾗς τὴ χρειά σου

σώνεσαι μετ' αὐτὰ τὰ ζᾷ καὶ κάνεις τὴ δουλειά σου

(Μάρκου Δεφράνα, Λόγοι διδακτικοί, 335, Καραϊσκάκη).

χαμοπετῶ: συνώνυμον τοῦ ἀνωτέρω· οἱ ἀετοὶ

τοὺς πόδας ἐκρατούσασιν καὶ ἐχαμοπετοῦσαν

(Ἀχιλλεύς, 773).

χαντάκι: ὁ χάνδαξ· «ἀνέροχεται τὸ χανδάκιν καὶ ἀποδίδει εἰς τὴν στράταν» (Trinchera, Syll., 117, ἔτ. 1121).

χάντρωμα: ἐν τῇ περιοχῇ Καλαβρύτων χάντρωμα λέγεται ἡ ἀνοιγομένη αὐλαξ περὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ βαρελίου, διὰ νὰ προσαρμοσθῇ τὸ φούντι (βλ. ἀνωτ. τὴν λ. φούντι)· «ὅν τινα (κύκλον τοῦ βουτσίου) ἐκείνοι (οἱ τέκτονες) λέγουσι χάντρωσιν» (Κανναβούτζης, 8,15,18).

χαρά: α') «μετὰ χαρᾶς (σας)», εὐχαρίστως· «φέρε μου τὸ βιβλίον — μετὰ χαρᾶς (σας)»· εἰς ἱατρὸς ἐρχεται καὶ λέγει ὅτι μετὰ χαρᾶς νὰ τὸν ἐγιάνεν (τὸν ἀσθενῆ)» (Ἀσίζαι, 182,7). β') «χαρά ᾗς τον ποῦ...», εὐτυχὴς ἐκεῖνος ὅστις...

χαρὰ ᾗς ὁποῦ ἐγέννησεν τὸν ἄγουρον ἐτοῦτον

(Ἀχιλλεύς, 1156)· «χαρὰ ᾗς τὴν κόρη» φέρεται καὶ ἐν τῇ Ἑρωφίλῃ (Ποῦξ. Β', σκητὴ ἐβδόμη, στίχ. 491). γ') ὁ γάμος· «αὐτοῖο θὰ πάμε ᾗς τὴ χαρά»· «ᾗς τοῖς χαρᾶς σου», εὐχὴ πρὸς ἄγαμον· «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι χαρᾶς ἔνεκεν ἦδεν ἢ ὠρχεῖτο ἢ ἠῦλει ἢ ἐκιδάριζεν» (Ἀχμέτ, 207,10).

χαράκι: ἡ πέτρα, ὁ λίθος (Κρήτη), τὸ ἀρχαῖον χάραξ μετὰ διαφόρου σημασίας· «ἀντὶ πετρῶν καὶ χαρακίων πατῶ πορφύρας» (Ἰωσήφ Βρυέννιος, Α. Παπαδοπούλου — Κερμέως, Varia Græca sacra, 293,19)· τῆς φυλακῆς

οἱ τοῖχοι τῆς μοῦ φαίνονται ψηλοῦ ἐγκρεμοῦ χαράκια

(Σαχλίκη, Γραφαί και στίχοι και ἐρμηνεῖαι, ἔτι και ἀφηγήσεις, 230). Τὸ χαράκιον κεῖται παρ' Ἑσυχίου πρὸς δήλωσιν τοῦ ὑποστηρίγματος.

χάρι: α') «θὰ μοῦ κάνης μεγάλη χάρι ἄν...»· «χαριεῖ οὖν ἐκπέμψας ἡμῖν φακοῦ ἀρτάβας» (Tebtun. pap., 55,6, Β' π.Χ. ἑκατ.). β') «σοῦ χω χάρι νά...», θὰ ὠμολόγουν ὅτι εἶσαι περὶ τι ἱκανός, ἄν...»· «χάριν σοι ἔχω ἀντὶ τοῦ οἶδα, Πλάτων Πρωταγόρῃ» (Μοῦρως, 417)· γ') «νά χρωστᾷς χάρι 'ς τὸ...», νὰ εὐγνωμονῇς τὸν...»· «τοῖνυν, ὦ ἀγιώτατε Δαμασκηνέ, χρεώσται χάριτας τοῖς παραρρήσασιν ἐπὶ σὲ τοιοῦτους κανόνας» (Εὐστάθιος Θεσσαλονίκης, PG, 136, 509).

χαρίζω: «τί μοῦ χαρίζεις νά... ἢ ἂν σοῦ πῶ ἢ κάμω...»·

ὃς πρὸς αὐτὸν καυχώμενος εἶπεν· τί μοι χαρίζει,
εἴ σοι κομίσω, βασιλεῦ, τὴν Ἀλεξάνδρου κάραν;

(Βίος Ἀλεξάνδρου, 3136, Wagner, Carmina Graeca).

χαροκόπος: ὁ ἐπιδιδόμενος εἰς διασκεδάσεις· τὸ ἐπιθετον παρ' ἡμῖν και ὡς οἰκογενειακόν· «Γεώργιος τῆς Χαροκοπίνας» ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1073 (Acta, 6,9).

χαρτί: τὸ ἔγγραφον, ἡ ἔγγραφος συμφωνία· «ἔχομε χαρτὶ καμωμένο»· ἂν τὸ ἀπαιτήσῃ ὁ δανειστής «σὺ δὲ ἐτοίμως και μετὰ προθυμίας ποιήσεις αὐτῷ χαρτίον θεῖς και ὄρκους» (Κεκαμμένου, Στρατηγικόν, 37).

χαρτών: ἀρραβωνίζω (Κύπρος), κυρίως βεβαίῳ τὸν ἀρραβῶνα διὰ τῆς ὑπογραφῆς χαρτίου, ἥτοι συμφωνητικοῦ ἐγγράφου· «διὰ ἐκεῖνον ἢ ἐκείνην ὅπου χαρτώνονται ἄνδραν και ἀποθαίνει ὁ εἰς ἡ ὁ ἄλλος πρὶν εὐλογηθοῦσιν» (Ἀσίζαι, 118,8).

χαρύνω: «χαρύνω ᾧ», νὰ χαρῶ ἐγώ, λέγει τις πρὸς προσφιλεῖς πρόσωπον (Κυκλάδες). Τὸ χαρύνω ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ παρέχω χαρὰν και εὐχαρίστησιν ἐν τῷ Ὀνειροκριτικῷ τοῦ Ἀχμέτ· «ἐὰν ἴδῃ ὁ βασιλεὺς ὅτι ἐχαρίσατό τινι ἱμάτιον ἀπλῶς πλουτίσει και χαρυνεῖ αὐτόν», «ἐὰν ἴδῃ ὁ βασιλεὺς ὅτι ὥρισε και περιεβάλετο ἡ σύγκλητος πᾶσα και αὐτὸς ἐρυθρὰ ἱμάτια χαρυνεῖ πάντας και εὐφρανεῖ» (117,17,25).

Χάρος: α') «τὸν πῆρε ὁ Χάρος», ἀπέθανεν· «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι ἐπωχίσαστο ἐξ αὐτῶν (τῶν καμῶνων) ἀρεῖ αὐτὸν ὁ Χάρων» (Ἀχμέτ, 186,1). β') «τὸν βλέπω σὰν τὸ Χάρο», περὶ λίαν μισητοῦ προσώπου·

τὴν γρὰν ἐπιβουλεύουν μουν και θώρουν τὴν σὰν Χάρο

(Γαδάρου, λύκου και ἀλουποῦς διήγησις ὥραία, 257, Wagner, Carmina Graeca).

χασκαρίζω: γελῶ θορυβωδῶς· τὸ τῶν ἀρχαίων χασκάζω· «σὺ δὲ χασκάσεις» (Ἀριστοφ., Σφήκες, 695).

χάφτω: τρώγω, καταπίνω μετὰ βίας και οὐχὶ ἡρέμως, τὸ ἀρχαῖον

κάπτω· «χοῆσις δὲ τοῦ ἐγκάσαι ὃ ἐστι φαγεῖν καὶ ἰδιωτικῶς εἰπεῖν χάσαι καὶ παρὰ τῷ κωμικῷ» (Εὐστάθιος, 1817,53).

χειλούρι : τὸ χεῖλος, μάλιστα εἰς τὸν πληθυντικόν·

ἀλλ' ὅμως τὰ χειλούρια μου τὰ πικραμένα ἅς λέγουν

(Γεωργηλᾶς, 55).

χειμαδεῖο : ὁ πρὸς παραχείμασιν τόπος· «θὰ πάμε τὰ πράματα ᾗς τὸ χειμαδεῖον». Τὸ *χειμαδεῖον* ἐν ἐγγράφῳ τοῦ ἔτους 1333 (παράρτ. 10ου τόμ. Βυζαντ. Χρονικ., 66). Τὸ *χειμάδιον* ἀρχαῖον.

χειρόβολο καὶ **χερόβολο** : τὸ τῶν σταχύων δράγμα· «ἀμάλῃ λέγεται τὸ χειρόβολον» (Ι. Τζέτζου, Σχόλια εἰς Λυκόφρονα, 34). Ἐν δὲ τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου φέρεται· «δράγματα· χειρόβολα, δεμάτια».

χειρόμυλος : τὸ χειροκίνητον οἰκιακὸν ὄργανον, δι' οὗ ἀλήθουσι τὸν σίτον. Ἡ λ. καὶ εἰς τὸ ἔδικτον τοῦ Διοκλητιανοῦ (15,55, ἐκδ. Blümmner-Mommesen)· «mola manuale· χειρόμυλος» (CGL, 3,197,54).

χέλυ : ὁ ἔγχελυς·

ἐχέλυα χειρίσασθαι φόβον δηλοῦσι

(Ὁνειροκριτικὸν πατριάρχου Γερμανοῦ, Λαογραφ., 7, στίχ. 64, σελ. 436).

χέρι : α') «πῆραν τὸν παρὰ ᾗς τὸ χέρι»· «ἅς (δραχμάς) κατὰ μέρος ἔσχον διὰ χειρὸς» (Pap. Giessen, 33,9). β') «τὸν ἔβαλαν ᾗς τὸ χέρι», τὸν ἠπάτησαν· πρόσχεε τοὺς αὐτομολοῦντας «πολλοὶ γὰρ μετὰ δόλου αὐτομολοῦσιν εἰς τὸ ἀπατήσαι καὶ ἐνθεῖναι σε εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν σου» (Κεκαυμένου, Στρατηγικόν, 11). γ') «πέθανε ᾗς τὰ χέρια μου», παρ' ἐμοί, παρόντος ἐμοῦ· περὶ τῶν πενθερικῶν του λέγει ὁ γαμβρός· «ἐὰν ἀποθάνωσιν εἰς τὰς χεῖρας ἡμῶν» (Χωματιανός, παρὰ Pitra, *Analecta sacra*, 6,229). δ') «καὶ μὲ τὰ δύο μου χέρια», στερωῶς· «ἄμφοιν περιδεδραγμένοι, τὸ δὴ λεγόμενον, τῆς θήκης χερσῶν» (Lorange, Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἁγίου ἐνδόξου Εὐδοκίμου, *Izstwestija*, 13,216). ε') «εἶναι τὸ δεξιόν μου χέρι», ἦτοι ὁ ἀπαραίτητος βοηθός μου· «ἐν τῇ συνηθείᾳ καταχρώμενοι λέγομεν ὅτι ἡ δεξιὰ χεὶρ ἐστὶ τοῦ δέινος» (Ἀρτεμίδωρος, 40,11)· «ἐκδικος· δεξιὰ τοῦ ἀρχιερέως χεὶρ» (Κωδινού, Περὶ τῶν ὁφικιαλίων, 4,7). ς') «ἀπὸ χέρι σὲ χέρι», ἐπὶ μεταβίβασεως ἀντικειμένου τινός· «ἀπὸ χειρῶν σου εἰς χεῖράς μου» (*Archiv für Papyrusforschung*, III, 419,44, ἔτ. 381 μ.Χ.). «ἐκ τὰς χεῖρας τὰς ὑμετέρας εἰς τὰς χεῖρας τὰς ἐμὰς» (Trinchera, *Syll.*, 166, ἔτ. 1141). ζ') «θαρρεῖς πῶς δὲν τό ᾗπιασε (κανέ) χέρι», ἐπὶ λεπτῶς ἐπεξεργασμένου ἀντικειμένου· «θήκη χιτῶνος, ὃν οὐκ ἂν εἶπέ τις χεῖρας καμῖν» (Op., 329,23). η') «εἶναι τὸ ἴδιο χέρι», τὸ χειρόγραφον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ προσώπου ἐγράφη· «αἱ χεῖρες σημαίνουσι τέχνας, χειρόγραφα, λόγους... χειρόγραφα δὲ ὅτι καὶ αὐτὰ χεῖρες λέγονται» (Ἀρτεμίδωρος, 40,15). Κατὰ τὸν Πολυδεύκη, 2,152,

παρ' Ὑπερείδῃ ἡ λ. χεῖρ δηλοῖ τὸν χαρακτήρα τῆς γραφῆς. θ') «ἓνα δυὸ χέρια», δυὸ χεῖρές, δυὸ φουχιές· «λαβῶν (ὁ Ἰωάννης) τὸ πάλιον αὐτοῦ ἔδησεν ἐν αὐτῷ φοίνικας ὥσεί χείρας δύο» (Bonnet, Acta Apostolorum apocrypha, I, 154,22). ι') «μὲ ἀδειανὰ χέρια», οὐδὲν συνεπιφερόμενος· «τὸν μοναχὸν κεναῖς χερσί τὸ τοῦ λόγου ποιοῦσιν ἐπανελεθεῖν» (Βίος καὶ πολιτεία δόσιου Παύλου τοῦ νέου τοῦ ἐν Λάτρω (Anal. Boll., 11,23). Ὑἔγραψε δὲ καὶ ὁ Πλούταρχος (Ἀλκιβ., 27)· «ῥέτο δεῖν μὴ κεναῖς χερσί, ἀλλ' ἐνδόξως κατελεθεῖν» καὶ παλαιότερον ὁ Ἡρόδοτος (1,73)· «νοστήσαντας δὲ αὐτοὺς κεινῇσι χερσί». Πβ. καὶ τὸ Ὀμηρικὸν (β, 298) *κενεὸν νέεσθαι*.

χλιαίνω : καθιστῶ τι ὑπόθερμον, ἐπὶ ὕδατος· «θερμάνης, τουτέστιν χλιασῆς αὐτὸν» (Σχολιαστῆς Ἀλεξίφαρμάκων Νικάνδρου, στίχ. 206).

χλιμιντρίζω – **χλιμιντρισμα** – **χλιμιντρώ** : χρεμετίζω, χρεμέτισμα, ἐπὶ ἵππου·

ὁ ἵππος δὲ χλιμιντρώ, ἀνεβοκατεβαίνει

(Διήγησις παιδιόφραστος, 1070)· «τὰ φαρία ἐχλιμίτιζαν» (Vasiliev, Anecdota Græcobyzantina, 180, IE' – IT' αἰῶνος).

τῶν ἵππων τὸ χλιμιντρισμα τῶν θαυμασιῶν φαρίων

(Ἀχιλλεύς, 210).

χλῖος : ὁ ὑπόθερμος, ἐπὶ ὕδατος· «χλιαρῶ, χλίω» (Σχολιαστῆς Ὀππιανοῦ Κυνηγετ., 3,215).

χοῖρος : «θά σε βάλω νὰ βόσκῃς χοίρους», λέγουσιν οἱ γονεῖς μετ' ὀργῆς πρὸς τὸν ἀμελοῦντα τὰ μαθήματά του καὶ τὴν μόρφωσίν του γενικῶς· πβ.· «εἶπα ἄνουν ἑμαντήν, ἥτις οὐκ ὄνους βόσκειν αὐτὸν διδάσκω» (Ἡρόνδης, Διδάσκαλος, 28).

χολιάζω : ὀργίζομαι· «ὁ δὲ Ἀσκληπιάδης χολέσας ἐκέλευσεν αὐτὸν κρεμασθῆναι» (Μαρτύριον τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ρωμανοῦ, Anal. Boll., 50,250, ἐκ χειρ. ΙΑ' αἰῶνος) καὶ κατωτέρω, 50,251· «εἰ χολᾷς, οὐκ ἀποκρίνομαι»· «ὁ δὲ ἡγεμὼν χολέσας ἔθετο αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ» (Βίος καὶ μαρτύριον τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Προκοπίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, Delehaye, Les légendes grecques des saints militaires, 230,12).

χρεῖα : α') ἡ πρὸς ἀποπάτησιν ἀνάγκη, νῦν κοινῶς ἀνάγκη· «ἔτυχε τὸν νοσοῦντα νυχθέντα ἐκ τῆς γαστρὸς ἐπείγασθαι καὶ καθίσαι εἰς χρεῖας» (Θαύματα ἁγ. Ἀρτεμίου, 56,11)· «ὁ ἀσθενὼν φθάσας τὸν ἐπιτήδειον τῆς χρεῖας τόπον ἐσῆκωσε τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ πρὸς τὸ καθεσθῆναι» (L. Deubner, Kosmas und Damian, 143,41). β') τὰ χρήσιμα ὄργανα· «ἐλθόντος ποτὲ τοῦ διαβόλου πρὸς αὐτὸν ἐν σῆματι γυναικείῳ ὥς τὰς χρεῖας τῶν μοναχῶν χαλκεύων ἐτύγχανε» (Παλλαδίου Ἐλενοῦ πόλεως, Ἡ πρὸς Λαῦσον ἱστορία, PG, 34,1163).

χρέος : ὅ,τι τις ὀφείλει, ὁ πληθυντ. τὰ *χρέη* καὶ τὰ *χρέα*· «οὐδὲν ἡμπορεῖ νὰ πουλήσῃ τὴν κλήραν τῆς συμβίας του διὰ νὰ πληρώσῃ τὸ *χρεός* του» (Ἀσίζαι, 136,20)· «θέλω ἐξ ἀπάσης μου τῆς ὑποστάσεως δοθῆναι τὰ χρέα τοῖς δανεισταῖς» (Ἀρμενοποῦλου, Ἑξάβ., 5,9,6).

χρεωφειλέτης : ὁ δανειστής· «τίς ἐνδύσει τὰ σώματα ἡμῶν γυμνатеύοντα ; τίς τοῖς χρεωφειλέταις ἡμῶν τὸ δάνειον ἀποδῶ ;» (Βίος τοῦ μακαρίου Φιλαρέτου, Βυζαντ. Χρονικ., 5,83,30).

Χριστιανός : «εἶναι καλὸς Χριστιανός», ἐπὶ ἀγαθοῦ καὶ ἀκάκου ἀνθρώπου· «τάς ἐκείνου τριβους ὀρῶντες τοὺς βοθύνους οὐχ ὑπεβλέποντο ἀγαθοὶ καὶ οὐτοί γε ὄντες Χριστιανοὶ» (Op., 276,29).

Χριστός : «ἔτσι ποῦ νὰ ᾔχης τὸ Χριστὸ βοήθεια !», οὕτως εἶπεν σοὶ ὁ Χριστὸς βοηθός· «οὕτως ἔχοις τὸν Χριστόν, εἰπέ μοι, πιπράσκεις ταῦτα ;» (Νικηφόρος πρεσβύτερος, PG, 111,632).

Χριστόψαρο : εἶδος ἰχθύος πεπλατυσμένου· «ἰχθύς τις, ὅστις τῇ ἐγκωρῷ γλώσῃ συνήθως λέγεται Χριστόψαρον» (P. Maas, Der vergnügte Lexicograph, Byz. Zeits., 38,61, τοῦ ἔτους 1300).

χρόνος : α') τὸ ἔτος· «ἐνιαυτὸν καὶ ἔτος ἦδη δὲ καὶ χρόνον ὥς ἡ κάτω κειμένη καὶ ταπεινὰ φθεγγομένη διάλεκτος ὑποφθέγγεται» (Op., 315,56). Διὰ τὸν τονισμόν τῆς γενικῆς πληθυντικῆς *χρονῶν*, π.χ.· «εἶναι δέκα *χρονῶν* παιδί», πβ.· «ἐὰν γένηται ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ γυναῖκα ἐνὶ παρακάτω τῶν *γ'* *χρονῶν*» (Ἀσίζαι, 113,11). β') «*χρόνια* πολλὰ καὶ *καλά*», εὐχή· «εὐχομαι καὶ πολλοῖς *χρόνοις* καὶ *καλοῖς* τὴν ὑμῶν μεγαλοπρέπειαν μετὰ τοῦ ἀφθόνου ὑμῶν οἴκου» (P. Oxy., 160,6, 5' μ.χ. ἑκατ.). γ') «*χρόνο* καιρό», μετὰ παρέλευσιν ἀρκετοῦ χρόνου· «εἰ δέποτε καιρῷ *χρόνῳ* φωραθῆς...» (Trinchera, Syll., 133, ἔτ. 1127).

χρυσὸς καὶ χρουσός : α') ὁ Ἀχιλλεὺς (Ἀχιλλεύς, 253, χ. Λονδίνου) ἐφόρει

ὁξὺν ἰσωκουρσοῦβακον μὲ τὰ χρυσᾶ πουλλία

β') «εἶναι χρυσὸς ἄνθρωπος», «ἔχει χρυσὴ καρδιά», ἐπὶ τοῦ ἀγαθοῦ· «ὁ πάνσοφος Κομνηνὸς ὁ χρυσοῦς οὐ μόνον τὴν κόμην, ἀλλὰ μάλιστα καὶ τὴν ψυχὴν» (Op., 308,64).

χρῶμα : «ἄμα τᾶκουσε, ἄλλαξε χίλια χρώματα», ἐπὶ ἐκείνου, οὗτινος ἀλλοιοῦται ἡ ὕψις ἕνεκα συγκινήσεως· ἀγγέλλεται τι δυσάρεστον εἰς τινα· «ὁ δὲ καταπλαγείς ἤρετο πάλιν πολλὰ χρώματα ἀφιεῖς καὶ μάλα φησὶν ἀληθινά ;» (Ἀρισταίνετου, Ἐπιστολαί, βιβλ. Α', ἐπιστ. 22, σελ. 101, Boissonade).

χτύπος καὶ **ἔκτυπος** : ὁ ἐκ κτυπήματος ἦχος· «συγκρουομένων τῶν δύο ὑδάτων γίνεται ἔκτυπος» (Vasiliev, Anecdota Graecobyzantina, 184, ἐκ κώδ. IE' - I5' αἰῶνος).

χύνω : «μοῦ χύθηκαν (νά με φάνε)», ὥρμησαν ἐναντίον μου νά με κακοποιήσουν· «ἐπεκχυθέντες ἡμῖν Πανσιῖρις ὁ τοῦτου ἀδελφὸς σὺν ἄλλοις, ὧν τὰ ὀνόματα ἀγνοῶ» (Tebtun. pap., 39,24, ἐτ. 114 π.Χ.)· «ὑπὸ τῶν βαρβάρων πανταχόθεν περιχυθέντων διεφθάρησαν» (Πλούταρχος, Περὶ τῆς Ἡροδότου κακοηθείας, 31)· «ὑπ' αὐτοῦ τε καὶ τῶν σὺν αὐτῷ περιχυθέντων» (P.Oxy., 283,16, ἐτ. 45 μ.Χ.).

χῶμα : α') «χῶμα θὰ γίνω νά με πατῶς», θὰ ὑπακούω εἰς ὅ,τι μοῦ λέγεις·

καὶ χῶμα γίνου ἂν ἡμπορῆς νά σε πατοῦσιν ὅλοι

(Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, Ποίημα παραινετικόν, 96). β') «καὶ σένα θὰ σε φάη τὸ χῶμα», ἦτοι καὶ σὺ θ' ἀποθάνης·

καὶ σεν τὸ ὄριμον τέφρη κάψει

(Ἡρόνδης, Α', 38).

χωράφι : τὸ παρ' Ἡσυχίου χωράφιον· ὁ ἀγρός, ὑποκοριστικὸς τύπος τοῦ χώρα, τοῦ δηλοῦντος τὸν ἀγρόν· «ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι εἶχε χώραν ἐσπαρμένην λιναρίου» (Ἀχμέτ, 165,2)· «εἰ δὲ ἴδῃ τις ὅτι χώραν σησάμου εἶχεν» (Ἐνθ' ἀν., 164,5).

Ψ

ψαλτικό : «νά βγῇ τὸ ψαλτικό», νά λάβω τὴν ἀμοιβήν μου· ἡ μεταφορὰ ἐκ τῶν ψαλτῶν· «ἀποδίδοντες τὸ ἀνέκαθεν κανονικὸν τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως καὶ εἰς τοὺς κληρικοὺς ἀποτεταγμένον ψαλτικόν», ἐξ ἐγγράφου τῆς μονῆς Βατοπεδίου τοῦ ἔτους 1359 (Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, 3,331).

ψαρογάρος καὶ **ψαρόγαρος** : ὁ ἀλίπαστος ἰχθὺς (Κρήτη)· ἡ σαρδέλλα·

οὐ χρήζω γὰρ ὀψάρογας, οὐ θέλω ἄλλην σάχραν ;

(P.Pr., I, 42b). Τὸ *ψαρογάρος* καὶ ἐν τῷ Γλωσσarioῦ τοῦ Du Cange.

ψές : χθές· «ψές τὸ βράδυ», ἐκ τοῦ ὀψέ· «ὀψέ δηλοῖ καὶ τὸ ἐσπέρας καὶ τὸ βραδέως» (Φωτίου, Λεξικόν).

ψευτιά : τὸ ψεῦδος· «ψευστία· fallacia» (CGI., 502,76). Τὸν τύπον *ψευστία* ὁ ἐκδότης τοῦ γλωσσarioῦ θεωρεῖ ὑποπτον, τὸν ἐπιβεβαιοῖ ὅμως τὸ σημερινὸν *ψευτιά*.

ψήνω καὶ **ψένω** : ἔψω· «οἱ πολιορκούμενοι δέρματα τὰ ἐν ταῖς κοπρίαις κείμενα συλλέγοντες ἔψεναν αὐτὰ καὶ ἔτρωγον» (Κεκαυμένου, Στρατηγικόν, 66).

ψιλά : «κόψε το ψιλὰ ψιλὰ», κόψον εἰς λεπτά·

λεπτὰ λεπτὰ κατατεμὼν τοῦτον ἐν τῇ ἀξίνῃ

(I. Τζέτζου, Χιλιάδες, χιλ. 13, ἱστορ. 484, στίχ. 379).

ψίχα : α') «μὲ πονᾷ ἡ ψίχα τοῦ δαχτύλου μου», τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου μου τὸ κάτωθεν τοῦ ὀνυχος. Τὸ ὑποκορ. ψυχίον ἐπὶ τῆς σημασίας αὐτῆς παρ' Ἀχμέτ· «ἐὰν ἴδῃ τις κατ' ὄναρ ὅτι οἱ ὀνυχες αὐτοῦ ἐκολοβώθησαν πρὸς τὸ μὴ ἐξέχειν τῶν ψυχίων» (46,22). β') μικρόν, ἐλάχιστον· «δὸς μου μιὰ ψίχα»·

ἐκεῖνος τηγανίζεται καὶ σὺ κἂν ψίχα οὐ γνῶθεις

(Μιχαήλ Γλυκᾶ, Σίτχοι, 121)· «τάγυρι· τὸ βραχύτατον καὶ ἐλάχιστον ὁ νῦν ψίχα λέγουσι» (Φωτίου, Λεξικόν). γ') τοῦ ἄρτου τὸ μαλακὸν μέρος, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ σκληρόν, τὸ κύταλον, τὴν κόραν ἄλλως· «ἐγὼ δὲ ὡς κυνίδιον ἄλλοτρίᾳ τραπέζῃ παρεκαθιζόμεν τὸν μὲν ἄρτον μήπω φαγεῖν δυνάμενος, τὰς δὲ ψίχας τὰς ἐκπιπτούσας ἀναλέγων» (Χρυσόστομος, Νόθα συγγράμματα, PG, 59,740)· «τὰ κυνίδια προσαίνουνσι τοῖς δαστέον ἵσως γυμνὸν ἢ ψίχας προακοντίζουσι» (Νεῖλος Ἀσκητής, PG, 79,744).

ψυχή καὶ **ψή** : α') «μὲ δὴ μου τὴν ψυχὴν», σὺν πάσῃ προθυμίᾳ, τὸ ἀρχαῖον «ἐκ τῆς ψυχῆς»· ὁ Ἀχιλλεὺς τὸν ἀνταγωνιστὴν

καὶ κονταρεῖν τὸν ἔδωκεν μὲ τὴν ψυχὴν του πᾶσαν

(Ἀχιλλεύς, 1333). β') «ἤρθε ἡ ψυχὴ μου ἔς τὸν τόπο τῆς», ἐπὶ τοῦ μετὰ φόβον ἀναλαβόντος· πρὸς τὸν πράττοντα τὰ μαγικά, ὁ ὁποῖος περιγράφεται ὡς ὑπέκλυτος τῇ ψυχῇ, συνιστάται· «ὅταν οὖν ἀποκατασταθῇ σου ἡ ψυχὴ, λέγε» (Wessely, Zauberpap., 2767). γ') «ποῦ νὰ καὶ ἡ ψυχὴ σου!», ἀρὰ· «φλέξον ἀκοιμήτῳ πυρὶ τὴν ψυχὴν τῆς δεῖνα», «βάσταξον αὐτῆς τὸν ὕπνον καὶ δὸς αὐτῇ καθσιν ψυχῆς, κόλασιν φρενῶν καὶ παροίστησιν» (Wessely, Ἐνθ' ἀν., 2767, 2488). δ') «ψυχὴ μου», προσφώνησις πρὸς φίλον ἢ ἐρώμενον πρόσωπον· «νῦν μὲν γλυκύτατον ὀνομάζουσα καὶ αὖθις κληρονόμον καὶ μετ' ὀλίγον ψυχὴν ἑαυτῆς ἀποκαλοῦσα» (Ἡλιοδωροῦ, Αἰθιοπικά, Α', 9). ε') ὁ τύπος *ψή* εἰς τὴν βλασφημίαν· «σκατὰ ἔς τὴν ψήν του» (Γεωργηλάς, 590).

ψωμί : «μοῦ παίρνει τὸ ψωμὶ ἀπὸ τοῦ στόμα», ἐπὶ τοῦ ἀποστεροῦντός τινα τῶν πόρων του. Ὁ Ι. Τζέτζης (Χιλιὰδ., χιλ. 5, ἱστορ. 31, στίχ. 944) εἶπεν· οἱ νῦν ἄρχοντες

*ὡς Ἀρπυαὶ τὸ πρότερον ἐκ γέροντος Φινέως
καὶ βρῶσιν ἀφαρπάζουσι στόματος ἡμετέρου.*

ψωνίζω (ὀψωνέω – ὀψωνίζω) : «τώρα ψώνισες ἀπὸ μπουτί!», δὲν ἐπέτυχες εἰς τὰς σκέψεις καὶ ἐνεργείας σου. Καὶ παρ' Ἀριστοφάνει (Σφήκ., 1506), ὁ Φιλοκλῆς, ἐπὶ παρομοίας ἐννοίας, λέγει· «νῆ Δί' ὀψώνηκ' ἄρα».

Ω

ὥρα: α') «εἶναι πολλὴ ὥρα ποῦ...», πρὸ ἀρκετοῦ χρονικοῦ διαστήματος· «τί ἐσθήκατε ἔτι; πολλὴ ὥρα ἐστί, ποτίσαντες τὰ πρόβατα, ἀπαγάγετε» (Χρυσόστομος, Νόθα συγγράμματα, PG, 59,670). β') «κάθε ὥρα (καὶ λιγάκι)», πολὺ συχνά· «ἔρχεται κάθε ὥρα (καὶ λιγάκι) καὶ με ἐνοχλεῖ»· «καθ' ὥραν ταῖς τοῦ φθόνου τοξεύεις βαλλόμενοι» (Ἀννης Κομνηνῆς, Ἀλεξιάς, 1,84,2). Ὁ Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος μεταχειρίζεται συνωνύμως τὸ «δοῖαι ὥραι» (Op., 299,73). γ') «ἦτανε σὰν σήμερα, καλὴ ὥρα»· «ἅμα εἰσέλθης, καλῇ ὥρᾳ, εὐρήσεις» (Wessely, Papyrusurkunden kleineren Formats, 71,7, Β' μ.Χ. αἰών). δ') «ποῦ νὰ μὴ σ' εὕρῃ ἡ ὥρα!», ἀρά· «ἀλλὰ μὴ ὥρας ἤκοισθ'» (Ἀριστοφάνους, Λυσιστράτη, 1037). ε') «νὰ φύγῃς αὐτὴ (τούτη) τὴν ὥρα, ἀμέσως, αὐθαρσεί· αὐτῆς τῆς ὥρας ἀπολύσεις αὐτοὺς» (Greek Papyri in the British Museum, II, 300,13, ἔτ. 346 μ.Χ.)· «καὶ αὐτῆς ὥρας ἀφορμὴν εὐρὼν ἔγραφα» (Berliner griechische Urkunden, 615,6). ς') «πρὸς ὥρας», ἐπὶ τοῦ παρόντος· «χάριτην καθαρὸν μὴ εὐρὼν πρὸς τὴν ὥραν» (Jules Nicole, Les papyrus de Gépène, 52,3)· «οὐκ ἠδυνήθη εὐρεθῆναι, ἀλλὰ πρὸς ὥραν ἀπελείφθη» (Ἐκθεσις, 429,16).

ὥρατος: ὁ συνιζημένος τύπος ὥρατᾶ ἐν τῇ Ἀχιλλεΐδι (1241) ὁ Ἀχιλλεὺς

ἐτοῦτος παίρνει τὴν ὥρατᾶ σφικτὰ περιεμπλακήκαν.

ὥς: «ὥς καθὼς», ὥσπερ· «μελλούσης ὥς καθὼς ἐφημίσθη μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Ἀβάρων εἰρήνης γίνεσθαι» (Πασχάλιον χρονικόν, 712,17)· «δεδώκαμέν σοι τὴν ρηθεῖσαν χώραν ὥς καθὼς ἐστί μετὰ πάσης τῆς διακρατήσεως» (Trinchera, Syll., 37, ἔτ. 1031)· «οὕτως ὑπάρχει ἡ ἡμετέρα συνήθεια ὥς καθὼς καὶ αὐτὸς μέλλεις μαθεῖν» (Φραντζῆ, Χρον., 219,4).

ὥχρα: ἡ χροιά, τὸ χρῶμα (Κύπρος)·

*ὥχραν δὲ σεμνὴν ἐξάρασα τῆς χροάς,
προσῆλθεν, ἡσπάσατο τὸν νεανίαν*

(Προδρόμος, Τὰ κατὰ Ροδάνθην καὶ Δοσικλέα, Η', 207). Ἡ λ. μὴ παρὰ τὸ χροά; ὁπότε διὰ τοῦ ο γραπτέα;

ΦΑΙΔΩΝ Ι. ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ*

* Τῆς μετὰ χεῖρας μελέτης τοῦ ὁμοτίμου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἀκαδημαϊκοῦ ἀειμνήστου Φαίδωνος Κουκουλέ τὰ πρῶτα τυπογραφικὰ δοκίμια ἐπεθεώρησεν αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς. Μετὰ δὲ τὸν ἀδόκητον θάνατον αὐτοῦ τῆς ἐκδόσεως ἐπεμελήθη ὁ μαθητὴς του Ι. Τ. Παμπούκης.